

**Filozofická fakulta Univerzity Karlovy
Ústav českých dějin
Faculty of Arts of Charles University
Institut of Czech History**

Diplomová práce

Ve jménu rodiny a práce: Paměti Eduarda Baziky a jejich intepretace

**In the Name of Family and Work: Eduard Bazika's Memoirs and their
Interpretation**

Autor práce/author: Alice Chalupová

Vedoucí práce/supervisor: prof. PhDr. Milan Hlavačka, CSc.

Praha/Prague 2008

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je původním dílem, které jsem vypracovala samostatně. Všechny prameny a literatura, z kterých jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury.

V Praze dne 20. srpna 2008

.....
Alice Chalupová

Obsah

Úvodem: Svět jistoty.....	4
Krátký biografický úvod.....	6
K čemu je dobré číst a analyzovat paměti?.....	9
Dětství na venkově.....	12
Prožitek revoluce 1848/1849.....	15
Věrohodnost pramene na příkladu líčení revolučních událostí.....	21
Bazikovo vnímání revoluce.....	23
Česko-německé vztahy za revoluce.....	24
Obsazování veřejného a komunikačního prostoru národními symboly.....	26
Svět práce.....	30
Technická (inženýrská) inteligence a definice střední vrstvy.....	39
Oddělené sféry.....	43
Jedno velké tabu.....	46
Bazikovo vnímání rodiny.....	50
Fenomén volného času.....	54
Rodinné sítě.....	60
Stavovské slavnosti.....	62
Nacionální rozštěp technické inteligence v Praze.....	65
Životní bilance.....	68
Závěrem: Pokus o rozšíření definice střední vrstvy.....	70
Anglické resumé.....	73
Použité prameny a literatura.....	76

Psané a fotografické přílohy:

1. Životopisné přílohy.....	78
2. Manuál.....	95
3. Fotografie.....	137

Digitalizované přílohy:

1. Text diplomové práce
2. Text pamětí Eduarda Baziky

Úvodem

Svět jistoty

„Pokouším-li se najít výstižnou formuli pro dobu před první světovou válkou..., pak doufám, že bude nejpregnantnější, když řeknu: byl to zlatý věk jistoty. Zdálo se, že vše v naší téměř tisícileté rakouské monarchii je založeno pro dlouhé trvání a nejvyšší zárukou této stálosti je sám stát. Práva, která poskytoval svým občanům, byla zaručena parlamentem, svobodně zvolenými zástupci lidu, a každá povinnost byla přesně vymezena. Naše měna, rakouská koruna, obíhala v třpytivých zlatých mincích a zaručovala tím svou stabilitu. Každý věděl, kolik vlastní, co mu náleží, co je dovoleno a co je zakázáno. Vše mělo svou normu, svou určitou míru a váhu. Kdo měl nějaký majetek, mohl si přesně vypočítat, kolik mu ročně vynesou úroky, úředník a důstojník si zase spolehlivě našel v kalendáři rok, v němž bude služebně povýšen a kdy půjde do penze. Každá rodina měla pevný rozpočet, věděla, kolik spotřebuje na bydlení a stravu, na letní cesty a reprezentaci, a kromě toho si dobrovolně připravila malý obnos pro nepředvídatelné výlohy, pro nemoc a léčení... Vše v této velké zemi stálo pevně a nezměnitelně na svém místě a na tom nejvyšším staříčkový císař, kdyby snad zemřel, pak se vědělo /či mělo za to), že přijde jiný a v dobře propočteném pořádku se nic nezmění. Ve války, revoluce a převraty nikdo nevěřil. Vše radikální, vše násilné se už zdálo být ve věku rozumu nemožným.

Tento pocit jistoty byl pro miliony tím nejcennějším statkem, jenž stál za námahu, společným životním ideálem. Jen s touto jistotou stálo za to žít, a svůj podíl na tomto cenném statku požadovalo stále více lidí. Nejprve to byly jen zámožní, kteří se těšili této výhodě, ale postupně se k ní prodíraly širší masy; století jistoty se stalo zlatým věkem pojišťovnictví. Lidé pojišťovali své domy proti požáru a vloupání, svá pole proti krupobití a nepřízni počasí, své tělo proti úrazu a nemoci, kupovali se doživotní renty na stáří a děvčátkům kladli do kolébek pojistky na budoucí věno. Nakonec se organizovali i dělníci, vydobyli si odpovídající mzdu a nemocenské pojištění, služebnictvo si spořilo na starobní pojištění a prostřednictvím pokladny předem splácelo svůj vlastní pohřeb. Jen ten, kdo mohl bezstarostně hledět do budoucnosti, užíval s dobrým pocitem přítomnosti.

V této dojemné důvěře, že si člověk může až do poslední skulinky opevnit svůj život proti jakémukoliv nárazu osudu, skrývala se přes všechny solidnost a skromnost pojetí života velká a nebezpečná pýcha. Devatenácté století bylo ve svém liberalistickém idealismu vážně přesvědčeno, že je na přímé, neomylné cestě k nejlepšímu ze všech světů. S opovržením pohlíželo na předcházející epochy s jejich válkami, hladomory, revoltami jako na dobu, kdy

lidstvo bylo ještě nedospělé a nedostatečně osvícené. Nyní se ale předpokládalo, že je to otázka desetiletí, než bude poslední zlo a násilí definitivně překonáno, a tato víra v nepřetržitý, nezadržitelný pokrok skutečně měla pro onen věk sílu náboženskou... V noci plála v ulicích namísto mdlého osvětlení elektrická světla, obchody šířily svůj nový svůdný lesk z hlavních ulic až na předměstí, díky telefonu už spolu mohli mluvit na dálku, už uháněli novými rychlostmi ve vozech bez spřežení, už se vznášeli ve vzduchu ve splněných snech Ikarových. Komfort pronikal ze vznešených domů do měšťanských, už nebylo třeba nosit vodu ze studny nebo z chodby, pracně rozdmýchávat oheň ve sporáku, šířila se hygiena, mizela špína. Lidé zkrásněli, zesílili, stali se zdravějšími od té doby, co jim sport zoceloval těla, na ulici bylo vidět stále méně mrzáků a podvyživených, a všechny tyto zázraky vykonala věda, tento archanděl pokroku. Také v oblasti sociální nastal pokrok. Rok co rok získávali jedinci nová práva, justice si počínala mírněji a humánněji a sám problém problémů, chudoba širokých mas, se už nezdál nepřekonatelný. Stále širší kruhy dostávaly volební právo a tím i možnost hájit svém zájmy legálně... V barbarské recidivě jako jsou války mezi národy Evropy, se věřilo tak málo jako na čarodějnice a strašidla. Naši otcové byli prodchnuti tvrdošíjnou důvěrou v bezpečnost a zavazující sílu tolerance. Poctivě se domnívali, že hranice a neshody mezi národy se pozvolna rozplynou ve společném lidství a celé lidstvo tak získá nejvyšší hodnoty, mír a bezpečnost.“¹

Takto charakterizuje pocit jistoty v posledních desetiletích před vypuknutím první světové války německo židovský spisovatel Stefan Zweig. Tyto paměti sepsal, což je podstatné, rok před dobrovolným odchodem ze světa a rok před vypuknutím druhé světové války. Jeho velmi subjektivně laděná charakteristika oné zajímavé doby má několik dimenzí, které budou také směrodatné pro interpretaci pamětí Eduarda Baziky. Kromě úvahy z oblasti politických dějin, týkající se rozšiřování volebního práva, ze sociálních dějin, hovořících o vzestupu sociálního zabezpečení pro všechny příslušníky státu, a nakonec z oblasti proměny každodenních stereotypů, vážících se například k posouvání ekonomických a společenských aktivit ve městech do večerních a nočních hodin, či k rozvoji komunikací a konzumu, bude nutno se zmínit také o tehdejších důsledném rozdělení mužských a ženských sfér jednání, o vzniku fenoménu volného času, o stavovských slavnostech, o vytváření rodinných zájmových sítí, o novém étosu práce, o vzniku středních vrstev v infrastrukturních branžích (zde v dopravnictví) a také o několika tabu nebo lépe řečeno, o těch skutečnostech, o kterých se

¹ Stefan Zweig, Svět včerejška, Praha 1994, s. 11 - 14

v podstatě v žádných pamětech pocházejících z druhé poloviny 19. století nehovoří, což byla například sféra intimních rodinných vztahů.

I náš „hrdina“ zažíval po krátkém počátečním období sociální nejistoty, když po absolvování pražské polytechniky hledal pracovní uplatnění, víceméně období velké stability a jistoty, které mu zaručovala kvalifikovaná práce a pevné rodinné zázemí. Pocit nejistoty či zmaru se mu do duše vkrádal pouze v době, když například v jeho rodině předčasně umíraly děti, když sám trpěl zdravotními problémy anebo když jeho vrstevníky kosila smrt. Jinak byl jeho životní příběh naplněn uměřenou spokojeností vyplývající mimo jiné ze zvyšujících se příjmů a neustálým vyhledáváním nových aktivit a polí působnosti. Jeho život byl povětšinou prochnut optimismem a hlavně naplňováním základního smyslu života českých měšťanských vrstev z konce 19. století, totiž prací pro blaho užší a širší rodiny. I v pokročilém věku razil ve svých pamětech tuto základní životní devizu, když si zapsal: „Dočkal jsem se díky Bohu osmdesátých narozenin. Jsme zdravý a těšíme se z tohoto života, jak to vůbec naše stáří připouští. Nevzdal jsem se dosud vší činnosti, neb bez práce nelze obstáti a žítí a ve zdraví se udržeti“. Tato Bazikova životní deviza se stane mottem a vůdčí myšlenkou i této diplomové práce.

Krátký bibliografický úvod

Eduard (Edvard) Bazika se narodil 19. 9. 1830 v Olešné u Rakovníka. Byl ve své době známým železničním stavitelem, odborným publicistou a zkušebním komisařem na české technice. Zanechal po sobě rozsáhlé paměti, které podhalují vznik a formování české technické inteligence a jejich veřejných a soukromých postojů.

Otec Martin Bazika (1794-1864) byl zámeckým zahradníkem, a aby zajistil šestičlenné rodinně poměrně dobré hmotné zázemí, přesídlil se ženou a čtyřmi dětmi v roce 1837 z Olešné do blízkých Krušovic, kde proslul v knížecích službách zejména jako pěstitel ovocných stromů a okrasných rostlin. Všem svým synům umožnil získat odborné vzdělání. Nejvyšší polytechnické vzdělání dosáhl jen syn Eduard, který navštěvoval 1840 až 1844 hlavní školu a podreálku v Rakovnici a v letech 1845 až 1849 vyšší reálku a stavovskou polytechniku v Praze. Revoluci roku 1848 prožil aktivně v řadách studentské legie. Svatodušní bouře však sledoval z venkova, neboť si rodiče vyžádali jeho návrat do Krušovic. V roce 1849 úspěšně dokončil studia techniky. Poté krátkou dobu pracoval na Křivoklátsku v tzv. vyvazovací komisi. V roce 1851 odešel do Vídně, kde získal na přimluvu otce místo technického kreslíře u stavební firmy českého podnikatele Františka Šebka. Zároveň v této době absolvoval ve Vídni kurs pro c. k. telegrafní úředníky. Ještě v tomtéž roce vstoupil opět na naléhání otce do

služeb generálního ředitelství státních drah, které tehdy podléhalo ministerstvu obchodu. Už ve Vídni byl přiřazen k oddělení Severní státní dráhy, tedy do Čech a na Moravu. S výstavbou této nejdříve státní a od roku 1855 až 1856 soukromé železnice spojil Eduard Bazika převážnou část svého aktivního více než čtyřicetiletého pracovního života. Již v roce 1852 byl vyslán služebně z Vídně nejdříve do Prahy a odtud do Pardubic, kde se podílel na projektování a výstavbě druhé koleje v úseku Český Brod - Pečky - Kolín.

V Pardubicích se seznámil se svou budoucí manželkou Annou Matiáskovou, se kterou se v roce 1856 oženil. Zde v Pardubicích ho také v roce 1856 zastihla významná změna týkající se vlastnictví a provozu Severní státní dráhy. Od tohoto roku, kdy došlo k výprodeji rakouských státních drah a státního důlního vlastnictví, se tato železnice nacházela v rukou francouzského kapitálu. Po privatizaci se tento státní podnik proměnil ve Společnost rakouské státní dráhy. Pro pilného a loajálního inženýra Eduarda Baziku znamenala tato změna především nejen nárůst pracovních povinností, a to velmi často mimo místo bydliště, ale také zlepšení finančního zajištění a rychlejší kariérní postup. Po přechodném působení v Praze v letech 1856 až 1857 vystřídal inženýr Bazika řadu služebních míst v Roztokách u Prahy, Podmoklech, Kralupech nad Vltavou, Olomoucí a opět v Praze. Do Olomouce přišel mimochodem těsně před vypuknutím prusko-rakouské války a musel zde řešit problémy spojené s přesunem rakouské armády ke Hradci Králové a později s obnovou válkou zničených tratí, zejména stržených železničních mostů. Počátkem 70. let se opět dostal služebně do Prahy, kde se podílel ve funkci vedoucího stavebního odboru a v hodnosti vrchního železničního inženýra, posléze stavebního inspektora a nakonec vrchního stavebního inspektora na realizaci většiny významných železničních staveb, například na urychleném dokončení druhého karlínského viaduktu, který přímo spojoval pro nákladní dopravu stanice Hrabovka a Bubny, a na přestavbě železniční stanice v Bubnech, což bylo mimo jiné umožněno zrušením statutu Prahy jako pevnostního města. V roce 1892 požádal inženýr Eduard Bazika o odchod ze služby u Rakousko-uherské společnosti státní dráhy. V 90. letech 19. století se podílel ve službách Zemského výboru království Českého na masové výstavbě místních drah, jejichž rozvoj podporoval již dříve formou publikování odborných článků, kde zdůrazňoval jejich význam pro zvýšení ekonomické rentability na hlavních tratích a také s odkazem na jejich národohospodářský význam pro hospodářsky zanedbané kraje. Nejčastěji byl pověřován technickými a finančně organizačními úkoly, které souvisely s vytyčením tratí a s předběžným odhadem jejich rentability. Jeho posudky pak byly směrodatné pro rozhodování českého sněmu při udělování železničních koncesí a zemských dotací v rámci tzv. zemské železniční akce, která probíhala v letech 1892 až 1908.

Jeho dlouholetých technických zkušeností využívala i Česká technika, která ho jmenovala již v roce 1876 do zkušební komise pro diplomové práce a v roce 1879 i do komise pro druhou

státní zkoušku v oboru inženýrského stavitelství. V zastoupení Zemského výboru se stal také členem mnoha správních rad, zejména pak Podolské cementárny, rozhledny a lanové dráhy v Praze na Petříně a mnoha místních drah v Čechách, dále byl členem Matice školské severočeské, Československé jednoty, Měšťanské besedy v Praze, čestným členem České Besedy v Podmoklech, zakládajícím členem Spolku architektů a inženýrů v Království Českém. V roce 1893 byl jmenován císařem dvorním radou za dlouholetou práci ve prospěch výstavby rakouských železnic. V roce 1906 byl inženýru Bazikovi při příležitosti stoletého výročí vzniku České techniky v Praze udělen čestný doktorát technických nauk. V roce 1906 byl u příležitosti šedesátého výročí ukončení studia na pražském polytechnickém učilišti spolupředatelem setkání významných absolventů české techniky, které bylo spojeno s inspekční jízdou po Vltavě, kde právě péčí Zemského výboru Království českého probíhala velkorysá kanalizace řeky, z Prahy do Mělníka.

Jeho četná odborná pojednání vycházela tiskem zejména pak ve Zprávách spolku architektů a inženýrů v Království Českém (hlavně v letech 1871 až 1892), v Technickém obzoru (v letech 1893 až 1902), v německé Rundschau für Technik und Wirtschaft (v roce 1909), v německy psané Politik (v letech 1900 až 1907). Podílel se také na zpracování technických hesel v Ottově slovníku naučném, která podepisoval šifrou Ba. Poslední léta svého života prožil v Praze a na letním bytě v Adolfově u Českých Budějovic. Velmi často cestoval s manželkou po Evropě a mimo jiné navštívil vídeňskou světovou výstavu v roce 1873. Eduard Bazika zemřel 27. 8. 1914 v Praze ve věku nedožitých 84 let. Je pohřben na Olšanských hřbitovech.²

² Sám Eduard Bazika se ve svém životopisném výkazu soustředil v pamětech především na výčet funkcí a titulů: Eduard Bazika Čestný doktor technických nauk, císařský rada, vrchní inspektor a přednosta stavebního odboru při privilegované společnosti státní dráhy rakousko-uherské v.v., bývalý místopředseda komise pro II. státní zkoušky v oboru pro inženýrské stavitelství na České vysoké škole technické, jakož i člen zkušební komise pro diplomovou zkoušku na jmenované vysoké škole, člen zemské železniční rady pro Království České a člen stálého jejího výboru, člen a bývalý místopředseda Spolku architektů a inženýrů v Království Českém. V zastoupení Zemského výboru Předseda Správní rady Místní dráhy z Vodňan do Týna nad Vltavou a místní dráhy z Chlumce do Králova Městce, místopředseda správní rady při drahách Karlovy Vary – Mariánské Lázně, Karlovy Vary – Johanngeorgenstadt, Jindřichův Hradec – Nová Bystřice, Německý Brod – Humpolec, Benešov – Vlašim, Dolní Královice, Strakonice – Vimperk – Volary, člen správní rady místních drah: z Plané do Tachova, ze Svitavy do Poličky a Skutče, z Německého Brodu do Žďáru a Tišnova, z Lokte do Krásného Jezu, z Jičína přes Rovensko do Turnova, z Rakovníka do Loun, z Teplic nad Metují (Weckelsdorf) do Poříčí a Trutnova, z Domažlic do Tachova a Sdružení pošumavských drah, člen správní rady Podolské cementárny a rozhledny a lanové dráhy na Petřín, člen Matice technické, Svatoboru, Muzea Království Českého, Matice školské severočeské, československé jednoty, Měšťanské besedy v Praze, bývalý člen městského zastupitelstva na Královských Vinohradech, čestný člen České besedy v Podmoklech.

K čemu je dobré číst a analyzovat paměti?

Většina historiografických výkonů je stále věnována tzv. velkým dějinám. Dějiny států, národů a velkých sociálních skupin převažují nad dějinami každodennosti, mentalit a okrajových sociálních skupin. Převažuje strukturálně pojímané dějepisectví, které úmyslně odděluje od sebe jevy a struktury, které v reálné historické skutečnosti nebyly od sebe oddělitelné. Vzniká tak obraz studených struktur bez lidí a bez jejich konkrétních představ, tužeb, radostí a smutků. Doplnění těchto studených struktur teplým lidským vyprávěním „pamětníků“ pak umožňuje vykreslit úplnější a zajímavější dějinný obraz. Paměti nám pomáhají odhalovat dřívější mentality, myšlení, postoje, vzory chování a určit hodnotové parametry různého společenského prostředí.³ Historická antropologie dokonce staví jednotlivce do popředí dějin, aby se zabývala především jeho pocity a jeho motivy jednání a úmyslně usiluje o to, aby nebyl tak „pasivně formovaným objektem“, ale konečně přímým a bezprostředním aktérem dějin.⁴

Při práci s tímto druhem pramenu je však třeba si společně s Janem Randákem uvědomit několik úskalí:

1. Nakolik jsou pro historika tímto pramenem a nakolik je teprve tento pramen vytvářen, jinými slovy je nutno se ptát nakolik je tento ego dokument pojat objektivně a nakolik subjektivně či v jaké míře je zde obsažen myšlenkový svět a okolní kulturní prostředí autora;
2. Do jaké míry jsou paměti bezprostředním odrazem prožívané skutečnosti a do jaké míry jsou pozdější konstrukcí či jinak řečeno do jaké míry nám tento pramen umožňuje se přiblížit rekonstruované skutečnosti.

Charakteristika Bazikových pamětí

Po odchodu do penze v roce 1892 začal Eduard Bazika sepisovat na základě deníkových podkladů svou obsáhlou autobiografií, která zahrnuje především léta 1848 až 1910. Originální manuskript je pod názvem Mé paměti uchovávan v Archivu Národního technického muzea v Praze 7, v Kostelní ulici, Fond: Sběrka rukopisů, inv. č. 1540 v dvojdílném rozsahu o 670 nenormovaných stranách. V roce 2005 byl Bazikův rukopis pro badatelské potřeby odborně překopírován a následně dr. Zdeňkem Váchou také zdigitalizován. Ukázky z tohoto rukopisu prozatím využívali dopravní badatelé z oblasti dějin železnic a také historici z oboru

³ Jiří Štaif, Česká národní mentalita 19. století v kontextu sociálních dějin, in: Proměny elit v moderní době. Sborník k narozeninám docenta Roberta Saka, České Budějovice 2003, s. 72.

⁴ Jan Randák, Životní světy, paměti a jejich interpretace, in: Paměti a vzpomínky jako historický pramen, ed. Milada Sekyrková, Praha 2006, s. 80.

každodenních dějin. Prozatím jediné známé výstupy se nacházejí v knize Pavly Vošahlíkové, *Von Amts wegen*, vydané ve Vídni v řadě *Damit es nicht verloren geht* v roce 1998, na straně 113 - 114, jejímž vydavatelem byl profesor Michaela Mitterauer. Milan Hlavačka využil v monografii *Zlatý věk české samosprávy*, která vyšla v Praze v roce 2006, na straně 116 až 131 v kapitole věnované Zemské železniční akci Bazikovy pasáže popisující trasování a zpracování ekonomických analýz plánovaných místních drah. Jiří Štaif cituje úryvky z Bazikových pamětí v souvislosti s průběhem revolučních událostí roku 1848 v Praze a s úlohou studentstva při obsazování veřejného prostoru v monografii *Obezřetná elita. Česká společnost mezi tradicí a revolucí 1830 – 1851* na straně 194 a 198. Krátké biografické heslo z pera Pavly Vošahlíkové se nachází v třetím díle *Biografického slovníku českých zemí*, který vydalo nakladatelství Libri v roce 2005.

Bazikovy obsáhlé paměti jsou jedinečným dobovým svědectvím vzniku a formování české technické inteligence v druhé polovině 19. století a výtečným pramenem k zkoumání rodinné a profesní strategie rodičů se česko jazyčných středních tříd. Bazikův styl psaní pamětí je poněkud střídavý někdy až suše strohý, což jistě odpovídalo jeho přímočaře systematické „technické“ nátuře a je prostý jakýchkoliv zmínek z oblasti citového, náboženského a intimního života. Nicméně jeho životní příběh je do jisté míry „měšťansky“ vzorovým, neboť v něm je zdůrazněn především étos smysluplné a systematické práce pro sebe, zaměstnavatele a rodinu a také je zde zaznamenána velice zajímavá cesta k sebevědomému a bezkonfliktnímu češství, které mělo sice v jeho případě základ v německo jazyčném středním a vysokém technickém školství, ale vrcholilo dobrovolnou prací pro české technické a menšinové školství a pro Zemský výbor Království Českého, která byla ovšem v dospělosti vždy lemována neustálou snahou po vlastním „dovzdělání“ v češtině.

Eduard Bazika si vedl pravidelné zápisky do deníku od roku 1871. Ostatní tedy „nedeníkové“ záznamy jsou založeny „dle paměti a dochovaných dokumentů a také dle přiložených výkazů, které doplňují četné okolnosti týkající se mé činnosti“. Opravdu tyto výkazy plus podrobný index na konci pamětí významně ulehčují orientaci v rukopise a v Bazikově plodném životním běhu. Jak už bylo naznačeno Eduard Bazika byl „produktem dvojí akulturace či jedné transkultury v rámci tehdejšího úplného školského systému technicko-technologického vzdělávání“: nejdříve (po absolvování obecní školy) přešel z češtiny do němčiny, poté z němčiny (po návratu z aktivní služby u železnice) opět do češtiny. Tento dvojitý „komunikační přerod“ se projevil v psané formě vyjadřování především četnými prohřešky proti českému pravopisu a stylistice. Sám Bazika svůj jazykový handicap reflektoval v úvodu pamětí slovy: „Není mi tajno, že v mé češtině je mnoho chyb“.

K motivaci psaní pamětí či vzpomínek z let (1830), respektive 1848 až 1910 dodává: „A jestli v pamětech těch, obsahujících dobu téměř osmdesáti let jsou nějaké neprávosti, stalo se tak nevědomky.“ Svůj obsáhlý životní příběh dedikuje velmi jednoduše dětem a vnoučatům: „Doufám, že mě mé milé děti a vnoučata, snad i pravnoučata omluví, když uváží, že jsem mimo normální školy Krušovické, učil se pouze ve školách německých, že mé úřadování bylo 42 let ponejvíce jen německé a že přísloví praví, čemu se Honzíček nenaučí, to Honza už nestihne.“

V odpovědi na výše nastíněné dvě otázky můžeme v případě Bazikových pamětí konstatovat, že tento pramen vykazuje vysokou míru objektivitu a minimální míru subjektivní manipulace, už jenom z toho prostého důvodu, že jeho zápisky byly psány pouze a jenom pro domo a teprve další generace z něj učinily, tím že ho vložily do tzv. Kleplový sbírky NTM, pramen veřejně přístupný. Zároveň je do jisté míry pramenem jednostranným, neboť odráží prožívanou skutečnost mužské osoby, která především na rodinné záležitosti nahlíží svým daleko více racionálním pohledem, než-li by tak činila osoba ženského pohlaví.

Dětství na venkově

Eduard Bazika se narodil v Olešné u Rakovníka v domě č. p. 3 dne 19. 9. 1830, jako čtvrté dítě v rodině zahradníka na panství, které patřilo Františku hraběti Muravigliovi. Bazikův otec se narodil v roce 1794, matka Anna Baziková, rozená Konopásková, pocházela z Chlumu u Rakovníka, narozena v roce 1793, byla dcerou dědičného rychtáře. Toto panství bylo v držení rodu Muraviglia v letech 1766 – 1836, pak bylo prodáno Karlu Egonu Fürstenberkovi. Eduardovým kmotrem byl známý knížecí zahradník v Krušovicích.

Otec byl od roku 1820 zahradníkem hraběte Muraviglii. Panstvo ovšem na zámku nebydlelo. Po prodeji panství Fürstenberkům, kteří sídlili v Donaueschingen v Bádensku a částečně v nedalekých Lánech, zámecká zahrada v Olešné zpustla a změnila se v sad a pole. V Olešné působil na malého Eduarda Baziku především tehdejší klasický vesnický ensemble, tedy barokní a empírový zámeček zakomponovaný uprostřed hospodářských budov s velkou zámeckou zahradou a se dvěma skleníky, dále s asi čtyřiceti sochami a kašnou s Putem, který „z neslušného místa (které se fikovým listem zastírá) vodu, do kašny vysílal“. V této kašně, jak dodává Eduard Bazika v pamětech, „bych se byl jako 4letý hoch zmála utopil“. Vedle zámku se nalézal kostel sv. Martina a malá fara. Tady tedy pobýval v letech 1830 až 1837 malý Eduard, neboť Bazikové zde sloužili jako zámečtí úředníci a zahradníci. Eduard Bazika popisuje v pamětech především vážnější nehody z dětství: například byl pokousán do ramene velkým psem, když šel pro deputátní pivo, anebo si pořezal nohy o sklo pařeniště, do kterého se propadl anebo si dokonce klekl na žhavou plotnu.

Rovněž mu utkvělo v paměti trávení nedělí a svátků na vesnici, které bylo naplněno v jeho rodině domácím muzicírováním (kvartet tvořil otec hrající na housle, učitel strýc Jan Konopásek, strýc Novák, jenž byl písařem na zámku, a kancelista Haselmann, někdy také správce panství Schneider a farář páter Šindelka. Kvartet hrával Mozarta, Beethovena. U Baziků se tehdy scházela vesnická elita.

Eduard Bazika rovněž líčí bezprostřední důvod prodeje panství, které spočívaly ve špatné bonitě půdy a nesprávných agrotechnických postupech nového správce, který přišel z úrodné Moravy a nařídil orat hlouběji, čímž půdu velmi rychle vyčerpával. Hrabě Muraviglia panství prodal a otec byl přeložen do 7 km vzdálených Krušovic.

Krušovice měly tehdy podobný vzhled jako Olešná: nepatrný zámek spojený s kaplí, vedle zámku se nacházela vysoko oplocená ovocná a lesnická školka, ozdobné květinové zahradnictví a štěpařství, kde Bazikův otec našel práci. Opět kníže zde vůbec nebydlel „a vůbec málo sem z Reichu zajížděl“. Kolem Krušovic bylo tehdy vysázeno tisíce ovocných

stromů, které přinášely roční výnos „4000 až 5000 zlatých šajnů, což bylo 3200 až 4000 zlatých konvenčních“.

V Krušovicích bydleli Bazikovi asi kilometr od zahrady a zámku, blízko u cihelny v knížecím domě s rozsáhlou deputátní zelinářskou a ovocnou zahradou a chlévy na dobytek („krávy, prasata, drůbež a kolem byly knížecí pozemky a naše deputátní louka“). V Krušovicích začal malý Eduard Bazika navštěvovat triviální školu. Mimo to se učil německá slovíčka a hře na piáno u pana katechety a zámeckého kaplana pátera Dvořáka. Bazikovým učitelem „byl milovník broskví, které dostával od mého otce“, jistý Stach a preceptorem Čeněk Mates, pozdější učitel v Pacínově. Podučitel měl plat mizerný (asi 168 zl.) a „po nedělích hrál na zábavách a v pondělí dřímал ve škole. Učitel přednášel počty a zeměpis a ubohý pomocník vše ostatní.“ Vzdělání učitelů bylo podle Baziky nevalné, neboť byli vzděláváni na jediném českém pedagogiu u sv. Jindřicha v Praze. Absolvovali dva roky výuky a varhanickou školu v Konviktské ulici: „Nejvíce se mnou byl spokojen katecheta farář Dvořák a dvakrát mě zapsal do zlaté knihy.“

V Krušovicích se nacházel patrimoniální úřad, který byl současně politickou a soudní správou, v čele s justiciárem Hetzendorfem, který se později stal vrchním na Křivoklátě a potom c. k. hejtmanem v Teplicích nad Metují. Pak zde bydlil a úřadoval hospodářský ředitel a důchodní, chovní správce, kontrolor, sládek adjunkti čili písaři čili páni francové a správcová zámku. Dvorním knížecím radou byl tehdy v Praze básník Karl Egon Ebert. Knížecím stavitelem byl jistý Mueller, který se prý za čtyřicet let pobytu v Krušovicích nenaučil česky. V Krušovicích se ještě nacházel bohatý zájezdní hostinec, jehož vlastníkem byl otcův synovec Prokop Kočí. Jak Bazika poznamenal, „na císařské silnici byl hostinec před nástupem železnice hojně navštěvován formany a cestujícími a na noc tam stávalo i deset kočárů“.

V Krušovicích pobývali Bazikovy rodiče od roku 1837 do roku 1858, pak se přestěhovali do Lán, kde se usídlil mladý kníže Max Egon.⁵ Zde právě Eduard Bazika stráví prázdniny revolučního roku 1848/1849. Sociální postavení rodičů jako knížecích úředníků a zahradníků s příjmy 100 zl. plus deputát a jiné naturálie ve výši 375 zl. nestačilo na slušnou výživu rodiny se čtyřmi dětmi. Proto otec zahradničil a prodával zeleninu a ovoce, matka pak chovala

⁵ Kníže Karel Egon trávil většinu času v Bádensku, a tak nejvyšší úředníci karlsštejnský lesmistr Gintl a pán Hasenštyrl jako hospodářský vrchní byli takřka neomezenými pány. Jenom v roce 1848 bydlel kníže v Krušovicích, když utekl s dvorem před německou revolucí. Kníže měl dva syny a jeho panství v Čechách se po jeho smrti rozdělilo. Křivoklát, Olešná a Krušovice připadly Maxi Egonovi a Donaueschingen v Bádensku Karlu Egonovi. Max se usídlil v Praze a v Lánech. Proto byl Bazikův otec v roce 1858 poslán do Lán, aby zušlechtil zdejší zanedbaný park. Bazikovi rodiče jsou zde také pochováni.

dobytek. Uživilo to prý i dva syny na rakovnické reálce a jednoho později na technice v Praze. Bratru Františkovi dal otec „na vůli, zda chce také studovat anebo se stát zahradníkem či lesním“. Bratr zvolil zahradnictví.

Bazika nastoupil v deseti letech v roce 1840 „oplakáván matkou“ na německou školu v Rakovníku, kde již dva roky studoval bratr František. Zde strávil čtyři léta, jak vzpomínal, „čeští učitelé ani slova s námi česky nepromluvili. Holdovali zásadě, čímž dříve se německy naučím, tím lépe bude nám. Jen katecheta a ředitel školy mluvili s námi česky“. Dětství bylo formálně ukončeno Eduardovým odchodem na pražskou techniku na podzim 1846.⁶

⁶ Údaje získány: Eduard Bazika, Mé paměti, Archiv Národního technického muzea v Praze, fond: Sběrka rukopisů, inv. č. 1540, s. 3 - 12.

Prožitek revoluce 1848/1849

Na podzim roku 1846 vstoupil mladý Eduard Bazika na pražské polytechnické učiliště, kde probíhala výuka v německém jazyce. Jako „realista“, tedy student, který předtím vystudoval reálné gymnázium, se na radu otce zapsal rovnou do dvou prvních ročníků techniky. V prvním a druhém roce konkrétně studoval matematiku u profesora Dopplera, který posléze byl povolán na vídeňskou univerzitu, dále geodézii, nižší inženýrství a fyziku a mimo to i náboženství, které v této době až do revoluce bylo z trestu za účast několika techniků na bouřích pražských tiskařů kartounů v roce 1844 povinným předmětem. Otcův plán na rychlé vystudování syna se málem zhatil již po prvním ročníku, neboť mladý Eduard začal trpět silnými bolestmi hlavy. Kromě toho byl hned při příjezdu do Prahy okraden o všechno šatstvo a prádlo. Ve školním roce 1847/1848 pak absolvoval mechaniku u profesora Wersina. Po svatodušních bouřích roku 1848 byla výuka na technice přerušena a Eduard Bazika byl doslova a do písmene otcem „stažen“ z nepokojné Prahy a léto a podzim prožil pak v Krušovicích a v Petrohradě. Od zimy 1848/1849 pokračovala výuka pozemního a vodního stavitelství u profesora Wiesenfelda, chemie u profesora Karla N. Ballinga a dokončena výuka mechaniky, která se tenkrát v podání profesora Wersina koncentrovala na stavbu a užití parních strojů. Profesor Wersin byl také mimo jiné zkušebním a kolaudačním komisařem českého gubernia a psal dobrozdání například na technický stav parníků Bohemia a Germania Andrewsovy a Rustonovy pražsko-dráždánské paroplavební společnosti. Poté absolvoval Eduard Bazika ještě zkoušky u ředitele školy barona Chanovského z Langendorfu z obecního stavitelství. Mimo to poslouchal přednášky a složil následné zkoušky u profesora Bergmanna z architektury, profesora Schneidera z psychologie a profesora Zippeho z mineralogie, geologie a paleontologie, protože uvažoval ještě o pokračování ve studiu na právě nově otevřené Horní, tedy hornické akademii v Příbrami, kde byly znalosti z těchto předmětů vyžadovány. Praha tehdy poskytovala mladému studentovi Eduardu Bazikovi nejen dobré technické vzdělání, ale také zcela jiné mimoškolní zážitky. Rád například chodil sledovat dostihy většinou aktivních důstojníků, které se konaly za budovou Invalidovny v Karlíně. V Praze bydlel v Klementinu v bytě rodiny kustoda zdejší hvězdárny Voráčka. Tento byt sousedil s bytem „slavného bibliotekáře“ Pavla Josefa Šafaříka. Tohoto učenice potkával především při procházkách a studiu na rozsáhlé půdě Klementina, kam se Šafařík každé ráno s knihou v ruce uchýloval, aby zde mohl v klidu číst a rozjímat. Společně s Eduardem Bazikou bydleli v tomto bytě u klementinské hvězdárny studenti techniky Antonín a Václav Bláha, kteří se později uplatnili v dílnách Společnosti rakouské státní dráhy ve Vídni a u

haličského katastrálního úřadu ve Lvově, a Ignát Šedivý. Byt byl studenty pronajat bez stravy, takže každodenní výživu zajišťovali jednak zásoby viktualií z domova, které byly každý týden dopravovány do Prahy známými formany, a pak teprve nákupy čerstvých potravin a teplého jídla za kapesné, které u Eduarda Baziky činilo například v roce 1847/1848 necelých 250 zlatých rakouského čísla. V praxi to znamenalo, že mladý student techniky si tehdy nemohl dopřát každý den teplého oběda a často se musel spokojit například jen s koláči či s jiným příkrmem z pekařství.

Vakace, tedy prázdniny trávil Eduard Bazika většinou doma u rodiny v Krušovicích, kde otec sloužil jako zahradník u hraběte Wallise, a nebo u provdané sestry v nedalekém Petrohradě, kde jeho švagr Josef Dolanský byl zámeckým zahradníkem u hraběte Eugena Černína. Zde často rád pomáhal švagrovi v zahradě například s roubováním stromů, neboť v Praze absolvoval kurz pomologie u profesora Lumbeho. Rád navštěvoval také petrohradského pátera Reimanna, který se amatérsky zabýval „lučbou“, tedy chemií a strojnictvím a který také naučil mladého Baziku základům hry na klavír. Nejraději však Eduard Bazika vzpomínal na delší prázdninový výlet s povozem k příbuzné rodině Novákových do fürstenberského Nižbora na Berounce. Během jedné z těchto celodenních cest se seznámil s dcerami leontýnského lesmistra Bohutínského Lory a Loty, které byly zároveň přítelkyně Bazikovy sestry Pepičky.

Eduard Bazika byl přímým svědkem a někdy i aktivním účastníkem událostí revolučního roku 1848. Jeho líčení v pamětech se pokouší zahrnout celou společenskou rovinu těchto rušných dnů a měsíců v Praze. Z badatelského hlediska jsou ovšem nejcennějšími pasážemi ty, které líčí jeho osobní zážitky z těchto dnů, zvláště pak vznik a činnost tzv. studentských legií.⁷

⁷ Akademické legie byly zřizovány pouze v době ohrožení vlasti nebo za mimořádných okolností, například za revoluce 1848. Byly vytvářeny z řad studentů, kteří ve spolupráci s měšťanskými sbory měly konat přidělené vojenské úkoly. Poprvé je vznik akademické legie datován do období třicetileté války, když akademická legie v roce 1639 pomáhala v Praze úspěšně odrazit vojska švédského generála Bannera a když v roce 1648 opět Švédové pod vedením generála Königsmarka dobyli Hradčany a Malou Stranu a pokoušeli se obsadit i Staré Město. Akademická legie tehdy pod vedením P. Jiřího Plachého uhájila část města od Kamenného mostu ke klášteru svatého Kříže a odrazila nápor Švédů na Koňskou a Novou bránu. Všichni členové akademické legie byli povýšeni ze stavu svobodného do šlechtického a ze stavu poddanského do svobodného. Akademická legie byla zřízena opět na začátku slezských válek v říjnu 1741. Tehdy společně s měšťanskými milicemi neúspěšně vzdorovala francouzsko-bavorsko-saským oblehatelům a v noci 26. listopadu 1741 se vzdala nepřátelské přesile, která obsadila na jeden rok Prahu. Rovněž neúspěšně si počínala akademická legie s měšťany v září 1744 při dalším pruském vpádu do Čech. Po dobytí Prahy Prusové vřadily v podstatě tři setniny zajaté studentské legie do svých pluků. Akademická legie byla opět zřízena v listopadu 1800, když francouzské vojsko vniklo do rakouských zemí. Akademická legie, sestávající se především ze studentů filozofie, byla součástí tzv. česko-moravsko-slezské legie a ve vlasteneckém duchu se stala tělesným praporem arcivévodky Karla, který byl jejím zřizovatelem. Akademická legie odešla z Prahy do Českých Budějovic bránit jižní hranice země. Do přímých bojů s Francouzi nezasáhla, neboť byl mezitím uzavřen mír v Luneville. Na památku činnosti této legie postavil její člen a pozdější farář v Ondřejeově Václav Horáček v roce 1843 pomník na vrchu Kalvárie. Akademická legie byla znovu aktivována v roce 1809, když Rakousko vyhlásilo válku Napoleonu I. Pražská

Následující ukázka pochází z prvního dílu Eduard Bazika: Mé paměti, strana 29 – 40 a popisuje jeho zážitky z revoluční Prahy:

„Líčil jsem zde má studia v Praze, 2 léta v reálné škole a 3 léta na technice, aniž by se byl zmínil o případech důležitých, jež odehrávaly se roku 1848, když jsem byl v III. ročníku techniky v mechanice. Tu jsme byly anonymně vyzváni ke schůzi v Svatováclavské zahradě v budově Pod Slovany na 11. března 1848. Lázně byly zbourány v roce 1908 a stojí tam patrová budova České techniky – vedlejší budova.

Revoluce únorová francouzská, kdy musel odstoupit Luis Philip, nepokoje ve Švýcarsku a v Německu a kvašení v celé Evropě neušetřilo ani Rakousko a zvláště Čechy. Zde v Praze objevila se první manifestace 11. března, ve Vídni 13. března 1848. Kdo schůzi do Václavského sálu svolal, nebylo známo, dozvěděl jsem se však později, že hlavní zásluhu měl Pravoslav Trojan, Karel Havlíček, František Ladislav Rieger, Fastr, Brauner atd. Tam debatovalo se o známých sedmi bodech obsahující petici císaři Ferdinandovi I. a zvolila se deputace, jež ji měla podati. Tato deputace se vypravila a jela přes Olomouc do Vídně, neb z Brna do České Třebové nebyla ještě dráha hotová. Na hranici Čech a Moravy u Žichlinku, kde tvoří říčka Sázava hranici, vlak se zastavil, deputace vystoupila Dr. Brauner pronesl dojemnou řeč k vážnému momentu se vztahující. Byl jsem ve Svatováclavské zahradě dne 11. března, ale poněvadž jsem byl velmi malý a do sálu se pouštěli pouze usedlejší lidé, půjčil jsem svůj klobouk kolegovi Mihulovi, jenž měl pouze čepici a ten jako větší dostal se do sálu. Nyní nastal všeobecný ruch a shon po čepicích. My technické jsme měli modré se soukenným červenobílým proužkem, medikové černé s bílým proužkem a filozofové zelené s červenobílým

univerzita postavila k obraně vlasti 200 studentů, kteří byli vylosováni a před odchodem do pole 1. května 1809 povýšeni na důstojníky. Tato jedna setnina studentů byla nazvána císařským tělesným praporem.

V březnu 1848 vznikla spontánně akademická legie, která se skládala z několika kohort studentů filozofie, práv, medicíny, techniky, akademického gymnázia a reálky a čítala formálně 3600 členů. Byla rozdělena podle římského vzoru na tribue, centurie a dekurie. Společným odznakem akademické legie byl bílý kříž na rukávu pravé ruky a jednotlivé tribue se rozeznávaly podle barvy čepic. Tribuny byli profesori univerzity, techniky a akademického gymnázia. Akademická legie měla za úkol udržovat společně s měšťanskou Národní gardou pořádek ve městě. Konala čestné stráž například během slovanského sjezdu a vysílala své zástupce do Národního výboru. Akademická legie se dostala paradoxně do bojů proti regulérní Windischgrätzově pražské posádce během tzv. svatodušních bouří ve dnech 12. až 16. června 1848, když hájila barikády kolem Klementina a Karolina. Když po ultimatu a bombardování se pražská radnice Windischgrätzovým vojákům vzdala, bylo mnoho studentů odvedeno k vojsku a padlým legionářům byl postaven pomník u bývalého slovenského kláštera v Emauzích u Dobyččího trhu, kde byly oběti pražských pouličních bojů pochovány. Akademická legie byla nově konstituována v září 1848 nikoliv podle fakult, ale podle příslušnosti k bydlišti a rozdělena na bataliony a setniny. Němečtí studenti si založili vlastní legii. Na Nový rok 1849 byly všechny akademické legie zrušeny s tím, že studenti se mají věnovat především vzdělávání a nikoliv vojenskému řemeslu.

proužkem. U čapkáře čekalo mnoho studentů na čepice. Já též asi dvě hodiny jsem tam čekal, než jsem se sní na ulici pyšniti mohl.

Nyní utvořili se studentské legie, technická, právnická, lékařská a filozofická a později i realisté měli svou centurii. Tribunem technické kohorty byl profesor Wiesenfeld, bývalý důstojník, centuriem II. ročníku byl Polívka, III. ročníku (mechaniky) Bradka, II. a I. ročníku Kleinert a Kalkus (zemřel 1903). Bradka byl nejpopulárnější osobou mezi studentstvem a lidem. Když nastala reakce a vstoupil k vojsku, dlouho byl opomenut. Konečně to přivedl na plukovníka a žil pak v Praze na odpočinku, kde 1902 zemřel.

Když jsme byli poněkud organizováni, dostali jsme šavle, ale jen část. Vyšel jsem ze sálu mechaniky s tím palašem, jenž mne sahal po prsa a měl řemen na čtyři prsty široký, pokukoval jsem nedůvěřivě na toto monstrum a tu přistoupil ke mně kolega Ptáček a řekl, že má holku, které by se rád ukázal se šavlí, abych mu jí do večera půjčil, že jí do techniky do večera přinese, beztoho prý jsem na ni tuze malý. Šavli večer nepřinesl a já byl nucen jít na první patrolu se španhelskou holí. Byli jsme na Novém Světě za Hradčany, heslo bylo Bayreuth und Bamberg a náš dekurion, když na nás u pavilonu královny Anny zařvala stráž: Halt. Wer da? zapomněl heslo a musel jsem mu ho napovědět. Když jsme byli u Chotkova sadu, dole na Malé Straně, vířily bubny, a proto jsme sešli na náměstí malostranské. Kde již veškeré patroly byly shromážděné, studenti svornost, národní obrana a jiní. Že prý táhne lůza k Poříčské bráně, pravilo se. Když se ukázalo, že to byl planý poplach, táhli jsme zase na Nový svět.

Ráno 4. hodině přepadli jsme na Pohořelci pekaře a ukojili svůj ohromný hlad. Takové hlídky konala má dekurie i v Podskalí a často, jenže jsme již měli 15 vídeňských liber těžké, tj. 7,87 kg, takže až mne ramena bolely. Nepořádky jsme rychle naším vlivem urovnali, neb technické byli všeobecně oblíbení pro svou liberálnost a demokracii. Studenti tvořili tělesnou tvář na Strahově u kláštera, u Křížovníků, u kříže arcibiskupa, u místodržitelství i jinde a byli častováni.

Centurie Bradkova byla nejdisciplinovanější, a když jsme byli komandováni do Strahovského kláštera na stráž, našli jsme tam již dobrovolníky z I. centurie, kteří již pivo měli vypité a pokrmy snědené. Ani jednou jsem se nezúčastnil stráže, jež byla častována. Veškeré hlavní stráže byly obsazené studenty neb národní obrana (tenkrát se jí říkalo židovská garda, poněvadž musela hájit židy). Vojsko nebylo nikde vidět, pořádek však byl všude.. Kolega Dušánek byl tamborem naší kohorty a často, když Wersin přednášel, vtrhl do sálu a vyhubnoval nás, abychom šli hájit Židovské město.

Na začátku nové aery v březnu 1848 byla mezi Čechy a Němci zvláště u studentstva úplná shoda a bratrství a výmluvnému německému studentu Uffo Hornovi jsme tleskali a jeho svobodomyšlným projevům. Teprve volby do frankfurtského parlamentu vyvolaly roztržku. Německé studentstvo počalo nositi pásky schwarz-rot-gold a české studentstvo slovanskou trikoloru. Byl jsem přítomen zasedání Národní rady, jíž předsedal hrabě Lev Thun, když četl známý článek, že Němci na nás, který nechceme volit do německého parlamentu zkusí ostří svých mečů, a Rieger na to odpověděl, že my pak použijeme argument palcátů! V této záležitosti odbyla se ve Svatováclavské zahradě schůze lidu, při které Sladkovský ohnivě řečnil proti volbě do Frankfurtu a když jsem se tam odtud vraceli, byla Praha zaplavena písničkami dle noty známých národních písní jako: Šuselka nám píše a všechny čelily proti obeslání. Ponejvíce je skládal Karel Havlíček. Všestranným odporem nevykonaly se u nás již vypsané volby do Německého parlamentu. Jest známo, že Čechy, Morava a Slezsko tenkrát patřily k německému Buntu, a proto zde byly volby vypsané.

Ve Václavské sále odbývalo se též první přelíčení před porotou pro tiskový poklesek v Národních novinách proti Karlu Havlíčkovi. Žalobcem byl státním návladní Ambrož, známý tu hudebník a kritik. Byl jsem přítomen též a těšil jsem se z toho, jak dobře se Havlíček hájil a že jednohlasně byl osvobozen porotou.

Byl jsem členem Slávie a ještě chovám lístek podepsaný předsedou, jimž byl Vilém Dušan Lambl. Členem Slovanské lípy jsem nebyl, tam bylo málo studujících, více dospělých. Nosili jsme dlouhé vlasy a šavle na šňůře nebera řemení. Student byl tenkrát nejen pánem v Praze, ale i ve Vídni.

Sbor Svornost, k nimž přináleželi nejlepší vlastenci mezi nimi Dr. Brauner, baron Vilany, Fastr, Trojan, Havlíček, Vávra atd. Když podepsal hrabě Stadion, místopředseda druhou Pražskou petici císaři Ferdinandovi I., která byla podána za účastenství shromážděného zástupu lidu, napíchl se na bodák arch tvrdého papíru s nápisem Podepsal a průvod táhl na Staré Město přes Karlův most. Před mostem však v Mostecké ulici vpravo zastavil se a domnělému německému reakcionáři zlatníkovi Fortnerovi udělala se hlučná kocovina, první to kterou jsem zažil! Později velkolepá kocovina pod protektorátem vojska, které příchod k Staroměstskému náměstí pro lůzu uzavřelo, provedla se rektorovi univerzity, nemýlím-li se Fischerovi, jenž bydle v Heinicových domě proti radnici. Navzdory tomu, že v Aule Rieger a jiní proti tomu úmyslu mluvili. Boroš pronesl: Aus dieser Katzenmusik könnten ein Katzenjammer werden, nedalo se studentstvo odvrátiti. Nedočkal jsem se konce této harmonie a utíkal jsem domů, nemohl jsem to snést. Když jsem docházel do Konviktské ulice, již byla

zase ohlášena kocovina. Jak jsem se druhý den dověděl odbývala se pod okny profesora Wersina, jenž bydlel naproti pomníku císaře Františka u nábřeží.

Svatodušní svátky se blížily a poněvadž profesor Wersin ještě přednášel, nechtěl jsem jít na třídní prázdniny domů. Otec však mně psal, abych domů přijel, že mohu zase po svátcích pro případ dalších přednášek jeti do Prahy. Ve svátkách však vypuklo známé povstání v Praze a studijní rok byl ukončen. V Krušovicích bylo slyšet otřásání následkem pražského bombardování provedeném knížetem Windischgrätzem. Rodiče tomu byli velice rádi, že jsem v Praze nebyl.

Na podzim jsem se zase odebral do Prahy a dal se zapsat do IV. ročníku, tedy do stavitelství pozemního a vodního. Studenti, jež byli po povstání svatodušním arestováni, byli již zase propuštěni, poněvadž ve Vídni ještě vládl studentský vliv. Legionáři měli stejnokroj dosti hezký, ale nedopřál jsem si ho, chtěje dobrého otce šetřiti. Stráže již byli v rukou vojska a bylo již znáti reakci. Demonstrativně nosili studenti cillindry hodně „nalité“, to jest natlučené. Ve Vídni již vládl Bach a vše klonilo se ke stavu, jak panoval až do roku 1859, tedy vláda to Kempena, velitele četnictva a Bacha. Navštěvoval jsem se zálibou přednášky Zippeho o mineralogii a geologii. Chodilo nás tam asi čtrnáct, mezi nimi Löv, Latzmann a Kurz. Jednoho odpoledne asi v červnu 1849 pohřešovali jsme v přednášce kolegu Krasse, bratra pozdějšího ředitele Buštěhradské dráhy, a tu se šušovalo, že byl odveden na Hradčany do vyšetřování. Mimo něho byla zatknuta celá řada českých i německých studentů, členů to Markománie a českomoravského spolku (bratrstva), které (prý) Bakunin pobádal k povstání v Praze, jaké on tenkrát spískal v Drážd'anech. Mezi zatknutými byl též Sladkovský. Když jsem byl od roku 1852 již v Pardubicích c. k. inženýrským asistentem, vozili na 18 let (z milosti) odsouzené (vojenský soud odsoudil je k smrti) do Olomouce (Sladkovský), do Munkáče a jinam. Po pěti letech byly amnestováni.

Prázdniny v létě 1849 strávil jsem, jak již uvedeno, v Petrohradě a v Krušovicích a krátkou dobu v Nové Huti u Nováků. Otec dopisoval si se stavitelem Šebkem ve Vídni za účelem mého zaměstnání a pan František slíbil, že jakmile budu mít absolvováno, mohu k němu přijít jako kreslič. Rodiče nejevili k této dráze mého života mnoho chuti a přáli si jistějšího zaopatření, a proto se věc protáhla. Zakročil jsem ku katastru a k radě knížecího vrchního lesmistra Gintla na Křivoklátě zakročil jsem též o přijetí do prvního telegrafního kurzu ve Vídni, an bratr pana Gintla byl telegrafním ředitelem ministerstva obchodu. Jiných vyhlídek tenkrát pro technika nebylo mimo tabákové režie. K drahám se dostatí bylo potřeba protekce a přítomnosti ve Vídni. Čekaje na vyřízení svých žádostí, zaměstnával jsem se občas u cestmistra krušovického pana Karla Švarce z ochoty při pracích na adaptaci budovy kriminální v Rakovníku, někdy i u

stavitele Müllera mladšího. Cvičil jsem se v malbě květin a studoval pilně elektrotechniku, poněvadž byla předmětem přijímací zkoušky do (telegrafického) kurzu. Mimo to jsem četl německé klasiky z knihovny horního mistra Mayera a opakoval mechaniku a stavitelství pozemní. Tak jsem meškal, což je mi dnes nepochopitelné. Když jsem absolvoval techniku, nebylo mi ještě 19 let, tak že jsem mnoho nezanedbal. V létě 1850 byl jsem na intervenci mé sestřeničky Fanny, později provdané Gráfové, požádán abych přistoupil k vyvazovací komisi, do které musely dávatí dominia pomocné síly. Komise tato (Grundentlassungskommission) vyvazovací sídlila právě na Křivoklátě...“

Věrohodnost pramene na příkladu líčení revolučních událostí

Věrohodnost pramene závisí především na osobních vlastnostech a vzdělání pisatele a časové vzdálenosti, která uplynula od prožití k zápisu. Eduard Bazika byl klasicky a technicky vzdělaným příslušníkem českých středních tříd. Byl člověkem veskrze poctivým, pracovitým, systematicky uvažujícím a zřejmě citově a nábožensky spíše chladnějším, než-li emotivnějším. Jeho „písmáckým“ záměrem bylo především uchovat své životní zážitky pro mladší rodinné příslušníky, a tudíž nechtěl svým vyprávěním jakýmkoliv způsobem korigovat svoji veřejnou činnost či posunovat a opravovat historickou skutečnost, jak jsme toho svědky především u psaní tzv. politických monografií. Nechtěl být nikdy hrdinou dne a ani zapomenutým pěšákem bezplánovitého žití. Jeho životní hodnoty byly měšťanský ctnostné a pohybovaly se pouze v okruhu světa práce a rodiny. Setkání s tzv. velkými dějinami se během jeho života odehrálo pouze ve studentských letech v Praze za revoluce roku 1848 a pak zcela náhodně ve službě velké železniční společnosti, která v roce 1866 přepravovala na východočeské bojiště vojsko a sloužila rakouskému vojenskému velení, jež svůj hlavní stan rozbilo zrovna v Olomouci, kde inženýr Eduard Bazika právě sloužil u soukromé Rakouské společnosti státní dráhy. Velké dějiny k němu přicházely pak už jen při občasných a nepravidelných návštěvách císaře Františka Josefa I. v Čechách, neboť zmiňovaná železniční společnost ho přepravovala a vítala na nádražích. Při těchto uvítacích rituálech měl mladý inženýr Eduard Bazika jako místní představený železniční společnosti na starosti zvláště bezpečnost císaře a instalaci slavnostní výzdoby nádraží. Z těchto důvodů ho v žádném případě nemůžeme podezírat například z úmyslu falšovat dějinné události či vyzdvihovat svoji vlastní osobu. Četné věcné chyby v jeho vyprávění zcela nesoukromých společenských událostí vyplývají především z výrazného časového odstupu, který v jeho případě tvořil někdy více než čtyřicet let, a také paradoxně i z reflexe dobové sekundární historické publicistiky a literatury, která se snažila v době vypjatých státoprávních a národnostních bojů vytvářet

hrdinný národní příběh. Bazikův životní posun z německého kulturního okruhu do ryze českého prostředí pak přispíval k intenzivnějšímu vnímání těchto národních výkladů, protože tvořily součást, jak už bylo naznačeno, jeho neustálého sebevzdělávání a myšlenkové korekce.

Hned v počátcích líčení revolučních událostí v Praze je nutné jeho výklad sledovat skepticky a kriticky a neustále ho korigovat s odbornou literaturou, neboť například ani Karel Havlíček, natož pak František Ladislav Rieger památnou schůzi do restaurace Svatováclavských lázní nemohli svolat, neboť Rieger v té době byl na cestách v Itálii a Karel Havlíček byl jednoduše zaměněn za méně známého Františka Havlíčka.⁸ Samozřejmě, že lze naproti tomu pisateli paměti zcela důvěřovat například v záležitostech rakouské železniční politiky a výstavby, neboť byl ve své době prvotřídním železničním odborníkem a mnohdy i stavitelem těchto drah.

Rovněž tak další pasáž líčící revoluční události obsahuje zřejmě tradovaný omyl, že totiž František Augustin Brauner byl rovněž členem deputace pražského měšťanstva, která vezla císaři petici do Vídně.⁹ Přitom je známo, že zmíněný autor petice a pozdější poslanec říšské rady František A. Brauner dvakrát zmiňovanou riskantní poctu odvést císaři pražskou petici vlakem do Vídně razantně odmítl a vymluvil se na nemoc. Závěrem lze shrnout, že věrohodnost Bazikových pamětí je sporná především v pasážích týkajících líčení se celospolečenského kvasu, které pisatel sám nezažil, a naopak velice vysoká v částech, jež jsou věnovány vylíčení vlastních zážitků.

Bazikovo vnímání revoluce

Bazikův prožitek pražské revoluce roku 1848 byl velice intenzivní, neboť se v této době nacházel v opravdovém středu událostí, protože byl posluchačem třetího ročníku pražského polytechnického učiliště, které tehdy sídlilo v Dominikánské, tedy v dnešní Husově ulici. Studenti byli navíc na jaře 1848 nejaktivnější složkou pražského obyvatelstva, která se osobně podílela na prosazování liberálních politických a hospodářských požadavků revoluce a na udržování veřejného pořádku ve městě, neboť armáda a policie se chovaly velice pasivně a ustrašeně. Navíc studenti byli složkou také nejradikálnější. V tomto čase, kdy opravdu „čas

⁸ Jedná se o tuto pasáž: „Zde v Praze objevila se první manifestace 11. března, ve Vídni 13. března 1848. Kdo schůzi do Václavského sálu svolal, nebylo známo, dozvěděl jsem se však později, že hlavní zásluhu měl Pravoslav Trojan, Karel Havlíček, František Ladislav Rieger, Fastr, Brauner atd. Tam debatovalo se o známých sedmi bodech obsahující petici císaři Ferdinandovi I. a zvolila se deputace, jež ji měla podati. Tato deputace se vypravila a jelo přes Olomouc do Vídně, neb z Brna do České Třebové nebal ještě dráha hotová.“

⁹ Jedná se o tuto pasáž: „Na hranici Čech a Moravy u Žichlíčku, kde tvoří říčka Sázava hranici, vlak se zastavil, deputace vystoupila Dr. Brauner pronesl dojemnou řeč k vážnému momentu se vztahující“.

oponou trhl“, a prostředí, kde se koncentrovaly nejdůležitější události, si mladý Eduard Bazika mohl nejlépe uvědomit i své vlastní postoje k revoluci a ustálit mnohé celoživotní hodnoty, které pak už zůstaly vždy liberálně svobodomyšlnými, národnostně vlažnějšími a profesně poctivými a loajálními. Nejvěrohodněji a nejpřesvědčeněji jsou zachyceny tyto rozhodující momenty pro formování jeho postojů právě při líčení studentského podílu na pražských událostech, zvláště pak tzv. kočičin, tedy hlučných veřejných akcích, při kterých byly zostuzováni neoblíbení občané, respektive především v těch momentech, kdy tyto kočičiny byly namířeny proti jemu milému, byť německy přednášejícímu profesorovi techniky, který zřejmě navíc projevil jiný názor v otázce vypsání voleb do frankfurtského Národního shromáždění, než-li většina jeho posluchačů. V takovýchto vypjatých situacích se Eduard Bazika nenechal unést davovou psychózou a studentských akcí, se kterými vnitřně nesouhlasil, se jednoduše neúčastnil.¹⁰ Jistě tu hrála velkou roli předchozí výchova z domova, kde autoritativní otec měl hlavní a poslední slovo, a také smířlivé venkovské prostředí krušovického šlechtického velkostatku, ze kterého Eduard Bazika pocházel, kde se potkával německy mluvící, ale jinak mimo službu zcela bilingvní řídicí hospodářský personál s většinovým českým obyvatelstvem. Otcova autorita způsobila nakonec také to, že syna do nejkrizovější pražské revoluční události jednoduše nepustil, neboť ho odvolal zpět domů na venkov. Svatodušní bouře pak osmnáctiletý Eduard Bazika sledoval, pro nás bohužel, jen z povzdálí, i když údajně i v Krušovicích slyšel hřmění Windischgrätzových kanonů, které po několik dní bombardovaly povstalou Prahu, respektive Staré a Nové Město. Léto 1848 pak Eduard Bazika ztrávil jako obvykle výpomocnými pracemi doma nebo v Petrohradě, popřípadě na cestách za svými venkovskými spolužáky. Po návratu do Prahy sledoval chování studentských radikálů zcela střízlivě, neboť si s sebou jistě přinesl nakázání otce, aby se do ničeho nepouštěl a především dostudoval. Z těchto důvodů si také už ani nedal ušít legionářskou uniformu a ani nevstoupil do tehdy nejradikálnějšího legálního českého spolku Slovanské lípy. Veřejná angažovanost pak také skutečně na několik desítek let úplně ustoupila z Bazikova života. Události po porážce pražské a vídeňské říjnové revoluce nazývá reakcí a dokonce prozradí, že tato reakce potrvá až do roku 1859. Ale zde se zřejmě již jedná o projekci pozdějších politických a dějepisných výkladů do vyprávění, které s termíny jako reakce či Bachův absolutismus běžně pracovaly. Shrňme-li výše uvedené, pak Bazikova

¹⁰ Eduard Bazika vyličil tuto situaci bohužel značně utržkovitě slovy: „Nedočkal jsem se konce této harmonie a utíkal jsem domů, nemohl jsem to snést. Když jsem docházel do Konviktské ulice, již byla zase ohlášena kocovina. Jak jsem se druhý den dověděl odbyvala se pod okny profesora Wersina, jenž bydlel naproti pomníku císaře Františka u nábřeží.“

politická zdrženlivost vůči některým projevům revoluce je pak zřejmě dána jeho venkovsky konzervativnějším smýšlením, autoritou otcova dohledu a také zcela jinými starostmi či radostmi, které tehdy mladý student především o prázdninách prožíval.

Česko-německé vztahy za revoluce

Vyhrocování česko-německých vztahů pochopitelně nemohlo neproniknout do těchto vzpomínek na pražskou revoluci. Zřejmě až zpětně si Eduard Bazika uvědomil, že základním bodem obratu v česko-německých vztazích za revoluce zvláště v Praze byl postoj k frankfurtskému parlamentu, respektive k vypsání voleb do tohoto zákonodárného sboru a následná Havlíčkova novinářská a letáková protifrankfurtská agitace, která vrcholila v masové distribuci písně „Šuselka nám píše z tej německej říše“, která se po Praze zpívala na nápěv písně Na tom pražském mostě. Snad také až později si Eduard Bazika uvědomil, že vypsání voleb do frankfurtského parlamentu v Čechách mělo také svůj zcela legální historický a státoprávní základ a opodstatnění, když v pamětech konstatuje, že Čechy, Morava a Slezsko přece také patřili k „německému Buntu“.¹¹ I v jeho dalším životním běhu bude tvořit setkávání s německým obyvatelstvem Čech základ k širěji pojímaným úvahám o možnosti klidného spolužití dvou národů v jedné zemi a dokonce jedenkrát u něho povedou vyhrocené národnostní boje 90. let 19. století i k srovnání stavu česko-německým vztahů v době za revoluce, v 60. letech, kdy sloužil na dráze v převážně jazykově německých Podmoklech, s dobou sepsání pamětí na přelomu století.

Na tomto místě konstatujme pouze, že Bazikův vztah k revoluci byl mladistvě aktivní, nicméně jednoznačně vlažný a opatrnícký. Nejvyhrocenější události revoluce, tedy svatodušní bouře osobně v Praze nezažil, ale co je nejzajímavější, ani je v pamětech nekomentuje a nehodnotí. Jeho vztah k revoluci byl dán spíše jen dráždivou novotou některých vnějškových projevů tohoto společenského pohybu, který je pak líčen především ve vztahu k obstarávání si čepic, zbroje a oblečení či konání nočních stráží v pražských ulicích. Nošení legionářských

¹¹ Jedná se o následující pasáž: „Na začátku nové aery v březnu 1848 byla mezi Čechy a Němci zvláště u studentstva úplná shoda a bratrství a výmluvnému německému studentu Uffo Horn-ovi jsme tleskali a jeho svobodomyšlným projevům. Teprve volby do frankfurtského parlamentu vyvolaly roztržku. Německé studentstvo počalo nositi pásky schwarz-rot-gold a české studentstvo slovanskou trikoloru. Byl jsem přítomen zasedání Národní rady, jíž předsedal hrabě Lev Thun, když četl známý článek, že Němci na nás, který nechceme volit do německého parlamentu zkusí ostří svých mečů, a Rieger na to odpověděl, že my pak použijeme argument palcátů! V této záležitosti odbyla se ve Svatováclavské zahradě schůze lidu, při které Sladkovský ohnivě řečnil proti volbě do Frankfurtu a když jsem se tam odtud vracel, byla Praha zaplavena písničkami dle noty známých národních písní jako: Šuselka nám píše a všechny čelily proti obeslání. Ponejvíce je skládal Karel Havlíček. Všestranným odporem nevykonaly se u nás již vypsané volby do Německého parlamentu. Jest známo, že Čechy, Morava a Slezsko tenkrát patřily k německému Buntu, a proto zde byly volby vypsaný.“

čepic a uniforem mělo v této době jasně distinktivní charakter, neboť mělo na veřejnosti ukázat, kam takto vystrojený jedinec náleží, zda k příznivcům liberálně pojímané revoluce či naopak k nepřátelům revoluce.

Velice důležitým momentem pro možné zařazení Bazikova vyprávění do kontextu velkých dějin je kromě původnosti a půvabnosti vyličených osobních zážitků také zdůraznění dvou základních bodů obratu pražské revoluce. Těmito obraty byly, a v tom se shoduje i se současným dějepisným výkladem, podepsání druhé pražské petice prezidentem českého gubernia hrabětem Rudolfem Stadionem¹² a, jak už bylo naznačeno, vypsání voleb do frankfurtského sněmu. Zda se jednalo o natolik silné zážitky, že utkvěly až do 90. let 19. století Bazikovi v paměti, či se jednalo o jistou zpětnou projekci utvrzovanou pozdější českou žurnalistickou a historiografickou produkcí, nelze ovšem jednoznačně rozhodnout. I přes tyto limity, je Bazikovo líčení pražské revoluce roku 1848 dalším příspěvkem do mozaiky, která historikovy umožňuje poskládat věrohodnější a plastičtější obraz těchto zásadních politických událostí.

Obsazování veřejného a komunikačního prostoru revolučními a národními symboly

Tradiční líčení událostí roku 1848 se soustřeďuje na popis politických a vojenských akcí v průběhu revoluce. Vrcholem takto pojatých a vnímaných dějin je pak veřejné vystoupení dvou zneprátených stran, strany revoluce a strany kontrarevoluce, v otevřeném boji proti sobě. Během pražských událostí byl a je historiky tento vrchol připisován svatodušním bouřím z června 1848, kde se jakoby doposud nevyhraněné tábory revoluce a kontrarevoluce utkaly v rozhodujícím boji, jehož výsledek nakonec rozhodl o osudu celého revolučního hnutí. Do jisté míry je pak při použití tohoto konceptu kopírováno výkladové schéma romanopisců, kteří kvůli stupňování dramatickosti a udržení spádu děje neváhají výrazně celou historickou skutečnost vyostřovat. A přitom tento vrchol představuje velice krátké časové údobí, vždy se jednalo jen několik hodin či dnů napětí, které měly mít zcela fatální význam. Mlčící a neúčastníci se většina obyvatelstva města je přitom degradována na pouhý kompars děje a několik desítek povstalců pasováno na hrdiny. Avšak při bližším prozkoumání množiny těchto hrdinů a obětí, musíme dojít k závěru, že se mnohdy jednalo o aktéry, kteří byli někdy zcela náhodně zataženi do děje a dalšího průběhu událostí se

¹² Jedná se o tuto pasáž: „Když podepsal hrabě Stadion, místopředseda druhé Pražské petici císaři Ferdinandovi I., která byla podána za účastenství shromážděného zástupu lidu, napíchl se na bodák arch tvrdého papíru s nápisem Podepsal a průvod táhl na Staré Město přes Karlův most. Před mostem však v Mostecké ulici vpravo zastavil se a domnělému německému reakcionáři zlatníkovi Fortnerovi udělal se hlučná kocovina, první to kterou jsem zažil!“

neúčastní. Zároveň je tak zatlačováno do pozadí předchozí a následné neveřejné, či spíše nezaznamenané symbolické jednání všech skutečně aktivních jedinců, kteří také významně spoluurčovali psychologickou a mentální atmosféru a povahu těchto událostí. Memoáry mají právě ten metodologicky vyčerpávací charakter, že tato skrytá a symbolická jednání jedinců odhalují. Je tedy jen na jejich uživateli, většinou historikovi, aby je nápaditě a při tom věrohodně interpretoval a hledal v nich i takové významy, které si samotný aktér událostí vlastně ani nemohl uvědomit. Jednou z takových metodologických možností, jak využít Bazikovy paměti, je jejich zasazení do konceptu nahlížení revoluce jako boje o ovládnutí a nacionalizování veřejného a komunikačního prostoru. Nejedná se o metodologický přístup zcela nový, neboť už byl užit v německé historiografii při interpretaci sasské, pruské a bádenské revoluce a v poslední době byl také aplikován na české revoluční prostředí.¹³

Prostředky k ovládnutí veřejného prostoru a veřejné komunikace byly v rámci evropských revolucí různé, nicméně jeden rys byl zcela společný. Jednalo se ovládnutí tohoto prostoru revolučním a národním oděvem, tedy nově vytvořenou módou, která kromě estetické funkce měla také onu znakovou symbolickou hodnotu v jasně viditelném deklarování, že daný jedinec se veřejně přihlašuje k nově získané osobní a politické svobodě, konkrétně pak k liberálním a konstitučním myšlenkám, a že se chce také veřejně vyjádřit k doposud tabuizovaným záležitostem veřejného a politického života. Ve střední Evropě a zvláště pak v Praze a ve Vídni tato identifikace pro a proti revoluci byla zkombinována i s identifikací vyloženě národní, respektive někdy jen s identifikací slovanskou a německou, tedy s jinak posunutou symbolikou, která byla zaměněna či propojena s identifikací s probíhajícím národním emancipačním procesem. V revoluci se tak především v Praze náhle dostaly do popředí nové způsoby ostentativního vymezování se vůči německé kultuře, německé řeči a německým sjednocovacím tužbám, v době prvního veřejného politického vystoupení českého národa, respektive nejdříve jen českého obyvatelstva Prahy a posléze i venkova. Takovouto funkci mělo mezi intelektuály známé Palackého „psaní do Frankfurtu“ a mezi „prostým lidem“ zmiňovaná Havlíčkova rýmovačka otře útočící proti volbám do frankfurtského parlamentu Šuselka nám píše. Eduard Bazika toto vymezování pomocí takovýchto činů právě nejraději popisuje a možná i částečně intuitivně dešifruje, nicméně jeho plného pochopení je schopen až po dlouhých letech, kdy nacionální problematika zaujímal v českých zemích zcela dominantní pozici. V jeho podání pak ona skutečná i symbolická revoluční komunikace

¹³ Srovnej například: Langewiesche, Dieter, Kommunikationsraum Europa: Revolution und Gegenrevolution, in: Demokratiebewegung und Revolution 1847 – 1849, Karlsruhe 1998 a Randák, Jan, Symbolické chování v revoluci 1848: Revoluční móda, Český lid 93, 2006, s. 49 - 69

probíhala ještě před vypsáním voleb do frankfurtského národního shromáždění v království Českém jednak v barevném rozlišení studentstva, neboť, „*německé studentstvo počalo nositi pásky schwarz-rot-gold a české studentstvo slovanskou trikoloru*“ a jednak v dehonestování politických záměrů odpůrce, který, jak Eduard Bazika zaznamenal, mělo i velmi konfrontační charakter a popsal ho slovy: „*Byl jsem přítomen zasedání Národní rady, již předsedal hrabě Lev Thun, když četl známý článek, že Němci na nás, který nechceme volit do německého parlamentu zkusí ostří svých mečů, a Rieger na to odpověděl, že my pak použijeme argument palcátů! V této záležitosti odbyla se ve Svatováclavské zahradě schůze lidu, při které Sladkovský ohnivě řečnil proti volbě do Frankfortu a když jsem se tam odtud vraceli, byla Praha zaplavena písničkami dle noty známých národních písní jako: Šuselka nám píše a všechny čelily proti obeslání. Ponejvíce je skládal Karel Havlíček.*“¹⁴

Další způsob symbolické komunikace mezi příznivci a odpůrci revoluce můžeme zachytit v Bazikově poznámce o úpravě vlasů a cylindrů, které nosili ještě revolučně naladěni studenti ještě na podzim roku 1848.¹⁵ Podle Jana Randáka, prý lze průběh událostí roku 1848 ztotožnit i „s vývojem tehdejších kloboukových forem. Tuhý a neohebný cylindr částečně vymizel v době březnové revoluce a uvolnil místo měkkému plstěnému klobouku. Čím více se revoluce rozvíjela, tím pokroucenější byl tvar, a naopak s ústupem a ochabováním revoluce v roce 1849 se pokrývka hlavy stávala opět ohebnější a materiál pevnější. Ruku v ruce s tím šel i vzhled a úprava vousu, jehož bujnost se stala symptomem hynoucí revoluce. Po roce 1849 zaujal své pevné místo opět cylindr.“¹⁶

Obsazování veřejného prostoru pak bylo prováděno pravidelnými hlídkami studentských legionářů. Studenti se tak zapojili do politického dění jako samostatně organizovaná síla, která byla schopna nahradit legální vojenskou a policejní moc a zajistit veřejný pořádek. Tím výrazně stoupla jejich společenská prestiž, což se například podle Baziky projevovalo jejich tzv. častováním, tedy zásobováním potravinami a zvláště pivem zámožnějším obyvatelstvem a nebo některými institucemi, například premonstrátským klášterem na Strahově. Jejich zvýšená společenská prestiž a silné sebevědomí pak často přecházelo v pořádání odvetných

¹⁴ Upozorňujeme rovněž, že Eduard Bazika tuto událost chybně lokalizuje opět do Svatováclavských lázní a přitom proběhla v Měšťanské besedě, kde neprobíhalo zasedání Národní rady, která existovala až v době sepisování pamětí, ale Národního výboru.

¹⁵ Eduard Bazika toto chování studentů popsal následovně: „Na podzim jsem se zase odebral do Prahy a dal se zapsat do IV. ročníku, tedy do stavitelství pozemního a vodního. Studenti, jež byli po povstání svatodušním arestováni, byli již zase propuštěni, poněvadž ve Vídni ještě vládl studentský vliv. Legionáři měli stejnokroj dosti hezký, ale nedopřál jsem si ho, chtěje dobrého otce šetřiti. Stráže již byli v rukou vojska a bylo již znáti reakci. Demonstrativně nosili studenti cillindry hodně „nalité“, to jest natlučené. Ve Vídni již vládl Bach a vše klonilo se ke stavu, jak panoval až do roku 1859, tedy vláda to Kempena, velitele četnictva a Bacha.“

¹⁶ Randák, Jan., op. cit., s. 59

akcí směřujících k veřejné dehonestaci údajných odpůrců revoluce pomocí již zmíněných kočičin. Tyto kočičiny byly organizovány zcela plánovitě a s důkladnou předchozí přípravou, neboť na takovéto akce bylo nutné přinést i patřičné hudební nástroje a jiné hluk vydávající předměty.

Za revoluce 1848 se tak ulice stávala „politickým podiem“, kde se vytvářely politické symboly a politické identity, „získávaly zkušenosti, veřejně demonstrovaly tužby a přání a formulovaly se požadavky.¹⁷ Během revoluce se tak ulice proměnila v jistý druh pohyblivého jeviště, v prostor, kde se tvořilo ritualizované skupinové jednání, které mělo pak vliv na tvorbu vlastní politiky. Lze dokonce tvrdit, že v této době se zrodily organizované nátlakové skupiny, kde specifickou roli hrál, národní oděv, barvy slovanské či německé trikolory a jiná národní symbolika a hlučná i „němá“ komunikace bez slov. V podstatě šlo o to, aby ulici obsadili příznivci revoluce či jednoho národa dříve než jejich protivníci, protože tak mohlo být lépe ovládáno veřejné mínění. Toto jednání v sobě samozřejmě zahrnoval i velký potenciální konfliktní materiál, který po obsazení ulice, popřípadě jejím přejmenování, mohlo díky nahromaděnému konfliktnímu potenciálu vyústit nejdříve ve strhávání národních symbolů protivné strany a tím jí symbolicky bránit v prosazení svého národního programu, někdy ale až v ozbrojený střet většinou s vojskem, které vlastně chtělo zpětně ovládnout opuštěný veřejný prostor. Zůstává ironií osudu, že pražské ozbrojené bouře vypukly po skončené sbratřovací mši na Koňském trhu, který byl právě v této době díky Havlíčkově iniciativě přejmenován na Svatováclavské náměstí. V tomto případě ale obsazování veřejného prostoru nacionálními symboly zasáhlo už nejen pozemská prostranství, ale pokusilo se uzurpovat i nebeský pantheon, či respektive ho jasně rozdělit mezi český a německý.

¹⁷ Tamtéž, s. 64

„Otec dopisoval si se stavitelem Šebkem ve Vídni za účelem mého zaměstnání a pan František slíbil, že jakmile budu mít absolvováno, mohu k němu přijít jako kreslič. Rodiče nejevili k této dráze mého života mnoho chuti a přáli si jistějšího zaopatření, a proto se věc protáhla. Zakročil jsem ku katastru a k radě knížecího vrchního lesmistra Gintla na Křivoklátě zakročil jsem též o přijetí do prvního telegrafního kurzu ve Vídni, an bratr pana Gintla byl telegrafním ředitelem ministerstva obchodu. Jiných vyhlídek tenkrát pro technika nebylo mimo tabákové režie. K drahám se dostat bylo potřeba protekce a přítomnosti ve Vídni. Čekaje na vyřízení svých žádostí, zaměstnával jsem se občas u cestmistra krušovického pana Karla Švarce z ochoty při pracích na adaptaci budovy kriminální v Rakovníku, někdy i u stavitele Müllera mladšího. Cvičil jsem se v malbě květin a studoval pilně elektrotechniku, poněvadž byla předmětem přijímací zkoušky do (telegrafického) kurzu. Mimo to jsem četl německé klasiky z knihovny horního mistra Mayera a opakoval mechaniku a stavitelství pozemní. Tak jsem meškal, což je mi dnes nepochopitelné. Když jsem absolvoval techniku, nebylo mi ještě 19 let, tak že jsem mnoho nezanedbal. V létě 1850 byl jsem na intervenci mé sestřeničky Fanny, později provdané Gráfové, požádán abych přistoupil k vyvazovací komisy, do které musely dávat dominia pomocné síly. Komise tato (Grundentlassungskommission) vyvazovací sídlila právě na Křivoklátě...“, tak začíná Eduard Bazika své vyprávění o svých zaměstnání a jiných pracovních aktivitách. Od vojenské služby ho zachránil „hnědý fliček v oku“, a tak mohl pomýšlet na splnění svého snu – pracovat ve službách tehdejšího nejmodernějšího dopravního prostředku – železnice.¹⁸

V průběhu roku 1850 mu přišlo vyrozumění z Haliče, kam předtím dopsal, aby nastoupil na místo adjunkta katastrálního úřadu. Místo nepřijal, protože mezitím mu napsal stavební podnikatel Šebek z Vídně, „proč nepřichází“. Zároveň byl vypsán – což věděl od správce Gintla – první kurz pro telegrafisty. Proto se v lednu 1851 vydal dostavníkem do Prahy a po dráze do Vídně. Jel třetí třídou, kde místo oken byly plachty. Podnikatel František Šebek právě stavěl na Biberbastei budovu pošty a ministerstva obchodu. Nejdříve pracoval v jeho kanceláři od 8 hodin ráno do 6 večer s polední přestávkou a jeho služné prý „nebylo přiměřené práci“.¹⁹ Kreslil detaily budovy pošty. Podnikatel Šebek mu dovolil absolvovat na technice telegrafní šestiměsíční kurz. V kavárně Gerlovič se pravidelně scházel s bývalými

¹⁸ Eduard Bazika, c. d., s. 46 rkp.

¹⁹ Tamtéž, s. 47 rkp. František Šebek byl del Baziky „Bolzanista, šlechtitný muž, přítel Fesslův, byl členem obecního zastupitelstva v Leopoldau. A od roku 1862 byl poslancem na českém sněmu a v říšské radě.“

spolužáky z pražské techniky, kteří byli ve službě u tehdejší státní dráhy. Tehdy se dodělával právě přechod přes horský průsmyk Semmering a stavělo se kolem Krakova. Bazika zašel za tehdejším výkonným ředitelem Severní státní dráhy inženýrem Carlem Ghagou a okamžitě obdržel přijímací dekret. Měl stavět úsek dráhy z Bochnie do Dembici jako stavební elév s 300 zl. služného a 300 zl. stavební přílohy. Pan Šebek ho přemlouval, aby zůstal pracovat u jeho firmy, „ale pak mě blahovolně propustil, protože věděl, že otec si přeje, abych měl lepší a pevnější místo“. O několik dní později byl Eduard Bazika jmenován inženýrským asistentem v generálním ředitelství pro komunikace se služným 400 zl. Pro toto místo se rozhodl, neboť se proslýchalo že stavební ředitelství bude zrušeno, což se později skutečně stalo.

Dne 2. května složil přísahu u Státních drah, a tak započal pracovní dráhu, „která dost dlouhý čas různě nebyla poseta“.²⁰ Úřadoval v Lichtenštejnském paláci ve vídeňské Herrengasse (Panské ulici), kde bydlel i ministr obchodu baron Bruck. Byl přidělen k hlavnímu protokolu, pak k oddělení pro stavby, kde se podílel na instalaci nových výměn vrchní stavby na Severní státní dráze. Prozatím však ale dlel ve Vídni. Večer po práci chodil z kamarády z pražské techniky do Korutanského divadla, kde si kupoval lístky na galérii. V březnu 1852 byl přeložen do Prahy a posléze do Pardubic, kde sloužil také přítel ing. Karabáček, který byl pak přesazen na Semmering. Byla mu svěřena údržba trati z Moravan do Přelouče v délce asi 30 km a zásobování lokomotiv uhlím a vodou. Také se podílel na stavbě druhé koleje mezi Českým Brodem a Kolínem, kde obstarával kámen na stavbu, technické popisy kolejí a organizoval práci.²¹

V roce 1855 došlo k prodeji státních drah francouzskému kapitálu. Nová francouzská správa společnosti v čele s Jakobem Manielem nastoupila do společnosti v říjnu 1855. Okamžitě byla zavedena nová organizace podniku a došlo ke zvýšení platů všem úředníkům. Nejnižší sloužící úředníci měli dostat 900 zl., „ale úzkoprsostí ing. Mráze a Engrtha dostali jsme jenom 700 zl.“ Dne 12. září obdržel Eduard Bazika od generálního ředitele J. Maniela dekret, kterým byl přidělen k oddílu pro stavbu a udržování dráhy se sídlem v Praze v čele s vrchním inženýrem Vincencem Schmidtem. Zvýšení platu na 700 zlatých ročně mu tehdy dodalo odvahu požádat o ruku Annu Matiáskovou a posléze se oženit.

²⁰ Tamtéž.

²¹ „Jako technický ing. jsem často musel dekorovat nádraží při průjezdu příslušníků panovnického domu“, doplnil v pamětech Eduard Bazika, viz: c. d., s. 53 rkp.

Ve službě byl velice zaměstnán, neboť měl na starosti likvidaci všech účtů z celé trati a mimo to i reklamaci pozemkové daně a také dohlížel na personální referát, „protože moji kolegové se v tom nevyznali“. Dále prováděl nivelace nových kolejí z Prahy do Roudnice. Celkově byl spokojen, protože v této době nabyl technický personál u železných drah poprvé na společenské vážnosti. Eduard Bazika vysvětlil tuto sociální změnu statutu technického a stavebního personálu velmi instruktivně a dal jí do souvislosti s příchodem nového vedení Společnosti státní dráhy: „Organisace technického účtování při udržování dráhy, podmínky při zadávání staveb a dodávání rozličných hmot, dřev, kolejnic, mostů a t. d., ještě dnes u mnoha drah používané, pocházejí od Společnosti státní dráhy. Rozhodující změna stala se však při veškeré správě. Až dosud do 1855 byla v rukou právníků, čili netechniků. Předseda pražského ředitelstva byl právník a měl as 4 sekretáře též právníky, techničtí inspektoři hráli jen podřízenou roli, když však nastoupil Maniel, veškerá správa dostala se do rukou techniků a odborníků, a právníci byli pouze ve Vídni v právním bureau a jeden doktor práv pro výkup pozemků, a tak to jest u Společnosti státní dráhy dosud, a vše jest v rukách odborníků. Technický stav nabyl vážnosti a byl vládnoucím při dráhách. Ale i hmotně se stav techniků jiných zlepšil vlivem Společnosti státní dráhy podle příkladu Severní dráhy Ferdinandovy, která toho času (1855) oplývala penězi, platila své úředníky též tak špatně jako státní dráhy, neb inženýrský asistent se značnou odpovědností dostával ročně 400 zl. bez všech jiných výhod. V krátké době přistoupily skoro všechny dráhy rakouské k platům, jaké byly při Společnostech státní severní a jižní dráhy zavedené, a i na techniky v jiných oborech mělo toto ocenění inženýrů vliv, hlavně na hmotném jich postavení.“²²

Další služební povinnosti a pravidelný kariérní postup přivedly Eduarda Baziku do Roztok u Prahy, Podmokel a Olomouce, kde měl na starosti „mimo činnosti chefa trati“ přestavbu olomouckého státního nádraží, „jež bylo krátké a nedostačilo nejskromnějším nárokům. Rekonstrukce pozůstávala z mnoha prací.“ Z Olomouce se stěhoval v květnu 1871 do Prahy, aby se tady na 21 let stal ředitelem stavebního odboru celé Severní státní dráhy. O okolnostech svého přeložení se obšírně zmiňuje v pamětech: „Ředitel staveb pan Carlo von Ruppert každoročně projížděl s draisinou neb vlakem veškeré trati v Čechách i v Uhrách, na Moravě a v Dolních Rakousích. Při takové inspekci přijel též na mou trať s panem generálním inspektorem 29. března 1871. Jel jsem mu naproti do Mohelnice. V Litovli již mně zavolal do svého vozu a pravil, že chtěl něco pro mne udělati, než že se hodlal přesvědčiti, zdali při nových stavbách, které provádím, též má trať jest v pořádku. Nyní že vidí, že ! ano. Byl jsem

²² Eduard Bazika, c. d., s. 80 rkp. an.

navržen k pokročení do 1600 zl., tj. 3200 K, ale poněvadž pan Ruppert dobře věc nevážil, protáhla se tato záležitost. Když jsme v Olomouci prohlíželi nové stavby ničeho nevytýkal a projevoval mlčky své uspokojení. On totiž v letech 1869 a 1870 staral se výhradně o stavbu dráhy z Vídně do Brna a o stavby v Olomouci se málo interestoval, takže byl nyní výkonem tím překvapen. Jeli jsme do divadla a po divadle šli do hostince k Lauroví. Když jsem z místnosti vyšel a zase vracel, zaslechl jsem, jak ředitel Ruppert k panu generálnímu inspektorovi de Serresovi něco pravil. Pan Ruppert začal se mne vyptávati, kdy budu míti stavební účet hotový, že musím ještě v běhu týdne do Prahy, jakmile dostanu od ředitelstva list, na rozhodnutí správní rady, jež se odbývá v pátek (v pondělí mi to řekl) nelze prý čekati. Nevěděl jsem dosud, co se mnou zamýšlí, až mně ráno když jsem pro pány přišel, pan de Serres řekl, že pan ředitel není s panem vrchním inženýrem a chefem stavebního odboru v Praze spokojen, a že mně tam obmýšlí přesaditi (do Prahy).“

V Praze prožil Eduard Bazika spokojená léta naplněná neustálou prací při údržbě a výstavbě drah Společnosti státní dráhy. Za svou včasnou, vynikající a odpovědnou práci byl 19. září 1883 po dostavbě trati Sadská - Nymburk povýšen do hodnosti vrchního inspektora: „Pokročil jsem ve služném o 500 zl, tedy na 3500 zl, osobní příloha byla mne však odebrána. Pan ředitel de Serres pravil, že titul můj „přednosta stavebního odboru“, Bauleitungschef jest pěknější titul než „vrchní inspektor“, a měl pravdu.“

Ve svém pracovním nasazení nepolevoval. Nejráději ale vzpomínal na nenadálé překvapení ze strany svých spolupracovníků. Jedno takovéto překvapení zaznamenal ve svých pamětech. Zapsal si: „Nastoupil den mého 40 letého jubilea, neb 2. května 1851 skládal jsem přísahu u ministeria obchodu ve Vídni jako c. k. inženýrský asistent. Nemaje tušení, že někdo, mimo mé rodiny o tomto momentu ví, odjel jsem 2. května 1891 v služebních záležitostech do Vídně, ale neušel jsem svému osudu, neb 4. května, když jsem do své kanceláře v Mariánské ulici vkročil, shledal jsem jí pěkně květinami a látkou dekorovanou a veškeří páni odboru stavebního, v čele můj zástupce vrchní inženýr Viktor Bartl, mně srdečně blahopřáli a skvostné album mně podali. V něm jest obsažena velmi dojemná adresa s podpisy a s fotografiemi všech pánů odboru stavebního. Výprava jest umělá, a desky pocházejí od knihaře Dursta, jenž sobě vyžádal, aby mohl toto album ve své vitríně na jubilejní výstavě umístiti, k čemuž jsem rád svolil. Jako nepatrnou revangí za tuto pozornost, která mně velmi těšila, pozval jsem 6. května 1891 veškeré pány kanceláře stavebního odboru k sobě do bytu k večeři. Zábava byla velmi animovaná a veselá, přípitků bylo dost a bavili jsme se až do pozdní noci....“ Po odstoupení generálního ředitele de Serrese se poměry při Společnosti velice změnily. Za příčinou možného zestátnění naší dráhy v roce 1895, jak tvrdí Eduard

Bazika v pamětech, „uzavřelo se, žádné další nové stavby neprováděti. Stavební ředitelství se rozpustilo a podobný osud stihl i stavební odbory ve Vídni a v Praze. Jednalo se i o mou osobu, v stáří 61 let, 6 měsíci a po 41 leté službě u státu a Společnosti státní dráhy bylo mně jasno, že mně nekyne další budoucnost u Společnosti. Do Vídne, i kdybych byl chtěl, nemohl jsem jíti, maje v Praze v českých školách oba dva syny. K udržování dráhy nechtělo se mně. Požádal jsem tedy pana ředitele Grinsburga, o slušnou odstupnou renumeraci a o pensionování. Nárok na úplné výslužné měl jsem již po 35 leté službě, sloužil jsem tedy o 6 let déle než byla potřeba. Chefem stavebního odboru v Praze byl jsem od 3. dubna 1871 až do 30. června 1892 tedy 21 let.“

Odchodem do výslužby skončila Bazikova pracovní činnost u Společnosti státní dráhy, nikoliv však u železnice. Měl za sebou skvělé stavební a organizační výsledky. Eduard Bazika se zásadně podílel na projektování a stavbě všech vedlejších a lokálních drah Společnosti Rakouské státní dráhy po roce 1870. Postavil viadukt v Praze v Karlíně, kterým byl vyřešen bezproblémový průtah nákladních vlaků Prahou bez nutnosti zajíždět do nádraží StEGu. (dnes Masarykovo nádraží Praha – střed). V roce 1872 trasoval a budoval odbočnou trať z Chocně do Broumova, respektive z Chocně do Týniště nad Orlicí a přitom zůstal šéfem stavebního odboru v Praze.²³ O jeho odborné služby projevil téměř okamžitě zájem Zemský výbor Království českého, který právě zahájil velkorysou výstavbu místních drah, neboť „již v roce 1876 uveřejnil jsem v časopise spolku architektů a inženýrů rozsáhlý článek o místních drahách. Ačkoliv akce ve prospěch stavby jich ostala mimo společnost rakousko-uherské státní dráhy a rakouské společnosti místních drah, u jiných železničních společností ponejvíce nepovšimnuta až skoro do roku 1892, kdy povstal v této době jakýsi ruch v zemích po stavbě takových laciných drah. Zemský výbor štyrský obstaral zemský zákon za účelem podpory stavby a jemu následoval sněm Království Českého vydáním (k návrhu Dr. Mattuše, vrchního

²³ Na stavbu mohl najmout odborníky z české techniky. Zřídil kancelář v hostinci naproti choceňského nádraží, kde prý kdysi psal Palacký Jiřího Poděbradského a dalí se do trasování. Práce nad hlavu, ale vždy dovedl využívat výhody místa, dne i sezóny: „V Chocni jsem velmi rád pobyl, užíval jsem ráno velmi pěkného parku knížete Ferdinanda Kinského, koupal se v čisté vodě Tiché Orlice a těšil se z pěkné krajiny. To potrvalo i další době, neb jsem se tam zdržel do roku 1875 a pak jsem byl zaměstnán v Meziměstí v letech 1876/1877“ a vždy kolem sebe dovedl soustředit zajímavou českou společnost pro volné chvíle, kterou pečlivě vyjmenovává (už v Roztokách a Podmoklech, jenom v Olomouci byl společenský provoz toporný a neohrabaný. Tato společnost se sestávala z místní české elity, podnikatelé, hostinští, inženýři s kanceláře. S hotovým projektem trati zajížděl do Vídne, kde ho obhajoval a doplňoval, pak teprve se vyjednávalo o koncesi a byly hledány (uvolněny) finance. Pak vykupoval pozemky, sháněl materiál a mezitím stavěl vodárnu a sklady v Bubnech (přišel se na ně podívat Spolek Architektů a inženýru v Království českém) a přijímací budovu v Ústí nad Labem a v Podmoklech (o rodině zmínka později), protože striktně odděluje svět práce a své soukromí.“ Tamtéž, c. d., s. 94 – 95 rkp.

ředitele Zemské banky) zákona zemského k podpoře a usnadnění rozšíření sítě místních drah. Halič následovala s podobnou akcí. V této době uveřejnil jsem v Technickém obzoru tři články o místních drahách a sice 1. Proč ustalo se ve stavbě podružných drah, 2. O zákonech vydaných ve prospěch místních drah a o hmotné podpoře státem jim poskytované a 3. Jak asi bude působit český zemský zákon ze 17. prosince 1892 na rozvoj místních drah v Čechách. Článků těch povšimli si v našem Zemském výboru (články byly psány od 1. do 16. ledna 1893) a prostřednictvím pana inženýra Stupeckého byl jsem pozván k panu hraběti Vojtěchu Schönbornovi, jenž přijel z informační cesty ze Štýrského Hradce v záležitosti zemských místních drah. Mluvílo se, že se mám státi ředitelem oddělení železničního u Zemského výboru atd. Pán Stupecký mne sondoval, zda-li bych nechtěl býti Zemskému výboru nápomocen jako odborník. Mezi tím jsem byl 23. 3. 1893 povolán do Vídně k panu generálnímu inspektorovi Dostálovi, jenž mi sdělil, že k žádosti Zemského výboru k ministerstvu železničnímu byl jsem poznamenán a odporoučen Zemským výborem jako ředitel železničního oddělení v Praze při Zemském výboru. Měla přijíti předloha o zřízení železničního oddělení k projednání do zemského sněmu, leč sněm byl 18. května za příčinou obstrukce mladočechů (proti přijetí vyrovnání a zřízení krajského soudu v Trutnově) odročen a Zemský výbor nevěděl, co sobě počíti se spoustou železničních projektů na základě zemského železničního zákona mu předložených, a tu jsem 22. 5. 1893 k pozvání navštívil pana hraběte Vojtěcha Schönborna, přisedícího Zemského sněmu a referenta v železničních věcech, jenž mne žádal, zda-li bych se nechtěl podrobiti převzetí vyřízení odborně dotyčných projektů a státi se tak rádcem Zemského výbor. Ohledně mého zdravotního stavu (domnělého katarhu měchýře) vykonal jsem velkou oběť, když jsem k úloze té podvolil, Byly to veškeré práce, jež vykonávalo později mnohočlenné oddělení železniční, a byl jsem v těchto v pracích zapřažen až do zřízení železničního oddělení v červenci 1894. Nyní se na mne valily všechny předlohy, jak dále budu uváděti, a mimoto kopírování garanční smlouvy, smlouvy o vypracování projektů a četných pomůcek, cestování, komise a rozličné jiné povinnosti a konference časté u Zemského výboru.“ Takto popsal Eduard Bazika zásadní životní změnu ve svých pamětech, která ho zavedla v následujících letech velmi často na český venkov. V pamětech k tomu ještě dodal: „Roku 1892 nastala změna, i když jako šéf stavebního odboru požíval značné volnosti, nyní odpadla odpovědnost a navštěvování úřadů a nezbytné cestování. Třebaže jsem utrpěl materiálně na svých příjmech, protože odpadly různé přílohy a diety, neucítili jsme tuto změnu, neb jsme vždy skromně a podle poměrů žili a malé úspory mívali... Dlouhé chvíle jsem neměl, neb jsem začal uspořádávati své hojně nastřádané služební papíry. Mohu tvrdit, že mne prchaly dny úžasně rychle. Nelenil jsem, neb pracoval

jsem podle chuti a nálady.“²⁴ Jeho práce spočívala ve vypracování ekonomických expertíz týkajících se budoucích výnosů.²⁵ Místní dráhy zemí garantované vykazovaly ve srovnání s ostatními drahami podstatně menší počet přepravených cestujících i podstatně menší příjmy z

²⁴ Tamtéž, c. d., s. 299 rkp.

²⁵ „Čerčany – Modřany – Dobříš: Procestoval jsem dráhu 12. června až 8. července (1893). Přenocoval jsem v Benešově a v Mníšku a zajel jsem až do Příbrami. Pěšky jsem šel z Davle až do Kamenného Přívozu, pak z Trnové na Vltavě až do Dobříše. Dobrozdání vypracoval jsem v Kremži velmi důkladně a obšírně a podal v jazyku českém i německém 1. září 1893. 21. až 26. 7. byl jsem conferovati s p. hrabětem Schönbornem stran ustaveních nového zákona. Entrírování této dráhy vyžadovalo ještě častých konferencí u Zemského výboru, zejména dne 19. 10. u přítomnosti členů konsorcia a forstmistra Marka (zastoupení panství Konopiště) obecního starosty na Zbraslavi atd. V železniční radě podotkl Dr. Russ a profesor Říha z Vídeňské techniky, že jsem vypočet rentability bral velmi rigorosně, což se bohužel ukázalo býti neodůvodněné, neb hrubý příjem mnou vypočtenou cifru stejně nedosáhl! Druhá konference byla u p. hraběte Schönborna 19. 5. 1894, kde se jednalo o most ze Závisti do Zbraslavi, za který jsem se vřele přimlouval v zájmu dráhy.

Dráha z Votic do Sedlčan: Konsortium pro stavbu této dráhy místní ještě před vydáním Zemského zákona železničního zabývalo se s uskutečněním stavby této a okresy zaručovaly jistou dopravu. Zemská banka, jenž byla požádána o půjčku na stavební výlohy, mne požádala o odborné dobrozdání o projektu a možné výnosnosti. Navštívil jsem ředitele Dr. Lošťáka a vrchního ředitele p. Dr. Mattuše 21. a 27. března 1893. Dne 30. a 31. března procestoval jsem pak terrain pro projektovanou dráhu a konal studie o její výnosnosti. Hlava konsortia pan Dr... ze Sedlčan nechtěl věřiti, když jsem jej ubezpečoval, že dráha z provozu nebude krýti dopravní výlohy. Na Velký pátek 31. 3. v Štětkovících stavěl jsem se u člena konsortia a velkostatkáře p. Poláka, pro kterého jsem též vypracoval návrh na Zemský sněm o této dráze dne 24. až 26. Zemské bance podal jsem svou zprávu 5. dubna 1893. Mé předpoklady se vyplnily, a garantující okresy byly se svým ručením tak přetíženy, že musela zem i stát dráhu sanovat. Mému návrhu na značné zkrácení trati bylo vyhověno²⁵.

1. Svitavy – Polička, 2. Jindřichův Hradec – Nová Bystřice, 3. Benešov – Vlašim, 4. Karlovy Vary – Tassov – Jiřetín (Johanngeorgenstadt): Zemskému výboru Království Českého ponechalo c. k. ministerstvo železniční volbu, chce-li uvedené 4 dráhy garantovat a neb pouze podporovati odebráním kmenových akcií. Zemským výborem bylo mne uloženo, abych se vyjádřil, který modus by byl pro zem výhodnější. Poněvadž projekt pro dráhu z Karlových Varů do Tassova a Jiřetína v Sasku (Johanngeorgenstadt) byl tak nedokonalý, že jsem ani nevěděl, kudy dráha jíti má, odebral jsem se 15. srpna 1893 do Vídně k ministeriu železničnímu, kde jsem jednal s p. p. gen. insp. Dostalem a insp. Steinerem a 17. srpna se do Kremže vrátil. Procestoval jsem trasy pro jmenované dráhy 28. 8. a 29. 8. 1893 z Jindřichova Hradce do Nové Bystřice (s kolem), dne 6. září z Benešova do Vlašimi, též ze Svitavy do Poličky prohlédl projekty, vyšetřil výnosnost těchto projektovaných drah, a radil Zemskému výboru, aby přenechal zaručení výnosnosti Státu a spokojil se pouze s odebráním akcií kmenových, a byla má rada uposlechnuta.

Jak podstatná byla rada má zřejmě z následujícího pozorování: Na garančních příspěvkách musil poskytnouti stát těmto 4 drahám do konce roku 1904... 2 474 085 K, skutečně ztratila zem pouze 4% úrok, jenž činí kmenových akcií... 290 000. Jeví se tedy úspora zemi proti státu cca 2 184 085 K, poněvadž k mému návrhu, jenž byl obšírně odůvodněn, se přistoupilo, objevila se tak značná úspora. Svě dobrozdání o těchto drahách předložil jsem Zemskému výboru 22. a 24. září 1893.

Louny – Postoloprty: Projekt této místní dráhy začal jsem posuzovati a prohlížeti 25. září 1893. Trať tu procestoval jsem 3. října 1893. Kdyby se nebyl musil bráti ohled na knížecí cukrovar v Postoloprtech, mohli se dráhy Praha – Dux a Plzeň – Dux spojití blíže se spojkou as 4 km dlouhou. Svě odborné dobrozdání ukončil a předložil jsem v říjnu.

Ostrov (Schlackenwert) – Jáchymov: Abych mohl podati posudek o této projekt. Místní dráze, prošel jsem terrain (se synem Vladimírem) dne 10. října 1893, jenž jest .. a velice stoupá, tak že jest projektované stoupání částečně 53 promile. Po prohlídce a vyšetření výnosnosti odjel jsem do Karlových Varů a prohlédl toto lázeňské město. 11. 10. vrátil jsem se do Prahy, 15. listopadu odeslal jsem Zemskému výboru elaborát o této dráze, ve kterém jsem se proti velkému stoupání vyslovil. Dne 5. a 6. února 1894 byl jsem v zastoupení Zemského výboru při revisi trati této dráhy. Komisi předsedal rada Hoffmann a od ministeria byl inspektor H. Weber, projektant této nešťastné trasy, pak inspektor Forstner a od Buštěhradské dráhy okresní starosta Dr. Knoll, okresní hejtman, Papiš, Rauscher etc. Ohledem na nepříznivé poměry trati, obtížnou dopravu v zimě žádal a poradil jsem, že c. k. státní dráhy, které tam dopravu obstarávají, učinili tak proti ročnímu paušálu za 1 kus 1300 zl., tak aby zem, jež dráhu tu garantuje, nenesla ódium všech příhod, které nepřijemnou trasu (sněhem, sjižděním atd.) povstanou. Jest to jediná trať, která požívá této výhody ze všech zemí garantovaných drah.“ Viz: Tamtéž, s. 300 – 301 rkp.

osobní dopravy v přepočtu na jeden kilometr trati. Protože byly většinou poměrně krátké, byla samozřejmě malá i průměrná projetá vzdálenost jedním cestujícím. Přesto jich i za pomoci Eduarda Baziky bylo postaveno v Čechách více než 1 000 km. Ani když bylo Eduardu Bazikovi osmdesát let nebyl s prací pro zemský výbor ještě hotov. Do deníku si v roce 1910 zapsal: „Dočkal jsem se Bohu díky 80 narozenin. Jsme zdravý a těšíme se z tohoto života, jak to vůbec naše stáří připouští. Nevzdal jsem se dosud vší činnosti, neb bez práce nelze obstát a žít a ve zdraví se udržet.“²⁶

Popis pracovních výkonů tvoří v Bazikových pamětech skoro padesát procent textu. Tento poměr svědčí o tom, že práce zaujímala u něho centrální pozici. Až na druhém místě se soustřeďuje jeho pozornost na rodinu, pak teprve na společenské dění v Praze či hodnocení všeobecné politické situace. Dokonce na jednom místě do paměti vepsal větu: „Práce se rovná život“. Tím lapidárně vyjádřil nový měšťanský civilizační étos. Smyslem života byla již práce, respektive smyslem života byla práce pro rodinu. Rodina tento étos posvěcovala a posunovala ho do jiných „duchovnějších“ sfér. S tímto étosem přišel i jiný civilizační pocit štěstí. Pravidelná práce byla také štěstím, neboť kvalifikovaná práce přinášela jistotu a tedy i novou kvalitu života.

Bazikovy paměti jsou také svědectvím obrovského vzestupu prestiže práce během druhé poloviny 19. století. Práce konaná z potřeby přežití či dokonce prováděná z donucení se během jednoho staletí i v české společnosti dostala z podřadného postavení na nejvíce ceněné místo společenského žebříčku hodnot, neboť do společnosti proniklo vědomí, že práce či respektive namáhání se (duševní i fyzické) je prapůvodním zdrojem vlastnictví a tedy zdrojem bohatství. U Karla Marxe se práce stala dokonce zdrojem produktivity a „nadhodnoty“. Práce byla uznána za nejproduktivnější schopnost člověka, díky níž člověk přetváří svět a tedy zvyšuje i svoji životní úroveň.²⁷ Zanesení tohoto vědomí do širokých vrstev společnosti a zvláště do středních tříd pak lze hodnotit jako téměř nejvyšší civilizační výkon, jako revoluci v myšlení, konání a nakonec i jako prostředek k jiné, vyšší organizaci společnosti. Vždyť tato deviza přešla i do lidových pohádek a vyprávění, kde byla pro pochopení všech redukována a konkretizována na moudré ponaučení: Bez práce nejsou koláče. Práce tedy vytvářela bohatství, potažmo vlastnictví a otevírala nové možnosti rodinného a společenského vyžití. Ona bude pak předpokladem ke kultivaci nového člověka prostřednictvím vzdělání, cestování a smysluplného trávení volného času. To všechno v Bazikových pamětech také najdeme

²⁶ Tamtéž, s. 580 rkp.

²⁷ Hannah Arendtová, *Vita activa neboli o činném životě*, Praha 2007, s. 129

například v kapitolách, když Eduard Bazika bude hledat – i pomocí známých na ministerstvu - dobrou a kvalifikovanou „práci“ nejdříve pro své syny a posléze i pro svého zetě. Dcery byly určeny také ke kvalitnímu vzdělání, ale jen do stupně středního školství, ale pak už jen pro práci pro rodinu a pro vytváření dobrého zázemí pro muže. Ženy jako by svůj pracovní výkon pro rodinu nedokázaly nikdy dovést tak jako muži poukázáním na koncový, vrcholový bod svého snažení (nebo že by jim byly odrostlé a zaopatřené děti, tedy snažení, kterému vlastně nikdy není konec), zatímco muže, zde personifikováni Eduardem Bazikou, takováto slastná představa čekala po každé etapě dokončené práce. Toto štěstí z práce je v měšťanské společnosti nepopiratelné již jako je nepopiratelné právo na život. Takto asi vznikla ona Bazikova myšlenka z paměti: „Práce se rovná život“. A dodejme: Práce pro rodinu se u něho rovná štěstí. Své paměti dokonce zakončil slovy: „Ač mnozí nazývají svět nespravedlivým, práce, poctivost, pilnost, vytrvalost, skoro vždy domůže se uznání a úspěchu. Spokojenost nad vycoupanou povinností a prací nás blaží a nepřipouští nudu.“

Přehledné syntetizující práce o středních vrstvách v naší historiografii neexistují. Jediným sborníkovým výstupem na toto téma je titul *O středních vrstvách v českých zemích 1750 – 1950* z pera Jany Macháčové a Jiřího Matějčka.²⁸ V úvodu k tomuto sborníku nalezneme jistý druh pracovní definice střední vrstvy nebo středních vrstev ovšem se značným tématickým rozptylem. Pokusme se s tímto konceptem pracovat a prozkoumejme, v kterých momentech je aplikovatelný na Bazikovy paměti, respektive na objasnění otázky vzniku středních vrstev v Čechách, a v kterých aspektech je jeho aplikace na tento druh ego-dokumentu problematická. Podle tohoto sociologicko historického pohledu střední vrstvy byly především:

1. hlavním nositelem nacionalismu;
2. převodovou pákou mezi horními a dolními vrstvami;
3. tvořily 15 až 20% obyvatelstva;
4. byly nositeli nových sociálních funkcí ve společnosti a tím pádem vrůstala jejich sociální moc a prestiž. Tyto nové sociální funkce souvisely se vzrůstem „řídící a správní moci ve státní a ekonomické a sociální oblasti a významu terciální sféry, respektive odborných služeb a svobodných povolání a také vzdělávací a osvětové soustavy;
5. jejich působení mělo velmi často lokální či oborový charakter, s čímž souvisela i držba lokální moci;
6. lokální a odborná moc z nich vytvářela (lokální) elitu;
7. jejich společenský význam neustále rostl, což bylo způsobeno růstem komplikovanosti sociálních funkcí v ekonomice, správě státu a obcí a v kultuře;
8. byly vrstvou značně proměnnou a se značným potenciálem k společenskému vzestupu;
9. vyznačovaly se patriarchálním vzorcem rodinného chování, tedy odstupňovanou poslušností v rodinných vztazích, zvláště vůči dětem a ženám;
10. sdružují se do spolků, aby hájily své zájmy
11. doposud neznáme jejich skladbu a početnost, natož vzory chování a způsoby sociálního a jiného (politického) myšlení a
12. nikdo se doposud neodvážil hledat a analyzovat střední vrstvy na venkově.

²⁸ Jana Macháčová, Jiří Matějček, *O středních vrstvách v českých zemích 1750 – 1950*, Opava 2002.

K této definici lze dodat:

Ad 1/ Eduard Bazika prošel, jak už bylo řečeno, dvojí akulturací: z češtiny do němčiny a z němčiny do češtiny. Z jeho paměti nevyčnívá žádný nacionální osten. Při komentování nacionálně citlivých událostí jsou jeho vývody velmi citlivé a střídmé a v hodnocení jejich kvality se sympatiemi pro onu či druhou stranu nikdy nenechává unést. Lze z nich pouze vyčíst stranění české věci, protože i jeho rodina a okolí bylo české. Jeho střídmá pozice vyplývá i ze skutečnosti, že během své více než čtyřicetileté pracovní činnosti pro Společnost státní dráhy kromě němčiny ve styku s vedením podniku a češtiny ve styku s podřízenými, užíval občas francouzštinu, protože tento železniční podnik vlastnil a řídil francouzský kapitál a jeho manamegent. Více postřehů k nacionální tematice obsahuje kapitola o vnímání česko-německých vztahů.

Ad 2/ Eduard Bazika „převodovou pákou mezi horními a dolními vrstvami“ určitě nebyl. Jako převodník mohl sloužit pouze ve svém technicko stavebním úřadě v rámci standardních vztahů mezi podřízeným a nadřízeným úředníkem. Své spolupracovníky ctil a v pamětech je velmi často jmenuje. Pouze ve slavnostních chvílích, například při oslavě narozenin, je zval k sobě domů. V tomto užším smyslu slova mohl opravdu sloužit jako „omezený sociální převodník“. Vztahy k nadřízeným udržoval na vysoké úrovni, respektive na profesionální úrovni založené na důvěře odborníka k odborníkovi. Pouze kvalita odvedené práce byl měřítkem této důvěry.

Ad 3 a 4/ Železniční úřednictvo a vůbec technicko stavební úřednictvo se stalo novým sociálním fenoménem doby s jasnou početně vzrůstající tendencí. Lze ho zařadit do tzv. rodící se terciální sféry, tedy nepatřilo ani do průmyslu a ani do zemědělského sektoru. Se vzrůstem nových technických a správně organizačních odvětví a sofistikovanější organizací lidských činností zvláště ve městech vzrůstaly i jeho funkce ve společnosti a jeho společenská prestiž. Úkolem tohoto technického úřednictva v moderní společnosti bylo a je tedy profesionální vykonávání vysoce odborné činnosti jak ve smyslu operativním a někdy i koncepčně metodickým při řešení každodenních praktických tak i dlouhodobých problémů spojených s rozvětveným společenským a veřejným životem jednotlivce, podniku i státního celku.

Po přelomu století prošla tato technická inteligence procesem zmasovění. Ve veřejné správě, v dopravě a komunikacích a také v obchodní činnosti a v oblasti vzdělávací a osvětové činnosti nabývaly většího významu než samotné politické rozhodování procesy spojené s řízením sociálních, hospodářských, dopravních a technických úkolů podniku, komuny a státu, neboť v této době vzrostl význam státního intervencionismu do mnoha oblastí. Pod vlivem

tohoto vývoje se měnila také sociální skladba technické inteligence. V této době lze pozorovat poprvé výraznější nacionalizaci, především nižšího úřednictva.

Ad 5 a 7/ O držbě lokální moci v souvislosti s působením technické inteligence lze hovořit jen stěží. Její „lokální moc“, pokud jejich kompetence v rámci podniky lze vůbec tak nazvat, nebyla vázána na společnost, ale spíše na teritorium a v Bazikově případě na existenci železniční linky, která pravidelně sloužila veřejnosti. V rukou těchto kádrů byla spíše velká zodpovědnost za kvalitní chod tohoto dopravního prostředku, neboť při jeho kolapsu hrozily ztráty na lidských životech a majetku s nedozírnými důsledky a ztráta důvěry ve veřejnosti.

Ad 6/ Technická inteligence byla jistě elitou sui generis. Jistý druh elitářství byl vázán na vzdělání, dále na rozhodovací pravomoci v rámci ovládnutí jedinečného komunikačního systému (železnice) a na jejich penzijní, nemocenské a úrazové zabezpečení. Získání společenské pocty formou císařského vyznamenání (například v Bazikově případě udělením titulu dvorní rada) bylo snazší, než-li u jiných oborů, protože její činnost zvláště v k dopravně komunikačních oborech byly veřejnosti neustále na očích a hlavně této společnosti výrazně pomáhal zvýšit její nejen cestovní mobilitu.

Ad 8/ Technická inteligence byla jistě vrstvou se značným potenciálem k společenskému vzestupu. Kariérní postupy a pravidelné zvyšování příjmů byly v Bazikově případě v pamětech zřetelně dokumentovány (viz životopisné přílohy). Odrazilo se to ve vyšší životní úrovni, ve způsobu trávení volného času, ve vzdělávání dětí, ve stěhování na „lepší adresy“ a také v nákupu akcií a nemovitostí a nakonec i v kvalitě kulturního vyžití, k čemuž patřilo například předplacení sedadel v Národním divadle či domácí koncertování a početní nárůst domácích festivit.

Ad 9/ I v případě rodiny Eduarda Baziky lze mluvit tom, že vztahy v rodině se vyznačovaly či podléhaly jistým zažitým patriarchálním vzorům rodinného chování, které se mimo jiné mohla projevit odstupňovanou poslušností v rodinných vztazích, zvláště vůči dětem a ženám, jasným rozdělením rolí v rodině či nápadnou vnější bezkonfliktností rodinného klimatu, která byla zapříčiněná než jejich neexistencí spíše jistým druhem zamlčování a zadržování konfliktního potenciálu ze strany manželky anebo častou nepřítomností otce rodiny u rodinného krbu.

Ad 10/ Spolková činnost je považována za jeden z nejvýznamnějších znaků měšťanské politické kultury druhé poloviny 19. století a jeden z hlavních indikátorů přechodu od stavovské k občanské společnosti. Jenom spolek a později samosprávná komuna mohly překonat tradiční rozdělení lidí podle stavu, rodinné příslušnosti, majetku či profesí a mohl dopřát prostor a pocit svobodné mimopracovní zábavy. Členové spolku vystupovali konečně

v roli rovných mezi rovnými a vzájemně se tak podporovali ve výchově k rozumnému a nenadřazenému chování k druhým lidem, možná i k všeobecné humanitě a k vykonávání veřejných úkolů zvláště pak v oblasti kulturní a podpůrně hospodářské a sociální činnosti. Sdružování v četných profesně stavovských organizacích bylo jistě podstatným rysem chování české technické inteligence a bylo prostředkem k její sociální emancipaci a k zviditelnění ve společnosti konkurující německé společnosti. Podrobněji o tomto rysu vyspělé občanské společnosti pojednává kapitola o stavovských slavnostech a vnímání česko-německých vztahů mezi techniky.

Ad/ 11 Politické myšlení bylo u české technické inteligence vyvinuté, nicméně nikoliv vypjaté a názorově extrémní. Vyznačovalo se značnou loajalitou ke svým nadřízeným, ale též k císaři a pozemským autoritám. Bylo prosto kritiky svého okolí, což mu umožňovala ta okolnost, že se nenechávalo příliš strhávat politickými konflikty a ani příliš nehorovalo pro politickou činnost. Před politickými schůzemi dávalo přednost stavovským organizacím a spolkům, kde nacházelo větší a smysluplnější prostor k vyžití. Politiku sledovala spíše z povzdálí, jak o tom svědčí i Bazikův zápis o návštěvě politické schůze v roce 1903, kde se praví: „Tenkrát jednalo se o rozhodnutí, má-li mladočeská strana spustit obstrukci čili ne. Náhodou zašel jsem za známým pánem do místnosti mladočeského klubu v Měšťanské besedě 31. 1. 1903, kde tuto otázku přetřásali poslanci dr. Kramář, dr. Pacák a dr. Herold. Celkem směřoval hovor k tomu, že odporučuje obstrukce zastaviti a Kramář pravil, že aktivní politikou musíme sobě Rakousko upravit, tak aby se nám tu dobře bydlelo... Konečně dr. Herold pronesl, že zbraň obstrukce vždy nám jest pohotově, když bude nutnost...“²⁹

Ve výše naznačené definici střední vrstvy či středních vrstev podle Bazikových pamětí chybí především onen neopakovatelný étos práce pro rodinu se všemi jeho důsledky, dále víra v technický pokrok se samozřejmou velkou dávkou životního optimismu s viditelným kariéřním vzestupem, dále stále výraznější komponenta volného času a smysluplného užívání penzijního životního období, rovněž tak pravidelná účast na národních kulturních slavnostech a genderové rozdělení rolí v rámci rodiny včetně užití práce služebního personálu. Existence služebního personálu byla považována za standardní jev měšťanské domácnosti a absence těchto osob byla jevem výjimečným a společnost provokující.³⁰ A konečně ve výše uvedené definici chybí i onen pocit Zweigovské jistoty, onoho „světa včerejška“, zapříčiněný kvalitním sociálním zabezpečením a také zabezpečením z vlastních úspor pro případy různých

²⁹ Eduard Bazika, c. d., s. 396 rkp.

³⁰ Lukáš Fasora, Svobodný občan ve svobodné obci? Občanské elity a obecní samospráva města Brna 1851 – 1914, Brno 2007, s. 98.

životních nehod. Rovněž tak je zřejmé, že víra v sociální a technický pokrok nahrazovala náboženskou víru, o jejímž prožívání či veřejném praktikování v Bazikových pamětech nepadne ani slovo.

Oddělené sféry

Paměti Eduarda Baziky jsou v zásadě děleny zcela systematicky na dva tématické okruhy: 1. na popis pracovních výkonů a všech záležitostí spojených s jeho duševním a fyzickým úsilím a 2. na rodinné záležitosti, do kterých ale zahrnuje všechny činnosti související s jeho mimo pracovní činností, tedy záležitosti vázané na rodinu, na rodinné festivity, trávení volného času v Praze a později od roku 1894 na letním bytě v Adolfově v jižních Čechách, dále dlouhodobé zájezdy do zahraničí a životní příběhy příbuzných a známých apod. V některých bouřlivých letech se do paměti promítají také politické události, které jsou velmi střídavě komentovány. Toto vnitřní uspořádání svědčí o tehdejší „zcela přirozeném“ chápání bytí jako existence ve dvou oddělených sférách – ve světě práce, vázaného na svět mužů, a svět rodinný, jenž byl spojován s ženským a dětským elementem. Při čtení a promýšlení těchto zápisů vzniká tak oprávněný dojem vzniku existence dvou gendrově oddělených světů, které se téměř nepotkávají, neboť muž má v tomto odděleném světě sfér vyloženě funkce veřejné, profesionální a reprezentační, zatímco ženě je přisouzena role pečovatelky o mužovo blaho a rodinné zázemí. Takovýto sociokulturní model lidského bytí přinesly do každodenního života 19. století a tedy také do české společnosti procesy spojené především se sekularizací, technizací, byrokratizací, industrializací a urbanizací a rovněž i zcela nový fenomén volného času.

Když v roce 1907 Eduard Bazika do paměti zaznamenal příjemnou atmosféru pražských Vánoc, které prožil s manželkou v rodině svého zetě Jiřího Stibrala (Jeho příjemný dojem posílila především okolnost, že celý večer „nás obsluhovaly tři maminky – dvě Anny a dcera Boženka snažili se nás v hojně míře uspokojiti“ a na Boží hod a na Silvestra se stejná situace opakovala s poznámkou „Na Silvestra jsme byli veselí a přišli jsme domů až ve 2 hodiny ráno“)³¹, zřejmě si ani neuvědomoval, že se tehdy nacházel na vrcholu chápaného a realizovaného středostavovského měšťanského světa oddělených sfér. Takto rozdělené sféry mu umožňovaly společný život výrazně zpřehlednit, chápat a také kontrolovat. Byl velmi často díky toulavému povolání mimo domov. Eduard Bazika vynahrazoval svoji častou nepřítomnost u rodinného krbu jinými prostředky, jak píše, „k rozličným zábavám“ ženu vodil a „takto jsem navštívil taneční věneček v Měšťanské besedě“.³² Žádné rodinně pře k němu nedoléhaly, alespoň je v pamětech neuvádí. Vždy tvrdí, že „náš rodinný život byl

³¹ Eduard Bazika, c. d., s. 271 rkp. Jednalo se pro vysvětlenou o dvě Bazikovy dcery Annu a Boženu a jednu vnučku Annu, dceru zmíněné Anny.

³² Tamtéž, s. 120 rkp.

stejně klidný jako minulá léta. Edáček navštěvoval normální školu v Panské ulici, Vladimír byl na reálném gymnáziu ve Spálené ulici, později v Křemencové a oba se učili s výborným prospěchem. Boženka mimo činnost v domácnosti pěstovala hru na klavír a zpěv s velkou zálibou.“³³ Na jiném místě pouze konstatuje: Vyjímaje ztráty pardubické babičky, která nás dojala, trávili jsme běžný život ve zdraví a v klidu spokojeny, jsa obdařena zdravými dětmi.“³⁴

Pokud to jeho čas a finance dovolily, cestoval s rodinou na prázdniny do vypůjčeného bytu na venkově anebo podnikal delší cesty do zahraničí, například v 80. letech do Itálie.³⁵

Eduard Bazika do světa žen a dětí zásadně nezasahoval, pouze jednou ho ostře zkritizoval.

Tuto první a poslední kritiku ženy v pamětech lakonicky okomentoval slovy: „Chtějí sestře zabránit v sňatku z příčin docela lichých. Však nezabránili a nezmařili. Marie se vdala za pana Smutného, koncipistu pardubického hejtmanství. Švagr Smutný je dnes c. k. okresním hejtmánem na Žižkově a nositelem řádu Františka Josefa.“³⁶

Tento měšťanský model oddělených sfér pak měl i podle Bazikových útržkovitých výpovědí jasně gendrově vyhraněnou podobu, která se skládala ze tří základních (tehdy nezpochybnitelných) premis: 1. Žena – manželka zůstávala doma, čímž ztratila svůj dřívější předindustriální ekonomický status. Toto zdomácnění měšťanské ženy nastalo v druhé polovině 19. století – viděno očima politické ekonomie - v době oddělení sféry výroby a obchodu od sféry konzumu, což si vynutilo také novou organizaci práce uvnitř rodiny. V rámci takto přerozdělených funkcí měšťanská žena získala novou roli spojenou s řízením domácnosti a rodiny. 2. Se zdomácněním společensky pasivní ženy nabývá na významu výdělečná role muže, jejíž ukotvení ve společnosti souvisí zřejmě také s pokročilejší výrobní a jinou specializací a i s novou rolí politicky a spolkově angažovaného muže. Nelze opominout ani tu skutečnost, že k takovému rozdělení společenských rolí přispěl výrazně také tehdejší duch právních řádů kodifikovaných hlavně v občanském zákoníku, který tehdy nesl výrazně patriarchální rysy především v oblasti rodinného práva, což bylo spojeno především s otázkou majetkové disponibility s finančními prostředky a dědické posloupnosti. Žena se tak stala hospodyní a mužovou duchovní pomocnicí. 3. Úpadek aktivní role ženského elementu mimo rodinu, ale byl jakoby vyvážen vzrůstem rodinné citové výchovy právě díky té okolnosti, že středostavovská žena se mohlo v poklidu a velmi často za pomoci služky

³³ Tamtéž, s. 175 rkp.

³⁴ Tamtéž, s. 214 - 215 rkp.

³⁵ Tamtéž, s. 194 – 195 rkp.: „S rodinou a s rodinou dcery Anny: Graz, Terst, Miramaré, Benátky, Bologna, Řím, Neapol, Sorrento, Capri. V Římě se přidal zeť in spe pan Jiří Stibral, choť Anna mluvila italsky, ale měla potíže rozumět. J. Stibral opatřil nám permezzi do Vatikánu.“

³⁶ Tamtéž, s. 215 rkp.

věnovat výchově dětí. Takto citově bystřejší děti pak v dospělosti zakládaly své intimní a rodinné vztahy na méně materiálním základě než jejich rodiče. Například tím, že začaly preferovat sňatek z lásky a že vcházely do manželství s romantickou představou, že jediné vzájemná láska a nikoliv materiální statky je garantem trvanlivosti manželského svazku, měnily zcela zásadně dosavadní představy o nejvhodnějším výběru partnerů.

Bazikovo vnímání rodiny

„Jak vidno byl jsem v roce 1872 dost často zaměstnán mimo Prahu a má žínka vedla žezlo domova nad našimi dítky, nad Ančou a Boženkou, jež pilně studovaly dívčí školu a učily se píánu. Léto strávili jsme na Lánech maje tam letní byt najmutý a užívaje často pohostinství v rodině mého bratra Františka a krásné knížecí obory a parku,“ takto představil stav své rodiny tehdy velmi pracovně vytížený Eduard Bazika zhruba po patnácti letech trvání manželství.³⁷ Rozdělení kompetenčních sfér uvnitř rodiny bylo existenční nutností a nikdy nebylo jím a či jeho ženou zpochybněno. Problémem nebylo zpočátku ani časté Bazikovo služební překládání z místa na místo spojené se stěhováním domácnosti. Nejdříve sloužil ve Vídni, poté v Pardubicích, dále v Roztokách u Prahy, Děčíně a Olomouci, aby na začátku 70. let natrvalo i s rodinou zakotvil v Praze. Na všech svých služebních štacích našel něco velmi pozitivního a obohacujícího. „Zvláště první rok nás vše v Podmoklech blažilo. Rodinné poměry byly utěšené a i smutné. 30. března 1861 na úsvitě narodil se nám syn Zdeněk Ján Martin. Náš Zdeněk zemřel už 2. 12. 1866. Dne 14. března 1862 vedli jsme s triumfem naši malou Aničku ponejprv do školy! Né nepatrný rozruch stal se v naší malé domácnosti, když jsme sobě koupili 20. 2. 1864 klavír u Müllera v Praze za 310 zl., tj. 651 K a oba jsme zase zkoušeli naše hudební vědomosti! V srpnu 1860, když choť Anna byla s švakrovou Emou v Libwerdě, rozstony se nám Aninka i útlá Boženka na šarlach, choť přijela hned, a nemoc měla velmi příznivý průběh. 6 července 1863 rozstony se nám Zdenoušek a trvala jeho kritická horečka 3 neděle, přičítali jsme to požitku nezralého ovoce z naší pěkné zahrádky.“ Jak vidno, byl velice harmonický manželský vztah Eduarda a Anny podrobován těžším zkouškám pouze v době nemoci dětí. Zřejmě pouze jen jednou utrpěl nezacelitelnou ránu, když při pobytu v Olomouci v 60. letech došlo k nikým nezaviněné tragické události, která rodinu připravila o prvorozeného syna Zdeňka. „Ačkoli jsme v Podmoklí byli rádi, vadila nám pouze přílišná drahota ohledem na malé služné, které obnášelo, když jsem 20. 12. 1860 byl pokročil 1800 K a 400 K funkční přílohy, proto nebyli jsme právě nemile dojati, když přišel dopis 25. února 1865, že jsem přeložen do Olomouce jako chef trati,“ vypráví o jednom životním a pracovním předělu Eduarda Bazika a pokračuje: „V Olomouci jsme žili velmi lacino proti drahému Podmoklí. Mezi Hanáky žije se velmi pěkně, podívat se na olomoucký obyčejný trh bylo rozkoší, všeho hojnost a vše laciné - lid těžkopádný, ale dobrý a upřímný. Sluha Kažar nás učil tamějšími speciálními významům lidové mluvy“. V Olomouci přežili v

³⁷ Eduard Bazika, Mé paměti, s. 97.

pořádku Bazikovi prusko-rakouskou válku. Nepřímým nešťastným následkem povodně u roku 1866 však bylo onemocnění „našeho nadaného, dobrého a přítulného synáčka Zdenka Martina Jana“. „Mezi válkou bylo vše kolem Olomouce a Kláštera Hradiště pod vodou,“ komentuje v pamětech první měsíce pobytu v Olomouci Eduard Bazika. „V srpnu i po válce stáhla se voda a patrně utvořivší se blata byla příčinou vypuknutí šarlachové epidemie. Šli jsme za jedné pěkné listopadové neděle 1866 na procházku po dráze k Černovínu. Druhého dne ulehl již Zděnoušek, stýskaje sobě na bolení v krčku a dostavila se difterie se šarlachem, otekl a udělaly se mu boule na krčku, jedna byla proříznuta, však materie byla šedá a poukazovala již na otravu krve. Byl ubohý as 2 dni v agónii k našemu úžasu a trápení a po as 3 nedělní nemoci dne 2. prosince 1866 skonal. 4. prosince byl při hojném účastenství pochován na hřbitově chvalkovickém a má na levé straně při zdi zazděnou železnou tabuli, a na hrobečku obrubu z kamene a železné zábradlíčko. Dlouho trvalo než jsme se po této ráně zotavili, neb to byl hoch, jenž budil veškeré naděje do budoucnosti. Bůh seslal nám náhradu, neb 11. února 1868 narodil se nám synáček, jenž při křtu v Chvalkovicích dostal jméno Vladimír Zdeněk.“

Později, už po přestěhování do Prahy, se narodil poslední člen rodiny, syn Eduard. V 80. letech byl stav rodiny již zcela konsolidován, neboť, jak tvrdí Eduard Bazika, „náš život byl stejně klidný jako minulé léta. Edáček navštěvoval normální školu v Panské ulici, Vladimír byl na reálném gymnáziu ve Spálené ulici, později v Křemencové a oba se učili s výborným prospěchem. Boženka mimo činnost v domácnosti pěstovala hru na klavír a zpěv s velkou zálibou.“ Koncem 80. let byly provdány obě dvě dcery: Anna za Františka Havlíčka (odstěhovala se s mužem na čas do Kyjeva) a Boženka za Jiřího Stibrala. V rodinně dorůstali již jen oba dva synové.³⁸ Přesto Bazikova rodina nabrala - zvláště o svátcích - charakteru tzv. širší rodiny. Například Vánoce roku 1896, jak píše Eduard Bazika „slavili jsme je v rodinném kruhu a sice: Štědrý večer u zetě pana Stibrala, Boží u zetě Havlíčka a druhý den také, neb byl u něho koncert a hrál tam pan Kurz, nynější profesor konzervatoře ve Lvově, se svou nevěstou slečnou Hoehgnovou. Byla to roztomilá zábava. Pan Kurz hrál výborně. Večer byli jsme u nás. Silvestr u Havlíčků a založili jsme arch přítomných, který se vede dodneška. Rok 1896 byl významný – zbavil jsem se neduhu, který mne trápil.“

Silvestrovské večery mívaly také podobný charakter rodinné oslavy, neboť například v roce 1902 „byly jsme čtyři rodiny u zetě Stibrala. Bylo nás celkem 16, tedy obvyklý seznam přítomných na archu s podpisy. A tak zakončili jsme zase jeden rok v nejlepší náladě s vřelým

³⁸ Tamtéž, s. 174 – 175 rkp.

přáním, aby nastávající rok a následující léta našly nás v stavu obapolné lásky a shody, jakáž až doposud v naší četné rodině se jevila a abychom se ještě mnohá léta ve zdraví a se spokojenou myslí scházeli na konci každého roku, jenž nám bude popřán.“³⁹

Zvláště na penzi „čas plynul podobně jako v minulém roce“ a měl víceméně neměnný řád: v lednu bál techniků a koncert v Národním domě na Vinohradech, v únoru pak věneček v Měšťanské besedě opět vždy prožitý s celou širší rodinou. Bazikovi měli také předplacená sedadla v Národním divadle („číslo 66 a 67 vlevo“). A i týden byl rozdělena na pravidelné společenské akce: Každý pátek se konaly schůze Spolu architektů a inženýrů v Království Českém, kam Eduard Bazika jako člen výboru rád docházel, každou středu pak chořovali Bazikovi do kavárny Louvre na Ferdinandově třídě, kde se stýkali mimo rodinu s přáteli, a v neděli konali s dětmi výlety mimo Prahu.

V 90. letech odešel z domova i syn Vladimír a v rodině zůstal jen syn Eduard, který „jevil staromládenecké sklony“. Takto v poklidu se Bazikovi dořili zlaté svatby: „Měli jsme starosti a pochůzky v záležitosti naší zlaté svatby - 50. let od svatby v pardubickém kostele sv. Bartoloměje.“ V neděle 13. 5. 1906 byli znovu oddáni u Karmelitánů na Malé Straně, protože novogotický farní chrám sv. Václava na Smíchově v blízkosti jejich bydliště se jim nezdál vhodným k „znovu vysvěcení prstenů“. Po obědě ve spolku Domácnost se konala projížďka v kočárech do Stromovky a druhý den pak odjezd do Adolfova na letní byt a za týden na to na opožděnou „svatební cestu do Švýcar“.⁴⁰

Ke každoročním podzimním aktivitám patřily krátkodobé pobyty v lázních v západních Čechách, spojené s horečnou společenskou činností. Například na podzim roku 1905 navštívili Bazikovi karlovarského lékaře MUDr. Emanuela Engla, bývalého předsedu mladočeského klubu na říšské radě a „ochránce karlovarských Čechů“. „Je to rozšafný muž a buditel,“ zapsal o E. Englovi Eduard Bazika v pamětech, a dodal „lázeňský život, koncerty, pití vody přišel i s cestou na 575 Korun“.

Bazikovi ve stáří neradi měnili zaběhaný celoroční společenský harmonogram, který významně spoluurčoval výsledný životní styl: vždy společně a v širší rodině prožití Vánočních svátků a Nového roku (roku 1908 měly následující průběh: „24. 12 - byli u nás: Stibralovi, Zátkovi a Havlíčkovi, 25. 12. – opera, 26. 12. - návštěva u dcery Anny se Stibralovými a Zátkovými – společná večeře, 27. 12. - návštěva u Smutných, 31. 12. - u zetě Stibrala „a schůze ta se znamenitě vydařila a bylo nás pohromadě 17“), zima a předjaří

³⁹ Tamtéž, s. 395 rkp.

⁴⁰ Podle Eduarda Baziky „50 leté manželství vyžaduje lásku, pak shovívavost, obětavost a upřímnost. Vstoupili jsme do nové fáze našeho žití a prosíme Boha, aby nám popřál ještě několik šťastných let.“

kulturní akce v Praze, v květnu odjezd na letní byt do Adolfova a na podzim cesta do lázní nebo do ciziny. Jejich životní styl se vyznačoval absencí náboženského praktikování, a to i v době vánoční a velikonoční svátků, dále plnohodnotným a nápaditým využíváním volného času ve městě a na venkově a také aktivní i pasivní účastí na rodinných a národních slavnostech a stavovské spolkové činnosti. Jejich životní styl byl do velké míry determinován věkem, fyziologií (Eduard Bazika měřil 169 cm a váhu, spíše nadváhu udržoval kolem 100 kg) a fyzickou kondicí, respektive mobilitou, kterou si Bazikovi udrželi na vysoké úrovni až do konce života. Více méně v uspokojivém duševním i fyzickém stavu mohl Eduard Bazika oslavit osmdesáté narozeniny. Jeho životní krédo bylo vždy výrazně optimistické: „Dočkal jsem se Bohu díky 80 narozenin. Jsme zdravý a těšíme se z tohoto života, jak to vůbec naše stáří připouští. Nevzdal jsem se dosud vší činnosti, neb bez práce nelze obstát a žít a ve zdraví se udržet.“⁴¹

⁴¹ Tamtéž, s. 580 rkp.

Jedno velké tabu v Bazikových pamětech

Největším tabu v Bazikových pamětech je problematika intimního vztahu mezi manželskými partnery, obecně pak otázka sexu a rození dětí. Jak už konstatoval Vladimír Macura, dodnes „sexualita vzdoruje tomu stát se vhodným tématem odborné rozpravy historiků nejen proto, že je vnímána jako téma odborné rozpravy nevhodné, ale i proto, že je obecně tématem vlastně dodnes citlivým vůči svému pojmenování“.⁴² Sexualita byla a je stále nejtěsněji spjata s otázkou tabu a tedy vyslovení „veřejného faktu sociálního zákazu“. Devatenácté století se opravdu vyznačuje zvláště „významným mlčením“ v otázkách lidské sexuality a Bazikovy paměti jsou toho výrazným potvrzením. O jeho vnitřním světě se nedozvíme vůbec nic, natož o jeho názorech na sex, manželství a podobně. Mírný závan intimity k nám proklouzne jenom tak v souvislosti s vyličením pocitu prvního platonického vzplanutí a v souvislosti s vážnými námluvami budoucí manželky. Jinak je tato problematika pro Eduarda Baziku odbyta a vykázána do oblasti velkého mlčení. Intimita je také povětšinou spojena s prázdninovým časem. Tak tomu bylo například v roce 1848, když ho otec odvolal z revoluční Prahy. Vákace, tedy prázdniny trávil Eduard Bazika většinou doma u rodiny v Krušovicích, kde otec sloužil jako zahradník u hraběte Fürstenberka, a nebo u provdané sestry v nedalekém Petrohradě, kde jeho švagr Josef Dolanský byl zámeckým zahradníkem u hraběte Eugena Černína. Zde často rád pomáhal švagrovi v zahradě například s roubováním stromů, neboť v Praze absolvoval kurz pomologie u profesora Lumbeho. Rád navštěvoval také petrohradského pátera Reimanna, který se amatérsky zabýval „lučbou“, tedy chemií a strojnictvím a který také naučil mladého Baziku základům hry na klavír. Nejraději však Eduard Bazika na toto léto vzpomínal v souvislosti s delším prázdninovým výletem s povozem k příbuzné rodině Novákových do fürstenberského Nižbora na Berounce. Během jedné z těchto celodenních cest se seznámil s dcerami leontýnského lesmistra Bohutínského Lory a Loty, které byly zároveň přítelkyně Bazikovy sestry Pepičky. Fürstenberský zámeček Leontýn neboli Leontinenhof čili Obora se dodnes nachází ve výborném stavu v křivoklátských lesích nedaleko obce Karlov a je ve vlastnictví Sociální správy hlavního města Prahy. Osmnáctiletá Loty byla pro devatenáctiletého Eduarda Baziku první velkou tajnou láskou. Společně s ní, slečnou Loty a jejich tetičkou se zúčastnil taneční zábavy horních úředníků v Novém Jáchymově. Zde a v nedalekém Nižboře také poprvé uslyšel Vorlovu píseň Nad Beroukou nad Tetínem, kterou si velmi oblíbil. Po další roky pak z povzdálí sledoval životní kroky Lotynky Bohutínské,

⁴² Vladimír Macura, Sex a tabu, in: Sex a tabu v české kultuře 19. století, Praha 1999, s. 7

kteřá se později provdala za fürstenberského knížecího hospodářského úředníka a zároveň svého bratrance Josefa Wagnera. Naposledy se s ní mohl osobně sejít v létě roku 1850, když pobývali u pana berního Manna na Křivoklátu a společně debatovali a „pili čaj vysoko na pavlánu nad údolím k Městečku (u Křivoklátu)“. A jak poznamenal: „To byl konec mé platonické první lásky!“

Pak jakoby dívky a ženy zmizely z jeho světa a zastoupila je pouze práce u stavitele Šebka a na železnici. Svě zasnoubení pak líčí v souvislosti s chozením na bály v Pardubicích, kde poznal slečnu Annu Matiáskovou. V pamětech zaznamenal: „Tenkrát, když jsme společně bál uspořádali, měl jsem již zájem k slečně Matiáskové. Seznal jsem ji na důstojnické merendě ve staré nádražní restauraci, sledoval jsem ji dále na procházkách a výletech na Kunětickou horu, kde se utvořila náklonnost má a tuším i její. Byla tenkrát šestnáct let stará a roztomilá. Rozšafná maminka paní Barbora Matiásková bydlící v Kostelní ulici 99 se svou milou zábavou mne též připočítala, a tak utvořil se dál a dál důvěrnější poměr a 19. září 1855 na den našich obapolných narozenin (já byl 25 a Anna 18 let stár) slavili jsme své zasnoubení.“⁴³

„Memoriál naší lásky sepsal jsem“, tvrdí Bazika v pamětech, nicméně tento rukopis je bohužel nezvěstný. Víme jen, že po Bazikově smrti s ním disponovala vdova. Podle pozdějšího přípisu v pamětech ani její děti nevěděly, kde tento rukopis skončil. Víme ještě, že v rodině Matiáskových chodil páter Říha, „který děvčatům v pravil do hlavy mnohé vědomosti historické a přírodovědecké“. Pardubice považoval Eduard Bazika díky seznámení s Annou za svoji druhou domovinu, „kde jsem prožil za 3 léta 8 měsíců krásnou dobu svého mládí“. Dále se už jenom zmíní, že „v listopadu 1855 stěhoval jsem se do Prahy do bytu po Makásím na Františkánském náměstí (dům již nestojí), kde mne navštívila maminka Matiásková s nevěstou Annou“.

I ostatní intimnější okolnosti spojené s přípravou sňatku a se sňatkem samotným zůstávají v Bazikově vyprávění v podstatě zahaleny tajemstvím, když píše: „V Praze cítil jsem se osamocen a používal jsem každé příležitosti k návštěvě Pardubic. Naše maminka Matiásková s nevěstou Anou přijely do Prahy a nakupovaly potřebné nám nářadí, najmul jsem byt U Půjčovny č. 954 v II patře, 2 pokoje do ulice a kuchyně za 140 zl. Mé nevěstě se velice zamlouval můj dosavadní útulný panický bytek, scházela však kuchyně.“

Určili jsme sňatek na 13. maje 1856. Slavil se v Pardubicích a byli přítomní mimo rodičů nevěstinych: můj dobrý otec, bratr František a sestra Lucie, sestry mé nevěsty: Paula, Ema, Božena a Marie. Druzičky byly Emma Hromádková a sestra nevěsty Paula, nevěstu vedl můj

⁴³ Eduard Bazika, c. d., s. 54 rkp.

kolega Karel Lohmann, družičku Makasy. Po našem sňatku byla u Matiasků svatební hostina, a pak jsme s celou společností vyjeli na Kunětickou horu, kde jsme se veselili, večer pak byl, pokud toho místnosti dovolily, malý taneček. Ráno jsme se rozloučili s otcem, bratrem a hosty, a konali jsme některé návštěvy na rozloučenou a paní tchýně nás doprovázela, aby nám pomohla zaříditi domácnost, později nás navštívila na delší čas Paula, švakrová.

Žili jsme skromně a šťastně, sem a tam jsme šli do zábavy na výlet neb do divadla. Navštěvoval nás můj spolužák a přítel, jenž právě z Uher do Prahy byl přesazen Eduard Kačerovský a Alois Pěch, jenž zajímal se o Paulu (v roku 1857 se zbláznil a později zemřel). Maminka pardubská, má tchýně, nás hojně opatrovala dobrými potravinami, a má žínka uměla šetrně a dobře vařiti. Když jsme slavili sňatek byla Anna 18 let a 8 měsíců, a já 25 let 8 měsíců, naše sousedka pí. Eichlerová jmenovala nás rodinou dětí, neb Paula byla 16 let, když u nás dlela. K našemu štěstí narodila se nám 5. března 1857 dceruška Anna“

I u svých dospělých dětí si málokdy všiml, že vzniká nějaký intimní vztah, a jestliže už ho zaznamenal, lakonicky ho popsal. „Tvořila se známost mezi synem Dr. Vladimírem a slečnou Tončou Staskovou a byli jsme s ní 3. listopadu u nás pohromadě, když nás navštívila se slečnou M. Berovou. Navštívili jsme společně cirkus, divadlo Varieté a sblížení dělo se dále,“ zapsal si k roku 1896. Téměř mechanická představa vzniku silného vztahu je u Edvarda Baziky brána na vědomí jako matematický zákon, který musí být zakončen poučkou o šťastném manželství. V případě mladšího syna Eduarda zase došel chladným pozorováním k jinému závěru bez komentáře, když do paměti poznamenal: „Syn Eduard jeví staromládenecké tendence“. Podobně popsal i navázání důvěrného vztahu mezi prvorozenou dcerou Annou a ing. Františkem Havlíčkem: „Jest mně sepsati velmi důležitou událost v naší rodině. Přijel do Prahy z Kyjeva pan František Havlíček, strojnický inženýr u firmy dříve Breitfeld Daněk a spol. toho času zástupce její v Rusku. Jako starý známý z doby, když jsme byli v Olomouci a já s ním pracoval na vybudování cukrovarů, navštívil nás v bytě na Vinohradech U vršku v Jungmanové ulici a vznikla obaplná náklonnost mezi ním a naší Aninkou. Bylo to 2. června 1878. Již 10. června přišel požádat o její ruku a ohledem na známou nám jeho energii ve svém povolání, zachovalost, jeho vzdělání a charakternost jakož i jeho bezpečné postavení rádi jsme svolili k tomuto svazku, když jsme se přesvědčili o tom, že Aninka naše jest srozuměna, a že sobě nic nedělá z vzdálenosti jejího budoucího bydliště v Kyjevě. ... 21. září 1878 slavili jsme svatbu u sv. Jindřicha Svatební hostina byla u nás v bytě a uspořádal jí p. Beneš hotelier od arcivejvody Štěpána.“ Zdá se, že se vše odehrávalo ve zcela idylických poměrech, neboť v Bazikových pamětech se v podstatě nenachází v rodinných mezilidských vztazích žádný konflikt a ani jeho náznak, což může být také

zapříčiněno pisatelovou autocenzúrou anebo prostě jen rodinnou výchovou dívek k poslušnosti vůči mužům a jejich přáním.

Nic intimního se zde nedovíme ani z jiných náznaků. Zdá se, že Edvard Bazika dokonce nezná ani dobové příručky, které tabuizované téma sexuality ozřejmovaly alespoň z pozice propracovaných symbolických erotických rituálů. Tyto dobové příručky nesly mnohoslibné názvy, například Tajemník lásky, Dvorný společník či Pražský galanthomme. Kromě pravidel slušného chování přinášely i rady, jak si získat a udržet ženskou náklonnost, jak psát milostné dopisy a tajně se dorozumívat květomluvou.

Stefan Zweig k této podivné morálce měšťanské morálky ve vztahu k tabuizování problematiky vzájemných vztahů a sexuality ve svých známých pamětech Svět včerejška podotýká, že „celé 19. století bylo v zajetí klamně představy, že člověk může všechny konflikty vyřešit rozumem, a čím více potlačuje přirozenost, tím více zmírňuje její anarchistické síly, tedy jestliže se mladým lidem existence sexuality nebude připomínat, zapomenou na ni“ Zároveň si povšiml, že v této iluzi „se sjednotily všechny instance ke společnému bojkotu hermetickým mlčením. Škola církevní péče o duši, salón a justice, noviny a knihy, móda a mravy se zásadně vyhýbaly každé zmínce o tomto problému a dokonce věda, jejímž vlastním úkolem by přece mělo být, aby ke všem problémům přistupovala nezaujatě, se trapně připojila k tomuto naturalia sunt turpia. Také ona kapitulovala pod záminkou, že není důstojno vědy, aby se zabývala takovými choloustivými tématy... Tato společenská morálka, která na jedné straně existenci sexuality a její přirozený průběh potají připouštěla, na druhé straně ji za žádnou cenu nechtěla přiznat veřejně, byla prolhaná dvojnásobně. Zatímco u mladých mužů jedno oko přivírala a tím druhým je dokonce povzbuzovala, aby se vybouřili,... vůči ženě obě oči úzkostlivě zavírala a stavěla se slepou.“⁴⁴

Odhalení sexuality v českých zemích 19. století tak zůstává stále otevřeným badatelským problémem. Odpověď možná získáme právě vytěžováním dalších ego-dokumentů, ikonografických materiálů a také rozborem krásné literatury.

⁴⁴ Stefan Zweig, c. d., s. 65 - 72

Fenomén volného času

Střední vrstvy charakterizovalo na přelomu 19. a 20. století v Čechách také smysluplné užití volného času. Fenomén volného času přichází do společnosti s procesem vzniku sociálního zákonodárství, které pro dělné obyvatelstvo garantuje kromě času práce také čas pracovního klidu a rovněž, což je druhou významnou komponentou tohoto procesu, nařizuje vytváření finančních zásob pro období penzionování. Železniční společnosti byly v habsburské monarchii jedněmi z prvních soukromokapitalistických podniků, které takovéto sociální instituce iniciovaly. Členství v podpůrném sociálním spolku bylo pro železniční úřednictvo povinností. Teprve takovéto sociální jistota a dostatečná finanční úspora poskytovaly materiální podmínky pro fyzickou a duševní regeneraci a volno pro časové aktivity, které většinou u středních vrstev souvisí s prohlubováním vzdělávání a poznáváním okolního prostředí. Často bylo naplňování volného času i u těchto vrstev řízeno módními trendy, společenskou nápodobou a snahou zvýšit svoji sociální prestiž ve svém nejbližším okolí. Eduard Bazika a jeho rodina byli v českém prostředí průkopníky tvorby nového životního stylu v oblasti volného času, který si s jistými modifikacemi uchoval dodnes svoji atraktivitu a neotřelou společenskou vizitku. Bazikovo průkopnictví v oblasti trávení volného času spočívalo především v tom, že reflektovalo vnitřní potřeby a vlastní chod rodiny a bylo do jisté míry nezávislé na cizích vzorech, respektive vzorech z jiných (vyšších) sociálních skupin. Eduard Bazika zaznamenává v pamětech také tu nejvýznamnější změnu související s trávením volného času: bylo jím penzionování, které přineslo kontinuálně volný čas. Tuto zásadní životní změnu popsal Eduard Bazika v kontextu s volným časem takto: „V roce 1892 nastala změna, i když jako šéf stavebního odboru požíval jsem značné volnosti, nyní odpadla odpovědnost a navštěvování úřadů a nezbytné cestování. Třebaže jsem utrpěl materiálně na svých příjmech, protože odpadly různé přílohy a diety, neucítily jsme tuto změnu, neb jsme vždy skromně a podle poměrů žili a malé úspory mívali... Dlouhé chvíle jsem neměl, neb jsem začal uspořádati své hojně nashromádané služební papíry. Mohu tvrdit, že mne prchaly dny úžasně rychle. Nelenil jsem, neb pracoval jsem podle chuti a nálady... V nepřítomnosti Havlíčkových chodili jsme s dětmi na procházky a užívali si rodiny.“⁴⁵

Pomocí následujících sedmi příkladů se pokusím pospat a vyložit, jaké nové druhy trávení volného času lze vysledovat v Bazikově užší a širší rodině.

⁴⁵ Eduard Bazika, c. d., s, 289 – 290 rkp.

Příklad první: Volný čas spojený většinou s významnou společenskou událostí

Za takovou mimopracovní aktivitu spojenou s pracovním volnem či dovolenou mohou v těchto pamětech sloužit návštěvy vídeňské světové výstavy v roce 1873. Eduard Bazika si k této události světového formátu zaznamenal: „Dostí pozdě ale přece navštívili jsme internacionální výstavu ve Vídni dne 3. až 7. října 1873 s chotí Annou, později a sice od 26. až 29. října jel jsem na výstavu s dcerami Ančou a Boženkou, ony bydlely u Baugutů a já v Tiefer Gasse 23 privátně. Výstavy takových rozměrů byly nám nové, a udiveně jsme se dívali na mohutnou rotundu, při které vedl montáže náš vrchní, později generálinspektor Schmid, který měl od Společnosti státní dráhy dovolenou. Výstava byla velmi rozsáhlá, rozmanitá a krásná. Okolnost že ve Vídni panovala cholera - ovšem v nepatrné míře - zavinila částečně, že resultát finanční této výstavy byl milionový deficit. Pilně studoval jsem hojně předměty do mého oboru sahající, na které byla výstava bohatá...“⁴⁶ Většina těchto volno časových příležitostí byla gendrově určena pro muže, neboť přispívaly k jejich odbornému růstu. Na pařížskou světovou výstavu v roce 1878 jel již Eduard Bazika jen sám, neboť využil k cestě „volný lístek 1. třídy i na francouzských drahách“. V Paříži strávil 8 dní a obden chodil do výstavy: „Jinak prohlídky Louvru a železniční budovy, nevyjímaje zábavné místnosti.“⁴⁷

Zvláštní typ trávení volného času představovala také účast na emancipačních slavnostech české společnosti, zvláště pak Jubilejní výstavy v roce 1891, kde Eduard Bazika byl přítomen na zahájení, na velké sokolské slavnosti a na císařových narozeninách: „Napadá mě, abych zde blíže líčil tento velkolepý národní podnik, naší chloubu navštívenou milióny krajanů a cizinců, zmiňuji se o ní jen pokud se týkala našich zájmů a zasahovala do našich osudů.“ Na Jubilejní výstavu ho přivedl samozřejmě také odborný zájem a vlastní exponát: „Měl jsem na výstavě mapu námi provedených drah na Moravě a v Čechách místních a industriálních s popiskami. Byl jsem členem poroty pro skupiny inženýrské a pozemní stavitelství, stálo mě to hodně práce, poslední schůze se konala 2. 10. 1891. Za tuto činnost obdržel jsem výstavní medaili. Výstavu jsme navštěvovali často a s radostí, 18. září navštívil spolek architektů výstavu, byl jsem také při tom. František Křížik byl tenkrát nejpopulárnější osobou kvůli fontaine luminéns.“⁴⁸

Příklad druhý: Rodinné dovolené

⁴⁶ Tamtéž, s. 87 rkp.

⁴⁷ Tamtéž, s. 129 rkp.

⁴⁸ Tamtéž, s. 272 – 273 rkp.

Plánované rodinné letní dovolené se staly u Baziků pravidlem již v 70. letech předminulého století, tedy v době, kdy se rodinná finanční situace výrazně stabilizovala, neboť Eduard Bazika se stal ředitelem celého pražského stavebního odboru Společnosti státní dráhy. Za cíle těchto dovolených byly často voleny známá lázeňská střediska či dokonce sousední země. V Bazikově případě nehrály náklady za přepravu podstatnou roli, neboť dopravné bylo hrazeno z titulu zaměstnance dráhy tzv. režijním způsobem, jak o tom svědčí například popis návštěvy Lázní Kynžvart a následné individuální cesty do sousedního Bavorska. „Již 11. srpna (1873) odjeli jsme i s Annou a děvčaty do Königswartu,“ zapsal si Eduard Bazika do paměti. „Vladimíra nechali jsme u rodičů v Pardubicích. Po cestě ještě jsem se slabostí třásl, ubytovali jsme se ve ville „Bubrlé“, kde jsme najali 2 pokoje za 15 zl. týdně. Rychle jsem se zotavil a za týden již jsem konal výlety. Doufal jsem, že budeme tam žít sobě, však našli jsme tam mnohé dobré známé, takže jsme vedli pěkný společenský život. Děvčata našla v Bechrových slečnách dobré společnice a zábavné dívky. Nemohu zamlčeti poznámku že, slavný symphonista a varhaník Bruckner, který nedávno zemřel a ve Vídeňském městském parku pěkný pomník má, s našimi a Bechrovými děvčátky rád se zabýval, při čemž se poněkud nemotorně choval, tak že u této nezralé mládeže cílem žertů byl. Mimo jmenovaných dleli v Königswartu též rodina dřevaře Vincence Bubeníčka, zpěvačka slečna Bubeníčková (později provdaná Šrámková), lékařem naším byl Dr. Kohn. Tam odtud navštívili jsme Mariánské lázně. Když jsem se řádně zotavil, vykonal jsem od 29. srpna do 2. září výlet do Mnichova, ačkoliv tam panovala cholera. Vše krásné jsem prohlédl, 31. srpna vyjel jsem si na Starmhemberské jezero, na kterém leží Possenhofen rodiště císařovny Alžběty, a 1. září vyjel jsem do Regensburku (Řezno), prohlédl 700 let starý most a jiné a jel pak povozem do Wallhalli, kterou jsem sobě (v bačkorách) prohlédl a pak dále jel, ve Schnaudorfu neblahým nedorozuměním ujelo mně mé kupé, v kterém jsem měl vše i kabát svrchní, ve směru k Norimberku. Na štěstí vyndali mé věci včas a jel jsem pak v 9 hodin večer do Chebu. Tato nehoda zavinila, že jsem přijel k rodině o 12 hodin později do Königswartu. Na zpáteční cestě do Prahy jeli jsme 5. září 1873 do Chebu a Františkových lázní a 7. do Karlových Varů, kde nás provedl příbuzný p. Kočí. Natrefil jsem tam přítele inženýra Petrláka, který nám dal svůj povoz k dispozici a jeli jsme 8. 9. při krásném počasí rozkošnou cestou kolem Oharky do Gieshublu k pramenu světoznámé kyselky, na tento výlet má choť Anna ještě dnes často vzpomíná, ačkoliv jest tomu přes 30 let. Aninka a Boženka velice tenkrátě zažily spokojenosti.“⁴⁹

⁴⁹ Tamtéž.

Příklad třetí: Dovolená v pronajatém letním bytě

V roce 1874 prožili Bazikovi dovolenou v pronajatém bytě ve východních Čechách. „Léto trávila rodina,“ píše Eduard Bazika, „t.j. choť Anna, dcery Anča a Boženka a Vladimír v Chocni. Vyjeli 27. července a vrátili se do Prahy 30. září. Bydleli tam v domě od Spiegla zakoupeným. Děvčátka se dobře bavila, bylo v Chocni mnoho mladých pánů při stavbě a konaly se časté výlety do okolí a zvláště 9. srpna do Litomyšle. Na svatého Václava byli jsme v Brandýse nad Orlicí a byla sebou švakrová Lošťaková. V říjnu byla u nás v Praze návštěvou slečna Žofie Baugutová a 29. jsem jí dovezl do Brna, kde jí přítel Bernhard Baugut očekával. V sále u Spiegla uspořádali úředníci stavebního odboru loučení, Kateřinský věneček 25. 11. 1874. který má choť a děvčata z Prahy navštívili. Byla to pěkná zábava a honorace choceňská byla zastoupená úplně. Také u pana Gust. Szábla jsme se 8. 11. dobře bavili.“ Mezi léty 1871, od kdy Bazikovi jezdili pravidelní na letní byty v Čechách, až do roku 1894, kdy zakoupili nemovitost v jižních Čechách, navštívili více než dvacet takovýchto pronajatých letních bytů, jak o tom svědčí příloha o místech letních pobytů.

Příklad čtvrtý: Nedělní výlety s využitím slev na dráze

V Bazikově případě tvořily nedělní výlety nejčastější způsob krátkodobého trávení volného času. Tyto výlety jej a jeho rodinu zaváděly do blízkého a vzdálenějšího okolí stálého bydliště. „Dni, které jsme trávili v Praze, obyčejně jsme používali k výletům,“ píše Eduard Bazika, „tak 16. - 17. dubna 1876 o velikonočních svátcích. 5. června byli jsme na Kokořině přes Beřkovice a Vysokou, navštívili jsme Svatojánské proudy, (pan Pražák též tu partii dělal), byli jsme 29. května v Houšce, a poněvadž jsme zabloudili pod vedením pana asistenta Vosyky v lesích a nepřišli včas na nádraží Severní dráhy, musili jsme přenocovati v Brandejse nad Labem a ráno jsme jeli povozem do Místěku, tak že dívky ještě včas do svých hodin přišly. Toto dobrodružství nás rozveselilo.“

Příklad pátý: Plánovaná zahraniční dovolená

Nejčastější zahraniční destinací českých středních vrstev se stala Itálie. Bazikovi ji navštívili poprvé v 80. letech 19. století. Měla následující itinerář: „Cesta do Itálie s rodinou a s rodinou dcery Anny: Graz, Terst, Miramaré, Benátky, Bologna, Řím, Neapol, Sorrento, Capri. V Římě

se přidal zeť in spe pan Jiří Stibral, choť Anna mluvila italsky, ale měla potíže rozumět, J. Stibral opatřil nám permezzi do Vatikánu.“⁵⁰

Počet delších zahraničních pobytů spojených s poznáváním cizích krajů radikálně stoupl v období Bazikova penzionování, protože „po sňatku před 50 léty jsme nikam na svatební cestu neodjeli, nebylo to totiž v módě jako teď. Nyní jsme byli pány svého času a doháníme, co jsme tenkrát zameškali“. Po roce 1892 absolvoval v doprovodu manželky vlakem návštěvu Solnohradu a Berchtesgadenu („ubytování v hotelu Pittr, výlety do okolí za použití lanovky“). Dále navštívili Švýcarsko („14 let hotový plán na cestu do Švýcarska. Přesný popis cesty se nachází v cestovní knížce. Litujeme pouze, že jsme ji nevykonali dříve, teď nám je 75 a 68 let.“) Ve svém deníku si neodpustil etnologickoantropologické komentáře. Například Švýcary charakterizuje jako „zdravý, hodný, statný, poctivý, jinak skromný a šetrný. Všude je vidět čistota, blahobyť a pracovitost“.

Některé výlety do Alp byly iniciovány otevřením horských drah, například Tauernské dráhy z Bad Gasteinu („cesta přes Gmunden, Bad Ischl, kde se ubytovali v hotelu Zur Post, Solná komora: Wolfgangsee, Hallstadt. Dále Bad Gastein – grandiózní vodopád – , Tauernská dráha - stoupání až 27 promile, 80 km dlouhá, stoupá do výše 1226 m n. m. - , dále do Villachu a Celovce a pak přes Salcburk do Adolfova“). Ke konci života se ještě odhodlal s manželkou navštívit Belgii, Holandsko a severní Německo.⁵¹

Příklad šestý: Prázdninové výlety se širší rodinou

Po zakoupení domu v jihočeském Adolfově, katastrální obec Holubov, v polovině 90. let 19. století byly konány delší prázdninové výlety se širší rodinou nejčastěji na Šumavu. V roce 1892 se stal cílem výletu Boubín, Stožec, švarcemburský kanál, Třístoličník, ale také návštěva Hluboké, Českých Budějovic a okolí. Další variantou bylo trávení léta v letním domě u zete v Kralovicích, ovšem s poznámkou: „Naznali jsme, že tento letní útulek pro tři rodiny Bazikova, Stibralova a Havlíčkova více nestačí, loučili jsme se navždy z Kralovic, neb léto 1892 jsme trávili v Bechyni.“⁵²

⁵⁰ Tamtéž, s. 198 – 199 rkp.

⁵¹ Tamtéž, s. 389, 390, 465 a 561 rkp.

⁵² Tamtéž, s. 270 – 271 rkp.

Příklad sedmý: Stálé letní sídlo v osobním vlastnictví:

„Obdržel jsem od pana Procházky, koželuha v Krumlově nabídku, abych koupil jím vystavěný domek v Holubově č. p. 44 při nádraží Adolfovském. Když jsem jel z Vídně, zastavil jsem se 27. 10. (1894) v Adolfově a prohlédl domek ten a vstoupil jsem s Procházkou do vyjednávání“ Takto lakonicky líčí Eduard Bazika nákup letního venkovského domu v jižních Čechách, který se mu stane po následujících dvacet let druhým, milovaným domovem spojeným s prožitkem šťastných chvil a zcela nové pracovní činnosti na jeho zvelebování. Vila v Adolfově byla zakoupena 15. 2. 1895 a okamžitě byla přestavěna kuchyně (stavbu vedl stavitel Krauskopf z Velešína) a zahrada knížecím švarcenberským zahradníkem P. Niedlem. První přenocování v této vile se uskutečnilo 8. 4. 1895. Od tohoto dne získal život Bazikovy rodiny zcela nový rytmus. Zimní měsíce a předjaří bylo tráveno v pražském smíchovském bytě a jarní, letní a podzimní dny až do zámrazu právě v Adolfově. V roce 1897 přikoupil Eduard Bazika ještě 115 sáhů přiléhajícího pozemku, v roce 1896 zařídil vodovod z rybníka na zalévání zahrady. Eduard Bazika napsal Dějiny Villy č.44 v Adolfově – Holubově, které se ale bohužel ve sbírce rukopisů Národního technického muzea nenalézají.⁵³ Vila se stala základnou pro rodinná setkání, rodinné oslavy a výhodným nástupištěm k objevování Šumavy.

Těchto sedm příkladů trávení volného času prozrazuje, že české střední vrstvy přešly již koncem 19. století k modernímu způsobu trávení volného času, který byl koncentrován do polohy rodinné pohody, domácích výletů a později i do náročnějších zahraničních cest. K rodinné strategii patřilo již zakupování vhodných pozemků a objektů k rodinné rekreaci, které nahradily trávení letních dnů v pronajatých venkovských bytech. V tomto dnešní generace navazují na tradice našich předchůdců, kteří takovýto způsob trávení volného času pro sebe objevili.

⁵³ Tamtéž, s. 331 až 336 rkp.

Rodinné síť

Eduard Bazika byl nejen vynikající železniční stavební odborník, ale také mužem, který disponoval významným „mocenským“ společenským kapitálem. Jeho moc byla odvozena ze vzdělání, profesní kariéry, kontaktu z jinými vlivnými lidmi tehdejší společnosti a z titulů, které obdržel od tehdejších společenských špiček. Kromě četných doktorátů, členství ve správních radách akciových společností byl 20. 10. 1892 dekorován titulem císařského rady.

Dne 10. 12. odcestoval do Vídně, aby si dohodl audienci u císaře a ministra obchodu. Dne 12. 12. v 10.00 byl pozván k audienci na Hradě u císaře společně s předsedou pražské OŽK Šeborem. Císař se Eduarda Baziky tehdy zeptal: „Haben Sie viel gebaut?“ E. Bazika mu všechny své stavby vyjmenoval, „načež se císař uklonil a mne propustil. Ačkoliv mne vyznamenání zprvu neuspokojilo, seznal jsem přeci, že mnoho lidí v tom vyznamenání shledává a že jim ten titul imponuje.“⁵⁴

Svůj společenský vliv uplatňovat Eduard Bazika zcela zištně ve prospěch své širší rodiny. Poprvé lze doložit jednání ve prospěch budoucího člena rodiny už v roce 1885. Svě síť známostí uplatnil ve prospěch Jiřího Stibrála, který se měl stát Bazikovým zetěm. Tehdy byl vypsan konkurs na místo na technice v Brně. Jiří Stibrál tehdy studoval ve Francii. Eduard Bazika navštívil ředitele školy, poslance říšského sněmu Kusého, radu Scheinera, místopředsedatele radu Janušku, byl dokonce orodovat ve Vídni na ministerstvu kultu a osvěty u barona Dumreicha, a také u Hermenegilda Jirečka, který mu řekl, že budou otvírat v Praze místa na řemeslnicko-průmyslové škole. Jiří Stibrál se stal nakonec profesorem umělecko průmyslové školy v Praze a za několik let i jejím ředitelem.⁵⁵ Takovýchto zákulisních žádostí o přímluvu se nachází v Bazikových pamětech velké množství. Například 30. 9. 1885 uvedl E. Bazika svého synovce Bohuše Baziku do zahrady Františka Thuna v Děčíně k vrchnímu zahradníku panu Jostovi („Nebyl však tam dlouho a musel jsem se o jeho existenci jinak postarat“).

⁵⁴ Eduard Bazika, *Mé paměti*, c. d., s. 292 – 293 a 376. Zvláště správní rady byly vhodným prostředím k získávání zásadních ekonomických informací a k prosazení vlastních zájmů: „Při těchto zasedáních scházím se vzácnými osobnostmi Čech a Moravy, s předními úředníky ministerstva železničního a s vyslanými vládou do právních rad bývalými řediteli státních drah a vynikajícími odborníky, s říšskými poslanci (Kramář, Bečvář, Heinrich, Brzorád). Ovšem často se srážíme s místními členy správních rad, když žádají neoprávněné snížení tarifů neb rozmnožení projíždějících vlaků, ale věc se taktně urovná. Poněvadž zastupuji nejvalnější část akcií, mám též dosti značný vliv, který všestranně se mne konceduje s ohledem na mé odborné znalosti věci.“

⁵⁵ Tamtéž, s. 208: „J. Stibrál byl jmenován ředitelem Umělecké školy. Prof. Kurz mi sdělil, že hlavním činitelem při tomto jmenování byl prof. Rezek, konkurent Šmoranc odstoupil a stal se ředitelem Národního divadla.“

Sítě známých byly používány ku prospěchu i jiných zájmů příbuzných. Velmi kuriózní příklad představuje záznam z roku 1886, kde se praví: „K přání pana Stibrála navštívil jsem ředitele c. k. státních drah ohledně zřízení zastávky Michle, která se k mé přímluvě v krátkém čase zařídila“.⁵⁶ Velmi často byly Bazikovy odborné mocenské sítě použity ke ekonomickému prospěchu rodiny, když například v 1903 na ustavující valné hromadě dráhy z Brandýsa do Neratovic zakoupili se zetěm J. Stibralem akcie, „které dobře vydělávají“.

Ovšem největší úsilí vydával Eduard Bazika ve prospěch svého syna lékaře Vladimíra Baziky. V pamětech lze nalézt záznamy velmi osobního charakteru: „18. 11. 1897 navštívil jsem dvorního radu dr. Palat v záležitosti syna Vladimíra, též podruhé 21. 5. 1898, syn se uchází o místo ředitele brněnské nemocnice – neúspěšně“, anebo „urgence u Schoenborna a Lobkovic za syna Vladimíra na místo vedoucího lékaře v Praze, placeného zemským výborem. Kniže Lobkovic lituje, místo dostal zasloužilejší uchazeč.“ Syn Vladimír byl nakonec jmenován v březnu 1898 zdravotním asistentem při c. k. hejtmanství na Smíchově („dnes v roce 1906 je c. k. okresním lékařem při min. vnitra ve Vídni“). Syn Vladimír (Eduard Bazika ho zásadně označuje za Dr. Vladimíra) obdržel u příležitosti 60tiletého jubilea panování císaře Františka Josefa I. dne 2. 12. 1908 jako jediný ve zdravotnickém odboru ministerstva zlatý záslužný kříž s Korunou.

Česká společnost 19. století byla společností přímluv a doporučení. Jednalo se tehdy o zcela běžnou praxi, kterou byla získávána profesní, společenská či ekonomická výhoda. Nikdo se nad takovýmto jednáním nepozastavoval, protože bylo masově rozšířeno a obecně považováno za občansky zcela korektní. Navenek takovéto jednání nebylo samozřejmě nikdy ventilováno, nicméně nejen Bazikovy paměti (ale také rozbory jiné osobní korespondence) prozrazují, že bylo jevem zcela běžným a že většina úspěšných kariér v české společnosti byla nastartována právě takovýmto způsobem.

⁵⁶ Tamtéž, s. 339, 348 – 349 a 533 rkp.

Stavovské slavnosti

Spolková činnost je považována za jeden z nejvýznamnějších znaků občanské společnosti. Spolky opravdu překonávaly nejrůznější společenské bariéry utvářené stavem, rodinou, jazykem či profesí. Na druhé straně v liberální éře po roce 1861, zvláště po vydání spolkového zákona v listopadu 1867, spolky ve dvou národních a vícenárodních společnostech byly vytvářeny spíše na bázi sloupové vertikální hierarchie a spíše přispěly k uzavírání národních společenstev více do sebe. Eduard Bazika byl členem pouze stavovských technických spolků, i když často docházel do Měšťanské besedy a finančně podporoval činnost například Matice školské. V 80. letech byl zvolen místopředsedou spolku inženýrů a architektů a často byl spolupořadatelem jubilejních sjezdů techniků, například 24. až 26. 10. 1891 sjezdu pražských techniků po čtyřiceti letech, kde sešlo 150 účastníků.

Takováto kolegiální setkání u příležitosti absolventských výročí či výročí technického učení v Praze měla také pevný rituální řád: předsedal jim většinou stavební rada Hlávka, zástupcem býval ing. S. Sigmund z Teplic. Program byl sestaven tak, aby uspokojil reminiscence a odbornou zvědavost. Většinou se nejdříve navštívila stará technika v Dominikánské, dnes Husově třídě, dále následovala prohlídka katedrály sv. Víta s přednáškou architekta Josefa Mockera o přestavbě velechrámu a návštěva baziliky sv. Jiří a Karlštejna. Nakonec „jsme dostali Památník se všemi jmény a udáním rodiště“. Takto se sjezdy opakovaly v roce 1896, 1901 a 1906, kde exkurze po zajímavých stavbách opět hrály prim.⁵⁷ Večer bylo na programu slavnostní představení v Národním divadle. Později přibýly díky ing. Jahnovi, Velflíkovi a Petrlíkovi návštěvy čistící stanice v Podbabě, elektrické stanice v Holešovicích či projížďky po právě kanalizované Vltavě a Labi. Na prvním a druhém sjezdu byl přítomen fotograf Eckert, který spolužáky fotil. Sjezd se konal každý pátý rok, ale v roce 1906 byl obzvlášť slavnostní, neboť byl spojen se stoletým jubileem technického učení v Praze.

Jubilejní slavnost založení inženýrské školy a Technického ústavu stavovského se konala 10. 11. 1906 v Pantheonu Národního divadla. Slavností řeč pronesl rektor Vojtěch Velflík, následovaly proslovy maršálka Jiřího Kristiána Lobkovice, primátora Groše, místopředsedy Coudenhove, kardinála Skrbenského, ministra rytíře Randy, předsedy Akademie Hlávky, rektora univerzity profesora Hlavy, rektora brněnské techniky, poslanců Kaftana, Herolda, členů panské sněmovny Křižíka a předsedy pražské OŽK Antonína Řivnáče. Pak proběhlo jmenování čtenými doktory České vysoké školy technické v Praze.

⁵⁷ Tamtéž, s. 274 – 275, 422, 440 – 444 rkp.

Při těchto slavnostech zažíval Eduard Bazika „pocity vlastenectví“, zvláště pak při projevu rektora Vojtěcha Velflíka, který byl jmenován dvorním radou („na šíji krásný zlatý řetěz s erbem Království českého a s medailemi na poprsí“). Místodržitel hrabě Coudenhove pohovořil o udělení Řádu železné koruny III. třídy rektorům Velflíkovi a Stollovi (z německé techniky) a architektu Josefu Schulzovi. Naopak místodržitel hrabě Coudenhove obdržel titul čestného doktora, za což slíbil české technice všemožnou podporu. Po něm promluvil nejvyšší maršálek kníže Lobkovic, který kladl váhu na okolnost, že čeští stavové byli zakladatelé techniky a vydržovali tento ústav. Kladl si rovněž za čest, že za jeho úřadování byla povolena česká vysoká škola technická. Předseda akademie stavební rada Josef Hlávka poděkoval dojímavě za titul čestného doktora technických věd. Starosta města JUDr. Karel Groš blahopřál škole k výročí. „Na to pronesl rektor dvorní rada Vojtěch Velflík slavnostní řeč velmi krásnou a utržil hlučnou pochvalu“, komentoval hlavní projev Eduard Bazika. „Byla též vyvrácením v německých listech propagujících tvrzení jakoby jubilejní slavnost byla jen monopolem německé pražské techniky a česká oslava je provokací, poněvadž česká technika trvá jen od roku 1868. Jest ovšem pravda, že technika měla vyučovací řeč německou, ale tenkrát vůbec, mimo národní školy, nebyl žádné české školy a pražský technický ústav byl vydržován českými stavy a navštěvován ve velké většině Čechy. Měla tedy Česká vysoká škola technická povinnost oslavit toto výročí samostatně, když nebylo bohužel možno při nynějších poměrech národních docílit společnou oslavu obou škol, jak by to bylo důstojné. Společná taková oslava odbývala se naposledy před padesáti léty 10. listopadu 1856 a navštívil jsem ji se stavitelem Františkem Šebkem. Slavnost tehdy se odbývala ve staré budově techniky v Dominikánské ulici (nyní Husově) a byl přítomen místodržitel baron Mecséry, ředitel ústavu Josef Lumbe a továrník Richter. Mám za to, že jsem jediným účastníkem oslavy, jenž byl též přítomen před padesáti léty. I já jsem byl povýšen na čestného doktora technických věd. Do poslední chvíle nebylo mi o tom nic znám, teprve v Pantheonu Národního muzea 10. 11. v 19 hodin večer mně blahopřál dvorní rada Marek Viator, ředitel státních drah. Mohu doznat, že toto vyznamenání mne nad míru těšilo.

Po slavnosti v Pantheonu dával profesorský sbor večeři. Seděl jsem mezi Křížíkem a stavebním radou Zuckerem. Přítomen byl Hlávka, Randa, rektor brněnské techniky Hlava atd. Povídali jsme si o technice v roce 1848. Byl jsem nejstarším členem této společnosti, neb Hlávka je mladší. Hlávka hned uspořádal mezi námi sbírku na cestovní fond mladých českých

techniků a posbíral 10 000 Korun. Nakonec se sešlo za to odpoledne 30 000 Korun, jež se uložili prozatím do Zemské banky.“⁵⁸

V roce 1906 oslavovala také německá technika v Praze. Sezvala hosty ze všech koutů monarchie a Německa a program byl dle Baziky následující: uvítání hostů a slavnostní řeč v Rudolfínu, banket v Grandhotelu, divadelní představení a na druhý den kladení základního kamene pro novou německou techniku na Slupech pod Vyšehradem. Slavnost to byla prý též pěkná. Eduard Bazika byl pozván „jako starý technik, leč kolidovalo mi to s naší českou slavností a neúčastnil jsem se, poněvadž z německé techniky též k naší slavnosti nepřišli“.

Součástí těchto oslav byl IV. sjezd techniků, kteří absolvovali v letech 1846 až 1851. Ze 415 kolegů, o kterých bylo známo, že dosud žili, jich přišlo jenom 26, a to 17 Čechů a 9 Němců. Ze školního katalogu bylo zjištěno, že ve čtyřletí 1846 – 1851 absolvovalo 2562 posluchačů. Pořadatelem sjezdu byl císařský rada a železniční inspektor Ferdinand Summerecker. Uvítání se konalo v hotelu u arcivévodý Štěpána. Předsedou sjezdu byl zvolen Josef Hlávka a za místopředsedy továrník a velkostatkář Gustav Hodek a železniční inspektor Ferdinand Summerecker. Dne 16. 9. se konala návštěva někdejší stavovské polytechniky (tehdy německá technika), společná večeře v hotelu, kde pronesl Josef Hlávka slavnostní řeč s přípitkem na počest císaře. Nejatraktivnějším bodem programu byl výlet uspořádaný 17. září po Vltavě a Labi k prohlédnutí vodních staveb, tedy zdymadel v Troji, Klecanech, v Libčicích, u Mířovic, Vraňan a v Hoříně. Exkurzi vedl vrchní stavební rada ing. Rubín a ing. Klier. Při obědě v Lužci pronesl Josef Hlávka přípitek Excellenci hraběti Coudenhovovi a „za blahovůli k propůjčení lodi, čímž umožnil tuto jízdu.“⁵⁹

V době, kdy byla dokonána výstavba nacionální sloupové struktury spolkového života ve všech oblastech společenského života, zůstávala abiturientská setkání nejen techniků jedinou platformou nenacionální slavnosti, na níž se byli ochotni setkat všichni bez rozdílu etnika. Pouze při těchto setkáních byl dočasně obnovován minulý spolkový a jazykový utrakvismus a nestrojená společenská družnost. Vymřením Bazikovy generace tento poslední abiturientský utrakvismus v Čechách definitivně zanikl.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ Tamtéž, s. 450 rkp.

Nacionální rozštěp technické inteligence v Praze

Eduard Bazika byl rodem Čech, který vyšší vzdělání a profesionální kariéru absolvoval na německé jazykové bázi, užívané ovšem povětšinou v českém prostředí. Vnímал velice intenzívně rozmach českého národního vědomí, stavěl se instinktivně vždy na stranu českých emancipačních snah, ale sám žádné konfliktní nacionální situace nevytvářel. Byl jejich tichým svědkem a komentátorem, tak jako například při své několikaleté služební štaci v Děčíně, respektive v Podmoklech. „Život národnostní počínal se již tenkrát vyvinovati, ovšem více u Čechů než u Němců, a spolužití s Němci bylo v porovnání s nynější dobou, ještě snesitelné. Úřednictvo při dráze, u pošty, u celního úřadu a u policie bylo ponejvíce české, a žádný proti nim nežehral. Podobně mělo se to v Děčíně. Okresní hejtman (Strnad), okresní soudce a více úředníků byli Češi a hraběcí úředníci též skoro všichni. V kasíně německém děčínském bylo as 20 Čechů, a poněvadž se členi volili balotáží, jest to důkaz, že nebyl žádný zvláštní odpor proti Čechům,“ charakterizoval střízlivě národnostní situaci úřednictva a víceméně se soustřeďoval více na svoji profesní kariéru a rodinné záležitosti, když napsal: „Krásná krajina Podmoklí, Děčina a v okolí nás velice zajímala. Konali jsme časté výlety do Českého a Sasského Švýcarska a do Drážďan. Zprva na svůj vrub, později jsme tam doprovázeli naše milé příbuzné a přátele jež nás navštěvovali. ... Často přihodilo se, že jsme malou Aninku vlekli od lodi, když nám usnula, ale sebou musila se vzít. Nemohli jsme se nasytit krajinských požitků, jež výlet poskytoval.“

I když se Eduard Bazika choval vždy nacionálně víceméně vlažně, nemohl si povšimnout, že nacionální, respektive jazyková otázka hraje na území Čech stále větší roli a to i v jeho nejbližším profesním okolí, i když jeho zaměstnavatelem byl francouzský management akciové společnosti, jež měla vedení a kapitálově zázemí v Paříži. „Nemilá příhoda odehrála se pod širým nebem v Darebnici, když se měl psát protokol za obec Choceňskou,“ komentuje Eduard Bazika první jazykové konflikty ve svém okolí. „Pán von Maschka, ačkoliv rozený Němec, začal diktovat česky, kdežto pán ředitel Ruppert vymáhal /si/, aby se protokol psal německy, což bylo vyřízeno tím, že se protokol začal psát česky a německy, oba autentické. K domluvě pana de Serrese, že by komise trvala o mnoho déle, pan Ruppert od svého požadavku při dalších obcích požadavku odstoupil. Také já jsem měl s ředitelem (Ruppertem) první mrzutosti, neb on byl tenkrát už podrážděn žárlivostí na p. de Serrese, v kterém viděl

svého následovníka a měl mně za zlé, že jsem se v té věci ujal českého obyvatelstva Choceňského.“⁶⁰

Jiným společenským polem, kde Eduard Bazika zaznamenal vyhrocení česko-německých vztahů, respektive konec jazykového a nakonec i bývalého zcela běžného společenského a jazykového utrakvismu byl Spolek architektů a inženýrů v Království českém. Při valné hromadě dne 18. 3. 1883 odbývané s nepatrnou většinou proměnil se spolek architektů a inženýrů na čistě český, neboť i časopis byl vydáván od této doby již pouze česky, kdežto dříve vycházel česky i německy.⁶¹ Spolek byl založen 26. 10. 1865 pod názvem Spolek architektů a inženýrů v Čechách činnost zahájil o rok později. Po vydání Královského reskriptu v září 1871 (panovníkův příslib korunovace) proměnil svůj název na Spolek architektů a inženýrů v Království Českém. Spolek byl původně utrakvistický a měl na 500 členů. Záhy však v roce 1869 založili němečtí kolegové spolek Deutscher polytechnischer Verein. Víceru Němců zůstalo utrakvistickému spolku věrno (například profesor Gustav Schmid a ředitel pražské obecní plynárny Richard Jahna). Přednášky se konaly české i německé. Spolkový utrakvismus trval právě jen do roku 1883. Pak přišel zlom. „Abychom vyhověli mladšímu členstvu, byl volen do představenstva mladý z Německa přibylý inž. Vojáček, později majitel patentní kanceláře. Přes hlavu představenstva dopsal mimopražským členům spolku, a tu objevilo se podání více než 40 členů, aby valné hromadě byl předložen návrh v tom smyslu, aby se stanovy změnila a jednací řeč spolku byla pouze Česká. Návrh byl na valné hromadě 18. 3. 1883 s nepatrnou většinou přijat. Následek byl, že časopis vycházel pouze v jazyku českém a že mnohé dobré spisovatele po delší dobu postrádal, výměna našeho časopisu byla pak skromnější, leč počet členstva neklesl a obnášel koncem roku 1883 už 665 členů, ačkoliv někteří po usnešení o změně stanov odešli. Já jsem byl členem spolku od roku 1866 do dneška a od mého přeložení z Olomouce v roce 1871 do Prahy byl jsem pilným členem a odběratelem časopisu. Byl jsem členem redakčního komitétu a občas členem předsednictva. Finanční poměry spolku se ale velmi zhoršili, tak jsme ho nenechali padnout a dali se zvolit do předsednictva. Pořádali jsme výstavy technické, několik dnů trvající obyčejně na české technice. K 40. výročí spolku v roce 1905 byl vydán spis K dějinám spolku s vyobrazeními,“ okomentoval věcně a suše zánik spolkového utrakvismu Eduard Bazika.

Nacionální rozštěp uvnitř technické inteligence v Čechách pokračoval dále a dotkl se všech stavovských spolků a i jejich slavností, které se týkaly například stoletého založení

⁶⁰ Tamtéž, s. 97 rkp.

⁶¹ Tamtéž, s. 175 a 446 rkp.

Stavovského polytechnického učiliště. Po roce 1900 byl víceméně dokonán a i technici komunikovali již jen víceméně v rámci nacionálně vymezených okruhů, sfér vlivu a nacionálně oddělených osobních kontaktů. Eduard Bazika bral tuto skutečnost na vědomí jako přírodní či technicko fyzikální zákon, s kterými je nutno se smířit a brát je bez emocí a tak jak se vyvinul na vědomí. Své nacionální cítění zásadně v profesionálních vztazích a také ve svém odborném okolí i nadále neventiloval, i když při komentování některých vyhrocených politických události před první světovou válkou v Praze a ve Vídni českému živlu vyloženě stranil.

Životní bilance

Své paměti završil Eduard Bazika v roce 1910 úvahou „Jak nazírám na tento svět ve věku 80 let“, které dal podtitul „Marnost nad marnost!“ Životní moudrost uložil do těchto slov: „V mládí pojímám vše s vřelým srdcem, s jasnou myslí a mocnou nadějí, v budoucnost ať jsem zámožný neb chudý. Tento sangvinismus dosti rychle mizí po nabytých zkušenostech v zralejším věku. Živá fantazie a idealismus mnoho přispívá k našemu štěstí a blahu a šťastný člověk, který dovede sobě vlastnosti co nejdéle udržeti. Přišel jsem k přesvědčení, že skromné vychování v nezámožných poměrech děti přivedou to dále než v přepychu vyhejčkané. Znam a znal jsem mnoho vznešených a vysoce postavených mužů, již kolébka stála v skromné chaloupce! Svého času přišla k nám plátenice s rancem a s radostí vyprávěla, že její syn jenž s velkými obtížemi studoval a slouží u místodržitelství, dostal se do ministeria osvěty ve Vídni. Tento samý byl nedávno správcem ministerstva. Ač mnozí nazývají svět nespravedlivým, práce, poctivost, pilnost, vytrvalost, skoro vždy domůže se uznání a úspěchu. Spokojenost nad vychovanou povinností a prací nás blaží a nepřipouští nudu a Blaženost mladých lidí jest jím neštěstím, se špatným původem do budoucnosti a většího věku, a proto užívejme mírně a s rozumem. Studoval jsem ve velmi skromných poměrech, ačkoliv mně mnozí spolužáci záviděli ještě, poněvadž jsem nemusel dávat kondice, od kterých mnozí z nich žili. Jako c. k. inženýrský asistent v ministeriu obchodu se služným 400 zlatých žil jsem spokojeně o přísně skromné stravě, nastřádal jsem a chodil každých 14 dní do operního (Korutanské divadla) ovšem ne do lože ani do parteru, ale na druhou galerii, kde bylo též vidět a slyšet. Když jsem se v r. 1852 dostal zase do vlasti očekávala mne perná služba, leč nespokojen jsem nikdy nebyl. Šťastně jsem se oženil, řídě se dle přísloví jungenfrait hat niemand gereint, dostal jsem vzdělanou věrnou, pracovitou a šetrnou družku se srdcem na pravém místě, která se i jako matka osvědčila a naše skromné hospodářství vzorně vedla. Byl jsem šťasten a toto štěstí se stupňovalo, když jsme dostali dítky. Naše naděje, naše snaha vychovati je co nelépe, byla korunována nejlepším výsledkem, neboť dosud měli jsme z nich jen radost a pražádné starosti. Přišli řádní muži a odvedli nám naše milé dívčinky Annu a Boženku a synáček Vladimír přivedl milou, hezounkou snachu do domu, přišli vnoučata, jich máme deset živých a přišel pravuk (druhý je na cestě). Velmi nadané to zlaté klouče, nadané a čiperné. Vnuk Volod'a, vnučka Magda jsou již ve stavu manželském, rádi bychom se dožili, aby též náš syn Eduard a vnuci a vnučky ostatní přišli brzo pod čepec, a byli šťastni. Ovšem nekráčeli jsme pořád po růžích, také nastaly trpké chvíle, ztráta dítěte, rodičů, zetě a jiné nezaviněné příhody, jak to ani jinak v tomto životě býti nemůže. V březnu 1912 bude

tomu dvacet let, kdy odebral jsem se po 42 léte službě na odpočinek – leč znáte můj odpočinek, nemohl bych bez práce vydržeti. Těšíme se našemu stáří (80 a 73 let), přiměřenému zdraví, až na ty maminčiny nožky, které někdy bolí a matka kutína Lechovském poli a jsem svým vlastním zahradníkem, v létě v Adolfově, kde těšíme se s milými našimi hosty po čas prázdnin. Dejž bůh, abychom zbytek našeho života ještě bez všech svízelnů doklepali.

Jistá četba přivedla mne k následující úvaze: krátký náš život sobě netrpělivostí zkracujeme, čili činíme méně požitčným, samou touhou po dalším a lepším! Jako žáci nemohli jsme se dočkati čtvrtka a neděle, kdy jsme nemuseli do školy, jako dospělejší studenti opovrhujeme přítomností a toužíme po prázdninách velkých, aby již zde byly a pak nemůžeme se dočkati maturity a konečných zkoušek. Do té doby ubíjíme čas a nejkrásnější dobu mládí! Mezi zasnoubením a sňatkem s milou dívčinou plynoucí doba jest, pokud ji netrávíme u své vyvolené nám protivná, vleče se jako plž a jest jako ztracená.“

Co k tomu dodat? Jedná se o životní krédo o dvou myšlenkách: první spočívá ve víře, že šťastný život je naplněn prací pro rodinu a že pokračování našeho života tkví k dětech a vnoučatech. Druhá Bazikova myšlenka říká, že není potřeba si život, který beztak přináší mnoho starostí, kazit přehnanými očekávanými a že je ho třeba žít naplno. Obě tyto myšlenky doplňují a konkretizují ono základní motto Bazikových pamětí, českých středních vrstev přelomu 19. a 20., století a nakonec i této práce: Jen život naplněný prací (pro rodinu) má smysl a dosáhne svého naplnění.

Závěrem: Pokus o rozšíření definice středních vrstev

Účelem této práce byla interpretace některých aspektů životního stylu českých technických středních vrstev, tak jak byly zaznamenány v jednom prameni osobní provenience. Tímto pramenem byly Bazikovy životní paměti zahrnující období 1848 až 1910. Za základ zkoumání charakteristiky středních vrstev byla vzata definice podaná Janou Macháčovou a Jiřím Matějčkem, která zněla: střední vrstvy v 19. století byly hlavním nositelem nacionalismu; převodovou pákou mezi horními a dolními vrstvami; tvořily 15 až 20% obyvatelstva; byly nositeli nových sociálních funkcí ve společnosti a tím pádem vrůstala jejich sociální moc a prestiž. Tyto nové sociální funkce souvisely se vzrůstem „řídící a správní moci ve státní a ekonomické a sociální oblasti a významu terciální sféry, respektive odborných služeb a svobodných povolání a také vzdělávací a osvětové soustavy; jejich působení mělo velmi často lokální či oborový charakter, s čímž souvisela i držba lokální moci; lokální a odborná moc z nich vytvářela (lokální) elitu; jejich společenský význam neustále rostl, což bylo způsobeno s růstem komplikovanosti sociálních funkcí v ekonomice, správě státu a obcí a v kultuře; byly vrstvou značně proměnou se značným potenciálem k společenskému vzestupu; vyznačovaly se patriarchálním vzorcem rodinného chování, tedy odstupňovanou poslušností v rodinných vztazích, zvláště vůči dětem a ženám a sdružovaly se do spolků, aby hájily své zájmy.

Hlavní snahou této práce bylo nejen tuto definici obohatit o nové poznatky, ale také zjemnit některé její příliš apodikticky podané závěry. Hned na počátku bylo upozorněno, že v této definici chybí některé historicko antropologické a historicko kulturní komponenty, které se vázaly především k životnímu stylu. Bylo naznačeno, že tato víceméně sociologicko historická definice postrádá především étos práce pro rodinu se všemi jeho důsledky, dále zde chybí všude přítomná víra v technický pokrok spojená s velkou dávkou životního optimismu, dále se zde nenachází zdůraznění výrazné komponenty užívání volného času zvláště v penzijním životním období, rovněž tak nebylo zohledněno gendrové rozdělení rolí v rámci rodiny včetně užití práce služebného personálu. A konečně v uvedené definici chyběl i onen pocit Zweigovské jistoty, onoho „světa včerejška“, zapříčiněný kvalitním sociálním zabezpečením, pravidelným kariérním vzestupem a také finančním zabezpečením z vlastních úspor pro případy různých životních nehod. Rovněž tak zde v této souvislosti vyplynulo, že víra v sociální a technický pokrok u těchto vrstev nahrazovala náboženskou víru, o jejímž prožívání či veřejném praktikování s výjimkou obnoveného manželského slibu u příležitosti zlaté svatby v těchto pamětech nepadlo ani slovo. Jinými slovy se jednalo již u těchto vrstev o

výraznou desakralizaci soukromého života spojenou s vyhledáváním jiných aktivit k naplnění mimo pracovního času.

Z analýzy Bazikových pamětí lze jednoznačně potvrdit, že životní styl a životní jistoty vytvářela a zjišťovala především kvalitní rodinné zázemí a pravidelná, velmi motivující práce, k jejímuž získání bylo třeba absolvovat odpovídající školy a konkurzy. Obojí – rodina a smysluplná práce - bylo již vzájemně provázáno a podmiňováno a tvořilo tu nejzákladnější životní devizu středních vrstev. Základem dobrého fungování rodiny se stalo důsledné genderové rozdělení rolí. Tento měšťanský model oddělených sfér pak měl i podle tohoto pramene podobu, která se skládala ze tří základních (tehdy nezpochybnitelných) premis: 1. Žena – manželka zůstávala doma, čímž ztratila svůj dřívější ekonomický status. Toto zdomácnění měšťanské ženy nastalo v druhé polovině 19. století v době oddělení sféry výroby a obchodu od sféry konzumu, což si vynutilo novou organizaci práce uvnitř rodiny. V rámci takto přerozdělených funkcí měšťanská žena získala novou roli spojenou s řízením domácnosti a rodiny. S touto novou rolí společensky pasivní ženy nabyla na významu výdělečná role muže, jejíž ukotvení ve společnosti souviselo zřejmě také s pokročilejší výrobní a jinou specializací a s novou rolí politicky a spolkově angažovaného muže. Nelze opominout ani tu skutečnost, že k takovému rozdělení společenských rolí přispěl výrazně také duch právních řádů kodifikovaných hlavně v občanském zákoníku, který tehdy nesl výrazně patriarchální rysy především v oblasti rodinného a dědického práva, což bylo spojeno především s otázkou majetkové disponibility a dědické posloupnosti.

Práce pro rodinu tedy vytvářela bohatství, potažmo vlastnictví a otevírala nové možnosti rodinného a společenského vyžití. Ona byla pak předpokladem ke kultivaci „nového člověka“ prostřednictvím vzdělání, cestování a smysluplného trávení volného času. I zde se projevilo genderové rozdělení funkcí, když dobrou a kvalifikovanou „práci“ bylo třeba získat nejdříve pro syny a posléze i pro svého zetě. Dcery byly určeny také ke kvalitnímu vzdělání, ale jen ve stupni středního školství, ale pak už byly predestinovány jen pro práci pro rodinu a pro vytváření dobrého zázemí pro muže. Ženy jako by svůj pracovní výkon pro rodinu nedokázaly nikdy dovést tak jako muži poukázáním na koncový, vrcholový bod svého snažení (nebo že by jim byly pouze odrostlé děti), zatímco muži, takováto představa dovršení čekala po každé etapě dokončené práce. Toto štěstí z práce bylo i v české měšťanské společnosti nepopíratelné stejně již jako bylo nepopíratelné liberální právo na smysluplný život.

Dále lze konstatovat:

1. Největším tabu těchto nových vrstev byla zřejmě problematika intimního vztahu mezi manželskými partnery, obecně pak otázka sexu a rození dětí. I v těchto pamětech byla problematika intimního vztahu mezi manželskými partnery úmyslně zamlčována.

2. V době, kdy byla dokonána výstavba nacionální sloupové struktury spolkového života ve všech oblastech společenského života, tedy na přelomu 19. a 20. století, zůstávala abiturientská setkání nejen techniků jedinou platformou nenacionální slavnosti, na níž se byli ještě ochotni setkávat všichni příslušníci duálně rozdělené česko-německé společnosti v Čechách a v Praze obzvlášť. Pouze při těchto setkáních byl dočasně obnovován minulý spolkový a jazykový utrakvismus a nestrojená společenská družnost. Vymřením liberální předválečné, tedy Bazikovy (technické) inteligence tento poslední utrakvismus v Čechách definitivně zanikl.

3. České střední vrstvy přešly již koncem 19. století k modernímu způsobu trávení volného času, který byl koncentrován do polohy rodinné pohody, domácích výletů a později i do náročnějších zahraničních cest. K rodinné strategii patřilo již zakupování vhodných pozemků a objektů k rodinné rekreaci, které nahradily trávení letních dnů v pronajatých venkovských bytech.

4. Česká společnost 19. století byla společností přímluv a doporučení. Jednalo se tehdy o zcela běžnou praxi, kterou byla získávána profesní, společenská či ekonomická výhoda. Nikdo se nad takovýmto jednáním nepozastavoval, protože bylo masově rozšířeno a obecně považováno za občansky zcela korektní. Navenek takovéto jednání nebylo samozřejmě nikdy ventilováno, nicméně (nejen Bazikovy) paměti, ale také rozbory osobní korespondence prozrazují, že bylo jevem zcela běžným a že většina úspěšných kariér v české společnosti byla nastartována právě takovýmto způsobem.

O tyto všechny aspekty by bylo možno rozšířit dosavadní definici českých středních vrstev v druhé polovině 19. století. Další rozšiřování a zjemňování této definice bude závislé na dalších rozborech pramenů osobní provenience a zapojení sociologických a antropologických přístupů do tohoto výzkumu, který by se měl zaměřit také na odhalení a definování středních vrstev na českém venkově.

Abstract:

In the Name of Family and Work: Eduard Bazika's Memoirs and their Interpretation

Eduard (Edvard) Bazika was born on 19. 9. 1830 at Olešná near Rakovník. During his lifetime he was a well-known builder of railways, a specialist writer and external examiner at the Czech Technical University. He has bequeathed to us his comprehensive memoirs, which unveil the origins and formation of the Czech technical intelligentsia with their public and private opinions.

Martin Bazika's father (1794-1864) was a castle gardener. In order to provide a good standard of living for his large family he moved with his wife and four children from Olešná to nearby Krušovice in 1837. In ducal service, he became famous especially as a grower of fruit trees and ornamental plants. He made it possible for all his sons to gain a vocational education. Yet, it was only his son Eduard who attained a higher technical education. He attended the main and lower secondary school between 1840-1844 at Rakovník and the upper secondary and the Prague Estates' Polytechnics between 1845 and 1849. He was actively involved in the Revolution of 1848 in the ranks of the Student Legion. Yet, he merely observed the All Saints' Day struggles from the countryside, as his parents had requested his return to Krušovice. In 1849 he successfully completed his technical studies. For a short period he worked in the Křivoklátsko area for the so-called Serfdom Release Commission. In 1851 he left for Vienna. On his father's plea, he became a draughtsman at the Czech entrepreneur František Šebek's construction company. Simultaneously, he also completed a course for His Imperial Majesty's telegraphists. In the same year, again at his father's insistence, he began to work for the State Railways HQ, which at that time was subject to the Ministry of Trade. When in Vienna, he was allocated to the Section of the Northern State Railways, i.e. to Bohemia and Moravia. Eduard Bazika devoted the main part of his active working life of more than forty years to the construction of this railway, at first state-owned and from 1855-1856 a private company. As early as 1852 he was dispatched at first to Prague from Vienna and from there to Pardubice, where he participated in the design and construction of the Český Brod - Pečky – Kolín section of the second railway line.

In Pardubice he met his future wife Anna Matíásková whom he married in 1856. He was present in Pardubice in 1856, when important changes in terms of the ownership and running of the Northern State Railways occurred. From that year the Austrian State Railways and state mines were gradually privatised and the above railway ended up in the hands of French owned capital. After privatization this state company was renamed the Austrian Railway

Company. This change meant not merely an increase in his working duties, frequently away from home, for the diligent and loyal Eduard Bazika, Graduate Engineer, but also improved finances and an accelerated career. After a short stay in Prague between 1856 and 1857, Bazika was posted to a number of places, namely Roztoky u Prahy, Podmokly, Kralupy nad Vltavou, Olomouc and finally to Prague. Incidentally, he arrived at Olomouc shortly before the outbreak of the Prussian-Austrian War and he had to resolve problems related to the transfer of the Austrian Army towards Hradec Králové and later to the reconstruction of war-damaged railway lines, especially blown-up railway bridges. At the beginning of the 1870s he was once again posted to Prague where he, in his role as Head of the Construction Department and in post as Senior Railway Engineer, later Construction Inspector and finally Senior Construction Inspector, participated in the completion of the majority of significant railway constructions, such as the rapid completion of the second Karlín viaduct, which directly connected the stations of Hrabovka and Bubny for goods traffic; the reconstruction of the Bubny railway station, which, amongst other reasons, was also made possible by the abolition of the status of Prague as a fortified town. In 1892 Eduard Bazika Graduate Engineer applied to be released from service with the Austrian-Hungarian Railway Company. In the 1890s as an employee of the Land Committee of the Czech Kingdom, he was involved in the mass construction of local railway lines. He had supported their development earlier through the publication of specialist articles, in which he had emphasised their importance for the economic profitability of major routes and also with reference to their economic importance for underdeveloped regions. He was primarily entrusted with technical and financial management tasks related to the routing of railway lines and the provisional estimates of their profitability. His reports were then authoritative in the decision-making of the Czech Diet when awarding railway concessions and Land grants in terms of the so-called Land Railway Action Plan, which took place between 1892 - 1908.

The Prague Technical University also made full use of his many long years of technical expertise. In 1876 he was appointed a member of the Examination Board for Diploma dissertations and in 1879 also joined the Committee for the Second state exam in the subject of Engineering Construction. As a representative of the Land Committee he became a member of many boards of directors, especially the Podolí Cement Works; the Petřín Viewing Tower and Funicular in Prague; in addition to many boards of local railway lines in Bohemia. He was also a member of educational and cultural institutions, such as Matice školská severočeská, Československá jednota, Měšťanská beseda in Prague, an honorary member of Česká Beseda at Podmokly; a founding member of the Society of Architects and Engineers in the Kingdom of Bohemia. In 1893 the Emperor appointed him Court Counsellor for his long-term work benefitting the construction of Austrian railways. In 1906 to commemorate the 100th anniversary of the foundation of the Czech Technical University in Prague Eduard

Bazika, Graduate Engineer, was awarded an honorary doctorate of technical sciences. In 1906 on the occasion of the 60th anniversary of his graduation from Prague Czech Polytechnic he was one of the organisers of the re-union for eminent graduates of the Czech Technical University, which was linked with an inspection visit along the Vltava River where the grandiose canalization of the River from Prague to Mělník was being carried out courtesy of the Land Committee of the Kingdom of Bohemia.

His numerous academic studies were printed particularly in the following publications *Zprávy spolku architektů a inženýrů v Království Českém* (Reports of the Association of Architects and Engineerers in the Kingdom of Bohemia), primarily between 1871 to 1892; *Technický obzor* (Technical Horizons), 1893 – 1902; in the German *Rundschau für Technik und Wirtschaft*, in 1909; in the German *Politik*, between 1900 - 1907. He also participated in the preparation of technical entries in *Ottův slovník naučný* (Otto's Academic Dictionary), which he signed using the initials *Ba*. He spent the final years of his life in Prague and at his summer residence at Adolfov near České Budějovice. He very often travelled with his wife throughout Europe, amongst which he visited the Vienna World Exhibition in 1873. Eduard Bazika died on 27. 8. 1914 in Prague, just short of his 84th birthday. He is buried in the Olšany Cemetery.

This study analyses Bazika's Memoirs in terms firstly of biographical data, family festivities and social-economic networks; secondly concerning the formation of the Czech middle classes and the formation of Czech-German relations until World War I.

Použité prameny a literatura

Archivní pramen

Eduard Bazika, Mé paměti, Archiv Národního technického muzea v Praze, fond: Sbíрка rukopisů, inv. č. 1540, rukopis v dvojdílném rozsahu o 670 s. rkp.

Odborná literatura

Odborná literatura k revoluci 1848:

Milan Hlavačka, Václav Véber, Miloslav Polívka, Petr Vorel, Dějiny Rakouska, Praha 2007

Miroslav Hroch, Na prahu národní existence. Touha a skutečnost, Praha

Arnošt Klíma, Češi a Němci v revoluci 1848-1849, Praha, 1988, 1994

Arnošt Klíma, Revoluce 1848 v českých zemích, Praha 1974

Jan Křen, Konfliktní společenství. Češi a Němci 1780-1918, Praha 1990

Dieter Langewiesche, Kommunikationsraum Europa: Revolution und Gegenrevolution, in: Demokratiebewegung und Revolution 1847 – 1849, Karlsruhe 1998

Jitka Lněničková, České země v době předbřeznové, 1792-1848, Praha 1999

Vladimír Macura, Znamení zrodu. České obrození jako kulturní typ, Praha 1983

Jan Randák, Symbolické chování v revoluci 1848: Revoluční móda, Český lid 93, 2006

Zdeněk Šolle, Století české politiky, Praha 1998

Jiří Štaif, Revoluční léta 1848 a 1849 a české země, Praha 1990

Jiří Štaif, Obezřetná elita. Česká společnost mezi tradicí a revolucí 1830 – 1851, Praha 2005

Zdeněk V. Tobolka, Politické dějiny československého národa od r. 1848 až do dnešní doby I-IV, Praha 1932 - 1937

Otto Urban, České a československé dějiny do roku 1918, Praha 1991

Otto Urban, Kapitalismus a česká společnost. K otázkám formování české společnosti v 19. století, Praha 1978

Otto Urban, Česká společnost 1982, Praha 2002

Eduard Winter, Revolution, Neoabsolutismus und Liberalismus in der Donaumonarchie, Wien 1969

Václav Žáček, Slovanský sjezd v Praze v roce 1848, Praha 1958

Literatura k teoretickým otázkám interpretace memoárové literatury:

Aries Philippe, Georg Duby, Historia zycia prywatnego, Wroclaw, Warszawa, Krakow 2006

Hannah Arendtová, Vita activa aneb o činném životě, Praha 2007

Lukáš Fasora, Svobodný občan ve svobodné obci? Občanské elity a obecní samospráva města Brna 1851 – 1914, Brno 2007

Miroslav Vaněk, Pavel Mücke, Hana Pelikánová, Naslouchat hlasům paměti. Teoretické a praktické aspekty orální historie, Praha 2007

Osobní deník a korespondence – snaha o prezentaci, autoreflexi nebo (protoliterární vyjádření?, edd. Milena Lenderová, Jiří Kubeš, Pardubice 2004

Proměny elit v moderní době, edd. Milena Lenderová, Zdeněk Bezcený, Jiří Kubeš, České Budějovice 2003

Prameny a vzpomínky jako historický pramen, ed. Milada Sekyrková, Praha 2006

Politika paměti, Praha 1998

Jan Randák, Životní světy, paměti a jejich interpretace, in: Paměti a vzpomínky jako historický pramen, ed. Milada Sekyrková, Praha 2006

Literatura k problematice vzniku středních vrstev:

Jana Macháčová, Jiří Matějček, O středních vrstvách, Opava 2002

Jana Macháčová, Jiří Matějček, Nástin sociálních dějin 19. století, Opava 2003

Literatura k dějinám dopravy v českých zemích a habsburské monarchii:

Geschichte der Eisenbahnen der oesterreichisch-ungarischen Monarchie, Wien, Teschen 1898

Milan Hlavačka, Cestování v éře dostavníků. Všední den na středoevropských cestách. Praha Argo, 1996

Milan Hlavačka, Dějiny dopravy v českých zemích v období průmyslové revoluce. Praha Academia 1990

Milan Hlavačka, Mojmír Krejčířík, Ivan Jakubec, František Jansa, Zdeněk Maruna, *Železnice Čech, Moravy a Slezska*. Vydáno při příležitosti 150.výročí otevření olomoucko-pražské dráhy a příjezdu prvního vlaku do Prahy, Praha 1995

Milan Hlavačka, *Komunikační revoluce v českých zemích*. Sborník Poštovního muzea 1986, Praha 1986, s. 194 - 213

Čtení o Severní dráze Ferdinandově, Praha 1990

Ostatní literatura:

Hannah Arendtová, *Vita activa neboli o činném životě*, Praha 2007

Stefan Zweig, *Svět včerejška*, Praha 1994

Vladimír Macura, *Sex a tabu*, in: *Sex a tabu v české kultuře 19. století*, Praha 1999

Jiří Štaif, *Česká národní mentalita 19. století v kontextu sociálních dějin*, in: *Proměny elit v moderní době*. Sborník k narozeninám docenta Roberta Saka, České Budějovice 2003

Pavla Vošahlíková, *Von Amts wegen, Damit es nicht verloren geht*, Vídeň 1998

Milan Hlavačka, *Zlatý věk české samosprávy. Samospráva a její vliv na hospodářský, sociální a intelektuální rozvoj Čech 1862 - 1913*, Praha 2006

Přílohy

Příloha 1: Bazikovo shrnutí všech funkcí a titulů k 31. srpnu 1909

Tytul muj 31. srpna 1909

Eduard Bazika čestný Doktor technických nauk císařský rada, majitel, vrchní inspektor a přednosta stavebního odboru při priv.společnosti státní dráhy rak.uherské v.v. bývalý místopředseda komise pro II. státní zkoušku v odboru pro inženýrské stavitelství na České vysoké škole technické, jakož i člen zkušební komise pro diplomovou zkoušku na jmenované vys. škole, člen zemské železniční rady pro Království České a člen stálého jejího výboru, člen a bývalý místopředseda spolku architektů a inženýrů v Království Českém. V zastoupení zemského výboru a zemských drah .Předseda správní rady místní dráhy z Vodňan do Týna nad Vl., a místní dráhy z Chlumce n.C. do Králového Městce, místopředseda správní rady při drahách: Karlové Vary – Mariánské lázně, Karlové Vary – Johannegeorgenstadt,, z Jindřichova Hradce do Nové Bystřice, z Německého Brodu do Humpolce, Benešov, Vlašim, Dolní Královice, Strakonice, Vimperk, Volary. Členem správní rady místních drah: z Plané do Tachova ze Svitavy do Poličky a Skutče , z Německého Brodu do Žďáru a Tišnova, z Lokte, do Schönschoen.., z Jičína přes Rovensko do Turnova , z Rakovníka do Loun, z Teplice n.M. do Poříčí a Trutnova, z Domažlic do Tachova a sdružených pošumavských drah.

Člen správní rady Podolské cementárny a rozhledny a Lanové dráhy na Petřín, člen matice technické, Svatoboru, Muzea Království Českého, Matice školské severočeské a československé jednoty měšťanské besedy v Praze, bývalý člen městského zastupitelstva na Královských Vinohradech, čestný člen české besedy v Podmoklech. Od roku 1911 jsem zakládajícím členem spolku architektů a inženýrů a od 27. dubna 1912 jeho čestným členem.

Příloha 2:

Seznam obsahující Bazikovy veškeré dekrety a postupů v státní a privátní železniční službě – jakož i rozličných uznávacích projevů týkajících se mé odborné činnosti vůbec na poli technickém.

1. srpen 1850: Jako výpomocná síla od panství vyvazovací komise na panství Křivoklátském a Smečenském přidáný měsíčně 100 K
2. 2. ledna 1851: Vstoupil k vídeňskému stavitelství Fr. Šebkova jako kreslič na staveništi. Renumerace
3. 28. dubna: Jmenován c. k. ministerstem obchodu c.k. inženýrským asistentem při generálním ředitelství pro komunikace ve Vídni. Přijatý od 2. května 1851. 840 K. Byl jsem jmenován pro Jižní dráhu avšak ve Vídni ponechán. Adalbert Schmidt inspektor.
4. 1. prosince 1851: Po reorganizaci jmenován... a přidělen k ředitelství pražskému, které mme určilo do Pardubic inženýrskému oddělení. Znovu přeřazen dne 29. 12. 1851 do Vídně.
5. 24. února 1852: Byl jsem ve Vídni zproštěn služby a odstěhoval se do Prahy a do Pardubic a nastoupil službu do inženýrského oddělení. 840 K. Přišel jsem na místo Vincence Karabáčka, který přešel na Semmering k udržování dráhy.
6. 11.11. 1853: Byl jsem jmenován přednostou Platzinspekce a měl jsem trať z Pardubic do Moravan a do Přelouče.
7. 15. 9. 1854: Stal jsem se zástupcem sekčního inženýra v Pardubicích.
8. 20. února 1855: Obdržel jsem tříměsíční výpověď ze služby poněvadž dráha severní státní byla prodána priv. c. k. společnosti Rakousko-uherských státních drah. Dekret podepsán od k. k. ministerstva ...
9. 12. září 1855: Od generálního ředitelství c. k. priv. rakouské společnosti státních drah byl jsem úředníkem pro udržování dráhy a přeložen do Prahy. Postoupil jsem o jeden stupeň 1470 K.
10. 1680 K.
11. 4. února 1857: Od ledna 1855 byl jsem přijat do výslužného ... se služným 500 zlatých. Byla mně uznána doba služby státní.

12. 4. srpna 1858: Byl jsem jmenován jako substituent místa chefa trati v Roztokách 1860.
13. 10. února 1860: Byl jsem jmenován generálním ředitelem trati v Podmoklech.
14. 20. prosince: 1860 – 1800 K.
15. 21. července 1862: Renumerace za překonání velké vody 1862, velká to odměna /100 K/ za to, že jsem udržel prozatímní budovu přijímací, nebezpečí života před smrtí.
16. 24. února 1865: Byl jsem přesazen jako chef trati do Olomouce a postoupil z druhé třídy / 2200 zlatých + 400 zlatých/ do Podmokel. Přišel inženýr Julius Eichler.
17. 3. července 1865: Byl jsem přesunut do Kralup ku přestavbě nádraží a rekonstrukci vodovodu od Vltavy za příčinou připojení dráhy z Kralup do Turnova.
18. 16. dubna 1866: Za práce v Kralupech a účty pro tři dráhy obdržel jsem odměnu 600 K.
19. 27. listopadu 1865: Za znovuzřízení ve válce 1866 zbořených železničních mostů rakouským vojskem na trati Olomouc - Zábřeh 200 K odměna.
20. 15. června 1867: Za práce pro vojsko v r. 1866 v Olomouci provedené a za přijímání ... 200 K.
21. 1. května 1868: Služné mi bylo zvýšeno na 2400 K + přídavek 400 K+ byt.
22. 18. června 1869: Byl jsem jmenován inženýrem – 2800 K.
23. 3. dubna 1871: Dle listu stavebního ředitele Rupperta budu jmenován chefem stavebního odboru v Praze , nastoupil jsem v Praze 2. 4. 1871 po inženýru ...
24. 21. dubna 1871: Byl jsem jmenován přednostou stavebního odboru v Praze a pokročil jsem ve službě o dvě třídy. Plat zvýšen na 3600 K + 640 K na byt + 800 K přídavek. To výsledek spokojenosti ředitele Rupperta se stavbami v Kralupech...
25. 20. listopad 1871: Byl jsem jmenován vrchním inženýrem a postoupil jsem ve funkčním přídavku služném a bytovném a ve zvýšení diet na 4200 K, 880 na byt ,1200 přídavků, Ruppert dodržel slovo.
26. 6. listopad 1871: Při rozdělení stavebního ředitelstva ostal jsem při ředitelstvu stavebním. Ruppert podržel pouze nové stavby.
27. 16. dubna 1872: Zvýšení bytného na sumu 520 zlatých/ 4200 + 1040+1200 K/
28. 13. června 1873: Obdržel jsem titul stavebního inspektora a mimo to velmi pochvalný list.

29. 30. srpna 1873: Mimo místa chefa stavebního odboru v Praze jsem byl též určen
chefem odboru stavebního v Chocni pro trati Choceň – Halbstadt do Týniště.
30. 29. dubna 1877: Zvýšení služného 4800 K+1040 K+1200 K
31. – 32, a 33 – 34. 25. května 1875: Renumerace za stavby v Praze a v Bubnech a
renumerace za ukončení stavby z Chocně do Týniště jež byla otevřena 26. srpna 1875
– 2000 K+800 K – renumerace za 1886 – 600 K.
35. 5. října 1877: Za práce při stavbě našeho i Pruského nádraží v Halbstadtu postoupil
jsem na 5400 K.
36. 5. března 1878: Byl jsem jmenován prvním zástupcem chefa v Praze pro udržování
dráhy, ale místo jsem nikdy nenastoupil
37. 8. června 1878: Renumerace za práce v Praze, v Mezimostí a Chocni 1200 K,
38. – 40. Renumerace
41. 7. ledna 1882: Byl jsem povýšen do vyšší kategorie 600 K+1360 K+1200 K.
42. 26. ledna 1882: Bazika zůstal i nadále ve funkci chefa stavebního odboru .
43. – 46. Renumerace 1200 K , 1400 K, 1600 K a byla mi dána osobní příloha 500 zl.
46. 25. srpna 1883: Renumerace za dokončení stavby Sadská – Nymburk a mostu přes
Labe u Nymburku 1600 K.
47. 16. září 1883: Byl jsem jmenován titulárním stavebním inspektorem s osobním
přídavkem 500 zlatých. 7000 K, 1360 K a 1200 K.
48. 22. prosince 1883: Renumerace 1400 K.
49. 1884: Renumerace 1000 K.
50. 1885: Renumerace za dráhu Rudoltice - Lanškroun a za druhé koleje ze Zámrsku do
....1200 K.
51. 1885: Renumerace za práce na pražském odboru 4000 K.
52. 1. červen 1886: Renumerace za druhou kolej z Kolína do Přelouče, eliminování
ostrých oblouků v Týnici, stavby v Ústí nad Labem a v Krásném Březně 1000 K.
53. 23 leden 1887: Renumerace
54. 31. květen 1887: Renumerace 1000 K
55. 14. říjen 1887: Renumerace za dokončenou stavbu dráhy ze Zásruk do Bečvár 1200 .
56. 29. října 1888: Renumerace a pochvalný dekret za hotové překladiště v Krásném

- Březně a lokální dráhu z Ottendorfu u Broumova do Mittl...1600 K.
57. 16. prosince 1888: Konečně, ačkoliv jsem měl titul i služné vrchního inspektora, bylo mi služné zvýšeno na 35000 zlatých a jmenován do vyšší třídy , 7000 K+1360 K +1250 K.
- 58.-59. 1889: Renumerace 800 K + 1000 K.
60. 1891: Renumerace 500 K.
61. 23. února 1892: Vstoupil jsem do výslužby k 1. 3. 1892 a uděleno mi odbytné 2500 K. – součet renumerací 30100 K + 5000 K odbytné.
62. Březen 1892: Výslužné bude 7000 K.
63. Březen 1892: Stavební odbor v Praze zrušen, představeným tohoto odboru jsem byl od 3. dubna 1871 do 31. 3. 1892 tedy 21 let a 2 měsíce. Tímto uzavřena má aktivní služba při dráze jenž trvala od 2. května 1857 nebo 1851 až do 31. 5. 1892 tedy 41 let a 29 dní !!
64. 30. října 1892: Rozhodnutím jeho veličenstva císaře Františka Josefa I. ze dne 28 října 1892 jsem byl jmenován Císařským radou s prozatímním tiskem výnosu c. k. Ministerstva obchodu.
65. 27. března 1893: Byl jsem volen do Správní rady Podolské cementárny na 5 let a jsem tam dosavad.
66. 24. května 1893: Byl jsem požádán hrabětem Vojtěchem Schönbornem, abych při Zemském výboru převzal funkci technického rádce ve věcech zemských železnic .
67. 31. května 1893: Zemský výbor mě sděluje, že s potěšením vzal na vědomost mé kladné rozhodnutí s tím doložením, že mé podmínky přijímá.
68. 31. května 1894: Jmenován členem Železniční rady Království Českého na tři léta Zemským výborem.
69. 20. června 1893: Byl jsem jmenován členem stálého výboru Železniční rady pro království České.
70. 1893: Valná hromada Družstva Rozhledny a Lanové dráhy na Petříně volila mě jednohlasně za člena správní rady.
71. 1893: Městská rada v Holíci děkuje vřele za mou činnost při nové trati z Chrudimi do Borohrádku.

71. 1893: Stavební rada a člen městské rady Tereba nabízel mě kandidaturu do Pražského obecního zastupitelstva, kterou jsem však nemohl přijmouti.
72. 1895: Vysoká škola technická v Praze mně děkuje za dar 150 K ve prospěch studentské nadace při ČVUT.
73. 1895: Družstvo dráhy z Heřmanova Městce přes Chrudim do Borohrádku mně děkuje za přízeň tomuto podniku prokázanou.
74. 1896: To samé od Městské rady v Bechyni za dráhu z Tábora do Bechyně
75. To samé ..
76. Opět jmenován členem železniční rady a jejího stálého výboru vedle Kaftana, Petrlíka, Jareše, Bondyho a Bráfa.
77. 1892: Zemský výbor mě jmenoval na tři léta členem železniční rady.
78. 1898: Valná hromada Podolské Cementárny mě volila za člena správní rady.
79. 1893: Výnosem okresního hejtmantství na Smíchově mi byla doručena čestná medaile za 40letou činnost ve službách c. k. státní dráhy tři roky a privilegované společnosti státní dráhy Rakousko-uherské - 37 let.
80. Duben 1876: Byla mi svěřena stavba pohraničního nádraží v Halbstadtu.
81. Duben 1876: Byl jsem jmenován ministrem kultu a vyučování Stremayrem členem zkušební komise pro zkoušku diplomovou na vysoké škole technické v Praze pro obor – stavby vodní, železniční a silniční.
82. 1878: dtto
83. 1899: Byl jsem jmenován členem zkušební komise pro druhou státní zkoušku na České vysoké škole technické pro obor Inženýrské stavitelství.
84. 1880: dtto Tato doba trvala 28 let.
85. 1893: Byl jsem jmenován náměstkem předsedy komise pro druhou státní zkoušku.
86. Březen 1885: Městská rada pražská mě požádala posouzení pěti projektů. Projekty byly od Kaimana, Kaftana a jiných. Honorář nepřijal jsem žádný ačkoliv práce trvaly více neděl.
87. Říjen 1885: Sbor obecních starších hl. města Prahy vychvaluje mně za práci v kanalizační porotě.
88. 1886: Městská rada mě jmenovala členem městské kanalizační komise.

89. Leden 1890: Městská rada mne jmenovala do ankety pro rekonstrukci pobřeží zničeného povodní roku 1890 - Karlův most.
90. Říjen 1890: Byl jsem povolán místodržitelstvím jako speciální technický expert ku komisi jednající o projektu obce pražské ku zbudování prozatímního dřevěného mostu vedle pobořené části Karlova mostu.
91. Říjen 1889: Vyzvala mne městská rada Pražská abych přijal místo porotce při posuzování pěti projektů železných mostů na místo železného mostu císaře Františka.
92. 1890: Městská rada mne zve ke schůzi této poroty.
93. Květen 1888: JUDr. Jakub Škarda předseda podvýboru pro vybudování českého národního divadla po vyhoření mně sděluje, že jsem členem stavebního odboru . Toto jsem přijmouti nemohl.

Příloha č. 3: Bazikova bydliště

Kde jsem bydlel jako svobodný a kde již s chotí a s rodinou.

Od 2. 1. 1851 až do 1. 3. 1852 ve Vídni Jaegerzeile

Od 1. 3. 1852 do 10. 11.55 v Pardubicích u Lorence a pak a nádraží v naturálním bytu

Od 11. 11.1855 do 1. 5.1856 v Praze, Františkánské nám.

Od 1. 5. 1856 do března 1860 v Růžové ul. č. 954 U Pracovny, mezi tím od 6. 8. 1858 až do března 1860 jako substituent v Roztokách v nádražní budově

Od března 1860 do března 1865 v Podmoklech na hořejším nádraží –naturální byt

Od března 1865 do dubna 1871 v Olomouci na státním nádraží v naturálním bytě

Od dubna 1871 do 15. 11. 1872 v Karlíně u slavné společnosti státní dráhy

Od listopadu 1872 do 15. 8. 1876 U půjčovny /U Hofmanů č. 953 v Praze/

Od srpna 1876 do 1. května 1884 na Královských Vinohradech v domě pana Víška, Jungmannova třída č.325

Od 2. května 1884 do 5. 11. 1884 v Praze v Žitné ul.

Od 5. 11. 1884 do 15. 5. 1887 v Praze v Hálkově tř. 1673/II., nové č. 5 dům pana Taraby v 1.patře

Od 15. 5. 1887 do 31. 1. 1892 na Královských Vinohradech v domě zetě Havlíčka, Komenského třída 16 v 2. patře

Od února 1892 do 30. 4. 1897 v Praze, v Křemencové ulici v domě rady Pšeničky č. 1738/II. nové č. 16 mezipatro

Od 1. 5. 1897 Na Smíchově Královská třída zvýšený přízemek č. 542 , nově 28 v domě pana Zahradníčka

Příloha č. 4: Bazikovy letní pobyty

Léto trávili jsme v následujících místech

1871 Stavěl jsem Karlínský viadukt , konali jsme výlety

1872 Na Lánech

1873 V Kynžvartu , po mé nemoci hotel Barborka

1874 V Chocni, v hostinci u Spieglů

1875 V Opočně dům barokní Krajthanův

1875 a 1877 Ve Višenově u Halbštatu ve vile pana Welka, byla tam rodina celé léto, já stavěl nádraží

1878 V Chocni naproti kostelu

1879 V Chocni Anna a Ester /Boženka v Kyjově/

1880 a 1881 V Cholticích v hraběcí budově v Kuchyňské zahradě, byla s námi Havlíčkova rodina a Zdeňka Huténová

1882 V Chocni v domě pana Kubíčka nedaleko kostela

1883 V Ústí nad Orlicí, v mlýně paní Böhmové

1884 a 1885 V Ústí nad Orlicí ve vile pana Jandery u kaple, po oba roky s rodinou Havlíčkovou

1886 Mittelgrund - ve vile Leines... u Labe proti Děčínu

1887 Mittelgrund -ve vile Rainschové u Podmokel

1888 a 1889 V Hylvátech u Ústí nad Orlicí v domku paní Böhmové s rodinou Havlíčkových

1889 a 1891 v Královicích u Brandýsa nad Labem ve vile zetě pana Havlíčka, společně s námi se Stíbalovými

1892 V Bechyni domě pana Kreuzera na náměstí se Stíbalovými

1893 a 1894 V Kremži v Čechách v domě pana Mrázka , s námi Boženka Stíbalová a její děti

1894 V Zálezlu v Májí a Červnu s Boženkou a jejími dětmi u paní Haufové , pak jsme jeli do Kremže

1895 až do dnes , ve vlastní vile v Adolfově

1904 s chotí v Karlových Varech

Příloha č. 5: Lázeňská místa, které jsem sám neb se svou chotí navštívil v Království Českém

1. Karlovy Vary, kde jsme se léčili po tři neděle v roce 1904
2. Marinské lázně
3. Františkovy Lázně
4. Teplice, koupal jsem se vícekráté
5. Jánské lázně u Trutnova
6. Kynžvart, kde jsem byl s rodinou 3 neděle /1873/
7. Bechyň, kde jsem s rodinou trávil léto 1892
8. Losiny, navštívil jsem tam pana zete Havlíčka /1994/
9. Markétiny lázně u Prachatic
10. Brandýs nad Orlicí
11. Houška u Staré Boleslavi
12. Eichwald u Teplic
13. Mšené u Budimi
14. Nová Ves /Neudorf/ u Stříbra
15. Sangerberg u Kunžvartu
16. Toušeň u Brandýsa nad Labem
17. Libverda u Liberce
18. Běloves u Náchoda
19. Rezek u Nového Města na Moravě /koupal jsem se tenkráté v dřevěné vaně/
20. Adersbach u Teplic /Wekelsdorf/
21. Vápený Podol 1882
22. Špindlerův mlýn v Krkonoších /1875/

Mimo Království České

1. Ostende v Belgii
2. Benátky
3. Schwenningen v Holandsku
4. Reichenhall v Bavorsku
5. Trenčín Teplá /s Vladimírem/ 1885
6. Herkulové lázně u Mehadie /s Vladimírem/ 1886
7. Sorento u Neapole
8. Capri u Neapole
9. Baden u Vídně, Anna tři neděle, já deset dní
10. Solnohrady
11. Berchtesgaden
12. Cuxhafen v Severním moři
13. Gerbersdorf v Pruském Slezsku
14. Chudoba u Náchoda
15. Obersalzbrun v Pruském Slezsku
16. Schandanu v Sasku

Příloha č. 6: Bazikovy návštěvy evropských rezidencí

Viděl jsem následující panovnické rezidence

1. Hradčany Praze*
2. Ploskovice
3. Vídeňský hrad*
4. Schenbrun
5. Laxenburg*
6. Innomostí
7. Budín
8. Turín*
9. Florencie /Pitti/*
10. Quirinal v Říme*
11. Vatikán
12. Tullerie v Paříži
13. Louvre*
14. Elisée
15. Versailles*
16. Mnichov oba hrady*

17. Drážďany a Pilnice
18. Berlín*
19. Postupim Starý hrad
20. Postupim Sanssouci
21. Postupim Nový zámek
22. Babelsberg letní vila*
23. Amsterdam
24. Haag
25. Brusel*
26. Frankenbrod*
27. Norimberg
28. Krakov /Vavel/
29. Stuttgart
30. Neapole

*Zaškrtnuté zámky, viděl jsem i uvnitř

Příloha č. 7: Manuál

Tento manuál plní několik účelů: 1. usnadňuje orientaci v obsáhlém textu a v digitalizované formě tohoto textu, 2. obsahuje přepis nejzajímavějších a neopakujících se pasáží paměti, 3. naznačuje tematizaci a možné použití těchto témat pro interpretaci a 4. pro budoucí badatele představuje významné ulehčení práce, neboť přehledně udává umístění tématu či textu v digitalizovaném médiu, které je rovněž součástí této diplomové práce.

Foto 2/ strana 1 - 2

Paměti nebo deník, záměr, pravidelný deník veden od 1871, ostatní zaznamenáno dle paměti a dochovaných dokumentů, „přiložené výkazy doplňují četné okolnosti týkající se mé činnosti Bazika – produkt dvojí transkultury omezeného technicko, technologického vzdělání: z češtiny do němčiny a z němčiny do češtiny, co se týká psané formy vyjadřování. „Není mi tajno, že v mé češtině je mnoho chyb“.

1830 – 1910 – téměř osmdesát let A jestli v pamětech těch, obsahujících dobu téměř osmdesát let jsou nějaké nepravosti, stalo se tak nevědomky

Komu je deník určen: doufám, že mě mé milé děti a vnoučata, snad i pravnoučata omluví, když uváží, že jsem mimo normální školy Krušovické, učil se pouze ve školách německých, že mé úřadování bylo 42 let ponejvíce bylo jen německé a že přísloví praví, čemu se Honzíček nenaučí, to Honza už nestihne.

Dáno v Adolfově v říjnu 1905

Vloženo před vlastní číslovaný text: Mé tituly

Eduard Bazika. Čestný doktor technických nauk, císařský rada, vrchní inspektor a přednosta stavebního odboru při privilegované společnosti státní dráhy rakousko-uherské v.v., bývalý místopředseda komise pro II. státní zkoušky v oboru pro inženýrské stavitelství na České vysoké škole technické, jakož i člen zkušební komise pro diplomovou zkoušku na jmenované vysoké škole, člen zemské železniční rady pro Království České a člen stálého jejího výboru, člen a bývalý místopředseda Spolku architektů a inženýrů v Království Českém . V zastoupení Zemského výboru Předseda Správní rady Místní dráhy z Vodňan do Týna nad Vltavou a místní dráhy z Chlumce do Králova Městce, místopředseda správní rady při drahách Karlovy Vary – Mariánské Lázně, Karlovy Vary – Johannegeorgenstadt, Jindřichův Hradec – Nová Bystřice, Německý Brod – Humpolec, Benešov – Vlašim, Dolní Královice, Strakonice – Vimperk – Volary, člen správní rady místních drah: z Plané do Tachova, ze Svitavy do Poličky a Skutče, z Německého Brodu do Žďáru a Tišnova, z Lokte do Krásného Jezu, z Jičína přes Rovensko do Turnova, z Rakovníka do Loun, z Teplíc nad Metují (Weckelsdorf) do Poříčí a Trutnova, z Domažlic do Tachova a Sdružení pošumavských drah, člen správní rady Podolské cementárny a rozhledny a lanové dráhy na Petřín, člen Matice technické, Svatoboru, Muzea Království Českého, Matice školské severočeské, československé jednoty, Měšťanské besedy v Praze, bývalý člen městského zastupitelstva na Královských Vinohradech, čestný člen České besedy v Podmoklech.

Foto 4/ s. 3 – 4

Narodil se v Olešné u Rakovníka 19. 9. 1830, jako čtvrté dítě v domě čp. 3, v rodině zámeckého zahradníka, na panství, které patřilo Františku hraběti Meraviglia, panství v držení rodu 1766 – 1836, pak Karl Egon Fuerstenberk, kmotr knížecí zahradník v Krušovicích Otec od 1820 zahradníkem hraběte Muraviglia, panstvo na zámku nebydlí, po prodeji Fürstenberkům, kteří sídlili v Donaueschingen v Bádensku, zahrada zpustla a změnila se v sad a pole

Olešná ...vesnická ensemble, barokní a empírový zámeček uprostřed hospodářských budov, velká zámecká zahrada se dvěma skleníky, a 40 sochami a kašnou s Putem, který „z neslušného místa (které se fikovým listem zastírá) vodu, do kašny vysílal – V té kašně bych se byl jako 4letý hoch zmála utopil.

kostel sv. Martina, fara

dějiny Olešné

1830 – 1837 – pobývá v Olešné, Bazikové slouží jako úředníci a zahradníci

Bazikův otec, nar. 1794, matka Anna Baziková, rozená Konopásková, z Chlumu u Rakovníka, nar. 1793, dcera dědičného rychtáře

Foto 5/ s. 5-6

Nehody z dětství: pokousán do ramene velikým psem, když šel pro deputátní pivo, pořezal si nohy o sklo pařeniště, klekl si na žhavou plotnu

Neděle a svátky na vesnici: domácí muzicírování, kvartet hrál Mozarta, Beethovena – otec hraje na housle, učitel strýc Jan Konopásek také, strýc Novák, písař na zámku a kancelista Haselmann, správce panství Schneider a farář páter Šindelka – vesnická elita se schází v neděli dopoledne a muzicíruje

Sestra matky – choť Kováře Gregora

Agrotechnika – špatné půdy, nový správce přišel z Moravy, nařídil orat hlouběji a půdy brzy vyčerpala a hrabě panství prodal, otec byl přeložen do Krušovic 7 km vzdálených

Foto 6/ s. 7 - 8

Krušovice - Nepatrný zámek spojený s kaplí, vedle zámku ovocná a lesnická školka vysoko oplocená, ozdobné zahradnictví a štěpařství, práce pro otce – kníže zde vůbec nebydlil a vůbec málo jsem z Reichu zajížděl

Kolem Krušovic vysázeno tisíce ovocných stromů, roční výnos 4000 až 5000 zlatých šajnů, což bylo 3200 až 4000 zlatých konvenčních, takto se počítá až do roku 1858

V Krušovicích bydleli asi kilometr od zahrady a zámku u cihelny v knížecím domě s rozsáhlou deputátní zelinářskou a ovocnou zahradou a chlévy na dobytek (krávy, prasata, drůbež) a kolem byly knížecí pozemky a naše deputátní louka

V Krušovicích jsem teprve vážně začal školu triviální navštěvovati. Mimoto jsem se učil německá slovíčka a hře na piáno. Katechetou byl zámecký kaplan páter Dvořák

Učitelem byl milovník broskví, které dostával od otce, Stach a preceptorem Čeněk Mates, pozdější učitel v Pacínově. Podučitel měl plat mizerný (168 zl.), po nedělích hrál na zábavách a v pondělí dřímal v e škole. Učitel přednášel počty a zeměpis a ubohý pomocník vše ostatní.

Vzdělání učitelů bylo nevalné – na jediném českém pedagogiu u sv. Jindřicha v Praze, dva roky vzdělání a varhanická škola v Konviktské ulici. Nejvíce se mnou byl spokojen katecheta farář Dvořák a dvakrát mě zapsal do zlaté knihy

Foto 7/ s. 9 - 10

Rodiče bydlí v Krušovicích od 1837 do 1858, pak se přestěhovali do Lán, kde mladý kníže Max Egon sídlil, zde Bazika trávil 1848/1849 prázdniny.

V Krušovicích byl patrimoniální úřad současně politickou a soudní správou, v čele nejen soudní správy justiciář Hetzendorf, později byl vrchním na Křivoklátě a potom c.k. hejtmanem v Teplicích nad Metují, pak zde byl hospodářský ředitel a důchodní, chovný správce, kontrolor, sládek adjunkti čili písaři čili páni francové a správcová zámku. Dvorník knížecím radou byl Praze Karl Egon Ebert. Knížecím stavitelem byl Mueller, který se za 40. let pobytu v Krušovicích nenaučil česky.

Zájezdni hostinec, vlastník synovec otce Prokop Kočí – na císařské silnici byl hostinec před nástupem železnice hojně navštěvován formany a cestujícími, na noc tam stávala i deset kočárů

Foto 8/ s. 11 – 12

Sociální postavení rodičů jako knížecích úředníků a zahradníků (100 zl. plus deputát) a školní docházka a jiné naturálie ve výši 375 zl. – to nestačilo na slušnou výživu rodiny se čtyřma dětmi, otec zahradničil a prodával zeleninu a ovoce, matka chovala dobytek. Uživilo to i dva syny na rakovnické reálce a jednoho později na technice v Praze, bratra Františkovi nechal otec na vůli, zda chce také studovat anebo se stát zahradníkem či lesním – brat zvolil zahradnictví.

Kníže Karel Egon trávil většinu času v Bádensku, a tak nejvyšší úředníci karlstějnský lesmistr Gintl a pán Hasenštyrl jako hospodářský vrchní byli takřka neomezenými pány.

Jenom v roce 1848 bydlel kníže v Krušovicích, když utekl s dvorem před německou revolucí. Kníže měl dva syny a jeho panství v Čechách se po jeho smrti rozdělilo. Křivoklát, Olešná a Krušovice připadly Max Egonovi a Donaueschingen Karlu Egonovi. Max se usídlil v Praze a v Lánech. Proto byl Bazikův otec v roce 1858 poslán do Lán, aby zušlechtil park. Bazikovi rodiče jsou zde pochováni. Kníže Max se oženil s krásnou Leontýnou a měli spolu dvě děti. Starý Max Egon zemřel v roce 1873 na deftérii a nastoupil mladý Max. Po smrti bratra převzal panství v Reichu.

Bazika nastoupil v deseti letech v roce 1840 oplakáván matkou německou školu v Rakovníku, kde již dva roky studoval bratr František. Čtyři léta v Rakovníku. Čeští učitelé ani slova s námi česky nepromluvili. Holdovali zásadě, čímž dříve se německy naučím, tím lépe bude nám. Jen katecheta a ředitel školy mluvili s námi česky.

Foto 9 – 24/ s. 13 – 43

„Líčil jsem zde má studia v Praze, 2 léta v reálné škole a 3 léta na technice, aniž bych se byl zmínil o případech důležitých, jež odehrávaly se roku 1848, když jsem byl v III. ročníku techniky v mechanice. Tu jsme byly anonymně vyzváni ke schůzi v Svatováclavské zahradě v budově Pod Slovany na 11. března 1848. Lázně byly zbourány v roce 1908 a stojí tam patrová budova České techniky – vedlejší budova.

Revoluce únorová francouzská, kdy musel odstoupit Luis Philip, nepokoje ve Švýcarsku a v Německu a kvašení v celé Evropě neušetřilo ani Rakousko a zvláště Čechy. Zde v Praze objevila se první manifestace 11. března, ve Vídni 13. března 1848. Kdo schůzi do Václavského sálu svolal, nebylo známo, dozvěděl jsem se však později, že hlavní zásluhu měl Pravoslav Trojan, Karel Havlíček, František Ladislav Rieger, Fastr, Brauner atd. Tam debatovalo se o známých sedmi bodech obsahující petici císaři Ferdinandovi I. a zvolila se deputace, jež ji měla podat. Tato deputace se vypravila a jelo přes Olomouc do Vídně, neb z Brna do České Třebové nebal ještě dráha hotová. Na hranici Čech a Moravy u Žichlíčku, kde tvoří říčka Sázava hranici, vlak se zastavil, deputace vystoupila Dr. Brauner pronesl dojemnou řeč k vážnému momentu se vztahující. Byl jsem ve Svatováclavské zahradě dne 11. března, ale poněvadž jsem byl velmi malý a do sálu se pouštěli pouze usedlejší lidé, půjčil jsem svůj klobouk kolegovi Mihulovi, jenž měl pouze čepici a ten jako větší dostal se do sálu. Nyní nastal všeobecný ruch a shon po čepicích. My technické jsme měli modré se soukenným červenobílým proužkem, medikové černé s bílým proužkem a filozofové zelené s červenobílým proužkem. U čapkáře čekalo mnoho studentů na čepice. Já též asi dvě hodiny jsem tam čekal, než jsem se sní na ulici pyšnití mohl.

Nyní utvořili se studentské legie, technická, právnická, lékařská a filozofická a později i realisté měli svou centurii. Tribunem technické kohorty byl profesor Wiesenfeld, bývalý důstojník, centuriem II. ročníku byl Polívka, III. ročníku (mechaniky) Bradka, II. a I. ročníku

Kleinert a Kalkus (zemřel 1903). Bradka byl nejpoblárnější osobou mezi studentstvem a lidem. Když nastala reakce a vstoupil k vojsku, dlouho byl opomenut. Konečně to přivedl na plukovníka a žil pak v Praze na odpočinku, kde 1902 zemřel..

Když jsme byli poněkud organizováni, dostali jsme šavle, ale jen část. Vyšel jsem ze sálu mechaniky s tím palašem, jenž mne sahal po prsa a měl řemen na čtyři prsty široký, pokukoval jsem nedůvěřivě na toto monstrum a tu přistoupil ke mně kolega Ptáček a řekl, že má holku, které by se rád ukázal se šavlí, abych mu jí do večera půjčil, že jí do techniky do večera přinese, beztoho prý jsem na ni tuze malý. Šavli večer nepřinesl a já byl nucen jít na první patrolu se špaňhelskou holí. Byli jsme na Novém Světě za Hradčany, heslo bylo Bayreuth und Bamberg a náš dekurion, když na nás u pavilonu královny Anny zařvala stráž: Halt. Wer da? zapomněl heslo a musel jsem mu ho napovědět. Když jsme byli u Chotkova sadu, dole na Malé Straně, vířily bubny, a proto jsme sešli na náměstí malostranské. Kde již veškeré patroly byly shromážděné, studenti svornost, národní obrana a jiní. Že prý táhne lůza k Poříčské bráně, pravilo se. Když se ukázalo, že to byl planý poplach, táhli jsme zase na Nový svět.

Ráno 4. hodině přepadli jsme na Pohořelci pekaře a ukojili svůj ohromný hlad. Takové hlídky konala má dekurie i v Podskalí a často, jenže jsme již měli 15 vídeňských liber těžké, tj. 7,87 kg, takže až mne ramena bolely. Nepořádky jsme rychle našim vlivem urovnali, neb technické byli všeobecně oblíbeni pro svou liberálnost a demokracii. Studenti tvořili tělesnou tvář na Strahově u kláštera, u Křížovníků, u kříže arcibiskupa, u místodržitelství i jinde a byli častováni.

Centurie Bradkova byla nejdisciplinovanější, a když jsme byli komandováni do Strahovského kláštera na stráž, našli jsme tam již dobrovolníky z I. centurie, kteří již pivo měli vypité a pokrmy snědené. Ani jednou jsem se nezúčastnil stráže, jež byla častována. Veškeré hlavní stráže byly obsazené studenty neb národní obrana (tenkrát se jí říkalo židovská garda, poněvadž musela hájit židy). Vojsko nebylo nikde vidět, pořádek však byl všude.. Kolega Dušánek byl tamborem naší kohorty a často, když Wersin přednášel, vtrhl do sálu a vybubnoval nás, abychom šli hájit Židovské město.

Na začátku nové aery v březnu 1848 byla mezi Čechy a Němci zvláště u studentstva úplná shoda a bratrství a výmluvnému německému studentu Uffo Horn-ovi jsme tleskali a jeho svobodomyšlným projevům. Teprve volby do frankfurtského parlamentu vyvolaly roztržku. Německé studentstvo počalo nositi pásky schwarz-rot-gold a české studentstvo slovanskou trikoloru. Byl jsem přítomen zasedání Národní rady, jíž předsedal hrabě Lev Thun, když četl známý článek, že Němci na nás, který nechceme volit do německého parlamentu zkusí ostří svých mečů, a Rieger na to odpověděl, že my pak použijeme argument palcátů! V této záležitosti odbyla se ve Svatováclavské zahradě schůze lidu, při které Sladkovský ohnivě řečnil proti volbě do Frankfurtu a když jsem se tam odtud vracel, byla Praha zaplavena písničkami dle noty známých národních písní jako: Šuselka nám píše a všechny čelily proti obeslání. Ponejvíce je skládal Karel Havlíček. Všestranným odporem nevykonaly se u nás již vypsání volby do Německého parlamentu. Jest známo, že Čechy, Morava a Slezsko tenkrát patřily k německému Buntu, a proto zde byly volby vypsány.

Ve Václavské sále odbyvalo se též první přelíčení před porotou pro tiskový poklesek v Národních novinách proti Karlu Havlíčkovi. Žalobcem byl státním návladní Ambrož, známý tu hudebník a kritik. Byl jsem přítomen též a těšil jsem se z toho, jak dobře se Havlíček hájil a že jednohlasně byl osvobozen porotou.

Byl jsem členem Slávie a ještě chovám lístek podepsaný předsedou, jímž byl Vilém Dušan Lambl. Členem Slovanské lípy jsem nebyl, tam bylo málo studujících, více dospělých. Nosili jsme dlouhé vlasy a šavle na šňůře nebera řemení. Student byl tenkrát nejen pánem v Praze, ale i ve Vídni.

Sbor Svornost, k nimž přináleželi nejlepší vlastenci mezi nimi Dr. Brauner, baron Vilany, Fastr, Trojan, Havlíček, Vávra atd. Když podepsal hrabě Stadion, místopředseda druhou Pražskou petici císaři Ferdinandovi I., která byla podána za účastenství shromážděného zástupu lidu, napíchl se na bodák arch tvrdého papíru s nápisem Podepsal a průvod táhl na Staré Město přes Karlův most. Před mostem však v Mostecké ulici vpravo zastavil se a domnělému německému reakcionáři zlatníkovi Fortnerovi udělal se hlučná kocovina, první to kterou jsem zažil! Později velkolepá kocovina pod protektorátem vojska, které přichod k Staroměstskému náměstí pro lůzu uzavřelo, provedla se rektorovi univerzity, nemýlím-li se Fischerovi, jenž bydle v Heinicových domě proti radnici. Navzdory tomu, že v Aule Rieger a jiní proti tomu úmyslu mluvili. Boroš pronesl: Aus dieser Katzenmusik könnten ein Katzenjammer werden, nedalo se studentstvo odvrátiti. Nedočkal jsem se konce této harmonie a utíkal jsem domů, nemohl jsem to snést. Když jsem docházel do Konviktské ulice, již byla zase ohlášena kocovina. Jak jsem se druhý den dověděl odbývala se pod okny profesora Wersina, jenž bydlel naproti pomníku císaře Františka u nábřeží.

Svatodušní svátky se blížily a poněvadž profesor Wersin ještě přednášel, nechtěl jsem jíti na třídní prázdniny domů. Otec však mně psal, abych domů přijel, že mohu zase po svátcích pro případ dalších přednášek jeti do Prahy. Ve svátcích však vypuklo známé povstání v Praze a studijní rok byl ukončen. V Krušovicích bylo slyšet otrášení následkem pražského bombardování provedeném knížetem Windischgrätzem. Rodiče tomu byli velice rádi, že jsem v Praze nebyl.

Na podzim jsem se zase odebral do Prahy a dal se zapsat do IV. ročníku, tedy do stavitelství pozemního a vodního. Studenti, jež byli po povstání svatodušním arestováni, byli již zase propuštěni, poněvadž ve Vídni ještě vládl studentský vliv. Legionáři měli stejnokroj dosti hezký, ale nedopřál jsem si ho, chtěje dobrého otce šetřiti. Stráže již byli v rukou vojska a bylo již znáti reakci. Demonstrativně nosili studenti cillindry hodně „nalité“, to jest natlučené. Ve Vídni již vládl Bach a vše klonilo se ke stavu, jak panoval až do roku 1859, tedy vláda to Kempena, velitele četnictva a Bacha. Navštěvoval jsem se zálibou přednášky Zippeho o mineralogii a geologii. Chodilo nás tam asi čtrnáct, mezi nimi Löw, Latzmann a Kurz. Jednoho odpoledne asi v červnu 1849 pohřešovali jsme v přednášce kolegu Krasse, bratra pozdějšího ředitele Buštěhradské dráhy, a tu se šušovalo, že byl odveden na Hradčany do vyšetřování. Mimo něho byla zatknuta celá řada českých i německých studentů, členů to Markománie a českomoravského spolku (bratrstva), které (prý) Bakunin pobádal k povstání v Praze, jaké on tenkrát spískal v Drážďanech. Mezi zatknutými byl též Sladkovský. Když jsem byl od roku 1852 již v Pardubicích c. k. inženýrským asistentem, vozili na 18 let (z milosti) odsouzené (vojenský soud odsoudil je k smrti) do Olomouce (Sladkovský), do Munkáče a jinam. Po pěti letech byly amnestováni.

Prázdniny v létě 1849 strávil jsem, jak již uvedeno, v Petrohradě a v Krušovicích a krátkou dobu v Nové Huti u Nováků. Otec dopisoval si se stavitelem Šebkem ve Vídni za účelem mého zaměstnání a pan František slíbil, že jakmile budu mít absolvováno, mohu k němu přijíti jako kreslič. Rodiče nejevili k této dráze mého života mnoho chuti a přáli si jistějšího zaopatření, a proto se věc protáhla. Zakročil jsem ku katastru a k radě knížecího vrchního lesmistra Gintla na Křivoklátě zakročil jsem též o přijetí do prvního telegrafního kurzu ve Vídni, an bratr pana Gintla byl telegrafním ředitelem ministerstva obchodu. Jiných vyhlídek tenkrát pro technika nebylo mimo tabákové režie. K drahám se dostatí bylo potřeba protekce a přítomnosti ve Vídni. Čekaje na vyřízení svých žádostí, zaměstnával jsem se občas u cestmistra krušovického pana Karla Švarce z ochoty při pracích na adaptaci budovy kriminální v Rakovníku, někdy i u stavitele Müllera mladšího. Cvičil jsem se v malbě květin a studoval pilně elektrotechniku, poněvadž byla předmětem přijímací zkoušky do (telegrafického) kurzu. Mimo to jsem četl německé klasiky z knihovny horního mistra Mayera a opakoval mechaniku a stavitelství pozemní. Tak jsem meškal, což je mi dnes

nepochopitelné. Když jsem absolvoval techniku, nebylo mi ještě 19 let, tak že jsem mnoho nezanedbal. V létě 1850 byl jsem na intervenci mé sestřeničky Fanny, později provdané Gráfové, požádán abych přistoupil k vyvazovací komisy, do které musely dávatí dominia pomocné síly. Komise tato (Grundentlassungskommission) vyvazovací sídlila právě na Křivoklátě...

Foto 24/ s. 43

Vyvazovací komise skončila práce na Křivoklátě a přestěhovala se na panství Clama-Martinice do Smečna - Municifajer, pracovní příležitosti získávány prostřednictvím přímluv a známostí – rodina Gráfova pomáhá mladému Bazikovi, výskyt asijské cholery ve Smečně – smutné a malé místo

Foto 25/45 – 46

Vojenská služba . byl jsem povolán otcem domů – kde probíhalo losování branců – na základě dobrého vysvědčení okresního hejtmanství měl jsem být apriori osvobozen – účinný disciplinační prostředek. Vojáci ale měli tehdy spadeno na studenty – a kdyby mne nezachránil hnědý flíček v oku, drapli by mne nehledě na přímluvu pana hejtmana na 8 let na vojnu. Otec byl bílý jako křída, neb má studia mohla přijít vniveč.

Přišlo mi vyrozumění z Haliče, abych nastoupil na místo adjunkta katastrálního úřadu. Místo nepřijal neb napsal pán Šebek z Vídně proč nepřicházím. Zároveň byl vypsán – což věděl od Gintla – první kurz pro telegrafisty. Prosto v lednu 1851 se vydal ze Smečna dostavníkem do Prahy a po dráze do Vídně III. třídou, kde místo oken byly plachty, ale nebyla mi v americkém voze zima.

Šebek stavěl na Biberbastei budovu nynější pošty a min. obchodu. Pracoval od 8 – do 6 večer s polením přestávkou v kanceláři a služné nebylo přiměřené práci. František Šebek byl Bolzanista, šlechtý muž, přítel Feslův, byl členem obecního zastupitelstva v Loepoldau. A od roku 1862 poslancem na českém sněmu v říšské radě. V neděli na oběd jsem se scházel s Feslem a telegrafním ředitelem v min. obchodu Gintlem.

26/47 – 48

Kreslil jsem detaily pro budovu pošty. Šebek mu dovolil absolvovat na technice telegrafní 6 měsíců kurz u dr. Schneidera. V kavárně Gerlovič se scházel s bývalými spolužáky, kteří byli ve službě u státní dráhy – dodělával se Semmering a stavělo se kolem Krakova-??? Zašel za Ghagou a obdržel dekret k stavbě dráhy z Bochnie do Dembici jako stavební elév s 300 zl. služného a 300 zl. stavební přílohy. O několik dní později jsem byl jmenován inženýrským asistentem v gen. ředitelství pro komunikace se služným 400 zl. Pro toto místo se rozhodl, neboť se proslýchalo že stavební ředitelství bude zrušeno, což se později stalo. – Kdo má dobré sítě a informace uspěje.

Pán Šebek mne přemlouval, abych zůstal, neb pak mě blahovolně propusti, protože věděl, že otec si přeje, abych měl lepší a pevnější místo.

2. května složil přísahu u Státních drah „a tak započal jsem životní dráhu, která dost dlouhý čas různě nebyla poseta“. Práce se rovná život – to je nový měšťanský a civilizační étos.

Úřad v Lichtenštejském paláci v Panské ulici, kde bydlel i min. obchodu Bruck.

Přidělen k hlavnímu protokolu, pak oddělení pro stavby. Přidělen ing. Mrázovy – instalace nových výměň, vrchní stavby na Severní státní dráze, prozatím ale sedí ve Vídni

28/50 – 51

Práce, práce, práce, večer chodí z kamarády ing. Z techniky do Korutanského divadla na galérii. Březen 1852 přeložen do Prahy a Pardubic, kde sloužil také přítel ing. Karabáček, který byl pak přesazen na Semmering

29/52 – 53

Svěřena mu údržba trati Moravany Přelouč asi 30 km. Zásobování lokomotiv uhlím a vodou. Také se podílel na stavbě druhé koleje mezi Českým Brodem a Kolínem, kde obstarával ken na stavbu – technické popisy kolejí, organizace práce. Jako technický ing. Jsem často musel dekorovat nádraží při průjezdu příslušníků panovnického domu.

30/54 – 55

Zasnoubení – chození na bály v Pardubicích, poznal slečnu Annu Matiáškovou: Tenkrát, když jsme společně bál uspořádali, měl jsem již vzájem k slečně Matiáškové.– seznal ji na důstojnické merendě ve staré nádražní restauraci, sledoval jsem ji dále na procházkách a výletech na Kunětickou horu a utvořila se náklonnost má a tuším i její. Byla tenkrát 16 let stará a roztomilá. Rozšafná maminka paní Barbora Matiášková bydlící v Kostelní ulici 99 se svou milou zábavou mne též připoutala a tak utvořil se dál a dál důvěrnější poměr a 19.9. 1855 na den našich obapolných narozenin (já byl 25 a Anna 18 let stár) slavili jsme své zasnoubení.

Memoriál naší lásky sepsal jsem . rukopis je nezvěstný, disponovali s ním po Bazikově smrti vdova a ani její děti nevěděli, kde tento rukopis skončil

Do rodiny Matiáškoví chodil páter Říha, který děvčatům v pravil do hlavy mnohé vědomosti historické a přírodovědecké.

Pardubice považuji za svoji druhou domovinu, kde jsem prožil za 3 léta 8 měsíců krásnou dobu svého mládí

31/56 – 57

1855 - prodej státních drah za 80 000 000 zl. Mínilo se, že je to ceny nízká. Správa nové společnosti nastoupila v říjnu 1855. Nastoupil francouzský management v čele s Jakobem Manielem. Nová organizace a zvýšení platů úředníkům.

Nejnižší sloužící úředníci měli dostat 900 zl., ale úzkoprsostí ing. Mráze a Engrtha dostali jsme jenom 700 zl. 12. září obdržel od Maniela dekret, kterým byl přidělen k oddílu pro stavbu a udržování dráhy se sídlem v Praze na čele s vrchním inženýrem Vincencem Schmidtem. Těch 700 zlatých mu dodalo odvalu požádat o ruku a oženit se . Přestože jsem měl ještě k služnému diety kolem 250 zl., nebylo s tímto platem na ženitbu ani pomyšlení. Nyní se to dalo již uskutečnit při našich skrovných nárocích.

V listopadu stěhoval jsem se do Prahy na Františkánské náměstí, kde mne navštívila maminka Matiášková s nevěstou Annou.

Ve službě jsem byl velice zaměstnán, měl jsem na starosti likvidaci všech účtů z celé trati a mimo to i reklamaci pozemkové daně a také personální referát, protože moji kolegové se v tom nevyznali. Prováděl nivelace nových kolejí z Prahy do Roudnice.

Prázdniny v létě 1849 strávil jsem jak již uvedeno v Petrohradě a v Krušovicích, a krátkou dobu v Nové Huti u Nováků. Otec dopisoval si se stavitelem Šebkem ve Vídni za účelem mého zaměstnání a jemu František Šebek slíbil, že jak budu míti absolvováno, mohu k němu přijít jako kreslič. Rodiče nejevili k této dráze mého života mnoho chuti a přáli si jistějšího zaopatření, a proto se věc protáhla. Zaskočil jsem ke katastru a k radě knížec. vrchního lesmistra Gintla na Křivoklátě, zažádal jsem též o přijetí do I. telegrafního kursu ve Vídni an bratr pana Gintla byl telegrafním ředitelem v ministerstvu obchodu. Jiných vyhlídek tenkrát pro technika nebylo mimo tabákové režie, k drahám se dostatí bylo potřeba protekce, a přítomnosti ve Vídni. Čekaje na vyřízení svých žádostí, zaměstnával jsem se občas u cestmistra krušovického, pana Karla Švarce z ochoty při pracích na adaptací budovy kriminální v Rakovníku, někdy i u stavitele Müllera ml.

Cvičil jsem se v malbě květin, a studoval pilně elektrotechniku, poněvadž byla předmětem přijímací zkoušky do kursu. Mimo to jsem četl německé klasiky z knihovny p. horního mistra Mayera, opakoval mechaniku a stavitelství pozemní. V létě 1850 byl jsem intervencí mé sestřenky Fanny požádán, abych přistoupil k vyvažovací komisi, ke které musila dávatí dominia pomocné síly. Komisse tato vyvažovací sídlila právě na Křivoklátě.... V říjnu 1850 stěhovala se vyvažovací komise z Křivoklátu do Smečna a já s ní.

Když jsem na Smečně zaměstnán byl, povolal mně v říjnu 1850 otec za příčinou odvodu do Krušovic. Přehlédli jsme ustanovení termínu k losování a tak se stalo, že jsem nebyl na základě svého dobrého vysvědčení již od c.k. okresního hejtmanství a primy osvobozen. Poněvadž můj bratr František nebyl přítomen, ačkoliv též se dostaviti měl, otec můj, spoléhaje na slib pana okresního hejtmana v Rakovnici, že se mne nic státi nemůže, a že vše přivede k platnosti v můj prospěch, přiměl mně k tomu, abych, nejsa ještě 20 let, k asentu šel. Vojenská komise nechtěla přistoupiti ná důvody mnou a p. hejtmanem uvedené, a kdyby mně nebyl osvobodil hnědý flíček v pravém oku, byly by mně čapli na 8 let aktivní služby, neb vojsko mělo tenkrát po roce 1848 studenty na mušce.

Můj dobrý otec při této delší dobu trvající debatě byl bílý jako křída, neb mohli býti veškeré mým studiím věnované oběti marné.

Na mé žádosti došlo jen vyřízení z Haliče, že jsem byl jmenován katastrálním asistentem, kteroužto hodnost neobmýšlel jsem přijati, a poněvadž byl vypsán první státní kurs pro telegrafisty, a pan stavitel František Šebek se ptal, proč nepřicházím, vydal jsem se 2. ledna 1851 ze Smečna na cestu do Vídně s úmyslem, že půjdu k p. Šebkovi, který byl mému otci velmi vděčný, poněvadž jeho otec, když byl od hraběte Walise v Krušovicích jako zahradník ze služby propuštěn, i s rodinou našel u mých rodičů ve Plešné útulek.

Do Slaného jel jsem ekypaží pana ředitele Simoniho, ze Slaného do Prahy dostavníkem a z Prahy do Vídně večer 2. ledna 1851 po dráze. Jel jsem III. třídou, která tenkrát měla místo oken kožené plachty, však ve společném americkém voze nebylo mně zima, ani smutno.

Nastoupil jsem u p. Šebka službu v Leopoldově Kirchengasse, ale za 3 neděle stěhovali jsme se s kanceláří do vlastního domu p. Šebka. Jak se otevřelo jaro, kreslil jsem na staveništi, Biberbartei, kde stavěl p. Šebek budovu nynější pošty a ministerstvo obchodu. Bydlel jsem II. Mayergasse u krejčího Siegla. Pracoval jsem od 8-12 a od 2 do 6 hodin. Služné nebylo přiměřené velké práci. Práce byla hojnost, kreslil jsem detaily pro rozsáhlou stavbu pošty a jiné práce a výpočty jsem vykonával.

Pan Šebek mně dovolil, že jsem mohl navštěvovati telegrafní kurs pro c.k. telegrafisty. Přednášel theorii na Vídeňské technice Dr. Stuner, a praktické cvičení s námi prováděl telegrafní úředník p. Kohl. Poněvadž pan Stuner jel na výstavu do Londýna (185[^]) protáhl se kurs na 6 měsíců, tak že jsem již byl v státní službě, když se zkoušky odebevly.

V neděli a někdy i mimo neděle chodil jsem do „Kafé Gerlovič“, kde jsem se scházel s bývalými spolužáky. Gutsch a Wachermann byli již ve službě a pobízeli mne, abych se také ucházel o místo u státní stavby drah. Zakročil jsem tedy k stavebnímu ředitelství c.k. státních drah neb se tehdá dodělávala ještě dráha přes Semmering a stavělo se kolem Krakova - Bochnija Demlica a jiné. Koncem dubna 1851 obdržel jsem konečně dekret k stavbě dráhy z Bochnyi do Dembici jako stavební elév s 300 zl služného a 300 zl stavební přílohy.

O několik dní později 28.4.1851 jsem byl jmenován c.n k. inženýrským assistentem IV. tř. u gener. ředitelstva pro komunikace a určen na jižní dráhu (Vídeň-Terst). Služné obnášelo 400 zl rak. měn., pro které místo jsem se rozhodl, poněvadž se proslýchalo, že bude c.k. stavební ředitelství zrušeno, co se také stalo později.

Pan Šebek mne velice důrazně domlouval, abych u něho ještě ostal, že i kdybych chtěl později přestoupiti k drahám, lepší plat obdržím, však věda, že můj otec sobě přeje, abych měl pevnější postavení, i pan Šebek mně blahovolně propustil. Když jsem se šel panu inspek. Klemenczeviczovi představití, překvapil mne zvěstí, že nepůjdu na jižní dráhu, nýbrž že

musím ostati ve Vídni u generálního ředitelstva, a tak se stalo. 2. máje 1851 složil jsem přísahu a hned započal svou životní dráhu, která dost dlouhý čas nebyla růžemi posetá.

Začátkem března 1852 odebral jsem se na Severní státní dráhu do Prahy, abych se představil u ředitelstva a dozvěděl se, na kterou stanici jsem určen. Tam mně tehdy určili jako inženýrského assistenta k inženýrskému oddělení v Pardubicích, jehož přednostou byl inženýr František Marek (později chefem dopravy v Budapešti a v Praze).

Když byl přesazen vzácný můj přítel Karabáček na Semmering, byl jsem jmenován „Platzassistentem“ a dostal jsem velký natur, byt důležité stanice Pardubické řídíce tam dopravu a svěřeno mně udržování trati z Moravan do Přelouče (as 30 km) (1854). Tenkrát nestávala ještě dráha z Pardubic do Liberce, a byla doprava v předimenzované stanici velmi čilá, mimo to střídaly se tam stroje, bralo se uhlí a voda. To vše měl jsem na starosti - maje k pomoci eléva V. Maška (měl 300 zl), který konal dopravní službu ve dne a každou druhou noc.

Pokud jsem nebyl místním assistentem, bral jsem podílu na stavbě druhé koleje mezi Českým Brodem, Pečkami a Kolínem, nebo jsem musil kámen a štěrk obstarávat a s vlaky dovážet, ponejvíce od Labské Týnice. Tenkrát musil být každý materiální vlak doprovázen technickým úředníkem. Stroje byly již dost těžké, rychlíky projížděly, a proto bylo pořádné udržování dráhy velmi obtížné a drahé - a jízda ne valně bezpečná, zvláště za mrazů kolejnice (15 až 18 stop) dlouhé dost často se lámaly. Neštěstí však se nám nepříhodilo, neb jízda nebyla tak rychlá jako nyní.

Jako místní asistent často musil jsem dekorovati nádraží a sice když jela arcivévodkyně Marie Henrieta (+ 1902) jako choť: krále Belgického do Brusselu Pardubicemi v roku 1853, a zvláště vydatně, když jel císař pán František Josef s mladou chotí, císařovnou Alžbětou ponejprv do Prahy v roce 1854. Po ochuravění inženýra Koperry spočívala veškerá železniční služba a dekorace na mně, a nepřišel jsem po 4 dni před příchodem dvor. vlaku ani do postele. O rozsáhlosti dekorace, která se děla ponejvíce na útraty okresů a částečně dráhy, budiž uvedeno, že jsem spotřeboval na pokrytí zdí loubího a na festony 500 for klestí a as 2 centy motouzu. Praporů bylo ohromné množství, nebo na každé telegrafní tyči byly 2 praporky z Brna až do Prahy. Za město Pardubice jsem stavěl bránu, a pro okresního hejtmana Čermáka rozličné dekorace vykonal uvnitř loubí. Však se žádné strany nikdo se nepoděkoval a vzal jsem za vděk s vlastním uspokojením.

Za doby mého zaměstnání při stavbě druhé koleje a dovážení materiálu dlel jsem často v Labské Týnici a stýkal se s přítelem Vincencem Karabáčkem. S ním jezdíval jsem v neděli do Kolína, kde byl jeho otec purkmistrem a poznal jsem jeho sestru Annu, jeho švakrovou Rosu Harrarovou, jeho pozdější 2. manželku (jenž ještě v Kolíně žije) slečnu Haničkovou a Marii Janovskou z mlýna v Labské Týnici. Bavivali jsme se dobře i při tanci. Vincenc Karabáček zemřel v roce 1866 a leží v Zálabí u Kolína při kostele. V Labské Týnici a Kolíně pohyboval jsem se v roku 1853 a 1854.

Tenkrát, když jsme společně bál uspořádali, měl jsem již zájem o slečnu Annu Matiaskovou, kterou jsem seznal na důstojníky pořádané merendě v staré nádražní restauraci. Byla tenkrát 16 let stará a roztomilá. Sledoval jsem jí pak dále na procházkách a výletech na vinici, na Kunětickou horu, a.t.d. a utvořila se náklonnost má, a tuším i její. Rozšafná maminka paní Matiasková bydlící v Kostelní ulici č. 99 se svou milou povahou mně též připočítala, a tak utvořil se dál a dál důvěrnější poměr, a 19. září 1855 na den našich obapolných narozenin, (já byl 25 a Anna 18 let) slavili jsme své zasnoubení. Když toto píšu (19.9.1903) jest tomu 48 let. Historii naší lásky sepsal jsem v memoirech tehdejších milostných let, a proto se zde nebudu dále o našem poměru šířiti.

Pardubice považují za mou druhou domovinu, zažil jsem tam za svého 3 léta a 8 měsíců trvajícího pobytu krásnou dobu svého mládí....

Prodej státních drah na C. k. priv. společnost rak. uh. státní dráhy dne 1. ledna 1855

Nastala nám úředníkům nová utěšenější aera. Stísněné finance státní za doby Alex. Bacha přinutily vládu prodati na rakousko francouzskou společnost dráhy: Severní, Jižní a Východní (uherskou), jakož i dráhu z Vídně do Raabu. Cena byla 70 milionů zlatých. Cena ta pokládána všeobecně za nízkou, ale uváží-li se, že vrchní stavba musila se úplně odstraniti, nádraží že byla vesměs krátká, vozidla nedostatečná, tak že se musily dáti hned v prvních letech ohromné investice, byla tato cena přiměřená.

Správa nové společnosti nastoupila teprve v říjnu 1855 ačkoliv dráhy již v lednu byly prodány. V čelo správy vstoupil francouzsky inženýr Jakob Maniel jako generální ředitel. Nastoupila nová organisace. Platy úřednictva a služebníků byly značně zvýšeny. Nejmenší služné inženýrsk. assistenta bylo stanoveno se 900 zl, však úzkoprsností p. p. Mráze a Engertha dostali assistenti ze 400 zl místo 900 pouze 700 zl a k těm patřil jsem i já. 12. září 1855 obdržel jsem Manielem podepsaný dekret, a byl jsem přidělen k oddělení pro stavby a udržování dráhy v Praze, jehož chefem byl vrchní inženýr Vincenc Schmidt.

Pokročení do služného 700 zl., jenž bych nebyl dosáhl při tehdejších poměrech ani za 5-6 let, mně velice potěšilo, a to hlavně z příčiny, že budu blíže uskutečnění mého přání se oženiti. Ačkoliv jsem při mých 400 zl. služného mého měl též na dietách příjem as 200-250 zl, nebylo radno pomejšleti na to, nyní již se to dalo uskutečniti, při našich skromných nárocích. V listopadu 1855 stěhoval jsem se do Prahy do bytu po Makásím na Františkánském náměstí (dům již nestojí), kde mne navštívila maminka Matiasková s nevěstou Annou.

Ve službě byl jsem velice zaměstnán, měl jsem likvidace všech listin a účtů, celé trati z Podmokel až do Dašic, týdně mimo to reklamaci pozemkové daně a daně vůbec, pak personální referát a mnoho jiných technických záležitostí, poněvadž mí kolegové se v těch věcech i nevyznali neb přišli z jiných oddělení....

Pro kladení nové koleje z vignolových kolejnic 37 kg na 1m těžkých, železných, provedl jsem nivellaci z Prahy do Roudnice. Postoupil jsem v červnu 1856 do 800 zl. služného, ale byt jsem dosud neměl.

Zakoupení státních drah francouzskou společností způsobilo úplnou změnu v železničtví rakouském zvláště v oboru technickém. Na našich technikách v Praze a ve Vídni nevyučovalo se v té době stavbě železnic a mostů, pouze theorie mostů řetězových se skromně trasívalo. Z techniky nepřinesli jsme sobě znalost nijakou v tomto oboru.

Organisace technického účtování při udržování dráhy, podmínky při zadávání staveb a dodávání rozličných hmot, dřev, kolejnic, mostů a t.d., ještě dnes u mnoha drah používané, pocházejí od Společnosti státní dráhy. Rozhodující změna stala se však při veškeré správě. Až dosud do 1855 byla v rukou právníků, čili netechniků. Předseda pražského ředitelstva byl právník a měl as 4 sekretáře též právníky, techničtí inspektoři hráli jen podřízenou roli, když však nastoupil Maniel, veškerá správa dostala se do rukou techniků a odborníků, a právníci byli pouze ve Vídni v právním bureau a jeden doktor práv pro výkup pozemků, a tak to jest u Společnosti státní dráhy dosud, a vše jest v rukách odborníků.

Technický stav nabyl vážnosti a byl vládnoucím při dráhách. Ale i hmotně se stav techniků jiných zlepšil vlivem Společnosti státní dráhy, na příklad Severní dráha Ferdinandova, která toho času (1855) oplývala penězi, platila své úředníky též tak špatně jako státní dráhy, neb inženýrský asistent se značnou odpovědností dostával ročně 400 zl. bez všech jiných výhod.

V krátké době přistoupily skoro všechny dráhy rakouské k platům, jaké byly při Společnostech státní severní a jižní dráhy zavedené, a i na techniky v jiných oborech mělo toto ocenění inženýrů vliv, hlavně na hmotné jich postavení.

V Praze cítil jsem se osamocen a používal jsem každé příležitosti k návštěvě Pardubic. Naše maminka Matiasková s nevěstou Anou přijely do Prahy a nakupovaly potřebné nám nářadí, najmul jsem byt U Půjčovny č. 954 v II patře, 2 pokoje do ulice a kuchyně za 140 zl. Mé nevěstě se velice zamlouval můj dosavadní útulný panický bytek, scházela však kuchyně.

Určili jsme sňatek na 13. maje 1856. Slavil se v Pardubicích a byli přítomní mimo rodičů nevěstiných: můj dobrý otec, bratr František a sestra Lucie, sestry mé nevěsty: Paula, Ema, Božena a Marie. Družičky byly Emma Hromádková a sestra nevěsty Paula, nevěstu vedl můj kolega Karel Lohmann, družičku Makasy. Po našem sňatku byla u Matiasků svatební hostina, a pak jsme s celou společností vyjeli na Kunětickou horu, kde jsme se veselili, večer pak byl, pokud toho místnosti dovolily, malý taneček. Ráno jsme se rozloučili s otcem, bratrem a hosty, a konali jsme některé návštěvy na rozloučenou a paní tchýně nás doprovázela, aby nám pomohla zařídit domácnost, později nás navštívila na delší čas Paula, švakrová.

Žili jsme skromně a šťastně, sem a tam jsme šli do zábavy na výlet neb do divadla. Navštěvoval nás můj spolužák a přítel, jenž právě z Uher do Prahy byl přesazen Eduard Kačerovský a Alois Pěch, jenž zajímal se o Paulu (v roce 1857 se zbláznil a později zemřel). Maminka pardubská, má tchýně, nás hojně opatrovala dobrými potravinami, a má žínka uměla šetrně a dobře vařit. Když jsme slavili sňatek byla Anna 18 let a 8 měsíců, a já 25 let 8 měsíců, naše sousekka pí. Eichlerová jmenovala nás rodinou dětí, neb Paula byla 16 let, když u nás dlela. K našemu štěstí narodila se nám 5. března 1857 dceruška Anna ...

V srpnu 1858 byl jsem ustanoven jako substitut za přeloženého chefa trati Bořického do Roztok, kde jsem požíval polovičních diet. Trvalo to tam 1 a 3/4 roku až do 20.3.1860. Byl tam sice naturální byt a odstěhovali jsme se tam, ale byt v Praze jsme pořád platili, neb byla substitute provisorní. Trať jsem měl z Bubenče až blíž Kralup, a mnoho starostí mně působily skály, stále nepokojné a pro dopravu nebezpečné, ačkoli jsem stráně u Podmoráni akáty posázel. Bohudík nic nepříjemného se mně nestalo. Nemohu zamlčet nešťastnou epizodu z této doby. Můj chef v Praze Vincenc Schmidt měl v létě (1858) svou rodinu v Nelahozevsi mezi Kralupy a Veltrusy. Den před svatým Václavem, když měli již své věci zabeďněné jeli po draisině do blízké restaurace u nádraží Veltruského k večeři, když se vraceli as po 7. hodině poblíž nádraží srazili se s vozejkem, jenž používali dělníci v tunellu pracující, aby se rychle domů dostali. Poranili se tak, že dceři starší Marii musila býti noha odejmuta, paní Schmidova a její matka měli nohy pošramocené, že na ně napadaly, pan Schmid se jen na tváři poškrábal, syn František a dcera Ida šťastně affairu přestáli.

Pro pana Schmida jako inspektora a chefa udržování dráhy i se stanoviska služebního byla to nemilá věc, též pro chefa trati Veltruského p. Melichara. Druhý den jel jsem do Veltrus záležitost vyšetřovat, a tu mne pan Ponec, jenž tam byl elévem u chefa trati sdělil, že dělníci neoprávněně vozíku používali.

V roce 1859 bydlela tato rodina v Roztokách v zámku pana Ladva k radosti naší malé Aninky, která si tam chodila hrát s panenkami a jednou i velkou panu v náručí domu přinesla, že prý jest její. Právě když jsem v Roztokách dne 8. srpna 1858 přijímal pod intervencí Fr. Rotta od p. Bořického trať a inventář, narodila se nám v Praze Boženka, roztomilá to děťátko hezoučké, a když se choť Anna zotavila, přišly za mnou do Roztok. Společnost roztocká sestávala z pana faráře Veverky (bolzanisty) se sestrou, ředitele továrny Rotta, chefa stanice Němečka, hospod. správce a lesního, v neděli přišla buržoasie z Prahy a panoval tenkrát v Roztokách velký rybářský sport, kdokoli měl ruce, měl v ní prut s udicí.

Když v roce 1858 zavedlo se hotové vyplácení stříbrem u národ. banky a nová rakouská měna, zdražily se doutníky, začali jsme v hostinci po 3 dny kouřit z fajfek. Hotové placení udělalo v nejkratší době fiasko, ale doutníky ostaly drahé. V roce 1859 vysázel jsem před nádražím stromořadí s kaštany, které jest nyní již velmi objemné. Bylo v Roztokách zvykem, střídati se v dávání hostin, a v roce 1859 slavili jsme velmi veselý Silvestr ve mlejně u Loulů, neb vdova paní Loulová byla velmi rozšafná paní. Dcera provdala se za velkostatkáře na Sázavě p. Schwarce.

Nastala organisace tratí, místo chefa trati v Roztokách se zrušilo a dne 10. února 1860 dostal jsem Manielem podepsaný dekret, že jsem byl jmenován chefem trati v Podmoklech, s tím bylo spojeno: naturální pěkný byt a 400 K funkční přílohy. Službu nastoupil jsem tam po

příteli Anton. Roulandovi dne 20. března 1860, a měl jsem trat od Marienbergu u Ústí až velké nádraží Podmokelské. ...

V roce 1860 v letě byl sjezd císaře Františka Josefa s korunním princem pruským (pozdějšíším císařem německým Vilémem I.) v Teplicích. Oba přijeli též do Podmokel, aby mohli jednat jeli dále a zase se přes Podmoklí vrátili. Z této příčiny se musela stará provis. budova spravit, natírat a všemožně dekorovati, což nebyla malá úloha, jež se musila rychle prováděti a stála mne mnoho starostí a namáhání. Byl přítomen generální ředitel Maniel a Eugartt, ale nemíchali se do prací.

V Podmoklech odbývaly se také častěji internátní komisse, to za příčinou projectu přístavu Podmokly a mnou projektovaného přístavu v Rozbělesích (Rosawitz) za příčinou stavby nové společné přijímací budovy, kterým byly přítomní ředitel Ruppert a Eugertt. Přes noc jsme vždy musili, inženýr Schuhmann (později ředitel Vídeňské všeobecné banky) a já utvořiti nový půdorys celé budovy dle změn z porady vyšlých, ta trvala jen 4 dny a pan Ruppert nám nic neodpustil. Pro naše a sasské členy panující rodiny často jsem budovu prozatímně dekoroval.

Život národnostní počínal se již tenkrát vyvinovati, ovšem více u Čechů než u Němců, a spolužití s Němci bylo v porovnání s nynější dobou, ještě snesitelné. Úřednictvo při dráze, u pošty, u celního úřadu a u policie bylo ponejvíce české, a žádný proti nim nezhral. Podobně mělo se to v Děčíně. Okresní hejtman (Strnad), okresní soudce a více úředníků byli Češi a hraběcí úředníci též skoro všichni. V kasině německém děčínském bylo as 20 Čechů, a poněvadž se členi volili balotáží, jest důkaz, že nebyl žádný zvláštní odpor proti Čechům.

Krásná krajina Podmoklí, Děčína a v okolí nás velice zajímala. Konali jsme časté výlety do Českého a Sasského Švýcarska a do Drážďan. Zprva na svůj vrub, později jsme tam doprovázeli naše milé příbuzné a přátele jež nás navštěvovali. ... Často přihodilo se, že jsme malou Aninku vlekli od lodi, když nám usnula, ale sebou musila se vzítí. Nemohli jsme se nasytit krajinských požitků, jež výlet poskytoval.

Zvláště první rok nás vše v Podmoklech blažilo. Rodinné poměry byly utěšené a i smutné. 30. března 1861 na úsvitě narodil se nám syn Zdeněk Ján Martin. Náš Zdeněk zemřel už 2. 12. 1866. Dne 14. března 1862 vedli jsme s triumfem naší malou Aničku ponejprv do školy ! Né nepatrný rozruch stal se v naší malé domácnosti, když jsme sobě koupili 20. 2. 1864 klavír u Müllera v Praze za 310 zl - 651 K a oba jsme zase zkoušeli naše hudební vědomosti! V srpnu 1860, když choť Anna byla s švakrovou Emou v Libwerdě, rozstonaly se nám Aninka i útlá Boženka na šarlach, choť přijela hned, a nemoc měla velmi příznivý průběh. 6 července 1863 rozstonal se nám Zdenoušek a trvala jeho kritická horečka 3 neděle, přičítali jsme to požitku nezralého ovoce z naší pěkné zahrádky.

Navštívili nás v Podmoklech paní tchýně, švakrová Paula, Emma a Božena a k naší velké radosti též z Lánů můj milý otec. Byla to jeho poslední návštěva u nás, neb v sobotu 9. července 1864 odpůldne zemřel na Lánech (silnice ku Křivoklátu č. pop. 702.) Bližší popis života mého dobrého a obětavého otce nalézá se v příloze: "Seznam mých příbuzných".

Jeli jsme na pohřeb na Lány, který se odbýval 12. července 1864, byl doprovázen milou matkou, bratrem Františkem, sestrou Lucinkou mnou a chotí Annou, chotí bratrovou, svým nejmladším bratrem Františkem z Nového Dvora, dcerou jeho sestry Knejzlíkovou z Chrášťan s 2 dětmi s švakrem Josefem Konopáskem z Chrášťan a jeho švakrem Gregorem Kovářem na Olešné s 2 dcerami, mimo to byla hojnost jiných přátel a známých, neb otec byl všeobecně ctěn a oblíben.

Že jsem se domohl lepšího života, děkuji jen jeho obětavosti a jeho snaze z nás něco udělat, bratr František mohl též mimo 4. třídy obou ročníků (nižší reálka) aspoň rakovnickou reálku 3 roční prostudovati, kdyby byl otce poslechl a nebyl chtěl býti zahradníkem. Otec můj domohl se svým přičiněním dosti dobrého vzdělání, a nikdy jsem jej v, jeho prázdných chvílich

neviděl, aby neměl poučnou knížku v ruce. V konání svých povinností byl neúnavný a svědomitý.

Ačkoli jsme v Podmoklí byli rádi, vadila nám pouze přílišná drahota ohledem na malé služné, které obnášelo, když jsem 20. 12. 1860 byl pokročil 1800 Kor. a 400 K funkční přílohy, proto nebyli jsme právě nemile dojatí, když přišel dopis 25. února 1865, že jsem přeložen do Olomouce jako chef trati. Překvapující při tom bylo, že jsem nepostoupil ve služném za 4 a 1/4 let při tomto přesazení, které bylo motivováno tím, že budou v Olomouci nové stavby a přestavba nádraží, a že mne tam potřebují. Napsal jsem tedy panu řediteli staveb a udržování Carlu von Ruppertovi důtklivý list, věda že v tom jest nějaké nedopatření, a skutečně v budoucím sezení správní rady postoupil jsem s 2. třídy z 1800 K na 2200 K, tenkrát byl právě insp. Schmid přesazen do Prešpurku a Jindřich Graber přišel na jeho místo. Já jsem byl dosazen inženýrem Juliem Eichlerem, jenž byl z Prahy z trestu přesazen. Bratr jeho Vilém byl gen. insp. u našeho ředitelstva.

Velice nás potěšilo naše loučení 23. 3. 1865. V místnostech na poště ve všech pokojích a v sále byl oslavován můj odchod. Libwerdskí chovanci hospodářské školy zpívali pěkné sbory a prováděli všelijaké šprýmy. Veškeré úřednictvo rakouské a i sasské od dráhy, pošty, cla, policie bylo zastoupeno, ačkoli loučení mělo povahu českou. V první řadě byli mí přátelé čeští přítomni a Alois Komínek pronesl pěkný přípitek na mne a mou choť. Velkou zásluhu o uspořádání měl učitel p. Fišer a Komínek. Přítomní byli i měšťani z Děčína a Podmoklí.

24. března 1865 podepsal jsem protokol o odevzdání funkce, a odpůldne jsme při hojném účastenství svých přátel a známých s bolným srdcem opouštěli krásné místo našeho 5.ti letého pobytu a pěkných vzpomínek!

Choť Anna a dívky ostaly v Pardubicích u maminky a babičky až do 10. dubna, já pak z Pardubic odejel do Brna dne 27. března 1865 představití se novému chefu p. Wintrovi, vrch. inženýru a přibyl do Olomouce dne 28. března. Trať a novou službu přijal jsem od Wolfa, bývalého spolužáka dne 30. března 1865.

38/ 70 – 71

V Olomouci: V poslední době v Podmoklech choť Anna laborovala silně s katarem trubice a mnoho léků a prostředků užívala, aniž by bylo bývalo lépe. Rychlé ochlazení vzduchu v letních měsících bylo as příčinou tohoto neudu, který vzbuzoval obavy, však v Olomouci v krátké době choroba se ztratila změnou podnebí, což byla první výhoda našeho přesídlení. Sociální poměry byly docela jiné, nenašel jsem na nádraží společnost, která by mne byla poutala, a proto jsem trávil večery ponejvíce doma, později, když jsme se obeznámili s českou společností, navštěvovali jsme častěji besedu, pak v letě koncerty vojenské hudby na „Špici“ a v klášteře Hradišském. Po 4 roky byli jsme předplaceni v divadle na 2 sedadla, stálo sedadlo 30 později 40 kr.

Veliká výhoda spočívala v tom, že bylo před válkou 1866 vše velmi laciné. Vídeňská libra telecího masa krásného stála 10 až 12 kr, po válce 18 kr. Žili jsme velmi lacině proti drahému Podmoklí. Mezi Hanáky žije se velmi pěkně, podívat se na olomoucký obyčejný trh bylo rozkoší, všeho hojnost a vše laciné - lid těžkopádný, ale dobrý a upřímný. Sluha Kažar nás učil tamějším speciálním významům lidové mluvy...

Byl jsem povolán 4. máje 1866 telegraficky do Vídně k řediteli Ruppertovi, kde jsem dostával první instrukce za příčinou nové nádr. stavby. Když jsem se vrátil, začal jsem s předběžnými pracemi, jenž byly brzo přerušeny vírem válečným. Stahovala se mračna na obzoru a chystala se válka mezi Rakouskem a Pruskem. V brzku byl jsem zase povolán do Vídně a bylo mně uloženo prováděti jisté rozšiřovací práce na našem omezeném nádraží. Bylo to nutné, neb hlavní stan generála Benedeka byl v Olomouci. Přiděloval jsem koleje a ve 4 dnech zbudoval nakládací rampu na děla 80 m dlouhou i s příjezdem. Koleje k této rampě měly velmi ostré oblouky, a když celý „Generalstab“ s Benedekem, a z naší strany Engartt a vrch.insp. Marek stáli na rampě a dívali se jak děla se nakládají, tlouklo mně srdce očekáváním, kdy se některý ten vůz z kolejí vyšine! Nestalo se však nic.

39/73

Kolem Olomouce v Štěpánově, v Litovli, v Mohelnici, Moravské Třebové a jinde bylo rozloženo naše vojsko a tuším 23. nebo 21. června 1866 jel z Olomouce se zvláštním vlakem, který jsem doprovázel až do Mohelnice, generální štáb čili hlavní stan, Benedek a jiní do České Třebové kde se sám Benedek zdržel 4 dny, což se mu zlé vykládalo, poněvadž korunní princ pruský, věda že se naše armáda uchyluje do Čech, použil tyto 4 dny k marši z horního Slezka do Čech, a jen tím včas přišel k Chlumu. Když vojsko Benedetovo z Třebové odtáhlo, cítila se nutnost Třebovou jako uzlový bod dráhy obsadit, a dne 29. června měli jít 3 vlaky s 5000 muži z Olomouce do Třebové.

V Olomouci však bylo vozů jen pro 1 vlak a ostatní stroje a vozy z Třebové vyžádané, nemohly projít v Žichlinkách pro velký počet vozů s proviantem tam nahromaděných a proto druhé 2 vlaky mohly teprve 30. června ráno odjet. Za to byl chef stanice Olomoucké A. Wiedermann ačkoli nevinně považován za zrádce a suspendován nátlakem gen. štábu. Za něho přišel Wunsch. Tento můj dobrý přítel se divil, že mam rodinu ještě zde, že kdyby Prusi pevnost oblehli provis. nádraží by mohlo shořet, což nebylo vyloučeno.

Poněvadž byla obava že vlaky již brzo přestanou jezdit, nedalo se prodlévat a má dobrá choť vše složila a naložili jsme to na 2 vozy železniční i klavír a tyto odjeli do Uher, prozatím do Prešpurku. Rodina t.j. Anna choť, sestra Luci, děti Anča, Boženka a Zdeněk i služka Marjánka odjeli 6. července 1866 do Prešpurku. Já neměl žádné informace pro mou osobu, a poněvadž mně chef dopravy a teh. času přidělený člen transportní komise p. Fr. Marek řekl, že společnost sobě přeje aby co možná úřednictvo ostalo na místě, vyhověl jsem tomuto pokynu.

10. července přišel Benedekův voj a hlavní stan do Olomouce zpět a byl jsem se podívat na to zbědované vojsko. Disciplína byla velmi volná, vše spílalo generálům a pozbylo chuti. Od 10. až 16. července po severní dráze expedovalo se 10 vlaků denně s vojskem do Vídně. ...

Po válce započala nová činnost a byla dosti rozsáhlá. Má trať šla až do Mohelnice a později až do Zábřehu, 46 km, nejdelší to trať tenkrát pro přednostu trati. Kolejnice železné byly špatné - Phönix - ani 6% jich nebylo bez vady a bylo velmi obtížné udržovat dráhu v pořádku, dřevěné mosty byly shnilé a as o 12. hod. vyměňoval jsem konstrukci pro železné neb nové dřevěné, mnohdy bez provisoria, mezi dopravou. Měl jsem k ruce 4 dozorce trati ze staré školy a žádnou jinou pomoc.

Mimo mé činnosti jako chefa trati byla mně uložena přestavba olomouckého státního nádraží, jenž bylo krátké a nedostačilo nejskromnějším nárokům. Rekonstrukce pozůstávala z mnoha následujících prací.

Další nešťastný pro nás následek války 1866 bylo onemocnění našeho nadaného, dobrého a přítulného synáčka Zdenka Martina Jana. Mezi válkou bylo vše kolem Olomouce a Kláštera Hradiště pod vodou. V srpnu i po válce stáhla se voda a patrně utvořivší se blata byla příčinou vypuknutí šarlachové epidemie. Šli jsme za jedné pěkné listopadové neděle 1866 na procházku po dráze k Černovínu. Druhého dne ulehl již Zdenoušek, stýskáje sobě na bolení v krčku a dostavila se difterie se šarlachem, otekl a udělaly se boule na krčku, jedna byla proříznuta, však materie byla šedá a poukazovala již na otravu krve. Byl ubohý as 2 dni v agónii k našemu úžasu a trápení a po as 3 nedělní nemoci dne 2. prosince 1866 skonal.

4. prosince byl při hojném účastenství pochován na hřbitově chvalkovickém a má na levé straně při zdi zazděnou železnou tabuli, a na hrobečku obrubu z kamene a železné zábradlíčko. Dlouho trvalo než jsme se po této ráně zotavili, neb to byl hoch, jenž budil veškeré naděje do budoucnosti. Bůh seslal nám náhradu, neb 11. února 1868 narodil se nám synáček, jenž při křtu v Chvalkovicích dostal jméno Vladimír Zdeněk.

Nádraží olomoucké patří do obce Bělidla a k farnosti chvalkovické. Dům, v kterém se narodil, byl zbourán 1870. V Olomouci jsme se seznámili s vikářem pat. Ignátem Wurmlem pozdějším říšským poslancem a kanovníkem a také s Josefem Loštákem, který se zajímal o mou švakrovou Emmu Matiaskovou, švarnou to děvčinu, s kterou se po nedlouhé známosti as 5

měsíců dne 15. listopadu 1870 v Pardubicích oženil. Nyní jest švagr Lošták c. k. zemským školním inspektorem v Brně. Po svatbě jeli jsme navštívit matku. 6 let v Olomouci strávených mezi svými dobrými přáteli a známými mám v živé vzpomínce. Ke konci podotýkám, že jsem byl mezi několika těmi, kteří založili Olomouckou záložnu.

Po dobu mé služby v Olomouci postoupil jsem 1. 5. 1868 z 2200 K na 2400 a 18. června 1869 do 2800 K služného, funkční přídavek zvýšen na 600 K, a přišel jsem do kategorie inženýrů. V roce 1870, když jsem byl s přístavky k poště hotov - stěhoval jsem se do našeho nového tam upraveného bytu v západním přístavku sestávajícího z 4 pokojů, 2 kanceláří, 2 předsíní s příslušenstvím, elegantně vystrojeného, kde jsme ovšem nebydleli ani 1/2 léta, neb 12. máje 1871 rodina již ho opustila.

Jmenování přednostou stavebního odboru v Praze: Ředitel staveb pan Carlo v. Ruppert každoročně projížděl s draisinou neb vlakem veškeré trati v Čechách i v Uhrách, na Moravě a v Dol. Rakousích. Při takové inspekci přijel též na mou trať s panem gen. inspektorem 29. března 1871. Jel jsem mu naproti do Mohelnice. V Litovli již mně zavolal do svého vozu a pravil, že chtěl něco pro mne udělati, než že se hodlal přesvědčiti, zdali při nových stavbách které provádím, též má trať jest v pořádku. Nyní že vidí, že ! ano. Byl jsem navržen k pokročení do 1600 zl., tj. 3200 K, ale poněvadž p. Ruppert dobře věc nevážil, protáhla se tato záležitost. Když jsme v Olomouci prohlíželi nové stavby ničeho nevytýkal a projevoval mlčky své uspokojení.

On totiž v letech 1869 a 1870 staral se výhradně o stavbu dráhy z Vídně do Brna a o stavby v Olomouci se málo interesoval, takže byl nyní výkonem tím překvapen. Jeli jsme do divadla a po divadle šli do hostince k Lauroví. Když jsem z místnosti vyšel a zase vracel, zaslechl jsem, jak ředitel Ruppert k panu gen insp. de Serresovi něco pravil. P. Ruppert začal se mne vyptávat, kdy budu míti stavební účet hotový, že musím ještě v běhu týdne do Prahy, jakmile dostanu od ředitelstva list, na rozhodnutí správní rady, jež se odbývá v pátek (v pondělí mi to řekl) nelze prý čekat. Nevěděl jsem dosud, co se mnou zamýšlí, až mně ráno když jsem pro pány přišel, pan de Serres řekl, že p. ředitel není s p. vrch. inženýrem a chefem stavebního odboru v Praze spokojen, a že mně tam obmýšlí přesaditi (do Prahy).

47/87

Praha: Skutečně ve čtvrtek 4. dubna 1871 přišel list, kde mně jmenuje ředitelství staveb s výhradou schválení správní radou, chefem stavebního podoboru v Praze a nařizuje okamžitý odchod do Prahy a slibuje postoupení o 2. třídy z 1400 do 1800 zl. Officiální dekret byl datovaný 21. dubna 1871. Již 8. dubna jsem nastoupil novou službu neb p. vrch. inž. Bernhard Baugut (bývalý spolužák) již tam čekal, aby intervenoval při přijímání funkce a vešk. inventáře. Tím stal jsem se vrchním úředníkem, obdržel 800 K funkční čili stavební přílohy, 640 K bytného a měl právo na I. třídu při železniční jízdě.

Jiná ohromná výhoda byla, že jsem měl nyní příležitost své dcerušky Anči a Boženku vzdělat. V Olomouci jsem je dílem doma česky, pak v městě v německé škole dal vychovávat. Nyní měly příležitost choditi v Praze do vyšší dívčí školy a učiti se hudbě a zpěvu, co bylo v Olomouci s obtížemi a velkým nákladem spojeno.

Jaké okolnosti jsem děkoval za mé povýšení. Příčina této pro nás šťastné a důležité affairy byla následující: po válce 1866 zvedla se doprava zboží na Státní dráze a zvláště vývoz obilí v té míře, že zvrtná stanice Praha již nebyla sto, nárokům vyhověti. Chef dopravy cís. rada Frant. Marek v Praze telegrafoval na ředitelství, že se musí něco státi, a na to, v nepřítomnosti Bressonově jel do Prahy energický v. Ruppert a bylo smluveno, že se má stavěti mezi Žižkovem a starým viaduktem prozatímní viadukt, aby veškerých 60 vlaků tenkrát projíždějících Prahou, nemuselo do této stanice jeti, a mohly částečně transitovali. Když se odbývala průchozí komise, i obec Karlínská rozhodně protestovala proti dřevěnému

viaduktu. Poněvadž však definitivní zděný viadukt nebyl by se v tak krátké době jak nutno vystavěl a když se ředitel Ruppert zavázal ve 2 letech po otevření dřevěného viaduktu vystavěti nový zděný, dala komise svolení ku stavbě provisoria.

Obec Karlínská žádala však záruku, že bude ve 2 letech definitivum postavené, a místoředitelský rada Weber navrhl, aby se Společnost státní dráhy zavázala k jistému penále, když by se lhůta nedodržela a ustanovil se značný obnos 100 000 zl., = 200 000 K, který v. Ruppert přijal. Termín k dohotovení zděného viaduktu byl stanoven na 11. října 1871. Mnoho času se pak ztratilo projektováním a vykupováním, a když ředitel koncem března 1871 do Prahy přijel zhrozil se, že stavba nebyla dost pokročilá, neb se teprve kopaly základy pilířů a některé se začaly vyzdívát. Zahrozil mému předchůdci p. Hegrovi, když to nepůjde rychleji, že by ho musil přesaditi, z Prahy jel ředitel do Olomouce a tam se odehrála zpředu líčená scéna s mou osobou.

Bylo by bývalo pro pana ředitele v. Rupperta velmi nemilé a nepříjemné, kdyby se lhůta nebyla dodržela a nebylo mu divu, že činil opatření pro p. vrch. inž. Hegra velmi ponižující, neb nebyla vyloučená možnost, že by to byl také dokázal. Byla to velká úloha za 6 měsíců zbudovati viadukt 180 sáhů = 33 m. dlouhý, klenutý s 2 železnými mosty a připojený na starý z quadrů zděný a se šikmými klenutími opatřený viadukt pro dráhu do Podmoklí. Mimo to ohromný násyp pod Žižkovem a nová kolej pro Františka Josefa dráhu.

Můj bývalý spolužák, jenž byl při stavebním odboru mně uvítal: jest to pro tebe velmi čestné, že jsi sem byl povolán, ale neprovedeš to. Abych byl blízko u staveniště, byl mně za 120 zl. pronajat byt v domě společnosti v Karlíně o 5 pokojích s příslušenstvím, a povoleno 200 zl. na opravu. Byly to trapné časy, každý deštiček budil u mne nervosu, neb měl jsem čas přesně rozvržený, a nesměl scházeti ani den. Ředitel Ruppert stále tlačil na rozmnožení dělnictva, a my nevěděli, kam ho postaviti, měli jsme bez toho 400 zedníků.

Uspíšil jsem práci tak, že se již v polovici srpna mohlo začíti s štěrkováním a kladením vrchní stavby na viaduktě, tak že byla stavba skutečně dohotovovaná v té míře, že se dne 11. října 1871 odbývala technicko policejní zkouška, a viadukt se odevzdal oddělením k dopravě a udržování. Večer byl banket u Černého koně pro 13 osob, ale žádná z nich v roce nezemřela. Spadla mně veliká tíha z krku.

Zajisté pamětné jest, že jsem byl první, který na zboření pražských bašet ruku položil. K rozšíření státního nádraží bylo potřeba zrušení bašet pod bývalou kavárnou „Bohemia“ na hradbách. Poněvadž císař Frant. Josef v roce 1866 bašty ty dal k dispozici Pražské obci, s dovolením městské rady začali jsme v květnu 1871 zem odvážeti koňmo na násep pro 2. km. kolej pod Žižkovským vrchem a jinou část jsme odváželi s vlaky do Buben na násep nového nádraží pro dopravu, dílny a teplárny, které se právě začalo budovati. V té samé skoro době bouraly se hradby na severní straně nádraží za příčinou stavby uhelného nádraží (na Florenci). Po snesení hradeb pod bývalou Bohemií upravila se prodloužená Hybernská ulice až k rohu, kde nyní stojí budova administrativní c. k. Státních drah (U Bulhara). Komise za příčinou bourání hradeb na jižní straně konala se 11. května 1871. Na severní straně otevřela se ulice do Karlína....

Choť Anna přistěhovala se do Prahy dne 15. května 1871. Děvčátka Anča a Boženka učily se na měšťanské plovárně plavati, a udělaly svou zkoušku. Na začátku školního roku dal jsem je do vyšší dívčí školy a piano hráti učily se u Labašického, později zpěvu u Pivody. Já ovšem při tak tuhém zaměstnání Prahy mnoho jsem neužil, musil jsem často cestovati do Vídně, do Saska kvůli dodávání kamene, do Drážďan, do Bystřice u Olomouce a.t.d. Bylo nám novinkou večery trávit při koncertech na Žofině neb v Měšťanské besedě a občas navštěvovati divadlo.

V máji po valné hromadě společnosti se obyčejně postupovalo a rozdávaly se renumerace. Poněvadž se mne chtělo vyjeviti jakési uznání, však postoupení o 300 zl po krátké době mého povýšení (v říjnu 1870) nebylo dobře možné, byl jsem jmenován inspektorem. Tento titul

nadcházel dle pragmatiky teprve při služném 2700 zl, já měl pouze 2100 zl, a proto budilo toto mé povýšení s titulem (bez hmotné výhody) mezi kolegy senzaci a závist, pravilo se mně, že se o to zasadil nejvíce pan de Serres...

Na předešlé stránce jsem se zmínil o své indisposici při návratu z Lánů dne 7. července 1873, dne 8. jsem ráno ještě byl v úřadě, však již jsem svého zástupce Hofrátera upozornil, že sotva odpoledne přijdu, a skutečně jsem se odpoledne položil na lůžko, které jsem po 3 neděle neopustil. Dostavila se nevolnost, kručelo a přelívalo se v břiše, k nemalému postrachu mé drahé rodiny. Prof. Herrmann (jenž byl 1/2 léta na to stížen vzteklinou a zemřel), navštěvoval mne od 9. 7. až 2. 8. 1873, pak přišel nástupce Dr. Vraný 3. 4. 5. srpna a ten mně dovolil již vyjížděti. Dr. Herrmann schválil můj návrh, abych jel po nemoci do Königswartu. Má první vycházka platila službě, a sice inspicíroval jsem fundamenty, jež se kladly k rohovému pavillonu pro restauraci I. a II. třídy v Praze, byl jsem velmi sláb, a proto jsem nadále několikrát vyjel kočárem p. Hoffmanna do Stromovky, do Hvězdy a t.d. do Zbraslavi a do Chuchle.

Již 11. srpna odjeli jsme i s Annou a děvčaty do Königswartu, Vladimíra nechali jsme u rodičů v Pardubicích. Po cestě ještě jsem se slabostí třásl, ubytovali jsme se ve ville „Bubrlé“, kde jsme najali 2 pokoje za 15 zl. týdně. Rychle jsem se zotavil a za týden již jsem konal výlety. Doufal jsem že budeme tam žítí sobě, však našli jsme tam mnohé dobré známé, takže jsme vedli pěkný společenský život. Děvčata našla v Bechrových slečnách dobré společnice a zábavné dívky. Nemohu zamlčeti poznámku že, slavný symphonista a varhaník Bruckner, který nedávno zemřel a ve Vídeňském městském parku pěkný pomník má, s našimi a Bechrovými děvčátky rád se zabýval, při čemž se poněkud nemotorně choval, tak že u této nezralé mládeže cílem žertů byl.

Mimo jmenovaných dleli v Königswartu též rodina dřevaře Vincence Bubeníčka, zpěvačka slečna Bubeníčková (později provd. Šrámková), lékařem našim byl Dr. Kohn. Tam odtud navštívili jsme Mariánské lázně. Když jsem se řádně zotavil, vykonal jsem od 29. srpna do 2. září výlet do Mnichova, ačkoliv tam panovala cholera.

Vše krásné jsem prohlédl, 31. srpna vyjel jsem si na Starmheberské jezero, na kterém leží Possenhofen rodiště císařovny Alžběty, a 1. září vyjel jsem do Regensburku (Řezno), prohlédl 700 let starý most a jiné a jel pak povozem do Wallhalli, kterou jsem sobě (v bačkorách) prohlédl a pak dále jel, ve Schnaudorfu neblahým nedorozuměním ujelo mně mé kupé, v kterém jsem měl vše i kabát svrchní, ve směru k Norimberku. Na štěstí vyndali mé věci včas a jel jsem pak v 9 hodin večer do Chebu. Tato nehoda zavinila, že jsem přijel k rodině o 12 hodin později do Königswartu.

Na zpáteční cestě do Prahy jeli jsme 5. září 1873 do Chebu a Františkových lázní a 7. do Karlových Varů, kde nás provedl příbuzný p. Kočí. Natrefil jsem tam přítele inženýra Petrláka, který nám dal svůj povoz k dispozici a jeli jsme 8. 9. při krásném počasí rozkošnou cestou kolem Oharky do Gieshublu k pramenu světoznámé kyselky, na tento výlet má choť: Anna ještě dnes často vzpomíná, ačkoliv jest tomu přes 30 let. Aninka a Boženka velice tenkrát zažily spokojenosti.

Právě měsíc po odjezdu z Prahy vrátili jsme se a nastoupil jsem 9. září 1873 svou službu zdráv a posilněn.

55/ 102

Světová výstava ve Vídni 1873

Dostí pozdě ale přece navštívili jsme internacionální výstavu ve Vídni dne 3. až 7. října 1873 s chotí Annou, později a sice od 26. až 29. října jel jsem na výstavu s dcerami Ančou a Boženkou, ony bydlely u Baugutů a já v Tiefer Gasse 23 privátně. Výstavy takových rozměrů byly nám nové, a udiveně jsme se dívali na mohutnou rotundu, při které vedl montáže náš

vrchní, později generálinspektor Schmid, který měl od Společn. státní dráhy dovolenou. Výstava byla velmi rozsáhlá, rozmanitá a krásná.

Okolnost že ve Vídni panovala cholera - ovšem v nepatrné míře - zavinila částečně, že resultát finanční této výstavy byl milionový deficit. Pilně studoval jsem hojně předměty do mého oboru sahající, na které byla výstava bohatá...

Právě na můj svátek dne 18. března 1874 o 1/2 1 hod. v noci má drahá matka skonala na Lánech v rukou sestry Lucie, která ji až ku konci dosloužila. Matička dosáhla stáří 81 let. Pohřeb konal se 20. března na lánském hřbitově a byla uložena do hrobu v roce 1864 pohřbeného otce našeho, tak že pospolu odpočívají, když byli po 42 let spolu žili. Naše matička svou přičinlivostí a pílí, namáhavou prací a spořivostí při skromném příjmu našeho postavení pomáhala značnou částí k naší výchově a k výbavě mé sestry Pepi. Rodiče při své obětavosti uskromnili se ve všem - v nás dětí prospěch.

31. máje 1874 postoupil jsem do 2400 zl. služného a oslavili jsme to výletem do Závisti. V červenci (5.7.) jsme jeli s kočárem našeho domácího pána do Zaběhlic a Zbraslavi. Když jsme tam v zahradě seděli, přišel dotíravý dohazovač, který chtěl zverbovati dceru Anču pro přítomného mladíka, který sobě netroufal sám přijíti. 24. 7. 1874 jel jsem (s Dr. Lomem) do Podmoklí inspicírovat stavbu a odpoledne vyběhli jsme na „Schneeberg“, kde jsme přenocovali a ráno do Podmoklí se vrátili, byl to pěkný výlet. Dr. Lom tam byl stran výkupu pro nás.

Léto trávil rodina, t.j. choť Anna, dcery Anča a Boženka a Vladimír v Chocni. Vyjeli 27. července a vrátili se do Prahy 30. září. Bydleli tam v domě od Spiegla zakoupeným. Děvčátka se dobře bavila, bylo v Chocni mnoho mladých pánů při stavbě a konaly se časté výlety do okolí a zvláště 9. srpna do Litomyšle. Na svatého Václava byli jsme v Brandýse n. Orli. a byla sebou švakrová Lošťáková. V říjnu byla u nás v Praze návštěvou slečna Žofie Baugutová a 29. jsem jí dovezl do Brna, kde jí přítel Bernhard Baugut očekával. V sále u Spiegla uspořádali úředníci stavebního odboru loučení, Kateřinský věneček 25. 11. 1874 který má choť a děvčata z Prahy navštívili. Byla to pěkná zábava a honorace choceňská byla zastoupená úplně. Také u p. Gust. Szábla jsme se 8. 11. dobře bavili.

Potěšitelnou příhodu lze zaznamenati, že se nám narodil 27. března 1875 synáček, jenž byl křtěn u sv. Jindřicha v Praze dne 4. dubna na jméno Eduard Miloš. Bydleli jsme tenkrát v Praze II U Půjčovny č. 4. Děvčátka měla z tohoto přírůstku velkou radost, a litovala jen, že nepřišel dříve. Čas který mně zbýval po pracích v Chocni věnoval jsem rodině a ostatním stavbám.

Rozličné rodinné a pamětihodné události v roce 1876: 26. května 1876 zemřel František Palacký, otec národa, byli jsme na pohřbu v Neratovicích, jenž byl v Praze i tam velmi důstojný a slavný, kdo mohl neostal doma, od pohřbu Karla Havlíčka nezažil jsem tak dojemný pohřeb. Byla sebou choť Anna, dcery Anča, Boženka a syn Vladimír. Seznámili jsme se s prof. Pražákem, pozdějším prof. na obchodnické škole.

Dni, které jsme trávil v Praze, obyčejně jsme používali k výletům, tak 16.-17. dubna o velikonočních svátcích. 5. června byli jsme na Kokoříně přes Beřkovice a J Vysokou, navštívili jsme Svatojánské proudy, (pan Pražák též tu partii dělal), byli jsme 29. května v Houšce, a poněvadž jsme zabloudili pod vedením pana asist. Vosyky v lesích a nepřišli včas na nádraží Severní dráhy, musili jsme přenocovati v Brandejse n. Lab. a ráno jsme jeli povozem do Místěku, tak že dívky ještě včas do svých hodin přišly. Toto dobrodružství nás rozveselilo.

Mé přítomnosti v Praze používal jsem, abych rodině mou častou nepřítomnost nahradil, k rozličným zábavám. Má obvyklá nemoc: zapálení mandlí mně zastihla od 11. do 15. září 1877 z příčiny již jsem mylně udal při té samé nemoci od 6. do 14. srpna 1876. Po uzdravení navštívil jsem s rodinou dne 28. září Vratislavu, jenž jako bývalé české město nás velice

připamatovalo na matičku Prahu. K tklivému pozvání slečny Marie Jesterové zavezl jsem děvčata Aninku a Boženku dne 22. října 1877 do Litomyšle, kde dlely až do 14. listopadu.

Byl jsem pozván panem de Serresem k otevření nové nádherné naší přijímací budovy v Budapešti, nejvíce ze železa pozůstávající, a odjel jsem za tímto účelem 27. října do Vídně a do Budapešti. Bydleli jsme gratis v Hotelu Ungaria a bylo sebou mnoho kolegů z Vídně, a též Vídeňský spolek inženýrů a architektů. Prohledl jsem sobě tenkráté ponejprve Budapest, které ovšem nebylo tak pěkné a rozsáhlé jako jest dnes po 36. leté autonomii následkem dualismu. Stavby, jenž jsem jako chef stavebního odboru v Praze dosud prováděl, chýlily se ku konci, a naléháním generálního ředitele Brassona měl se stavební odbor rozpustiti. I se mnou mělo býti po odchodu vrch. insp. Gratova jako chefa udržování v Praze do výslužby, jinak disponováno.

Sepsal jsem v roce 1876 dlouhý článek o lokálních drahách normálních a úzkokolejných a uveřejnil ho ve zprávách Českého spolku a architektů a inženýrů v Praze a upozornil jsem pana předsedu de Serrese na důležitost secundárních drah pro Společnost státních drah rak. uh. a při známé vnímavosti jeho pro dobré myšlenky, chopil on se této akce, což bylo tím snadnější, že se jevil v Paříži přebytek kapitálu, který vyhledával dobrou investici.

Když jsem v služební záležitosti jel 14. března 1878 do Meziměstí v coupé 1. třídy s přítelem Ed. Kačerovským, vyšinula se při ranním rychlíku č.II, nedaleko před Kolínem jedna osa u našeho vozu následkem prasknutí ráfu z koleje, vůz předposlední (náš) postavil se šikmo a byla obava, že se odtrhne a pojedje z hráze asi 1,5 m. vysoké dolů, neb že se překotí na odbočce do Kolínské chemické továrny na hnojivo. Byli jsme v nebezpečení života, a Kačerovský vzdychl: „Edinku dělejme testament“. Naši námaze podařilo se kondukteura na posledním voze upozorniti, aby dal signál k zadržení a vyvázli jsme šťastně. Bylo to mé dosavade jediné vážné nebezpečí na dráze, ačkoli jsem tisíce tisíců kilometrů na dráhách projel od roku 1851 až do dneška. Druhého dne po této nehodě jsem se do Prahy nevracel rychlíkem, pouze osobním vlakem!

Jest mně sepsati velmi důležitou událost v naší rodině. Přijel do Prahy z Kyjeva pan František Havlíček, strojnický inženýr u firmy dříve Breitfeld Daněk a spol. toho času zástupce její v Rusku. Jako starý známý z doby, když jsme byli v Olomouci a já s ním pracoval na vybudování cukrovarů, navštívil nás v bytě na Vinohradech U vršku v Jungmannově ulici a vznikla oboplná náklonnost mezi ním a naší Aninkou. Bylo to 2. června 1878. Již 10. června přišel požádat o její ruku a ohledem na známou nám jeho energii ve svém povolání, zachovalost, jeho vzdělání a charakternost jakož i jeho bezpečné postavení rádi jsme svolili k tomuto svazku, když jsme se přesvědčili o tom, že Aninka naše jest srozuměna, a že sobě nic nedělá z vzdálenosti jejího budoucího bydliště v Kyjevě. ... 21. září 1878 slavili jsme svatbu u sv. Jindřicha Svatební hostina byla u nás v bytě a uspořádal jí p. Beneš hotelier od arcivejvody Štěpána.

K návštěvě naší milé Aničky a dobrého zetě p. Františka Havlíčka odebral jsem se s Boženkou 27. března 1879 do Kyjeva a vrátil jsem se do Prahy 10. dubna, Boženka tam ostala, pobyl jsem tam tedy 11 dnů. Potěšil jsem se velice v kruhu této drahé nám rodiny tenkráté ještě v nájmu bydlící a učinila na mne cesta po Haliči a na Svaté Rusi zvláštní, ale příjemný dojem. Ta originálnost, třeba i někdy nepohodlná a nám neobvyklá, byla mně nová. Kyjev jest vůbec polohou a výstavností krásné město a nyní, když vše jest kanalisováno a dlážděno musí se tam pěkně žíti. Tenkráté tekla po dešti potok po Kreščatiku.

Na nádraží kyjevském shledal jsem zařízení, otáčidla, stroje, lokomotivy a podobné lepší než u nás. Žití jest tam volné a svobodné a pověsti zdejší o ruské knutě a.t.d. jsou báchoroky. Potraviny jsou tam nadmíru laciné, též mořské ryby, šatstvo, obuv za to dosti drahá. Krásné cerkve Lavra, pohled od svatého Vladimíra na Podol, Dněpr a další krajinu jest uchvacující. Milý zeť a dcera Aninka mně pěstovali jako malé dítě, a jsou mně oba tamější pobyty v živé vzpomínce. Cesta do Kyjeva obnáší as 1450 km a jel jsem skoro 48 hodin.

V Kyjevě chystal se vážný rodinný moment a choť Anna jela tam 10. června, a doprovázel jsem jí tedy do Přerova. Nedlouho po příjezdu choti Anny do Kyjeva narodil se Havlíčkovým synáček Vladimír dne 24. června o 12. hod. v noci. Když toto píšu jest tento statný junák v Saint Louis v Americe inženýrem ve výstavní technické kanceláři, a stýká se s lidmi z celého Nového i Starého světa. ... Ačkoliv dcera Boženka ráda u své sestřičky v Kyjevě dlela, přece se jí zase po domovu zastesklo, jel jsem jí 20. října 1879 naproti do Krakova, kde jsem přenocoval a Boženku ráno 21. 10. očekával a jeli jsme pak společně do matičky Prahy. Po skoro 7 měsíčním pobytu v Kyjevě zase jsme se všichni mimo Anči, doma shledali.

Konečně ještě podotýkám, že v roce 1879 veškeré režijní výlohy stavebního odboru (ztenčeného) obnášely 11.238 zlatých. V úzkém kruhu domácím, postrádaje velice Aninku s chotěm, jenž meškal na Rusi, slavili jsme 13. května 1881 naší stříbrnou svatbu. Při dobrém zdraví všech jeli jsme ráno do Vršovic na mši svatou (na Vinohradech nebyl ještě kostel), jeli pak k fotografu, dali se vyblejsknout, a pak jsme obědvali v Urbanové parkové restauraci, a ostatní den jsme trávili v dobré náladě. Vladimír byl 14 a Eda 6 let stár. Od Františka a Anči Havlíčkových z Kyjeva obdrželi jsme srdečné a upřímné blahopřání a skvostný stříbrný přívbor na čaj. Dejž Bůh zlatou svatbu dočkati.

Titulem vrchního inspektora byl jsem obdařen teprve 19. září 1883 po dostavbě trati Sadská-Nymburk, pokročil jsem ve služném o 500 zl, tedy na 3500 zl, osobní příloha byla mne však odebrána. Pan ředitel de Serres pravil, že titul můj „přednosta stavebního odboru“, Bauleitungschef jest pěknější titul než „vrchní inspektor“, a měl pravdu.

Nastoupil den mého 40 letého jubilea, neb 2. května 1851 skládal jsem přísahu u ministeria obchodu ve Vídni jako c. k. inženýrský asistent. Nemaje tušení, že někdo, mimo mé rodiny o tomto momentu ví, odjel jsem 2. května 1891 v služebních záležitostech do Vídně, ale neušel jsem svému osudu, neb 4. května, když jsem do své kanceláře v Mariánské ulici vkročil, shledal jsem jí pěkně květinami a látkou dekorovanou a veškerí páni odboru stavebního, v čele můj zástupce vrchní inženýr Viktor Bartl, mně srdečně blahopřáli a skvostné album mně podali. V něm jest obsažena velmi dojemná adresa s podpisy a s fotografiemi všech pánů odboru stavebního. Výprava jest umělá, a desky pocházejí od knihaře Dursta jenž sobě vyžádal, aby mohl toto album ve své vitríně na jubilejní výstavě umístiti, k čemuž jsem rád svolil. Jako nepatrnou revangi za tuto pozornost, která mně velmi těšila, pozval jsem 6. května 1891 veškeré pány kanceláře stavebního odboru k sobě do bytu k večeři. Zábava byla velmi animovaná a veselá, připitků bylo dost a bavili jsme se až do pozdní noci....

Po odstoupení pana de Serres poměry při Společnosti se velice změnily. Za příčinou v roce 1895 možného zestátnění naší dráhy, uzavřelo se, žádné další nové stavby neprováděti. Stavební ředitelství se rozpustilo a podobný osud stihl i stavební odbory ve Vídni a v Praze.

Jednalo se o mou osobu, v stáří 61 let, 6 měsíce a po 41 leté službě u státu a Společnosti bylo mně jasno, že mně nekyne další budoucnost u Společnosti: do Vídně, i kdybych byl chtěl, nemohl jsem jíti, maje v Praze v českých školách oba dva syny. K udržování dráhy nechtělo se mně. Požádal jsem tedy p. ředitele Grinsburga, o slušnou odstupnou renumeraci a o pensionování. Nárok na úplné výslužné měl jsem již po 35 leté službě, sloužil jsem tedy o 6 let déle než potřeba. Chefem stavebního odboru v Praze byl jsem od 3. dubna 1871 až do 30. června 1892 tedy 21 let.

Kolega Roller psal mně 12. února 1892 že se obmýšlí mně vyznamenati titulem císařského rady a žádal mne o uvedení mých zásluh a skutečně 18. dubna byl jsem požádán k policejnímu komisariátu, abych udal jistá data. V sezení správní rady Spol. státní dráhy rak. uh. dne 11. února bylo uzavřeno dáti mně výpověď do 30. června 1892 a 22. února obdržel jsem od pana Grinsburga velmi lichotivé psaní, v kterém mně ohlašuje, že správní rada mému přání vyhověla, mé velké zásluhy o Společnost uznala a odbytnou renumeraci per 5000 Korun mně přiřkla.

Chef finanční služby pan Rimböck mne dne 24. března vyrozuměl, že jest mně poukázané výslužné per 7000 Korun od 1. 7. 1892.

Stavba místních drah Společnosti rakousko-uherské státní dráhy v Čechách a na Moravě – podrobně:

Když byla odbyta komise čili konference u Zemského výboru dne 19. října 1893 s interessenty dráhy Čerčany – Modřany, zeptal se mne pan hrabě Adalbert Schönborn, zdali bych se neuvázal k vedení jako ředitel železničního oddělení. Odpověděl jsem, že jsem ochoten, zemský výbor všemožně podporovati, ale s ohledem na mou chorobu, že nelze mne se uvázati na tak namáhavou práci s častým cestováním spojenou. Později, a sice 6. března 1894, nabízel mně p. hrabě místo koncilianta v železničních záležitostech; tentokráte bylo již železniční oddělení v činnosti a zdálo se, že p. hrabě není úplně spokojen; nepřijal jsem Tuto nabídku, poukazuje k tomu, že jako člen železniční rady pro Království České budu moci též ve prospěch věci působiti. Tenkrát pan hrabě Schoenborn mne ujistil, že Zemský výbor za mou ochotu a mé výtečné služby, když jsem místo ředitele nepřijal, jinak se u mne ukáže uznalým – do dneška však (20. 11. 1906) nepocítil jsem ten vděk!

Již v roce 1876 uveřejnil jsem v časopise spolku architektů a inženýrů rozsáhlý článek o místních drahách. Ačkoliv akce ve prospěch stavby jich ostala mimo společnost rakousko-uherské státní dráhy a rakouské společnosti místních drah, u jiných železničních společnostech ponejvíce nepovšimnuta až skoro do roku 1892, kdy povstal v této době jakýsi ruch v zemích po stavbě takových laciných drah. Zemský výbor štýrský obstaral zemský zákon za účelem podpory stavby a jemu následoval sněm Království Českého vydáním (k návrhu Dr. Mattuše vrchního ředitele Zemské banky) zákona zemského k podpoře a usnadnění rozšíření sítě místních drah. Halič následovala s podobnou akcí. V této době uveřejnil jsem v Technickém obzoru tři články o místních drahách a sice 1. Proč ustalo se ve stavbě podružných drah, 2. O zákonech vydaných ve prospěch místních drah a o hmotné podpoře státem jim poskytované a 3. Jak asi bude působit český zemský zákon ze 17. prosince 1892 na rozvoj místních drah v Čechách. Článků těch povšimli si v našem Zemském výboru (články byly psány od 1. do 16. ledna 1893) a prostřednictvím pana inženýra Stupeckého byl jsem pozván k panu hraběti Vojtěchu Schönbornovi, jenž přijel z informační cesty ze Štýrského Hradce v záležitosti zemských místních drah. Mluvil se, že se mám státi ředitelem oddělení železničního u Zemského výboru atd. Pán Stupecký mne sondoval, zda-li bych nechtěl býti Zemskému výboru nápomocen jako odborník. Mezi tím jsem byl 23. 3. 1893 povolán do Vídně k panu generálnímu inspektorovi Dostálovi, jenž mi sdělil, že k žádosti Zemského výboru k ministerstvu železničnímu byl jsem poznamenán a odporoučen Zemským výborem jako ředitel železničního oddělení v Praze při Zemském výboru. Měla přijíti předloha o zřízení železničního oddělení k projednání do zemského sněmu, leč sněm byl 18. května za příčinou obstrukce mladočechů (proti přijetí vyrovnání a zřízení krajského soudu v Trutnově) odročen a Zemský výbor nevěděl, co sobě počíti se spoustou železničních projektů na základě zemského železničního zákona mu předložených, a tu jsem 22. 5. 1893 k pozvání navštívil pana hraběte Vojtěcha Schoenborna, přisedícího Zemského sněmu a referenta v železničních věcech, jenž mne žádal, zda-li bych se nechtěl podrobiti převzetí vyřízení odborně dotyčných projektů a státi se tak rádcem Zemského výboru.

Ohledně mého zdravotního stavu (domnělého katarhu měchýře) vykonal jsem velkou oběť, když jsem k úloze té podvolil, Byly to veškeré práce, jež vykonávalo později mnohočlenné oddělení železniční, a byl jsem v těchto v pracích zapřažen až do zřízení železničního oddělení v červenci 1894. Nyní se na mne valily všechny předlohy, jak dále budu uváděti, a mimoto kopírování garanční smlouvy, smlouvy o vypracování projektů a četných pomůcek, cestování, komise a rozličné jiné povinnosti a konference časté u Zemského výboru.

Čerčany – Modřany – Dobříš: Procestoval jsem dráhu 12. června až 8. července . Přenocoval jsem v Benešově a v Mníšku a zajel jsem až do Příbrami. Pěšky jsem šel z Davle až do Kamenného Přívozu, pak z Trnové na Vltavě až do Dobříše. Dobrozdání vypracoval jsem v Kremži velmi důkladně a obšírně a podal v jazyku českém i německém 1. září 1893. 21. až 26. 7. byl jsem conferovati s p. hrabětem Schönbornem stran ustaveních nového zákona. Entrírování této dráhy vyžadovalo ještě častých konferencí u Zemského výboru, zejména dne 19. 10. u přítomnosti členů konsorcia a forstmistra Marka (zastoupení panství Konopiště) obecního starosty na Zbraslavi atd. V železniční radě podotkl Dr. Russ a profesor Řiha z Vídeňské techniky, že jsem vypočet rentability bral velmi rigorosně, což se bohužel ukázalo býti neodůvodněné, neb hrubý příjem mnou vypočtenou cifru stejně nedosáhl! Druhá konference byla u p. hraběte Schönborna 19. 5. 1894, kde se jednalo o most ze Závisti do Zbraslavi, za který jsem se vřele přimlouval v zájmu dráhy.

Dráha z Votic do Sedlčan: Konsortium pro stavbu této dráhy místní ještě před vydáním Zemského zákona železničního zabývalo se s uskutečněním stavby této a okresy zaručovaly jistou dopravu. Zemská banka, jenž byla požádána o půjčku na stavební výlohy, mne požádala o odborné dobrozdání o projektu a možné výnosnosti. Navštívil jsem ředitele Dr. Lošťáka a vrchního ředitele p. Dr. Mattuše 21. a 27. března 1893. Dne 30. a 31. března procestoval jsem pak terrain pro projektovanou dráhu a konal studie o její výnosnosti. Hlava konsortia pan Dr.... ze Sedlčan nechtěl věřiti, když jsem jej ubezpečoval, že dráha z provozu nebude krýti dopravní výlohy.

Na Velký pátek 31. 3. v Štětkovících stavěl jsem se u člena konsorcia a velkostatkáře p. Poláka, pro kterého jsem též vypracoval návrh na Zemský sněm o této dráze dne 24. až 26. Zemské bance podal jsem svou zprávu 5. dubna 1893. Mé předpoklady se vyplnily, a garantující okresy byly se svým ručením tak přetíženy, že musela zem i stát dráhu sanovat. Mému návrhu na značné zkrácení trati bylo vyhověno⁶².

1. Svitavy – Polička, 2. Jindřichův Hradec – Nová Bystřice, 3. Benešov – Vlašim, 4. Karlovy Vary – Tassov – Jiřetín (Johanngeorgenstadt): Zemskému výboru Království Českého ponechalo c. k. ministerstvo železniční volbu, chce-li uvedené 4 dráhy garantovat a neb pouze podporovati odebráním kmenových akcií. Zemským výborem bylo mne uloženo, abych se vyjádřil, který modus by byl pro zem výhodnější. Poněvadž projekt pro dráhu z Karlových Varů do Tassova a Jiřetína v Sasku (Johanngeorgenstadt) byl tak nedokonalý, že jsem ani nevěděl, kudy dráha jíti má, odebral jsem se 15. srpna 1893 do Vídně k ministeriu železničnímu, kde jsem jednal s p. p. gen. insp. Dostalem a insp. Steinerem a 17 srpna se do Kremže vrátil. Procestoval jsem trasy pro jmenované dráhy 28. 8. a 29. 8. 1893 z Jindřichova Hradce do Nové Bystřice (s kolem), dne 6. září z Benešova do Vlašimi, též ze Svitavy do Poličky prohlédl projekty, vyšetřil výnosnost těchto projektovaných drah, a radil Zemskému výboru, aby přenechal zaručení výnosnosti Státu a spokojil se pouze s odebráním akcií kmenových, a byla má rada uposlechnuta.

Jak podstatná byla rada má zřejmé z následujícího pozorování: Na garančních příspěvkách musil poskytnouti stát těmto 4 drahám do konce roku 1904... 2 474 085 K, skutečně ztratila zem pouze 4% úrok, jenž činí kmenových akcií... 290 000. Jeví se tedy úspora zemi proti státu cca 2 184 085 K, poněvadž k mému návrhu, jenž byl obšírně odůvodněn, se přistoupilo, objevila se tak značná úspora. Své dobrozdání o těchto drahách předložil jsem Zemskému výboru 22. a 24. září 1893.

Louny – Postoloprty: Projekt této místní dráhy začal jsem posuzovati a prohlížeti 25. září 1893. Trať tu procestoval jsem 3. října 1893. Kdyby se nebyl musil bráti ohled na knížecí

⁶² Srovnej: František Kavka, 100 let Místní dráhy Olbramovice – Sedlčany 1894 – 1994, Benešov 1994

cukrovar v Postoloprtech, mohli se dráhy Praha – Dux a Plzeň – Dux spojití blíže se spojkou as 4 km dlouhou. Své odborné dobrozdání ukončil a předložil jsem v říjnu.

Ostrov (Schlackenwert) – Jáchymov: Abych mohl podati posudek o této projekt. Místní dráze, prošel jsem terrain (se synem Vladimírem) dne 10. října 1893, jenž jest .. a velice stoupá, tak že jest projektované stoupání částečně 53 promile. Po prohlídce a vyšetření výnosnosti odjel jsem do Karlových Varů a prohlédl toto lázeňské město. 11. 10. vrátil jsem se do Prahy, 15. listopadu odeslal jsem Zemskému výboru elaborát o této dráze, ve kterém jsem se proti velkému stoupání vyslovil. Dne 5. a 6. února 1894 byl jsem v zastoupení Zemského výboru při revisi trati této dráhy. Komisi předsedal rada Hoffmann a od ministeria byl inspektor H. Weber, projektant této nešťastné trasy, pak inspektor Forstner a od Buštěhradské dráhy okresní starosta Dr. Knoll, okresní hejtman, Papiš, Rauscher etc. Ohledem na nepříznivé poměry trati, obtížnou dopravu v zimě žádal a poradil jsem, že c. k. státní dráhy, které tam dopravu obstarávají, učinili tak proti ročnímu paušálu za 1 kus 1300 zl., tak aby zem, jež dráhu tu garantuje, nenesla ódium všech příhod, které nepříjemnou trasu (sněhem, sjížděním atd.) povstanou. Jest to jediná trať, která požívá této výhody ze všech zemí garantovaných drah.

Odborně zaměštnával jsem se v tom podobně jako v letech minulých. Za vykonáváním mé funkce při místních drahách státem garantovaných a Královstvím Českým podporovaným odebráním kmenových akcí... jel jsem z Prahy a z Adolfova do Vídně 15. – 17. ledna, při které příležitosti resignoval pan Lobmayer na předsednictví a p. Dr. Mikosch na místopředsednictví u místní dráhy ze Strakonice do Vimperku a Volar za příčinou aféry Mrázovi, pak 25. – 28. dubna, 15. – 18. května, 28. – 31. května, dále 14. – 17. června, 25. – 26. června, 5. – 6. srpna, 13. – 14. srpna, 22. – 24. června byl jsem v Tachově za tou samou příčinou, jel jsem devětkrát do Vídně a jednou do Tachova. Při valné hromadě dráhy z Karlových Varů do Mariánských Lázní byl jsem volen za místopředsedu správní rady po panu prelátovi Tepelském Gilbertu Helmerovi. Nocoval jsem 15. – 16. ledna u syna Eduarda a 25. – 26. června v hotelu Bellevue a ostatní dny u Eduarda též bydlel jsem. Koncem roku 1905 se vzdal dvorní rada Dr. Spail... funkce jako uřadující správní rada při drahách místních a sice: Benešov – Kralovice Dolní, Německý Brod – Humpolec, Německý Brod – Žďár – Tišnov, Chlumeč – Králové Městec, Locket – Schönwehr, Jičín – Turnov, Rakovník – Louny, Vodňany – Prachatice – Volary a Strakonice – Vimperk – Klatovy a převzala tuto funkci Creditinstitut für Verkehrsunternehmen und öffentliche Arbeiten, jehož výkonným orgánem jest vládní rada Dr. Siegfried Werner.

Zprávy na Zemský výbor o všech odbytych valných hromadách a správních poradách zaslal jsem koncem června. V záležitosti těchto drah byl jsem u pana hraběte Vojtěcha Schönborna 6. března, 2. května (konference kvůli sdružení pošumavských drah) a 16. listopadu.

Zemský výbor, respektive železniční oddělení jeho slavily dne 10. října při slavnostním otevření místní dráhy z Doudleb do Rokytnice významný moment neb na této trati leží tisíce kilometrů Zemí vystavěných a garantovaných místních drah. Byl jsem pozván, ale meškaje ještě v Adolfově byla mne cesta do Doudleb nepřiležitá a nejel jsem. Jak zpředu již řečeno, stál jsem u kolébky této akce, neb jsem pro 18 drah, jež pak země stavěla, revidoval projekty, vypracoval rentabilní šetření a konal pro Zemský výbor veškeré přípravné technické práce, než ještě železniční oddělení bylo aktivováno.

Dne 27. ledna zasedal jsem v stálém komitétu Zemské železniční rady u Zemského výboru.

Nový Dvůr – Bezručice: Abych mohl podati o projektované místní dráze z Nového Dvora přes Lázně Constantinovy (dříve Nová Ves zvané) do Bezručic (Weseritz) zprávu, jel jsem 18. 4. 1894 do Stříbra (Mies), tam přenocoval, ráno 19. 4. vyjel a procestoval krajinu, kudy dráha jíti má a zvláště prohlédl čedičový lom knížete Lowensteina mezi Novou Vsí a (poblíže) Bezručice, na kterém byly založené výpočty rentability družstva z větší části. Když

jsem podal nepříznivý posudek výnosnosti, žádal mne pán hrabě Vojtěch Schönborn, abych vypracoval poměr výnosnosti pro dráhu úzkokolejnou. I ten výsledek nebyl valně příznivý. Sněm však přijal a garantoval dráhu tu jako s normálním rozchodem a vystavěla se. Zprávu a návrhy podal jsem Zemskému výboru začátkem května 1894. V roce 1903 obnášel dopravní schodek 6 318 K.

Projekt Pardubice – Týniště: Zemský výbor požádal mne, abych internoval v jeho jménu při revisi trati z Pardubic přes Dašice, Chvojno do Týniště. V Dašicích obědvali a v Holici nocovali jsme dne 24. dubna 1894. Ráno 25. 4. vyjelo se do Chvojna, tam nás častovaly a obsluhu obstarávaly nejhezčí dívky z Chvojna, což byl originellní, ale dobrý nápad! Pak jeli jsme do Týniště a po dráze zpět do Pardubic, kde se dne 26. dubna ukončila komise. Tento nezralý a drahý projekt byl odmítnut a mnoho, snad vše přispěl jsem k tomu já neb v projektech 8 km této místní dráhy souběžně se státní drahou (Pardubice – Dašice) vede, kdežto cukrovar Dašický jest již se stanicí Dašickou státní dráhy (spojen).

Rakovník – Blatná – Bečov – Protivice – Bochov: Tato dlouhá důležitá dráha, která zemské finance velice obtěžuje, byla obdařena zemskou zárukou o překot. Povstaly 2 neb 3 konsorcia, jež se ucházela o koncesi, Rakovnické, Bochovské a Bečovské. Nejčilejším při tom byl Dr. Knoll z Karlových Varů, statkář Milner z Luk a purkmistr Čermák z Rakovníku. Aniž by byl dosti chatrný projekt proskoumán a výnosnost vyšetřena, předložil Dr. Knoll českému sněmu návrh na udělení záruky, který postrádal nejmenších podkladů a komise pro veřejné práce, jakož i sněm ve svém zápalu pro lokální dráhy šmahem předlohu přijaly. Teprve po tom byl jsem požádán Zemským výborem o projektu podati úsudek a zjistiti možnou výnosnost. Dne 20. května 1894 vydal jsem se do Petrohradu, vzal jsem s sebou švakra Vincence Dolanského a jel přes Lubenec, Žlutice, Theusing do Bečova (Petschau) 50 km. Na poště jsme přenocovali jeli jsme přes Laungruben do Bochova (Buchau) a odtamtud přes Žlutice (Ludiz) a Blatnou do Čeručic, přenocoval a vrátil se jsem se 23. května přes Žatec do Prahy. Byla to velmi příjemná cesta touto mně neznámou krajinou, jen můj tehdejší neduh mně vadil. Dolanský byl velmi potěšen tímto výletem známou jemu krajinou. Pak pracoval jsem na odborném posouzení tohoto projektu v Zálezlu (kde jsem dlel s Boženkou a s dětmi Zdeňkem a Jiřinkou), které jsem 27. června 1894 ukončil a odeslal. Dne 19. a 20. června jel jsem k žádosti p. hraběte Schönborna ku komisi, jež se odbývala na této dráze za příčinou zjištění polohy nádraží. Jeli jsme z Rakovníka povozy až do Bochova, tam přenocovali a veselý večer strávili. Já spal jsem u advokáta Dr. Reinera. 20. jeli jsme z Bochova do Bečova a přes Karlovy Vary do Prahy, přijel jsem 21. června domů. Ředitelský rada (Direktorensrat) Proska vyšetřoval zvláště připojení místní této dráhy na státní dráhy v Blatné a v Bečově. Od družstva byli přítomni purkmistr Čermák, Dr. Milner z Luk, Dr. Reiner z Bochova, velkostatkář Prokeš ze Štěchové a jiní. Bůh ví proč (patrně, aby se činil na Buštěhradskou dráhu nátlak pro případ sestátnění), byla tato místní dráha 104, 3 km dlouhá jako hlavní dráha II. kategorie, stála 10 155 000 K, totiž na km 97 300 K. Dopravní výsledek byl v roce 1904 následující? Příjem 365 023 K, tj. na 1 km 3 500 K. Přebytek obnášel 1 164 K a nesl tedy stavební kapitál 0, 01%; jest to smutný stav. Takový debakl jsem i při mém rigorosním vyšetřování výnosnosti nepředvídal. V roce 1904 připlácela zem na tuto dráhu 417 107 K a od roku 1897/98 do roku 1904 obnáší příspěvek země z této záruky i s 17% úroky již značný obnos 2 780 935 K!

Dne 8. 6. 1894 byl již železniční odbor Zemského výboru sestaven a opětoval jsem panu řediteli Jahodovi návštěvu dne 9. června 1894.

81/154 - 155

Vyhořelo Národní divadlo – večer setkání v Měšťanské besedě a pán Hodek řekl, že není nemístné je naříkání a upsal na novužbudování 1000 zlatých. Jiní následovala s velmi značnými příspěvky, takže sešlo se ten večer několik tisíc zlatých. Já byl předposlední na

listině a dal jsem 20 zlatých. To ovšem byl první a ne poslední příspěvek. Pak se šli podívat na vyhořelé divadlo: Strašný to pohled.

Letní byt v Cholticích s Havlíčkovice, pak odjeli – 4 členná rodina - do Kyjeva

1882 – rok tento činil velké požadavky na mou činnost, neb stavělo se na pěti místech pět lokálních drah, jež se dle smluv s továrnami o příspěvkách k fondu museli do cukerní kampaně pro vozbu řepy a uhlí veřejně dopravě odevzdati. Byly to dráhy Poříčany – Sadská, Kralupy - Velvary, Lovosice – Libochovice, Přelouň – Podol – Prachovice a z Chocně do Litomyšle – délka 71 km . Na jeho bedrech stála komisionelní kolaudace, slavnostní otevření a pohoštění. K tomu další projektní práce.. uvedu bez nadsázky, že byla má úloha dost nesnadná.

91/175 - 175

Podruhé v Kyjevě – rodinné štěstí: Anna má dva syny Volod'u a Edu, bydlí ve vlastním domku v Široké ulici: Všude značil se blahobyt a spokojenost, až na ten stesk po vlasti. Cestou zpět navštívil bratránka Konopáska, učitele hudby ve Lvově, navštívil zasedání zemského sněmu – viditelný vzestup společnosti po 1850, sebevědomá česká technická inteligence

51/94 – 95

Svět práce: E. Bazika se zásadně podílel na projektování a stavbě všech vedlejších a lokálních drah Společnosti Rakousko-uherské státní dráhy po roce 1870. Začalo to stavbou viaduktu v Praze v Karlině, kterým byl vyřešen problém průtahu nákladních vlaků Prahou bez nutnosti zajíždět na nádraží Praha střed (StEG)

V roce 1872 trasoval a budoval odbočnou trať z Chocně do Broumova, respektive z Chocně do Týniště n. O., tj. 23 km a přitom zůstal šéfem stavebního odboru v Praze

Na stavbu mohl najmout odborníky z české techniky. Zřídil kancelář v hostinci naproti choceňského nádraží, kde prý kdysi psal Palacký Jiřího Poděbradského a dali se do trasování. Práce nad hlavu, ale vždy dovedl využívat výhody místa, dne i sezóny: V Chocni jsem velmi rád pobyl, užíval jsem ráno velmi pěkného parku knížete Ferdinanda Kinského, koupal se v čisté vodě Tiché Orlice a těšil se z pěkné krajiny. To trvalo i v další době, neb jsem se tam zdržel do roku 1875 a pak jsem byl zaměstnán v Meziměstí v letech 1876/1877 a vždy kolem sebe dovedl soustředit zajímavou českou společnost pro volné chvíle, kterou pečlivě vyjmenovává (už v Roztokách a Podmoklech, jenom v Olomouci byl společenský provoz toporný a neohrabaný. Tato společnost se sestávala z místní české elity, podnikatelé, hostinští, inženýři s kanceláře. S hotovým projektem trati zajížděl do Vídně, kde ho obhajoval a doplňoval, pak teprve se vyjednávalo o koncesi a byly hledány (uvolněny) finance. Pak vykupoval pozemky, sháněl materiál a mezitím stavěl vodárnu a sklady v Bubnech (přišel se na ně podívat Spolek Architektů a inženýru v Království českém) a přijímací budovu v Ústí nad Labem a v Podmoklech (o rodině zmínka později), protože striktně odděluje svět práce a své soukromí.

52/97

Jak vidno byl jsem v roce 1872 dost často zaměstnán mimo Prahu a má žínka vedlo žezlo domova nad našimi dítky – Ančou a Boženkou, jež pilně studovaly dívčí školu a učily se piánu. Léto strávili jsme na Lánech maje tam letní byt najmutý a užívaje často pohostinství v rodině mého bratra Františka a krásné knížecí obory a parku.

Jazyková otázka: Nemilá příhoda odehrála se pod širým nebem v Darebnici, když se měl psát protokol za obec Choceňskou. Pán von Maschka, ačkoliv rozený Němec, začal diktovat česky, kdežto pán ředitel Ruppert vymáhal /si/, aby se protokol psal německy, což bylo

vyřízeno tím, že se protokol začal psát česky a německy, oba autentické. K domluvě pana de Serrese, že by komise trvala o mnoho déle, pan Ruppert od svého požadavku při dalších obcích od svého požadavku odstoupil. Také já jsem měl s ředitelem /Ruppertem/ první mrzutosti, neb on byl tenkrát už podrážděn žárlivostí na p. de Serrese, v kterém „vyděl“ svého následovníka /hrubé pravopisné chyby jsou zcela běžné, shoda podnětu s přísudkem v minulém čase věc neznámá) a měl mně za zlé, že jsem se v té věci ujal českého obyvatelstva. Choceňského.

Chytil tady slabý tyfus – snad z vedra, byla velká vedra.

1873 Bazika jmenován inspektorem: V máji po velké hromadě společnosti se obvykle postupovalo a rozdílily se renumerace. Přidáno nedostal, ale byl jmenován inspektorem. I povýšení bez hmotné výhody vyvolalo mezi kolegy senzaci a závist, a pravilo se mi, že se o to zasadil zejména pan de Serres.

Pečlivě vyjmenovává svůj personál a jeho plat.

54/100

Dále je vylíčen průběh tyfu, který si způsobil při trasování trati z Chocně do Týniště.

56/105

Výzdoba nádraží v Praze – zrcadla z Belgie a další interiérové prvky dvorního salónu (tapety) z Francie, Bubny, Ustí n. L.

57/107

Odstoupení ředitele Rupperta, který přišel z Bádenska k dráze v roce 1856, vaz zlomila dvojnásobná cena /54 000 000 zl/ spojovací dráhy z Brna do Vídně přes Laa an der Thaya, kterou stavěl s malými podnikateli a byl na ně přísný, doba si žádala stavět pomocí generálního dodavatele a stavitele, tedy systém generálního podnikatele. Nahradil ho de Serres.

60/114

1875 narodil se syn Eduard

1876 – dostavěna dráha z Chocně do Broumova a Meziměstí - Vratislav
přesné ceny prací na této dráze

64/120

Mé nepřítomnosti v Praze používal jsem, abych rodině svou častou nepřítomnost nahradil, k rozličným zábavám, takto jsem navštívil taneční věneček v měšťanské besedě

1877 – byl jsem pozván panem de Serres na otevření krásného nádraží /Keleti p./ v Budapešti
Dále se staví dráha do Poříčany - Sadská, Přelouč – Podol, Pečky – Zásmyky

68/129

1878 Výstava v Paříži – volný lístek 1. třídy i na francouzských drahách a 8 dní v Paříži, obden na Výstavě a jinak prohlídky Louvru a železniční budovy, nevyjímaje zábavné místnosti

86/165

dostavěl trať Nymburk – Veleliby – za to dostal titul vrchní inspektor

87/166 – 167

Kralupy – Zvoleněves, Červenka – Litovel

91/174 - 175

Náš rodinný život byl stejně klidný jako minulé léta. Edáček navštěvoval normální školu v Panské ulici, Vladimír byl na reálném gymnáziu ve Spálené ulici, později v Křemencové a oba se učili s výborným prospěchem. Boženka mimo činnost v domácnosti pěstovala hru na klavír a zpěv s velkou zálibou.

Počestění spolku architektů a inženýrů: Při valné hromadě dne 18. 3. 1883 při valné hromadě odbývané s nepatrnou většinou proměnil se spolek architektů a inženýrů dosud utrakvistický na čistě český a časopis se vydával pouze česky, kdežto dříve vycházel česky i německy.

93/180

V letech 1883 a dále jsem byl v naprosté činnosti a pohyboval se mezi Prahou a rozlehlými staveništi na mnoha místech, po čas prázdnin jsem podle možností navštěvoval na venkově dlejší rodinu

Práce: Kralupy – Velvary, Rudoltice – Lanškroun, politické pochozí komise, Zásmyky – Bečváry, Zásmyky – Uhelné Janovice

98/198 – 199

Cesta do Itálie – s rodinou a s rodinou dcery Anny: Graz, Terst, Miramaré, Benátky, Bologna, Řím, Neapol, Sorrento, Capri: v Římě si přebral zeť in spe pan Jiří Stbral, choť Anna mluvila italsky, ale měla potíže rozumět, J. Stibral opatřil nám permezzi do Vatikánu

102/196 - 197

Byl jsem ve Vídni u pane de Serres a sdělil mi, že jsem navržen u vlády, abych obdržel řád Františka Josefa. Byl jsem skutečně na policii vyslýchán, jak tj. obvyklé při udílení řádů, ale řád nepřišel! Nastalo prý nějaké nedorozumění mezi panem de Serres a min. obchodu a padl návrh /bylo ještě více pánů navrženo) po stůl, kde až do dneška odpočívá.

103/198 - 199

druhá kolej Přelouč – Kolín

Stavby silnic k dolů na Kladně u Třebechovic

108/208 síť známostí 1885

Akce ve prospěch pana Stibrala – byl vypsán konkurs na místo na technice v Brně, Stibral tehdy studoval ve Francii, navštívil ředitele školy, poslance říšského sněmu Kusýho, radu Scheinera, místopředsedelského radu Janušku, byl ve Vídni na min. kultu a osvěty u barona Dumreicha, a také u Jirečka, který mu řekl, že budou otvírat v Praze místa řemeslnicko-průmyslové škole. Gádosti šly na min. do Vídně aj. Stibral se stal profesorem um. prum v Praze a za několik let i jejím ředitelem

30. 9. uvedl jsem svého synovce Bohuše Baziku do zahrady Frant. Thuna v Děčíně k vrchnímu zahradníku panu Jostovi, nebyl však tam dlouho a musel jsem se o jeho existenci jinak postarat, cesta do Budapešti se synem Vladimírem

107/206

Posuzování kanalizačních projektů pro Prahu

110/212 - 213

zemřela tchýně – její kladné hodnocení – měla 5 dcer a všechny se dobře provdaly, což s ohledem na skrovné poměry tohoto měšťanského domu, což je tato okolnost podivuhodná. Zásoboval nás po svatbě.

Žena byla v Kyjevě, narodil se František

Květen 1886 – 30. leté výročí svatby, byl s námi nastávající Boženky, bohoslužba v Petrohradě

111/214 – 215

první kritika ženy: Chtějí setře zabránit v sňatku z příčin docela lichých. Však nezabránili a nezmařili. Marie se vdala za pana Smutného, koncipistu pardubického hejtmanství. Švagr Smutný je dnes c. k. okresním hejtmanem na Žižkově a nositelem řádu Františka Josefa

Vyjímaje ztráty pardubické babičky, která nás dojala, trávili jsme běžný život ve zdraví a v klidu spokojeny, jsa ... zdařenými dětmi.

Provádí inspekci dubových základů mostu císaře Františka v Praze

112/216 - 217

Při rekonstrukci trati v Neratovicích navštívil jsem častěji sobě hrob Františka Palackého a prohlédl sobě zámek Lobkovický

113/218 - 219

Zmařený projekt objezdu Prahy z Hořan do Dolních Běřkovic, kvůli tomu se muselo rozšiřovat libeňské nádraží – proti pražská obec navedená ing. Kaftanem.

Dále práce při doplňování sítě a rekonstrukci drah.

137/266 – 267

Stavebních prací v Praze ubývá, někteří úředníci jsou přeloženi ze stavebního odboru k udržovacímu a vůbec skončily dobré časy „za panování pana de Serres“

Poslední záležitost? Jednání s výstavním výborem Jubilejní výstavy s panem hrabětem Zedwitzem, Bondym a Křižíkem o zřízení zastávky a zavedení mimořádných vlaků

Nové poměry ve Vídni – nový ředitelé von Grimbürg (složil jsem mu poklonu ve Vídni) a gen. inspektor Roller. Pan Roller převzal agendu bývalého vrchního inspektora pana Casimira Zaleskýho, který přešel jako ředitel haličského zemského výboru do Lvova. Casimir Zaleský a Gustav Asch, kteří požívali důvěru pana de Serres, odešli.

Poslední práce – revize účtů - na dráze ze Zvoleněvsi do Smečna a v této záležitosti v dubnu 1882 byl ve Vídni pracovně naposledy. Ačkoliv jsem byl tvůrcem této nadmíru výnosné dráhy, která vynášela ročně 100 zlatých na akcii, více mne nepovolali. Nastoupil de mého 40. výročí jubilea, neb 2. května 1851 skládal jsem přísahu. Nic netuše odjel do Vídně, a když se 4. 5. vrátil do své kanceláře v Mariánské ulici v Praze, našel ji vyzdobenu květinami a připravenou k oslavě a skvostné album mi podali /vrchní ing. Viktor Bartl/. Toto album bylo vystaveno na jubilejní výstavě ve vitrině. Za to pozval všechny pány z kanceláře a zetě Havlíčka a Stibrala k sobě na večeři: zábava byla velmi animovaná a veselá, přípitků bylo dost..

138/268 – 269

Rodinné a jiné záležitosti – dva světy, celkem přísně oddělené: narození vnučky Jiřinky Stibralové, brzy zemřela, ale trávili s ním dovolenou v Adolfově a v Kralovicích. Pak vnučka Ludmila Havlíčková. Časté rodinné výlety.

Otevření jubilejní výstavy: 15. května 1891 – byl jsem tam oficiálně pozván

139/270 – 271 psáno v Adolfově 1905

1892 návštěva Šumavy, Boubín, Stožec, kanál, Třístoličnick, pak návštěva Hluboké, první návštěva Budějovic a okolí, od té doby tráví letní měsíce v Adolfově anebo u zete v Kralovicích – znamená to, že se rodina přestěhovala z Kyjeva do Prahy.

Naznali jsme, že tento letní útulek pro tři rodiny Bazikova, Stibralova a Havlíčkova více nestačí, loučili jsme se navždy z Kralovic, neb léto 1892 jsme trávili v Bechyni
Zeť Jiří Stibral navrhuje staví v Rusku pro kněžnu Stěrbatovu zámek

Výstava 1891: Zpět návrat k Jubilejní výstavě: Napadá mě, abych zde blíže líčil tento velkolepý národní podnik, naší chloubu navštívenou milióny krajanů a cizinců, zmiňuji se o ní jen pokud se týkala našich zájmů a zasahovala do našich osudů. Je přítomen zahájení, velké sokolské slavnosti v červnu, císařovy narozeniny.

140/272 - 273

Měl jsem na výstavě mapu námi provedených drah na Moravě a v Čechách místních a industriálních s popiskami. Byl jsem členem poroty pro skupiny inženýrské a pozemní stavitelství, stálo mě to hodně práce, poslední schůze 2.10. – návrhy na ceny. Za tuto činnost obdržel jsem výstavní medaili. Výstavu jsme navštěvovali často a s radostí, 18. září navštívil spolek architektů výstavu, byl jsem při tom. František Křížík byl tenkrát nejpopulárnější osobou kvůli fontaine luminéns

Sjezd českých techniků ku 25. leté památce trvání Spolku inženýrů a architektů - 17. a 18. října. My starší inženýři jsme byli posazeni na čelné místo. 18.10. jsem byl pozván do Průmyslového paláce k zakončení výstavy. Přítomen byl Rieger – tento náš Heros. Banket

24. – 26. 10. 1891 - Sjezd pražských techniků po 40letech – Boehmisch staendisches polytechnisches Institut: tablo techniků 1847 – 1851

141/274 – 275

150 účastníků – české a německé přípitky. Předsedal stavební rada Hlávka, zástupce ing. Sigmund z Teplic, návštěva staré techniky v Dominikánské, dnes Husově třídě, Sv. Víta s přednáškou arch. Mockera o přestavbě velechrámu, výstavu po výstavě a Karlštejn dostali jsme Památník se všemi jmény a udáním rodiště. 1896, 1901 a 1906 se sjezd opakoval.

Časté zmínky o katarech

31. 3. 1891 – odchod do výslužby – za příčinou možného zestátnění se již u dráhy neprováděly žádné stavby a stavební ředitelství bylo zrušeno, pan de Serres odešel.

Bazika 61 let – 41 let služby žádost o odstupné. Byl šéfem stavebního odboru v Praze 21 let. Výslužné přiřknuto 7000 Kč.

30. - 31. 3. se rozloučil se svými kolegy ve Vídni a opustil Správní budovy na Švarcenberkově nám. 3.

144/280 -281

slavností 50 letého trvání Státní dráhy 1905 končím 1. díl – aktivní služba a rodinný život. Ovšem odstoupením z aktivní služby nevzdal jsem se práce, jak vylíčím v druhém díle.

Seznam literární činnosti: Psal často o drahách do Politik německy díle Bazikovy články v novinách, seznamy příbuzných a služebních postupů.

168/288

Díl II. životopisu od 1. dubna 1892 do 31. prosince 1910

169/289 – 290

Roku 1892 nastala změna, i když jako šéf stavebního odboru požíval značné volnosti, nyní odpadla odpovědnost a navštěvování úřadů a nezbytné cestování. Třebaže jsem utrpěl materiálně na svých příjmech, protože odpadly různé přílohy a diety, neucítily jsme tuto změnu, neb jsme vždy skromně a podle poměrů žili a malé úspory mívali... Dlouhé chvíle jsem neměl, neb jsem začal uspořádati své hojně nashromážděné služební papíry. Mohu tvrdit, že mne prchaly dny úžasně rychle. Nelenil jsem, neb pracoval jsem podle chuti a nálady. V nepřítomnosti Havlíčkových chodili jsme s dětmi na procházky a užívali si rodiny.

Byl zvolen místopředsedou spolku inženýrů a architektů

1892 – počátek stavby holešovického přístavu - setkání s Thunem – místopředseda

170/290 – 291

1892 syn Eduard skládá maturitu, letní byt v Bechyni – první nemoci – 3 a půl roku ho trápí močové kameny – což ale neví
syn Vladimír vykonal II. rigorosum
vycházky kolem Lužnice

171/292 – 293

20. 10. 1892 obdržel titul císařského rady

10. 12. cesta do Vídně dohodnout audience u císaře a min. obchodu

12. 12. v 10.00 audience na Hradě u císaře společně s předsedou pražské OŽK Šeborem. Císař se Baziky zeptal: Haben Sie viel gebaut? Tak mu to všechno vyjmenoval, načež se císař uklonil a mne propustil.

Ačkoliv mne vyznamenání zprvu neuspokojilo, seznal jsem přeci, že mnoho lidí v tom vyznamenání shledává a že jim ten titul imponuje.

172/294

Zemské místní dráhy – viz článek projekty, pochozí komise, ekonomické analýzy

183/316

1893 syn Vladimír – promoce MUDr.

Člen správní rady Podolské cementárny

Letní byt v Kremži

185/320 rok 1894

dělá dědické úkony, prodal dům v Pardubicích a peníze rozdělil mezi dcery \paní Matyáskové navštívil ho Josef Kaizl a chtěl rady ohledně místních drah, dostal Bazikovy články

186/322

31. 5. 1894 – jmenován členem žel. Rady

Edda jel na výlet do Belgie za vlastní, neb za každou výbornou dostával 1 zl. a tak si našetřil 183 zl. a 276 K

187/324

Výstava etnografická – v Praze příprava na velkou etnografickou výstavu

Mají služku, zřejmě už dlouho, ale teď byla prozrazena při stěhování z letního bytu do Prahy, který si jezdí napřed prohlédnout a mají také psa Rexe, který padl 1894 v Kremži

Obdržel jsem od pana Procházky, koželuha v Krumlově nabídku, abych koupil jím vystavěný domek v Holubově č. 44 při nádraží Adolfovském. Když jsem jel z Vídně, zastavil jsem se 27.10. v Adolfově a prohlédl domek ten a vstoupil jsem s Procházkou do vyjednávání.

Tvořila se známost mezi synem Dr. Vladimírem a slečnou Tončou Staskovou a byli jsme s ní 3.11. u nás pohromadě, když nás navštívila se slečnou M. Berovou. Navštívili jsme společně cirkus, divadlo Varieté a sblížení dělo se dále, jak vyličím později – mechanická představa

188/326 - 327

Státní zkouška z oboru inženýrského

Předplacená sedadla do divadla od roku 1890

1895 – práce ve správních radách hotových místních drah, konference Zemského výboru

190/331

Práce na kanalizačním projektu v Praze

15. 5. byli jsme na otevření etnografické výstavy

15. 2. 1895 zakoupena vila v Adolfově – okamžitě přestavba kuchyně (stavitel Krauskopf z Velešína) a zahrady knížecím švarcenberským zahradníkem p. Niedlem

– najímají se odborníci – kupní smlouvu sepsal JUDr. Šmíraus

– polír Emil Šimeček – řádní lidé

první přenocování 8. 4. 1895

191/336

7. - 1. 1897 přikoupil 115 sáhů přiléhajícího pozemku

15. 6. nastěhování do Adolfova, 1896 zařídil vodovod z rybníka na zahradu

Bazika napsal Dějiny Villy č.44 v Adolfově - Holubově (katastr obce Holubov)

Brautschau – Na svatodušní svátky 2. a 3. června 1895 jeli a Annou a Vladimírem do Příbyšice ku Stáskovým na Brautschau, která šťastně dopadla.

Návštěva v Kralovicích u Brandýsa k rodině Havlíčkových

Léto v Adolfově – výlety na Šumavu

Je často churav

192/338

nemoc – trápení od 1892 do operace lithotomie 1.2. 1896 – od operace mám pokoj.

194/339

společenský život v širší rodině

30. dubna 1896 jsme byli v Národním domě na Král. Vinohradech a zažili ve společnosti Havlíčkových, Stibralových,, Lošťákových a Kandových, jakož i za přítomnosti obou našich synů velmi příjemný večer při koncertu, po koncertu šli jsme do kavárny

dostal chřipku, odbyl jsem ji lehce

umělecká výstava v Rudolfínu

oslava 40 výročí našeho sňatku – společná večere v širší rodině, při které jsme se přátelsky bavili do noci

návštěva hospodářské výstavy v oboře

radost – starost se zahradou v Adolfově - abych kontroloval pana Niedla při sázení odjel jsem do Adolfova – má vlak zadarmo, tak si našel dům u trati a nádraží

Sítě známých ku prospěchu příbuzných: K přání pana Stibrala navštívil jsem ředitele c. k. státních drah ohledně zřízení zastávky Michle, která se k mé přímlově v krátkém čase zařídila

195/340 - 341

od června 1896 tráví letní čas v Adolfově s manželkou a služkou

Vážili jsme se: má choť 76,5 kg, já 95,5 kg

Měřili jsme se 19. 7. 1896: já 1.66 m, syn Eduard 1,81

Navštívil nás náš syn Vladimír, který byl prvním sekundářem u prof. Janovského

Přijíždí postupně celá širší rodina a konají výlet na Klet'

Zet' Jiří Stibral pracoval v Rusku

II. sjezd kolegů v září 1906 – 95 účastníků výlet do Kutné Hory, Bazika nebyl – spěchal do Adolfova

Provdané dcery berou si z jižních Čech služby do Prahy – dcera ze Šusterova statku z Třísové sloužila 3 roky u Boženy Stibralové

Musíme zase do Prahy a 8 měsíců šlapat dlažbu ulice ostatně i tato proměna je vítaná a nastanou jiné zábavy a povinnosti – stěhovali jsme se

stěhovali jsme se do Prahy 9. října: Anna, já, služka Veverková, drozd, špaček a kanárek (kterého jsme zapomněli, přišel poštou)

Panu hraběti Schoenbornovi dal jsem návody úřední pragmatiky pro železniční oddělení

Navštívil jsem valnou hromadu akademie, Dvořákův koncert v Měšťanské besedě, hrál skladby vlastní

Příbuzenské sítě: K žádosti zetě Havlíčka jel jsem na poradu ohledně dráhy do cihelny v Černčicích

196/342 - 343

Valná hromada budějovického pivovaru v zastoupení mých 36 akcií

Vánoce 1896: slavili jsme je v rodinném kruhu a sice (o kostele ani zmínka): Štědrý večer u zetě pana Stibrala, Boží u zetě Havlíčka a druhý den také, neb byl u něho koncert a hrál tam pan Kurz, nynější profesor konzervatoře ve Lvově, se svou nevěstou slečnou Hoehgnovou. Byla to roztomilá zábava – pan Kurz hrál výborně. Večer byli jsme u nás. Silvestr u Havlíčků a založili jsme arch přítomných, který se vede dodneška. Rok 1896 byl významný – zbavil jsem se neduhu, který mne trápil.

1897- 98

Rodinné záležitosti. – čas nám plynul podobně jako v minulém roce:

Leden - bál techniků a koncert v národním domě na Vinohradech – hraje Česká filharmonie, věneček v Měšťanské besedě – vždy se širší rodinou

Stěhování do nového bytu na Smíchově – stejně veliký, ale levnější o 260 zl než v Křemencově ulici

Stibral byl jmenován ředitelem Umělecké školy - prof. Kurz mi sdělil, že hlavním činitelem při tomto jmenování byl prof. Rezek, konkurent Šmoranc vystoupil a stal se ředitelem Národního divadla

Pohřeb dr. Gáblera, mého spolubojovníka z roku 1848, ředitele školy, kam chodily obě mé dcery

Sebevražda prof. Vosiky – zakladatele zemědělské školy v Praze – ucházel se svého času o Boženku – vzal si život, nechtěl postupně umírat na vysychání míchy

7. března – navštívil jsem soire u knážete Lobkovice

Zet' Havlíček vlastní cihelnu v Černčicích – proto ta vlečka

197/344

syn Eduard byl odveden na vojnu na potřetí ho čapli
květen stěhování na letní byt se služkou, vnuky a slečnou Staskou
návštěvy, výlety do Červeného dvora – zámku a parku knížete Švarcenberka
Zaslal jsem ředitelství státních drah Vladimírovu žádost o místo drážního lékaře – výsledek
žádný

198/346

Vlečka v Černčicích hotova – prohlédl jsem si ji: vévodí vlastní zájem zaobalený do obecného
blaha

Politika: Nastala smutná doba pro Prahu a vůbec pro vlast...28.11. 1897 poděkoval se Badeni
následkem nepokojů ve Vídni za příčinou vydání jazykových nařízení

Následkem těchto demonstrací a zprávy, že v Žatci vypálena česká místnost a Češi
pronásledováni, pak následkem demonstrací německých studentů, které se považovali za
provokaci a to právem, neb v této době rozčilení táhli průvodem po Příkopech i Václavským
náměstím do Krakovské ulice dne 30.11., povstali v Praze a v okolních předměstích nepokoje
a 1. 12. začalo vytloukání oken

2. 12. stanné právo v Praze a okolí. Nastal pokoj. Němci v Praze měli radost a roztrušovali po
cizozemských novinách šťastnou zprávu, o tom co se vše v Praze děje.

18. 11. 1897 navštívil jsem dvorního radu dr. Palat v záležitosti syna Vladimíra, též podruhé
21. 5. 1898

syn se uchází o místo ředitele brněnské nemocnice – neúspěšně

Zima v Praze – návštěva Rudolfiny - výstava Věřeščagina

199/348 – 349

Urgence u Schoenborna a Lobkovice za syna Vladimíra na místo vedoucího lékaře v Praze,
placeného zemským výbore: kníže Lobkowicz lituje, místo dostal zasloužitější

Syn byl jmenován v březnu 1898 zdravotním asistentem při c.k. hejtmanství na Smíchově,
dnes 1906 je c. k. okresním lékařem při min. vnitra ve Vídni

Švagr Smutný okresním hejtmanem v Českém Brodě

Letní byt: vážení – mám 103 kg

Zranění oka

Práce pro Zemský výbor

200/350

Výlet do Krumlova na zámek

Aby nám naše zamilované děti dr. Vladimír a slečně Tonča láskou neumřeli, byla ustavena
svatba na krátký termín a choť Anna jela do Prahy, aby našla místo, kde by sobě mohli
hnízdečko zbudovati. Najala byt o 4 pokojích na Smíchově v Petřínské ulici u kolegy ředitele
Komerse

200/351

Abych cestování neodvykl jel jsem do Adolfova... jel jsem na valnou hromadu do Tachova

1898 – výlety na Šumavu – Lysá hora – jede se vlakem z Adolfova do Želnavy a pak pěšky,
přnocování v hotelu- vždy v širší rodině, no babička už nemůže moc chodit.. Bazika je
integrující osobností rodiny .. Plešné jezero, Třístoličník
Stibralovi odjeli bez dětí do Alp, děti zůstaly v Adolfově

201/352 -253

Náš společný den narození 19. 9. jsme trávili spolu a udělili si výlet do Nových Hradů: pěkná to upomínka našich 68 a 61 narozenin

Příprava svatby syna Vladimíra:

Smrt vnučky Jiřinky Stibralové, pohřbena na Olšanech – její matka denním hostem u jejího hrobu: A jak se to na světě již střídá, následuje na žal zase radost

202/354

Svatba MUDr. Vladimíra a Tonči v Chumci u Třeboně u nevěsty – zmatky, ženich neměl fra-
obřad v Lukové či Lutové v kostele, pak odjezd do Prahy, konečně byli sami v Petřínské ulici
Syn Eduard jeví staromládenecké tendence

Návštěva švagra Josefa Lošťáka, školního inspektora v Brně, divadlo Figarova svatba

Dozor nad stavbou úzkokolejky Králův Dvůr Koněprusy

Příprava dráhy Jilemnice – Rokytnice

Zasedání v železniční radě, správní radě Podolské cementárny a Petřínské rozhledny a ,
explodoval kotel na parníku F. J. I.

203/356

stavby industriálních drah – do Podolské cementárny, Blansko- hutě, stavba Branického
pivovaru

204/358

Zkoušky elektrické dráhy pana Křižíka, půjčku na stavbu poskytla Zemská banka a ta
potřebuje přesný ekonomický rozbor, což vypracovává Bazika

Zasedá v Železniční radě a podává zprávy do Politik, tedy německy, zároveň je členem
mnoha správních rad místních drah – Benešov – Vlašim, Brod – Humpolec, Strakonice –
Vimperk, Vodňany – Prachatice, Svitavy – Polička, některé správní rady mají sídlo ve Vídni
Mariánské Lázně – Karlovy Vary, K. Vary – Johannegeorgenstadt, Jindřichův Hradec – Nová
Bystřice – výdy si ale odskočí na výlet v kraji například k Macoše, když je v Blansku anebo
večeří s významnými osobnostmi v kraji, ve Vídni Augarten, Laxenburg, výstavy – viděl jsem
dobré i špatné obrazy

205/361

Rodina: předplacená sedadla v Národním divadle č. 66 a 67 vlevo

Každý pátek týdenní schůze Spolu architektů a inženýrů v Král. Českém

1899 – pohřby – architekt Mocker – starý známý z Děčína, kde stavěl gotický hotel pro
hraběte Thuna Smrt zase řádila mezi kamarády

leden bál techniků – jako každoročně

zimní výlet do Adolfova

v únoru zemřela 5 letá vnučka Boženka Havlíčková

Maroldova výstava v Městském muzeu

206/362 - 363

Pohřeb prof. Bukovského

švagrové Marie, vdovy po mém bratru Františkovi, která byla komornou kněžny Leotýny
Fuerstenberkové, rozené Khevenhullerové z Komorního Hrádku a na Lánech se s ní bratr
seznámil. Jako vdova žila v Novém Jáchymově a Králově Dvoře

dočkali jsme se konečně léta a odjeli na letní byt

V září se narodila první vnučka – dcera syna Vladimíra a Mileny

208/366

1900: Vánoce 1899 se rozrostly o návštěvu nové rodiny Dr. Vladimíra Eduard po vojně je stavitelem a otec mu chodí vizitovat viadukt u Červených Peček – shledal jsem vše dobře zavedené

Konečně nadešel den vykoupení a stěhovali jsme se do Adolfova – domácí procházky, sezení na verandě

Politika: Památný den 8. června 1900 byl jsem ve Vídni a seděl v kavárně naproti mého hotelu Tegetthof s panem Bromovským, který přišel z parlamentu v půl desátý večer a věci vypravoval a v půl jedenáctý zase tam šel. V noci byly sněmovna rozpuštěna. To stalo se za eary Koerbrovy a čin ten měl velké následky.

A zase výlety s ing. Kacerovským do Zlaté Koruny a pak v Březí v Zátkově mlýně

Návštěva F. X. Svobody v Adolfově s chotí

Byla velká vedra a pilně jsme se koupali, postavil jsem kabinu na svlékání

Výlet velkým Borem k Vltavě, kde se vory vážou, výlet vlakem a kočárem do Rožemberka

Zeť Havlíček a rodina odjeli do Misdroye u Baltu kde 1904 náhle zemře

Zemřel August de Serres v Pyrenejích, nekrolog 24.8.1900 v Politik. Postavili jsme společně 1000 km drah, byl více přítelem, než šéfem. Pokoj popeli jeho!

Havlíčkoví s Eduardem odjeli na pařížskou výstavu

210/371

Stibralovi odjeli do Paříže

70 let oslavy, dary - porcelánová srnka na zahradu od Vladimíra

211/372-373

Rok ukončili jsme jako obyčejně harmonicky v našem rodinném kruhu. Návštěvy u Vladimíra, musí jít jako substituent do Kaplice

Nový rok 1901 \byla to rozkošná rodinná schůze, dopoledne jsem navštívil hraběte Schoenborna

1901 - odborná práce členství ve správních radách – mnohdy je jediným odborníkem a musí být přítomen - zřejmě byla to funkce placená
přesný popis této činnosti – dvě schůze do roka

212/374 - 375

Seznam správních rad, kde byl Bazika členem a předsedou, například Vodňany – Týn - je to blízko chalupy

213/376

Při těchto zasedáních scházím se vzácnými osobnostmi Čech a Moravy, s předními úředníky ministerstva železničního a s vyslanými vládou do právních rad bývalými řediteli státních drah a vynikajícími odborníky, s říšskými poslanci (Kramář, Bečvář, Heinrich, Brzorád). Ovšem často se srážíme s místními členy správních rad, když žádají neoprávněné snižování tarifů neb rozmnožení projíždějících vlaků, ale věc se taktně urovná. Poněvadž zastupuji nejvalnější část akcí, mám též dosti značný vliv, který všestranně se mne konceduje s ohledem na mé odborné znalosti věcí. Během cesty hledá si hotely naproti nádraží

1901 schválení stanov Spolku českých žel. Úředníků – místo předsedy jsem nepřijal s ohledem na snahu býti pánem svého času
prohlídka Lindleyovi čistírny splašků, Městské elektrárny v Holešovicích, zkouší na technice doktoráty

214/379

Vypukla stávka orchestru Národního divadla, takže nemohly býti dávány opery – z těchto členů vznikla Česká filharmonie – kapelník Kovařovic byl příliš přísný

215/380

45 let od svatby – šli se projít po novém mostě císaře Františka I.

216/382 - 383

Sokolský slet

Můj bratranec Ladislav Konopásek z Olešné, které mu jsem pomohl do služby u České severní dráhy, ... zemřel 2.8. 1901 u Bakova.

217/384 - 385

Zemřel přítel Kačerovský spřízněný s rodinou Zátkovou

přítel, který absolvoval techniku v Praze

zemřel Karel Lehmann v Budějovicích – čerstvé rovy české - \s kterým jsem sedával v škamnách při přednáškách z mineralogie prof. Zippeho – leží v Budějovicích vedle sebe

3. sjezd techniků po 50 letech od absolvování třída 1847 až 1851 v hotelu de Saxe

výlety po stavbách – nový most v Praze

Byl jsem u hraběte Vojtěcha Schoenborna, ohlásiti můj příchod z venkova 15. 10. 1901

218/386 rok 1902

Syn Eduard staví dráhy u stavitele Životského z Kolína do Čerčan

pak získal místo stavebního rady na min. obchodu ve Vídni – nově zřízené ředitelství pro vodní dráhy

Vladimír se stěhuje z Kaplice opět do Prahy

219/389

Výlet vlakem do Solnohradu, ubytování v hotelu Pittr, výlety do okolí za použití lanovky

220/390

Výlet do Berchtesgadenu, Mnichov návštěva Pinakotheky, zpátky do Solnohradu a domů – zameškané na výletě jsme nikdy nedohonili

221/392

Sítě a odbornost ke prospěchu rodiny

1903 ustavující valná hromada dráhy z Brandýsa do Neratovic – koupili jsme se zetěm Stibralem akcie, které dobře vydělávají

Zkoušky s elektr. vozem francouzského ing. Serpoleta na trati Dobříchovice Praha na naléhání Zemského výboru

222/395

Vánoce 1902 – byly jsme 4 rodiny u zetě Stibrala – bylo nás celkem 16 – obvyklý seznam přítomných na archu s podpisy

A tak zakončili jsme zase jeden rok v nejlepší náladě s vřelým přáním, aby nastávající rok a následující léta našly nás v stavu obapolné lásky a shody, jakáž až doposud v naší četné rodině se jevila a abychom se ještě mnohá léta ve zdraví a se spokojenou myslí scházeli na konci každého roku, jenž nám bude popřán.

1903 po delším čase chopím se pera k pokračování. Počínám zase svou činností na poli technickém a odborném.

Spolek architektů a inženýrů schází se v Měšťanské besedě - poslouchá přednášky

Politika: vyrovnávací jednání 1903 pod aegidou předsedy vlády dr. Koerbera. Při velké přichylnosti Koerbera k Němcům nebyl velká důvěra ve výsledek neb Němci stáli na svém: německá území v Čechách a nenapadlo je vyhovět spravedlivým českým požadavkům. 22. 1. se konference rozešla

223/396

Tenkrát jednalo se o rozhodnutí, má-li mladočeská strana spustit obstrukci čili ne. Náhodou zašel jsem za známým pánem do místnosti mladočeského klubu v Měšťanské besedě 31. 1. 1903, kde tuto otázku přetřásali poslanci dr. Kramář, dr. Pacák a dr. Herold. Celkem směřoval hovor k tomu, že doporučuje obstrukce zastaviti a Kramář pravil, že aktivní politikou musíme sobě Rakousko upravit, tak aby se nám tu dobře bydlelo.. Konečně dr. Herold pronesl, že zbraň obstrukce vždy nám jest pohotově, když bude nutnost...

zemřel Rieger – slavný tento muž zemřel 3. 3. 1903 a pohřben byl 7. na vyšehradském hřbitově – dlouhá léta neviděla Praha tak skvostný pohřeb... Riegra znal jsem od roku 1848, když vedl studentstvo a radou mu přispíval. V pozdějších letech jsem se s ním osobně stýkal. Když jsem byl chéfm trati v Podmoklích přivezli Palacký a Rieger v Římě zemřelou paní F. Palackého, a poněvadž neměli povolení k transportu mrtvé v Rakousku, meškali as dva dny v Podmoklech, než se panu místodržiteli baronu Méscerymu uznalo za dobré povolení to zaslati. (Rieger považoval to za zlomyslnost) Tu seznal jsem toho muže blíže. V letech 80. navštívil mne v stavební kanceláři v Karlíně, aby mně odporoučel stavbu místní dráhy do Třemošnice údolím řeky Doubravky. S panem de Serres jsem také Riegra navštívili. Choť má Anna byla poněkud spřátelena s ním, neb její dědeček byl Rieger ze semilské krajiny. Další působení dr Barona Riegra líčiti by znamenalo, nositi dříví do lesa.. Dále se stýkali v Měšt. Besedě a ve Spolku architektů.

Byl jsem (při pohřbu) v muzeu a šel jsem na určeném nám místě v průvodu. Též choť byla přítomna.

224/328

Maďarská separatistická politika

rodina - Národní divadlo – abonenment – když jsme nemohli přenechávali jsme sedalda Vladimírovi s Toničkou, bály, zkoušky, návštěvy nových technických děl – vorový přístav na Smíchově či nové sejfy Živnostenské banky

zemřel prof. Fr. Studnička, který popularizoval vědu a já mu dával vědomosti o prof Dopplerovi, u kterého jsem studoval matematiku a geodezii a jeho efektu dvojitých hvězd.

Vnukům našim Vladimírovi a Eduardovi Havlíčkových zčista jasna napadlo vydati se do Severní Ameriky... Netěšili jsme se z toho, že rodičové byli tak slabí a této libůstce svých synů povolili

225/400

„Kosa smrtelná měla bohatou žeň“ 1903 Jan Kruliš – podnikatel železniční a bývalý architekt státní dráhy, který mnohé stavby pod mým vedením prováděl

226/402

Výlet na Třístoličnick, pozorování počasí

227/404

Děti slaví 25. výročí svatby – Havlíčkovice, cesta do Vídně s návštěvou Eduarda a Zdeňky naši vnučku Milenu vedli jsme ponejprv do Národního divadla, kde dávali Perníkovou chaloupku, radost a nadšení veliké

229/408

1904 Valná hromada Matice technické, ing. Kohout přednáší o splavnění Vltavy metodou kanalizační

Navštívil jsem pana hraběte Schoenborna ohledně místních drah a odjel do Adolfova, návštěva švakra Smutného, okresního hejtmána na Žižkově

Návštěva bálu techniků a hovořil jsem s panem maršálkem J. Kobkovicem

Zvláštní požitek jsme měli na koncertu ve prospěch českých Journalistů – 71 houslí školy pana Ševčíka

Rodinné svátky: svátek Eduarda, záminka k rodinné sešlosti

230/406

Zeť Zdeněk Stibral odjel na světovou výstavu do St. Louis a sešel se tam s Edou a Volod'ou Havlíčkem

Abych zase ukojil svou touhu vydat se do svého rodiště, odjel jsem s ženou do Olešné a Krušovic, které se od té doby zvelebily, ale nad naším bývalým bytem bych zaplakal, jak byl zanedbaný

Příznaky dny, prázdniny s vnuky a dětmi na střídačku v Adolfově

Výlet vlakem do Vídně, návštěva dvorního divadla

231/412

Vnuci maturují, poslední setkání se zetěm Havlíčkem, nadejde katastrofa, odjezd do Misdvoje mořské lázně na Baltu, kde v rukou své choti 3. 8. 1904 náhle zemřel – dlouho se necítil dobře, měl kornatění cév, chorobu léčil cestou do Itálie

tři děti a mrtvola milovaného muže daleko od domova, leč energie ji neopustila a brzy byl doma i se schránkou svého muže, skončilo 25 leté manželství, u dominikánů se odbylo rekviem, bylo ustaveno poručnictví nad nezletilými čtyřmi dětmi, poručnictví převzal Bazika a pak odjeli jsme do Adolfova

pobyt v lázních v Karlových Varech na podzim, navštívili jsme karlovarského lékaře MUDr. Emanuela Engla, bývalého předsedu mladočeského klubu na říšské radě a ochránce karlovarských Čechů, je to rozšafný muž a buditel

lázeňský život, koncerty, pití vody týden ve Varech přišel i s cestou na 575 Korun

Bazika napsal nekrology do Politik, Národních listů srpne 1904

234/419

Politické události zaznamenává: rusko-japonská válka a innsbrucké kravály 1905

235/420

1905 odborné práce: pro Politik 24. 12. 1904 o Státní dráze – 1. 1. 1855 spol. převzata od Francouzů

Sdružení Pošumavských drah

Podal dobrozdání Zemské bance o Křižíkově elektr. dráze tramvaj do Vysočan

Přednášky ve Spolku architektů a inženýrů

236/422

Stavovské slavnosti: Slavnostní zasedání Spolku architektů a inženýrů v Království českém

za přítomnosti místodržitele a nejvyššího maršálka a purkmistra u příležitosti čtyřicetiletého trvání

v Národním muzeu slavnostní zahájení, návštěva chrámu sv. Víta a baziliky sv. Jiří

večer slavnostní představení v Národním divadle

návštěva kanalizační čistící stanice v Bubenci, zdymadla v Troji a elektrické centrály v Holešovicích

Hlavní zásluha na úspěchu slavnosti měl ing. Jahn a profesori Velflík a Petrlík

Valná hromada matice technické

Vystoupení z komise na zkoušení na technice 1906 – zkouší železniční stavitelství

Zdravotní potíže: 1905 mne přestala po třech letech bolet pravá noha

237/425

Vážení v lázni: 95,5 kg – jde s mou vahou pomalu, ale přece dolů,

pomáhá synům s podnikáním – vytyčuje umístění truhlárny v Černčicích

návštěva Vídně a opery Kouzelná flétna, zpíval Leo Slezak, i když v zákulisí hořelo

Syn Eduard trávil dovolenou na Riviéře

239/428

Domácí slavnosti: 50. výročí zasnoubení – dočkali jsme se ho ve zdraví

Syn Eduard s Annou bydlí ve Vídni

Vnuk Eduard Havlíček se oženil v Londýně a vzal si Angličanku

240/430

Politické události

241/432

1906 Odborné výkony: funkce při místních drahách, zprávy pro Zemský výbor, slavnost postavení 1000 km místních drah u Doudleb, člen správní rady petřínské rozhledny

Politické události : komentuje jen v Rakousku a Rusku

Císař pochválil Čechy v říšské radě v osobě Karla Kramáře za podporu všeobecného hlasovacího práva

A také poměry v budějovické samosprávě, kde konečně ve III. sboru prorazila česká strana

243/436

1906: přátelé vymírají – stavitel Nekvasil

244/439

Jubilejní slavnost založení inženýrské školy a Technického ústavu stavovského

10.11. 1906 v Pantheonu Národního divadla, slavností řeč měl rektor Velflík

Koncert Technického pěveckého sboru

Proslovy Lobkowicze, primátora Groše, místodržitele Coudenhove, kardinála Skrbenského, ministra rytíře Randy, předsedy Akademie Hlávky, rektora univerzity prof. Hlavy, rektora brněnské techniky, poslanců Kaftana, Herolda, členů panské sněmovny Křižíka, předsedy pražské OŽK Antonína Řivnáče a následovalo jmenování četnými doktory České vysoké školy technické v Praze

245/440

Pocity vlastenectví při projevu rektora Velflíka, který byl jmenován dvorním radou: na šíji krásný zlatý řetěz s erbem Království českého a s medailemi na poprsí

Coudenhove pohovořil o udělení Řádu železné koruny III. třídy rektorům Velflíkovi a Stollovi (německá technika) a architektu Josefu Schulzovi. Coudenhove obdržel titul čestného doktora, za což slíbil české technice všemožnou podporu. Po něm promluvil nejvyšší maršálek kníže Lobkovic a kladl váhu na okolnost, že čeští stavové byli zakladatelé a vydržovali tento ústav a klade za čest, že za jeho úřadování byla povolena byla povolena česká vysoká škola technická. Předseda akademie stavební rada Josef Hlávka poděkoval dojmavě za titul čestného doktora technických věd. Starosta města JUDr. Karel Groš blahopřál škole k výročí. Na to pronesl rektor dvorní rada Vojt. Veflík slavnostní řeč velmi krásnou a utřžil hlučnou pochvalu. Byla též vyvrácením v německých listech propagujících tvrzení jakoby jubilejní slavnost byla jen monopolem německé pražské techniky a česká oslava je provokací, poněvadž česká technika trvá jen od roku 1868. Jest ovšem pravda, že technika měla vyučovací řeč německou, ale tenkrát vůbec, mimo národní školy, nebyl žádné české školy a pražský technický ústav byl vydržován českými stavy a navštěvován ve velké většině Čechy. Měla tedy Česká vysoká škola technická povinnost oslavit toto výročí samostatně, když nebylo bohužel možno při nynějších poměrech národních docílit společnou oslavu obou škol, jak by to bylo důstojné. Společná taková oslava odbývala se naposledy před padesáti léty 10. listopadu 1856 a navštívil jsem ji se stavitelem Františkem Šebkem. Slavnost tehdy se odbývala ve staré budově techniky v Dominikánské ulici (nyní Husově) a byl přítomen místodržitel baron Mecséry, ředitel ústavu Josef Lumbe a továrník Richter. Mám za to, že jsem jediným účastníkem oslavy, jenž byl též přítomen před padesáti léty.

I já jsem byl povýšen na čestného doktora technických věd. Do poslední chvíle nebylo mi o tom nic znám, teprve v Pantheonu Národního muzea 10. 11. v 19 hodin večer mně blahopřál dvorní rada Marek Viator, ředitel státních drah. Mohu doznat, že toto vyznamenání mne nad míru těšilo.

Po slavnosti v Pantheonu dával profesorský sbor večeři. Seděl jsem mezi Křížíkem a stavebním radou Zuckerem. Přítomen byl Hlávka, Randa, rektor brněnské techniky Hlava atd. Povíдали jsme si o technice v roce 1848. Byl jsem nejstarším členem této společnosti, neb Hlávka je mladší. Hlávka hned uspořádal mezi námi sbírku na cestovní fond mladých českých techniků a posbíral 10 000 Korun. Nakonec se sešlo za to odpoledne 30 000 Korun, jež se uložili prozatím do Zemské banky.

246/444

Oslavovala také německá technika. Sezvala hosty ze všech koutů monarchie a Německa a program byl: uvítání hostů a slavnostní řeč 10. 11. v Rudolfinu, banket v Grand hotelu, divadelní představení a druhý den kladení základního kamene pro novou německou techniku na Slupech pod Vyšehradem. Slavnost byla prý též pěkná. Byl jsem též pozván jako starý technik, leč kolidovalo mi to s naší českou slavností a neúčastnil jsem se, poněvadž z německé techniky též k naší slavnosti nepřišli.

Stavovské slavnosti

Činnost má při spolku Architektů a inženýrů v Království českém

Spolek byl založen 26. 10. 1865 pod názvem Spolek arch. a inž. V Čechách

247/446

Češi a Němci: činnost zahájil o rok později. Po vydání Královského reskriptu v září 1871 (panovníkův příslib korunovace) proměnil svůj název na Spolek arch a inž v Království Českém. Spolek byl původně utrakvistický a časopis vydával česky i německy a měl na 500 členů. Záhy však v roce 1869 založili němečtí kolegové spolek Deutscher polytechnischer Verein. Víceru Němců zůstalo našemu spolku věrno, jmenuji prof. Gustava Schmida a ředitele obecní plynárny Jahna. Přednášky byly české i německé. Utrakvismus trval až do

roku 1883. Abychom vyhověli mladšímu členstvu, byl volen do představenstva mladý z Nmecka přibylý inž. Vojáček, později majitel patentní kanceláře. Přes hlavu představenstva dopsal mimopražským členům spolku, a tu objevilo se podání více než 40 členů, aby valné hromadě byl předložen návrh v tom smyslu, aby se stanovy změnila a jednací řeč spolku byla pouze Česká. Návrh byl na valné hromadě 18. 3. 1883 s nepatrnou většinou přijat.

Následek byl, že časopis vycházel pouze v jazyku českém a že mnohé dobré spisovatel po delší dobu postrádal, výměna našeho časopisu byla pak skromnější, leč počet členstva neklesl a obnášel koncem roku 1883 už 665 členů, ačkoliv někteří po usnešení o úzměně stanov odešli.

Já jsem byl členem spolku od roku 1866 do dneška a od mého přeložení z Olomouce v roce 1871 do Prahy byl jsem pilným členem a odběratelem časopisu. Byl jsem členem redakčního komitétu a občas členem předsednictva. Finanční poměry spolku se ale velmi zhoršili, tak jsme ho nenechali padnout a dali se zvolit do předsednictva. Pořádali jsme výstavy technické, několik dnů trvající obyčejně na české technice. K 40. výročí spolku (1905) vydán spis K dějinám spolku s vyobrazeními.

249/448

Matice technická vydala 1909 Velflíkův spis o historii Pražského technického ústavu Dějiny technického učení v Praze ve dvou dílech.

IV. Sjezd techniků z let 1846 až 1851

1891 se slavil po 40 letech po absolvování první sjezd spolužáků, následovaly další v letech 1896 a 1901. Bazika sestavuje Památníky spolužáků. Na první a druhém sjezdu byl přítomen spolužák Eckert, který spolužáky fotil. Sjezd každých 5 let, ale 1906 obzvlášť slavnostní, neboť byl spojen s jubileem technického učení v Praze. Bazikův článek v Politik.

250/450

Ze 415 kolegů, o kterých je známo, že dosud žijí, jich přišlo jenom 26, a to 17 Čechů a 9 Němců. Ze školního katalogu bylo zjištěno, že ve čtyřletí 1846 – 1851 absolvovalo 2562 posluchačů. Pořadatelem sjezdu byl cí. Rada Summerecker. Uvítání se konalo v hotelu u arcivévody Štěpána. Předsedou sjezdu byl zvolen Josef Hlávka a za místopředsedy pan továrník a velkostatkář Gustav Hodek a Ferdinand Summerecker, žel. Inspektor.

16.9. návštěva někdejší stavovské polytechniky (nyní německá technika), společná večeře v hotelu, kde pronesl J. Hlávka slavnostní řeč s přípitkem na počest císaře.

Nejvzácnější bod programu byl výlet uspořádaný 17. září po Vltavě a Labi k prohlédnutí vodních staveb, zdymadel v Troji, Klecanech, v Libčicích, u Mířovic, Vraňan a v Hoříně. Exkurzi vedl vrchní stavební rada Rubín a ing Klier. Při obědě v Lužci pronesl Josef Hlávka přípitek Excellenci hraběti Coudenhovovi a za blahovůli k propůjčení lodi, čímž umožnil tuto jízdu.

251/453

Rodinné a jiné události – syn Vladimír nastoupil místo ve Vídni na ministerstvu vnitra, co dělají příbuzní, cesta do Adolfova a výlety do okolí
Vnuk Vladimír Havlíček provozuje cihelnu v Černčicích

253/457

Zlatá svatba: Měli jsme starosti a pochůzky v záležitosti naší zlaté svatby: 50. let od svatby v pardubickém kostele sv. Bartoloměje – neděle 13. 5. 1906 u Karmelitánů na Malé Straně, protože, farní chrám sv. Václava na Smíchově se jim nezdál vhodným. – znovu vysvěcení

prstenů. Oběd ve spolku Domácnost – menu uvedeno. Bavili jsme se dobře a dlouho, takže připravených 5 kočárů na výlet do Roztok použila mládež k výletu do Stromovky
Poučení: 50 leté manželství vyžaduje lásku, pak shovívavost, obětavost a upřímnost.
Vstoupili jsme do nové fáze našeho žití a prosíme Boha, aby nám popřál ještě několik šťastných let. Pak odjezd do Adolfova na letní byt.

257/465

Cesta do Švýcar: 14 let hotový plán na cestu do Švýcarska. Po sňatku před 50 léty jsme nikam na svatební cestu neodjeli, nebylo to totiž v módě jako teď. Nyní jsme byli pány svého času a doháníme, co jsme tenkrát zameškali. Přesný popis cesty se nachází v cestovní knížce – litujeme pouze, že jsme ji nevykonali dříve, teď nám je 75 a 68 let.

Cesta Mnichov, Innsbruck – Švýcarsko – kolem curyšského jezera, cesty lanovkami, losane, Ženeva.

Švýcaři jsou zdravý, hodný, statný, poctivý, jinak skromný a šetrný. Všude je vidět čistota, blahobyt a pracovitost.

266/483

1907 – Valné hromady

středeční návštěvy v kavárně Louvre – sedánky s rodinou Lošťákovou, Havlíčkovou, Kopistovými od 5 do 7 hodin – dobře jsme se bavili
lože v Národním divadle

268/487

Přiměl jsem Annu Havlíčkovou, aby si koupila další podíl na černčické cihelně, nyní vlastní 2/7 podíl

269/

Pobyt v Adolfově s ovdovělou dcerou Annou a najatou služkou Marií Kopečkovou – výlet na Plešné jezero

271/493

Zeť Jiří Stibral jmenován vládním radou – zajisté pěkné vyznamenání. Dvorní radovství mu jistě neujde a doufáme, že se toho dočkáme.

Návštěva výstavy mladých umělců v Rudolfinu, návštěva Vinohradského divadla

Vánoce 1907 u Stibralů – kvůli pohodlné místnosti – tři maminky – 2 Anny a dcera Boženka snažili se nás v hojné míře uspokojiti

Na Silvestra jsme byli veselí a přišli jsme domů až ve 2 hodiny ráno

Byl jsem v parní lázni, trápil mě revmatismus a vážím 90 kg

272/494

Politické události: císař přijel do Prahy

Volby podle všeobecného volebního práva dopadly nevalně pro mladočechy i staročechy, sedm politických stran už máme, i s Moravany máme ve sněmovně 85 hlasů i se socialisty, kteří, jak doufám, se přidají k národní straně. Při návštěvě moderní galerie byl císařem osloven také náš pan zeť J. Stibral a byl ptán, jaký v Praze panuje ruch stavební: privátní spekulace často ruší ráz města. Císař: je třeba dbát na to, aby tři nové budovy, které se budou stavět pro českou a německou univerzitu odpovídali zdejším poměrům stavebním

273/496

Zasloužilý vlastenec a znamenitý muž Kníže Jiří Lobkowicz vzdal se 10. prosince 1907 navždy své hodnosti jako nejvyšší maršálek Království českého a předseda sněmu, kterouž tu funkci zastával 24 let. Politicky činný byl již 40 let a dne 5. 3. 1908 byl zase volen od příslušníků svěřeneckých statků do sněmu.

Vymírají přátelé

Návštěvy vzácných pánů, jimiž jsem byl poctěn, když jsem působil pro zemské dráhy
Samí purkmistři – přišli žádat o koncese

275/501

Rok 1908: práce ve správních radách v Praze a ve Vídni, pročítá dobrozdání a výroční správy, což zabírá mnoho času, byl jmenován členem železniční rady – železnice a Podolská cementárna, staví se Pošumavské dráhy až do Nového údolí, z Německého Brodu do Humpolce

276/503

Pilně navštěvuje přednášky v Měšťanské besedě Spolku architektů a inženýrů,
V Praze se pilně kanalizuje a staví vodovod z Káraného, splavňuje se Vltava v obvodu Prahy, což je spojeno se stavbou navigací
Chodí do politických schůzí v místě bydlíště na Smíchově, často na Kramáře

277/505

Jazykový boj v Chebu a po rozpuštění českého sněmu i v Praze na Příkopě – stanné právo

279/509

Výstava Pražské OŽK – několikrát jsme ji navštívili před odjezdem do Belgie a Holandska
Syn Vladimír s chotí Toničkou a dětmi Vladíčkem a Milenou trávili s námi léto v Adolfově
26. 7. narozeniny manželky

281/513

Výlet do Belgie a Holandska

289/528

Syn Volod'a se zasnoubil se slečnou Zátkovou, sňatek 4. 11. 1908 v karlínském chrámu sv. Cyrila a Metoděje – hostina u spolku Domácnost v Lazarské ulici
Životní styl: Svatební cesta do Paříže – vrátili se třech nedělích

291/533

Syn Vladimír obdržel u příležitosti 60tiletého jubilea panování císaře Františka Josefa I. dne 2. 12. 1908 zlatý záslužný kříž s Korunou jako jediný ve zdravotnickém odboru ministerstva

293/534

V zimě se chodí do divadla – Národní a Vinohradské
Nastaly vánoční svátky a kruh našich rodin se rozšířil o rodinu Zátkovu a tím nabyl živosti a proměny našich schůzek. Na Štědrý den byli u nás: Stibralovi, Zátkovi a Havlíčkovi
25.12. opera
26.12. návštěva u dcery Anny se Stibralovými a Zátkovými – společná večeře
27.12. návštěva u Smutných
syn Eduard pracuje ve Vídni a byl ve 33 letech jmenován vrchním stavebním komisařem
Silvestr se slavil u zetě Stibrala „a schůze ta se znamenitě vydařila a bylo nás pohromadě 17“.

Neděle v Praze trávíme střídavě u Havlíčků a Stibralů
1908 – družné scházení a hraje se na piáno a zpívalo se
1908 – odešli – neobyčejně řádila ona s kosou mezi mými známými, příbuznými a kolegy:
Karel Zenger

293/536

Zemřeli: Svatopluk Čech, Jan Palacký, Josef Hlávka, spolužák z techniky
Kníže Jiří Lobkovic: Netroufám si líčit zásluhy o vlast a znamenité vlastnosti tohoto vynikajícího aristokrata, který po tolik let řídil zemský výbor a předsedal se vzácnou nestranností a objektivností Zemskému sněmu. Kdybychom měli více takových obětavých a nadaných vlastenců. Skvostný a dojemný pohřeb šel od sv. Mikuláše na Malé Straně přes most císaře Františka k nádraží, odkud byl odvezen do rodinné hrobky v Hoříně u Mělníka. Byl jsem s chotí na pohřbu. Měl jsem časté styky s ním, předsedal železniční radě a byl jsem k němu často zván na soireé.

295/541

1909 – činnost při zemských místních radách a železniční radě zemské, cesta do Vídně, kde se odbývalo zasedání 13 správních rad místních drah – bydlel jsem u syna Eduarda na Alserstrasse 57 a večer jsme se scházivali u syna Vladimíra a Toničky neb někde v hostinci. Byl jsem s chotí v květnu opět ve Vídni – společný výlet do Laxenburgu a dvakrát jsme byli v Prátru.

Zdáli sleduje postátnění Společnosti Státní dráhy

Hájí stavební plány svého syna, sleduje stavební proměnu Prahy

Služka Pepi Hudečková, jede s nimi do Adolfova, kde pak tráví dovolenou jejich děti s rodinami, zároveň se slaví svátek choti a Adolfově a odtud dospělé děti s manželkami startují na poznávací cesty např. do Benátek
Koupání v Holubovském rybníku.

317/558

Bazika je v Adolfově zahradníkem – vše kvete

318/561

Náš výlet do Alp – otevření Tauernské dráhy do Bad Gasteinu a dále – cesta přes Gmunden, Bad Ischl, kde se ubytovali v hotelu Zur Post, Solná komora – Wolfgangsee, Hallstadt. Do Bad Gastein – grandiózní vodopád – popis Tauernské dráhy - stoupání až 27 promile, 80 km dlouhá, stoupá do výše 1226 m n.m., dále do Villachu a Celovce a pak přes Salcburk do Adolfova

323/571

19. 9. narozeniny – 79 a 72

v říjnu stěhování do Prahy – byli jsme v Adolfově 197 dnů

23.10. 1909 – stali jsme se prababičkou a pradědečkem – narodil se syn vnukovi Vladimíru Havlíčkovi – křtiny u Dominikánů v Praze

326/576

„Dožil jsem se hojných případů úmrtí“

327/579

V roce 1909 byl dokončen Ottův slovník naučný, při kterém jsem byl původně také spolupracovníkem a napsal povícero odborných článků pod literou Ba

328/580

Dočkal jsem se Bohu díky 80 narozenin. Jsme zdravý a těšíme se z tohoto života, jak to vůbec naše stáří připouští. Nevzdal jsem se dosud vší činnosti, neb bez práce nelze obstát a žít a ve zdraví se udržet.

Jezdí na správní rady do Vídně.

Odevzdání dráhy Domažlice – Tachov – Planá do provozu 1. 7. 1910

Anketa o reorganizaci státních drah

Správní rada Lanové dráhy na Petřín

Přednášky ve Spolku architektů a techniků – gratulace a ovace (80 let)

Fotografické přílohy: Místo posledního odpočinku Eduarda Baziky a jeho rodiny na Olšanských hřbitovech v Praze